

۱۱۱
۱۱۱

صرف مختصر

2019/1

مولانا حکیم منور الدین رحمہ اللہ تعالیٰ

مکتبہ نادیہ © لاہور

۱۱

۲

372

توفیق سے لایا ہے
 ۷۸۶
 حمد و سپاس میرا نزد الیزال را کہ توفیق داد
 برائے اس کتاب لاجواب مسیحی بہ

مغز و براہِ کھوجیاں

از تالیف صاحب الصدق و یقین (حکیم) محمد منور الدین (محل دہلوی)
 و خطیب جامع سوتر منڈی لاہور
 در تھمیلی پریس ہلالی طبع شد

مکتبہ فاروقیہ جامعہ نظامیہ ضریبہ اندرون ہاری وارہ لاہور

سلسلہ اشاعت

(۱۱)

60054

نام کتاب	صرف مجتہد
تالیف	مولانا حکیم محمد منور الدین رحمہ اللہ تعالیٰ
طباعت	فولو آفسیٹ رپہلے ایڈیشن کا عکس
صفحات	۱۴۴
تاریخ اشاعت	۱۳۵ھ / ۱۹۷۴ء
مطبع	محبوب پرنٹنگ کارپوریشن، سرکلر روڈ لاہور
ناشر	محمد جعفر قادری الضیائی
قیمت	صرف چھ روپے
_____ طے کا پتہ _____		

(۱) سنی رضوی کتب خانہ، آستانہ عالیہ حضرت محدث اعظم پاکستان جھنگبانار
لاہل پور (۲) مکتبہ صدیقیہ سول ہسپتال لگی، چکوال ضلع، جہلم (۳) مدرسہ ہدایت القرآن
نوری مسجد ممتاز آباد ملتان (۴) کتب خانہ حاجی مشتاق احمد اندرون بوہڑ گیٹ ملتان۔
(۵) حاجی شیخ عنایت اللہ اینڈ سنز، تاجران کتب شاہی بازار لاہور (۶) مکتبہ فیاضیہ
جامعہ فیاض العلوم، علامہ نذیری رائے ونڈ (۷) مکتبہ قادریہ، جامعہ نظامیہ رضویہ
اندرون لوہاری دروازہ لاہور (۸) سنی کتب خانہ متصل جامع مسجد سوئی گیس ریلوے پستان،
نوٹ ۱۔ لاہور کے ہر کتب خانے سے طلب کو یہ یا براہ راست ہم سے
طلب فرمائیے۔

مکتبہ قادریہ جامعہ نظامیہ رضویہ اندرون لوہاری دروازہ لاہور

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

لُحْمُ اللَّهِ الذِّي وَفَّقَنِي لِصَرْفِ رِيعَانِ الشَّبَابِ فِي إِقْتِنَاءِ الْعُلُومِ
 لِتَسَابِ الْعُلَى وَأَدْعُوكَ أَنْ تَجْعَلَ مُسْتَقْبِلَ أَمْرِي خَيْرًا مِمَّا مَضَى
 مَشِي أَلْفَاكَ مَحْضُولِ الْمُتَى وَالصَّلَاةِ وَالسَّلَامِ عَلَى مَنْ صَحَّحَ
 تَابِهِ سَوَابِقِ الْأَدْيَانِ وَصَرْفِ أَلْفَاسِهِ الْمُقَدَّ سَتَهُ فِي إِصْلَاحِ
 فِي نَوْعِ الْإِنْسَانِ وَعَلَى إِلَيْهِ وَأَصْحَابِهِ الَّذِينَ هَزَمُوا جُمُوعَ
 الْكُفْرِ بِالسَّيْفِ وَالسِّنَانِ وَأَضَاءَ وَاشْمُوعَ الْإِهْتِدَاءِ لِمَنْ
 لَمْ يَشَى الرَّحْمَنَ أَمَا بَعْدُ فَيَقُولُ الْعَبْدُ الضَّعِيفُ النَّحِيفُ
 ذَرَابِجِي إِلَى رَحْمَتِهِ رَبِّهِ اللَّطِيفِ مُحَمَّدٌ مَنُورُ الدِّينِ بْنِ مَلِكٍ وَنَسْتَعِينُ
 مَا حَبَّ بَجُودِهَا لَوْيَ حَمَلِي كَمَا دَرَزَمَانَهُ خَوَانِدَنَ إِيكِ كِتَابِ (صَرْفِ بَهْرَال)

نزد کرمی و معظمی حضرت مولانا مولوی غلام رسول صاحب بخترا لوی کسبل
پوری (مرحوم) خیال آند کہ حافظہ را اعتبار نیست و این تقاریر در ریگانہ اند بکند
کردم و دریں ایام کہ بعض متعلمین نزد بندہ این کتاب مذکورے خوانند بہت
گفتند کہ حضرت (مرحوم) انتقال کردہ اند و این فیض مسدود شدہ است زہیں
وجہ در اشاعت این بار عظیم کمر ہمت بستم و ترجمہ آں در زبان پارسی
کردم تاکہ فیض او در خطہ پنجاب محصور نشود بلکہ در ہمہ اضلاع ہند و سرحد
و افغانستان برسد و قوانین این کتاب از نقائص و اغلاط مبری اند
و مفصل بیان شدہ اند زیر آئینہ حضرت (مرحوم) دریں کار خیر سعی بلیغ کردہ
بودند و حاجت بسوی کتاب دیگر از کتابہائے صرف نیفتد و ترتیب ہم عالی
است کہ در کتاب دیگر ندیدہ شد و کمی کہ در مقدمہ بود از اتمل کردم و آنچه
ضروری بود نوشتہم و این کتاب را صرف بخترا ل معروف بکرا آتہ
بھو چھال موسوم کردم و التجامن از متعلمین و مسلمین بہر دو این است
کہ ما را بدعا خیر یاد کنند و اگر لغزشی بینند بدامن عفو پوشند و بریں اغماض
کنند و در اصلاح کوشند لان الانسان مرکب من الخطاء والنسیان
وفوق کل ذی علم علیم و المسعی و المنی و الایمان من اللہ و ما توفیقی
الیہ اللہ علیہ توکلت و الیہ اُنیب و آخر کدعوا فان الحمد لله رب
العالمین الی یوم الدین ۱۰ امین

مطابق ۲۵ جنوری ۱۹۳۲ء

۲۸ رمضان ام ۱۳۵۱ھ

اللہم اغفر لکاتبہم و لوالدینہم و لاساتذہم و لہم

مقدمہ

بداں ارشادك اللہ تعالیٰ فی السد اربین۔
(تعریف علم صرف) اے علم است کہ در وینائے کلمات و لغت انہماکے اعراب بیان
کرده شود۔

(غرض) ایں علم آنست کہ انسان تلفظ کلمات عربیہ صحیح بکند۔
(موضوع) او کلمہ من حیث الصیغۃ است۔

و ایں علم را بر نحو مقدم دارند از پر لائے اسنکہ ایں بحث از مفردات میکنند و
اے از مرکبات چونکہ مفرد و طبعاً مقدم است لہذا در ذکر ہم مقدم کردند و کلمات
لغت عرب بر قسم است اہم و فعل و حرف اہم کلمہ ایست کہ دلالت کند بر
معنی مستقل کہ در نفس وے است و متقتران بیکے از از منہ ثلاثہ نیست چوں
زید و قرین و فعل کلمہ ایست کہ دلالت کند بر معنی مستقل کہ در نفس او است
و اے معنی وے متقتران باشد بیکے از از منہ ثلاثہ کہ اے ماضی حال استقبال
است چوں ضرب و لیضرب و سوف یضرب و حرف کلمہ ایست کہ دلالت
کند بر معنی غیر مستقل کہ در نفس اے کلمہ نباشد بلکہ در غیر وے باشد چوں من و
ای کہ محتاج اند در دلالت بر ابتدا و انتہا بکلمہ دیگر چنانچہ گوئی ذہبت من
البصرۃ الی الکوفۃ (از بصرہ بکوئے کو ذہبتم) فعل بر قسم است ماضی و مضارع و امر و
ماضی لغت چہرے گذران را گویند و اصطلاحاً فعلیت موضوع برائے دلالت
بر حدوث کاتے در زمان گذشتہ چوں ضرب و دخرج و مضارع در لغت بہنو
مشابہ است و در اصطلاح فعلیت موضوع برائے دلالت بر حدوث کاتے

در زمان حال و استقبال چون یَضْرِبُ وَسَوْفَ یَضْرِبُ وَاَمْرٌ لَعْنَةٌ فَرَمُودَن
 اصطلاحاً فعلیست موصوع بجهت فرمودن مخاطب را بکسے چون اِقْرَبُ
 ماضی و مضارع برو قسم است معلوم و مجهول معلوم آنست که نسبت او بسو
 قائل جلی یا مخفی باشد چون خَلَقَ اللهُ اللهُ تَعَالَى اَفْریدُ و یَخْلُقُ اللهُ اللهُ اَفْریدُ یا خواهد اَفْر
 و مجهول آنست که نسبت او بسوئے مفعول باشد چون خَلِقَ الْعَالَمَ رَجُلًا اَفْر
 شد و یَخْلُقُ (اَفْریده خواهد شد) اگر در اول ماضی و مضارع حرف نفی نیاید آنست
 مثبت گویند چون خَلَقَ و یَخْلُقُ ورنه منفی چون مَا خَلَقَ و مَا یَخْلُقُ اگر فعل به فعل
 ختم شود آنرا فعل لازم گویند چون ذَهَبَ زَيْدٌ اَزید رفت اگر مفعول خواهد آید ر
 متعدی گویند چون شَرِبَ زَيْدٌ مَاءً زید آب آشامید اسم برو قسم است یعنی شَرِبَ
 یعنی آنست که آخر حرف از آمدن عامل متغیر نشود چون جَاءَنِی هُوَ لَأَعْرِضَ رَأَيْتُ
 هُوَ لَأَعْرِضُ و مَرَرْتُ بِهُوَ لَأَعْرِضُ مُعَرَّبٌ دُوْثَمٌ است مُنْصَرَفٌ و غیر مُنْصَرَفٌ مُنْصَرَفٌ
 آنست که در آخر حرف سه حرکات مع تنوین خوانده شوند چون جَاءَنِی زَيْدٌ و رَأَيْتُ
 زَيْدٌ اَوْ مَرَرْتُ بِزَيْدٍ و غیر مُنْصَرَفٌ آنست که در آخر حرف کسره و تنوین خوانده نه
 شود چون جَاءَنِی اَحْمَدُ و رَأَيْتُ اَحْمَدَ و مَرَرْتُ بِاَحْمَدَ و اَهْمُ نِزیر بر قسم
 است مصدر و مشتق و جامد مصدر آنست که ماخذ فعل بود در آخر معنی فارسی
 ال دَن یا تَن آید چون اَلصَّارِبُ زَوْنٌ و الْقَتْلُ كَشْتَنٌ و مشتق آنست که لفظ از
 مصدر ساخته شود با حداثت بیساتی و معنی با بقای ماده و اَهْمُ مشتق شش
 قسم است اَهْمُ قَائِلٌ و اَهْمُ مَفْعُولٌ و اَهْمُ تَفْضِيلٌ و صفت مشبیه و اَهْمُ الِ و اَهْمُ ظَرْفٌ
 و جامد آنست که نه مصدر و نه مشتق از مصدر باشد و جامد بر قسم است ثلاثی و
 رباعی و خماسی ثلاثی سه حرفی را گویند چون زَيْدٌ و رباعی چهار حرفی را گویند
 چون جَعْفَرٌ و خماسی پنج حرفی را گویند چون سَفْرَجٌ و مصدر و فعل و سایر

مشتقات بر دو قسم است ثلاثی و رباعی و ہر یک دو گونه است مجرد و مزید
 لیکن مصدر و مشتق در اطلاق مجرد و مزید تابع فعل ہاضی خود اند ثلاثی مجرد
 است کہ در وہ حرف اصلی باشند چوں **ضَرَبَ** بروزن **فَعَلَ** و ثلاثی مزید فیہ نسبت
 کہ از وہ حرف اصلی او چیزے زایدہ بود چوں **اَكْرَمَ** بروزن **اَفْعَلَ** و رباعی مجرد
 است کہ بر چہار حرف اصلی او چیزے زیادہ نہ بود چوں **دَخَرَ** بروزن **فَعَّلَ**
 و رباعی مزید فیہ نسبت کہ بر چہار حرف اصلی او چیزے زیادہ بود چوں **فَعَّلَ**
 بروزن **تَفَعَّلَ** بدانکہ میزانے برائے کلمات عرب ضروری است کہ بالاصلی
 از زایدہ متمیز گرد پس برائے **اَوْ** **فَاوَعَلِ** و **لَا** **مِ** را وضع کردہ اند چرا کہ میں **اَعْمَمَ**
اَلْاَفْعَالُ اند چوں **فَعَلَ** **الضَّرِبُ** و **فَعَلَ** **النَّضْرُ** و یا میں وجہ است کہ مخارج
 حروف **س** **ش** **س** **س** اند شفت و وسط و حلق پس از ہر مخرج یک حرف گرفتند فا از
 شفت و عین از حلق و لام از وسط و آنکہ در مقابلہ **فَاوَعَلِ** و **لَا** **مِ** افتد و
 جمیع گردانہا یافتہ شود اصلی است چوں **ضَرَبَ** بروزن **فَعَلَ** و زائدہ عکس
اَلْ چوں **اَكْرَمَ** بروزن **اَفْعَلَ** اگر از وہ حرف اصلی زائدہ شود انرا تعبیر کنند از **لَا** **مِ**
 ثانیہ و ثالثہ چوں **جَعَفَرُ** **فَعَّلُ** و **دَخَرَ** **فَعَّلُ** و **حَمَرِشُ** **فَعَّلُ** و زائدہ را در وزن
 بنقظہ نقل کنند چوں **الْفَتْ** در **ضَارِبُ** **فَاعِلُ** و **وَاوَدَ** در **مَضْرُوبُ** **مَفْعُولُ** و نہ مبدل
 از تا **اَفْتَعَلَ** را چوں **اِضْطَرَبَ** **اِفْتَعَلَ** و نہ مکرر **لَا** **حَاقُ** چوں **جَلِبَبُ** **فَعَّلُ** و
جَلَبَبُ **فَعَّلُ** و **سُحْنُونُ** **فَعَّلُ** و **تَغْيِرُ** در **موزون** از قلب مکانی کہ میشود در
 وزن ہم کنند چوں **جَاہُ** (وجہ) **عَفْلُ** و **حَادِي** (وَأَحَدٌ) **عَالِفُ** و **أَيْسُ** **رَيْسُ** **عَفْلُ**
 و **أَشْيَاءُ** (شَيْعَاءُ) **لَفْعَاءُ** و **حَذَفُ** ہم این طور است چوں **قَاضٍ** **فَاعٍ** اگر اعتباراً
 اصل مقلوب و محذوف کنند ہم جائز است چوں **قَاضٍ** **فَاعِلُ** **حَادِي** **فَاعِلُ**
 بدانکہ جمیع اقسام ہم و فعل از ہفت قسم بیرون نیست **صَحَّحَ** است یا **مَمُوزُ**

یا مضاعفت یا مثال یا اجوف یا ناقص یا لفیف اناصح انست که در مقابل
 قاولین و لام او حرف علت و همزه و تضعیف بود چون ضرب و ضرب
 بر وزن فَعَلَ و فَعَّلَ حرف علت است اند و او و الف و یا چون جمع کنی و ای
 شود هموز انست که یک حرف اصلی او همزه بود و هموز بر سه قسم است هموز الف
 و هموز العین و هموز اللام هموز الف انست که در مقابل فاعلم یا فعل او همزه
 بود چون امر و امر بر وزن فَعَّلَ و فَعَّلَ و هموز العین انست که در مقابل عین
 اسم یا فعل او همزه بود چون سَأَلَ و سَأَلَ بر وزن فَعَّلَ و فَعَّلَ و هموز اللام
 انست که در مقابل لام اسم یا فعل او همزه بود چون قَرَأَ و قَرَأَ بر وزن فَعَّلَ
 و فَعَّلَ مضاعفت انست که دو حرف اصلی او از یک جنس بود و مضاعفت بر دو
 قسم است مضاعفت ثلاثی و مضاعفت رباعی مضاعفت ثلاثی انست که
 در مقابل عین و لام اسم یا فعل دو حرف از یک جنس بود چون مَدَّ و مَدَّ بر
 وزن فَعَّلَ و فَعَّلَ و مضاعفت رباعی انست که در مقابل فاولین عین
 و لام ثانی اسم یا فعل دو حرف از یک جنس بود چون صَرَّ و صَرَّ بر وزن فَعَّلَ
 و فَعَّلَ مثال انست که در مقابل فاعلم یا فعل حرف علت بود چون وَعَدَ و
 وَعَدَ بر وزن فَعَّلَ و فَعَّلَ اجوف انست که در مقابل عین اسم یا فعل حرف
 علت بود چون قَوْلُ و قَالَ بر وزن فَعَّلَ و فَعَّلَ ناقص انست که در مقابل
 لام اسم یا فعل حرف علت بود چون رَحِيٌّ و رَحِيٌّ بر وزن فَعَّلَ و فَعَّلَ لفیف
 بر دو قسم است لفیف مقرون و لفیف مفروق لفیف مقرون انست که در
 مقابل عین و لام اسم یا فعل حرف علت بود چون طَيٌّ و طَوَّى بر وزن فَعَّلَ و
 فَعَّلَ و لفیف مفروق انست که در مقابل فاولین اسم یا فعل حرف علت
 بود چون وَثِيٌّ و وَثِيٌّ بر وزن فَعَّلَ و فَعَّلَ بدانکه غرب از هر صده دو از دو چیز

اشتقاق میکنند ماضی و مضارع و اسم فاعل و اسم مفعول و مجرد و تہی و امر و تہی
 و اسم زمان و اسم مکان و اسم آلہ و اسم تفضیل ماضی زمان گذشتہ را گویند و
 مضارع زمان آیندہ را گویند و اسم فاعل نام کارکنندہ را گویند و اسم مفعول نام
 کار کردہ شدہ را گویند و مجرد انکار ماضی را گویند و تہی انکار مستقبل را گویند و امر مفعول
 کارے و تہی بازداشتن از کارے و اسم زمان نام وقت کردن کارے و اسم
 مکان نام جائے کردن کارے و اسم آلہ آنچه کارے باکے کنند و اسم تفضیل
 نام بسیار بہتر را گویند **صرف صغیر فعل ثلاثی مجرد صحیح از باب**
فعل یفعل یقول الضرب زدن ضرب یضرب ضرباً فہو ضارب و ضرب
یضرب ضرباً فذلک مضرؤب لم یضرب لم یضرب لا یضرب لا یضرب لن یضرب
لن یضرب الأمر منه اضرب لیضرب لیضرب والنہی عنہ لا
تضرب لا تضرب لا یضرب لا یضرب والظرف منہ مضرب مضربان مضرؤب
مضرب والألئے منہ مضرب مضربان مضرب مضرب مضرؤب مضرؤبان
مضرب مضرب مضرؤب مضربان مضربان مضرب مضرؤب و مضرؤبہ و فاعل
التفضیل الذکر اضرب اضربان اضربون اصرب اصرب والموضوع
منہ ضرب ضربان ضربان ضرب ضرب و فعل التّعجب منہ
 ما اضربہ و اضربہ و ضرب +

سہ اگر کسی سوال کند کہ فہو را بر اسم فاعل و قد ذک را بر اسم مفعول چرا آورده اند جواب کہ ضارب و
 مضرؤب ہر دو صفات را از موصوف لابد است پس فہو و قد ذک موصوف اند اگر باز کسی گویند
 کہ عکس چرا نکرند گوئیم کہ ذاک اسم اشارہ انت بچائے بعید و مفعول نیز بعید باشد ازین وجہ مفعول را مناسب خود دادند و
 ہر فاعل را مناسب خود واللہ اعلم بالصواب

باب اول مع معنی ماضی معلوم

ضَرَبَ	مارا اس ایک مرد نے	صیغہ واحد مذکر غائب ثلاثی مجرد صحیح از باب فَعَلَ لَفْعِلْ
ضَرَبَا	مارا ان دو مردوں نے	تثنیہ مذکر غائب
ضَرَبُوا	مارا ان سب مردوں نے	جمع مذکر غائب
ضَرَبَتْ	مارا اس ایک عورت نے	واحد مؤنث غائب
ضَرَبْتَا	مارا ان دو عورتوں نے	تثنیہ مؤنث غائب
ضَرَبْنَ	مارا ان سب عورتوں نے	جمع مؤنث غائب
ضَرَبْتُ	مارا تو ایک مرد نے	واحد مذکر حاضر
ضَرَبْتُمَا	مارا تم دو مردوں نے	تثنیہ مذکر حاضر
ضَرَبْتُمْ	مارا تم سب مردوں نے	جمع مذکر حاضر
ضَرَبْتِ	مارا تو ایک عورت نے	واحد مؤنث حاضر
ضَرَبْتُمَا	مارا تم دو عورتوں نے	تثنیہ مؤنث حاضر
ضَرَبْتُنَّ	مارا تم سب عورتوں نے	جمع مؤنث حاضر
ضَرَبْتُ	مارا میں نے	واحد متکلم
ضَرَبْنَا	مارا ہم نے	متکلم مع الغیر

فعل ماضی مجہول از فعل لَفْعِلْ

ضَرِبَ	مارا گیا وہ ایک مرد	صیغہ واحد مذکر غائب فعل ماضی مجہول
--------	---------------------	------------------------------------

ضَرِبَا	مارے گئے وہ دو آدمی	صیغہ تشبیہ مذکر غائب	ماضی مجہول
ضَرِبُوا	مارے گئے وہ سب مرد	جمع مذکر غائب	"
ضَرِبَتْ	ماری گئی وہ ایک عورت	واحد مؤنث غائب	"
ضَرِبَتَا	ماری گئیں وہ دو عورتیں	تثنیہ مؤنث غائب	"
ضَرِبْنَ	ماری گئیں وہ سب عورتیں	جمع مؤنث غائب	"
ضَرِبْتَ	مارا گیا تو ایک مرد	واحد مذکر حاضر	"
ضَرِبْتُمَا	مارے گئے تم دو مرد	تثنیہ مذکر حاضر	"
ضَرِبْتُمْ	مارے گئے تم سب مرد	جمع مذکر حاضر	"
ضَرِبْتِ	ماری گئی تو ایک عورت	واحد مؤنث حاضر	"
ضَرِبْتُمَا	ماری گئیں تم دو عورتیں	تثنیہ مؤنث حاضر	"
ضَرِبْتُنَّ	ماری گئیں تم سب عورتیں	جمع مؤنث حاضر	"
ضَرِبْتُ	مارا گیا میں	واحد متکلم	"
ضَرِبْنَا	مارے گئے ہم	متکلم صحیح الغیر	"

فعل مضارع معلوم

يَضْرِبُ	مارتا ہے یا مار گا وہ ایک مرد	صیغہ واحد مذکر غائب	مضارع معلوم
يَضْرِبَانِ	مارتے ہیں یا ماریں گے وہ دو مرد	تثنیہ مذکر غائب	"
يَضْرِبُونَ	مارتے ہیں یا ماریں گے وہ سب مرد	جمع مذکر غائب	"
تَضْرِبُ	مارتی ہے یا مارے گی وہ ایک عورت	واحد مؤنث غائب	"

تَضْرِبَانِ	ماری ہیں یا ماریں گی دو عورتیں	صیغہ تشبیہ مؤنث غائب مضارع معلوم
يَضْرِبُنَّ	” وہ سب عورتیں	” جمع مؤنث غائب
تَضْرِبُ	ماری ہے یا مارے گا تو ایک مرد	” واحد مذکر حاضر
تَضْرِبَانِ	ماری ہو یا مارو گے تم دو مرد	” تشبیہ مذکر حاضر
تَضْرِبُونَ	” تم سب مرد	” جمع مذکر حاضر
تَضْرِبِينَ	ماری ہے یا ماریں گی تو ایک عورت	” واحد مؤنث حاضر
تَضْرِبَانِ	ماری ہو یا مارو گے تم دو عورتیں	” تشبیہ مؤنث حاضر
تَضْرِبْنَ	” تم سب عورتیں	” جمع مؤنث حاضر
أَضْرِبُ	ماری ہوں یا ماروں گا میں	” واحد متکلم
نَضْرِبُ	ماریں ہیں یا ماریں گے ہم	” متکلم مع الغیر

فعل مضارع مجهول

يَضْرِبُ	مارا جاتا ہے یا مارا جائے گا وہ ایک مرد	صیغہ واحد مذکر غائب مضارع مجهول
يَضْرِبَانِ	مارے جاتے ہیں یا مارے جائیں گے وہ دو مرد	” تشبیہ مذکر غائب
يَضْرِبُونَ	” وہ سب مرد	” جمع مذکر غائب
تَضْرِبُ	ماری جاتی ہے یا ماری جائے گی وہ ایک عورت	” واحد مؤنث غائب
تَضْرِبَانِ	ماری جاتی ہیں یا ماری جائیں گی وہ دو عورتیں	” تشبیہ مؤنث غائب
يَضْرِبْنَ	” وہ سب عورتیں	” جمع مؤنث غائب
تَضْرِبُ	مارا جاتا ہے یا مارا جائے گا تو ایک مرد	” واحد مذکر حاضر

تَضْرِبَانِ	مار جلتے ہو یا مار جاؤ گے تم دو مرد	صیغہ تشبیہ مذکر حاضر مضارع مجهول
تَضْرِبُونَ	تم سب مرد	جمع مذکر حاضر
تَضْرِبِينَ	ماری جاتی ہے یا ماری جائیگی تو ایک عورت	واحد مؤنث حاضر
تَضْرِبَانِ	ماری جاتی ہو یا ماری جاؤ گی تم دو عورتیں	تشبیہ مؤنث حاضر
تَضْرِبْنَ	تم سب عورتیں	جمع مؤنث حاضر
أَضْرِبُ	مارا جاتا ہوں یا مارا جاؤں جو ایک یا ایک عورت کو	واحد متکلم
تَضْرِبُ	مار جاتے ہیں یا مارے جائیگے ہم	متکلم مع الغیر

اسم فاعل

ضَارِبٌ	مارنے والا ایک مرد	صیغہ واحد مذکر اسم فاعل
ضَارِبَانِ	مارنے والے دو مرد	تشبیہ مذکر
ضَارِبُونَ	مارنے والے سب مرد	جمع مذکر سالم
ضَرِبَةٌ	"	مکسر
ضَرَابٌ	"	"
ضَرَبٌ	"	"
ضَرَبٌ	"	"
ضَرِبَاءُ	"	"
ضَرِبَانٌ	"	"
ضَرَابٌ	"	"

ضُرُوبٌ	مارنے والے سب مرد	صیغہ جمع مذکر اسم فاعل (مکسر)
ضَارِبَةٌ	مارنے والی ایک عورت	واحد مؤنث "
ضَارِبَاتٌ	مارنے والی دو عورتیں	تثنیہ مؤنث "
ضَارِبَاتٌ	مارنے والی سب عورتیں	جمع مؤنث سالم "
ضَوَارِبٌ	"	" مکسر
ضُرْبٌ	"	" "
ضُوْرِبٌ	کم مارنے والا ایک مرد	واحد مذکر مصغر اسم فاعل
ضُوْرِبَةٌ	کم مارنے والی ایک عورت	مؤنث "

اسم مفعول

مَضْرُوبٌ	مارا ہوا ایک مرد	صیغہ واحد مذکر اسم مفعول
مَضْرُوبَانِ	مارنے ہوئے دو مرد	تثنیہ مذکر "
مَضْرُوبُونَ	سب مرد	جمع "
مَضْرُوبَةٌ	ماری ہوئی ایک عورت	واحد مؤنث "
مَضْرُوبَاتِنِ	ماری ہوئی دو عورتیں	تثنیہ مؤنث "
مَضْرُوبَاتٌ	سب عورتیں	جمع مؤنث "
مَضَارِيبٌ	"	"
مُضْرِبٌ	کم مارنے والا ایک مرد	صیغہ واحد مذکر مصغر
مُضْرِبَةٌ	کم مارنے والی ایک عورت	" مؤنث "

فعل جحد معلوم

صیغہ واحد مذکر غائب	نہیں مارا اس ایک مرد نے	لَمْ يَضْرِبْ
تثنیہ مذکر "	" مارا ان دو مردوں نے	لَمْ يَضْرِبَا
جمع مذکر "	" سب مردوں نے	لَمْ يَضْرِبُوا
واحد مؤنث غائب	" مارا اس ایک عورت نے	لَمْ تَضْرِبْ
تثنیہ "	" مارا ان دو عورتوں نے	لَمْ تَضْرِبَا
جمع "	" سب عورتوں نے	لَمْ يَضْرِبْنَ
واحد مذکر حاضر	" مارا تو ایک مرد نے	لَمْ تَضْرِبْ
تثنیہ "	" مارا تم دو مردوں نے	لَمْ تَضْرِبَا
جمع "	" تم سب مردوں نے	لَمْ تَضْرِبُوا
واحد مؤنث حاضر	" مارا تو ایک عورت نے	لَمْ تَضْرِبِي
تثنیہ "	" مارا تم دو عورتوں نے	لَمْ تَضْرِبَا
جمع "	" تم سب عورتوں نے	لَمْ تَضْرِبْنَ
واحد متکلم	" مارا میں ایک مرد یا ایک عورت نے	لَمْ اَضْرِبْ
متکلم مع الغیر	" مارا ہم سب مردوں یا عورتوں نے	لَمْ نَضْرِبْ

فعل جحد مجهول

صیغہ واحد مذکر غائب	نہیں مارا گیا وہ ایک مرد	لَمْ يَضْرَبْ
تثنیہ "	" مارے گئے وہ دو مرد	لَمْ يَضْرَبَا

صیغہ جمع مذکر غائب	تارے گئے وہ سب مرد	لَمْ يُضْرَبُوا
واحد مؤنث	ماری گئی وہ ایک عورت	لَمْ تُضْرَبْ
تشبیہ مؤنث	ماری گئیں وہ دو عورتیں	لَمْ تُضْرَبَا
جمع مؤنث	ماری گئیں وہ سب عورتیں	لَمْ يُضْرَبْنَ
واحد مذکر حاضر	مارا گیا تو ایک مرد	لَمْ تُضْرَبْ
تشبیہ مذکر حاضر	مارے گئے تم دو مرد	لَمْ تُضْرَبَا
جمع مذکر حاضر	مارے گئے تم سب مرد	لَمْ تُضْرَبُوا
واحد مؤنث حاضر	ماری گئی تو ایک عورت	لَمْ تُضْرَبِي
تشبیہ مؤنث حاضر	ماری گئیں تم دو عورتیں	لَمْ تُضْرَبَا
جمع مؤنث حاضر	ماری گئیں تم سب عورتیں	لَمْ تُضْرَبْنَ
واحد متکلم	مارا گیا میں ایک مرد یا ایک عورت	لَمْ أُضْرَبْ
متکلم مع الغیر	مارے گئے ہم سب مرد یا عورتیں	لَمْ نُضْرَبْ

مضارع منفی معلوم

صیغہ واحد مذکر غائب	نہیں مارتا ہے یا مارے گا ایک مرد	لَا يُضْرَبْ
تشبیہ	نہیں مارتے ہیں یا نہیں مارے گا وہ دو مرد	لَا يُضْرَبَانِ
جمع	وہ سب مرد	لَا يُضْرَبُونَ
واحد مؤنث	نہیں مارتی ہے یا نہیں ماریگی وہ ایک عورت	لَا تُضْرَبْ
تشبیہ	نہیں مارتی ہیں یا نہیں ماریگی وہ دو عورتیں	لَا تُضْرَبَانِ

صیغہ جمع مؤنث غائب	نہیں مارتی ہیں یا نہیں ماریں گی وہ سب عورتیں	لَا يُضْرِبْنَ
واحد مذکر حاضر	نہیں مارتا ہے یا نہیں ماریگا تو ایک مرد	لَا تُضْرِبُ
تثنیہ "	نہیں مارتے ہو یا نہیں ماریں گے تم دو مرد	لَا تُضْرِبَانِ
جمع "	تم سب مرد	لَا تُضْرِبُونَ
واحد مؤنث حاضر	نہیں مارتی ہے یا نہیں ماریگی تو ایک عورت	لَا تُضْرِبِينَ
تثنیہ "	نہیں مارتی ہو یا نہیں ماریں گی تم دو عورتیں	لَا تُضْرِبَانِ
جمع "	تم سب عورتیں	لَا تُضْرِبْنَ
واحد متکلم	نہیں مارتا ہوں یا نہیں مارتا ہوں ایک مرد یا عورت	لَا أُضْرِبُ
متکلم مع الغیر	نہیں مارتے ہیں یا نہیں مارتے ہیں ہم سب یا عورتیں	لَا نُضْرِبُ

مضارع منفی مجہول

صیغہ واحد مذکر غائب	نہیں مارتا ہے یا نہیں مارتا ہے گا وہ ایک مرد	لَا يُضْرِبُ
تثنیہ "	نہیں مارتے ہیں یا نہیں مارتے ہیں گے وہ دو مرد	لَا يُضْرِبَانِ
جمع "	وہ سب مرد	لَا يُضْرِبُونَ
واحد مؤنث غائب	نہیں مارتی ہے یا نہیں مارتی ہے گی وہ ایک عورت	لَا تُضْرِبُ
تثنیہ "	نہیں مارتی ہیں یا نہیں مارتی ہیں گی وہ دو عورتیں	لَا تُضْرِبَانِ
جمع "	وہ سب عورتیں	لَا تُضْرِبْنَ
واحد مذکر حاضر	نہیں مارتا ہے یا نہیں مارتا ہے گا تو ایک مرد	لَا تُضْرِبُ
تثنیہ "	نہیں مارتے ہیں یا نہیں مارتے ہیں گے تم دو مرد	لَا تُضْرِبَانِ

لَا تُضْرَبُونَ	نہیں مارے جاؤ یا نہیں مارا جاوے گا تم سب مرد	صیغہ جمع مذکر حاضر
لَا تُضْرَبِينَ	نہیں ماری جاتی ہے یا نہیں ماری جائیگی تو ایک عورت	واحد مؤنث حاضر
لَا تُضْرَبَانِ	نہیں ماری جاتی ہو یا نہیں ماری جاوے گی تم دو عورتیں	تثنیہ "
لَا تُضْرَبْنَ	" " تم سب عورتیں	جمع "
لَا أُضْرَبُ	نہیں مارا جاتا ہوں یا نہیں مارا جاوے گا میں ایک عورت	واحد متکلم
لَا تُضْرَبُ	نہیں مارا جائیگا یا نہیں مارے جائیگا تم تمام مرد یا عورتیں	متکلم مع الغیر

مضارع منفی معلوم مؤکر بلن ناصبہ

لَنْ يُضْرَبَ	ہرگز نہیں مارے گا وہ ایک فرد	صیغہ واحد مذکر غائب
لَنْ يُضْرَبَا	ہرگز نہیں ماریں گے وہ دو مرد	" تثنیہ "
لَنْ يُضْرَبُوا	" " وہ سب مرد	" جمع "
لَنْ تُضْرَبَ	ہرگز نہیں مارے گی وہ ایک عورت	" واحد مؤنث غائب
لَنْ تُضْرَبَا	ہرگز نہیں ماریں گی وہ دو عورتیں	" تثنیہ "
لَنْ يُضْرَبْنَ	" " وہ سب عورتیں	" جمع "
لَنْ تُضْرَبَ	ہرگز نہیں مارے گا تو ایک فرد	" واحد مذکر حاضر
لَنْ تُضْرَبَا	ہرگز نہیں مارو گے تم دو مرد	" تثنیہ "
لَنْ تُضْرَبُوا	" " تم سب مرد	" جمع "
لَنْ تُضْرَبِي	ہرگز نہیں مارے گی تو ایک عورت	" واحد مؤنث حاضر
لَنْ تُضْرَبَا	ہرگز نہیں مارو گی تم دو عورتیں	" تثنیہ "

صیغہ جمع مؤنث حاضر	ہرگز نہیں مارو گی تم تمام عورتیں	لَنْ تَضْرِبْنَ
واحد متکلم	ہرگز نہیں مارو گی میں ایک مرد یا عورت	لَنْ أُضْرِبَ
متکلم مع الغیر	ہرگز نہیں ملیں گے ہم سب مرد یا عورتیں	لَنْ نَضْرِبَ
مضارع منفی مجہول مؤکر بلین ناصبہ		
صیغہ واحد مذکر غائب	ہرگز نہیں مارا جاوے گا وہ ایک مرد	لَنْ يُضْرَبَ
تثنیہ	ہرگز نہیں مارے جائیں گے وہ دو مرد	لَنْ يُضْرَبَا
جمع	وہ سب مرد	لَنْ يُضْرَبُوا
واحد مؤنث غائب	ہرگز نہیں ماری جائیگی وہ ایک عورت	لَنْ تُضْرَبَ
تثنیہ	ہرگز نہیں ماری جائیگی وہ دو عورتیں	لَنْ تُضْرَبَا
جمع	وہ سب عورتیں	لَنْ يُضْرَبْنَ
واحد مذکر حاضر	ہرگز نہیں مارا جاوے گا تو ایک مرد	لَنْ تُضْرَبَ
تثنیہ	ہرگز نہیں مارے جاؤ گے تم دو مرد	لَنْ تُضْرَبَا
جمع	تم سب مرد	لَنْ تُضْرَبُوا
واحد مؤنث حاضر	ہرگز نہیں ماری جائیگی تو ایک عورت	لَنْ تُضْرَبِي
تثنیہ	ہرگز نہیں ماری جاؤ گی تم دو عورتیں	لَنْ تُضْرَبَا
جمع	تم سب عورتیں	لَنْ تُضْرَبْنَ
واحد متکلم	ہرگز نہیں مارا جاؤ گی میں ایک مرد یا عورت	لَنْ أُضْرَبَ
متکلم مع الغیر	ہرگز نہیں مارے جائیں گے ہم سب مرد یا عورتیں	لَنْ نَضْرَبَ

فعل امر حاضر معلوم

صیغہ واحد مذکر حاضر	مار تو ایک مرد	اِضْرِبْ
" تشبیہ "	مارو تم دو مرد	اِضْرِبَا
" جمع "	مارو تم سب مرد	اِضْرِبُوا
" واحد مؤنث حاضر	مار تو ایک عورت	اِضْرِبِي
" تشبیہ "	مارو تم دو عورتیں	اِضْرِبَا
" جمع "	مارو تم سب عورتیں	اِضْرِبْنَ

فعل امر حاضر معلوم مؤكد بانون تاکید تقیید

صیغہ واحد مذکر حاضر	ضرور بالضرور مار تو ایک مرد	اِضْرِبَنَّ
" تشبیہ "	" مارو تم دو مرد	اِضْرِبَانِ
" جمع "	" مارو تم سب مرد	اِضْرِبِنَّ
" واحد مؤنث حاضر	" مار تو ایک عورت	اِضْرِبِنَّ
" تشبیہ "	" مارو تم دو عورتیں	اِضْرِبَانِ
" جمع "	" مارو تم سب عورتیں	اِضْرِبَانِ

فعل امر حاضر معلوم مؤكد بانون تاکید خفیف

صیغہ واحد مذکر حاضر	ضرور مار تو ایک مرد	اِضْرِبَنَّ
---------------------	---------------------	-------------

صیغہ جمع مذکر حاضر	ضرور مارو تم سب مرد	إِضْرِبْنَ
واحد مؤنث حاضر	ضرور مار تو ایک عورت	إِضْرِبِي

امر حاضر مجہول

صیغہ واحد مذکر حاضر	مارا جائے تو ایک مرد	لِتُضْرَبْ
تثنیہ "	مارے جاؤ تم دو مرد	لِتُضْرَبَا
جمع "	تم سب مرد	لِتُضْرَبُوا
واحد مؤنث حاضر	ماری جائے تو ایک عورت	لِتُضْرَبِي
تثنیہ "	ماری جاؤ تم دو عورتیں	لِتُضْرَبَا
جمع "	تم سب عورتیں	لِتُضْرَبْنَ

امر حاضر مجہول مؤکد بانون تاکید تفتیہ

صیغہ واحد مذکر حاضر	ضرور بالضرور مارا جاؤ تو ایک مرد	لِتُضْرَبَنَّ
تثنیہ "	مار جاؤ تم دو مرد	لِتُضْرَبَانِ
جمع "	مار جاؤ تم سب مرد	لِتُضْرَبُنَّ
واحد مؤنث حاضر	ماری جائے تو ایک عورت	لِتُضْرَبِيَنَّ
تثنیہ "	ماری جاؤ تم دو عورتیں	لِتُضْرَبَانِ
جمع "	ماری جاؤ تم سب عورتیں	لِتُضْرَبْنَ

فعل امر حاضر مجہول
مؤکد بانوں تاکید خفیفہ

صیغہ واحد مذکر حاضر	ضرور مارا جا تو ایک مرد	لِيَضْرِبَنَّ
" جمع "	ضرور مار جاؤ تم سب مرد	لِيَضْرِبُنَّ
" واحد مؤنث حاضر	ضرور ماری جائے تو ایک عورت	لِيَضْرِبِنَّ

امر غائب معلوم

صیغہ واحد مذکر غائب	مار دہ ایک مرد	لِيَضْرِبْ
" تشبیہ "	ماریں دہ دو مرد	لِيَضْرِبَا
" جمع "	ماریں دہ سب مرد	لِيَضْرِبُوا
" واحد مؤنث غائب	مارے دہ ایک عورت	لِيَضْرِبِي
" تشبیہ "	ماریں دہ دو عورتیں	لِيَضْرِبَا
" جمع "	ماریں دہ سب عورتیں	لِيَضْرِبْنَ
فاعل متکلم	ماروں میں ایک مرد یا عورت	لَاَضْرِبْ
متکلم مع الغیر	ماریں ہم سب مرد یا عورتیں	لَاَضْرِبْ

امر غائب مجہول

صیغہ واحد مذکر غائب	مارا جائے دہ ایک مرد	لِيَضْرَبْ
" تشبیہ "	مارے جائیں دہ دو مرد	لِيَضْرِبَا

60054

صیغہ جمع مذکر غائب	مارے جائیں وہ سب مرد	لِيُضْرِبُوا
واحد مؤنث غائب	ماری جائے وہ ایک عورت	لِيُضْرِبُ
تثنیہ	ماری جائیں وہ دو عورتیں	لِيُضْرِبَا
جمع	وہ سب عورتیں	لِيُضْرِبْنَ
واحد متکلم	مارا جاؤں میں ایک مرد یا عورت	رِيضْرِبُ
منکلم مع الغیر	مارے جائیں ہم سب مرد یا عورتیں	لِيُضْرِبُ

فعل نہی حاضر معلوم

صیغہ واحد مذکر حاضر	نہ مار تو ایک مرد	لَا تُضْرِبُ
تثنیہ	نہ مارو تم دو مرد	لَا تُضْرِبَا
جمع	تم سب مرد	لَا تُضْرِبُوا
واحد مؤنث حاضر	نہ مار تو ایک عورت	لَا تُضْرِبِي
تثنیہ	نہ مارو تم دو عورتیں	لَا تُضْرِبَا
جمع	تم سب عورتیں	لَا تُضْرِبْنَ

فعل نہی حاضر مجہول

صیغہ واحد مذکر حاضر	نہ مارا جائے تو ایک مرد	لَا تُضْرِبُ
تثنیہ	نہ مارے جاؤ تم دو مرد	لَا تُضْرِبَا
جمع	تم سب مرد	لَا تُضْرِبُوا

صیغہ واحد مؤنث حاضر	نہ ماری جائے تو ایک عورت	لَا تُضْرِبِي
" تشبیہ "	نہ ماری جاؤ تم دو عورتیں	لَا تُضْرِبَا
" جمع "	تم سب عورتیں	لَا تُضْرِبْنَ

فعل نہی حاضر معلوم
موکد بانون تاکید تقید

صیغہ واحد مذکر حاضر	ہرگز نہ مار تو ایک مرد	لَا تُضْرِبَنَّ
" تشبیہ "	" نہ مارو تم دو مرد	لَا تُضْرِبَانِ
" جمع "	" تم سب مرد	لَا تُضْرِبُوا
" واحد مؤنث حاضر	" نہ مار تو ایک عورت	لَا تُضْرِبِي
" تشبیہ "	" نہ مارو تم دو عورتیں	لَا تُضْرِبَانِ
" جمع "	" تم سب عورتیں	لَا تُضْرِبْنَ

فعل نہی حاضر معلوم
موکد بانون تاکید خفیفہ

صیغہ واحد مذکر حاضر	ہرگز نہ مار تو ایک مرد	لَا تُضْرِبَنَّ
" جمع "	" نہ مارو تم سب مرد	لَا تُضْرِبُوا
" واحد مؤنث حاضر	" نہ مار تو ایک عورت	لَا تُضْرِبِي

فعل نہی حاضر مجہول موکد بانون تاکید تقید

صیغہ واحد مذکر حاضر	ہرگز نہ مارا جا تو ایک مرد	لَا تُضْرِبَنَّ
---------------------	----------------------------	-----------------

صیغہ تثنیہ مذکر حاضر	ہرگز نہ مار جاؤ تم دو مرد	لَا تُضْرِبَانِ
" جمع "	" تم سب مرد "	لَا تُضْرِبْنَ
واحد مؤنث حاضر	" نہ ماری جاؤ تو ایک عورت	لَا تُضْرِبِي
" تثنیہ "	" نہ ماری جاؤ تم دو عورتیں	لَا تُضْرِبَانِ
" جمع "	" تم سب عورتیں "	لَا تُضْرِبْنَ

فعل نہی حاضر مجہول
مؤکد بانون تاکید تخفیف

صیغہ واحد مذکر حاضر	ہرگز نہ مارا جائے تو ایک مرد	لَا تُضْرِبَنَّ
" جمع "	" نہ مار جاؤ تم سب مرد "	لَا تُضْرِبَنَّ
واحد مؤنث حاضر	" نہ ماری جائے تو ایک عورت	لَا تُضْرِبِيَنَّ

فعل نہی غائب معلوم

صیغہ واحد مذکر غائب	نہ مارے وہ ایک مرد	لَا يُضْرِبُ
" تثنیہ "	نہ ماریں وہ دو مرد	لَا يُضْرِبَانِ
" جمع "	نہ ماریں وہ سب مرد	لَا يُضْرِبُونَ
واحد مؤنث غائب	نہ مارے وہ ایک عورت	لَا تُضْرِبُ
" تثنیہ "	نہ ماریں وہ دو عورتیں	لَا تُضْرِبَانِ
" جمع "	" وہ سب عورتیں "	لَا يُضْرِبْنَ
واحد متکلم	نہ ماروں میں ایک مرد یا عورت	لَا أُضْرِبُ

لَا تُضْرِبَنَّ
نہ ماریں ہم سب مرد یا عورتیں

صیغہ
متکلم مع الغیر

فعل نہی غائب معلوم
موکد بانون تاکید ثقیلہ

لَا يُضْرِبَنَّ

صیغہ واحد مذکر غائب

ہرگز نہ مارے وہ ایک مرد

لَا يُضْرِبَانِ

تثنیہ

نہ ماریں وہ دو مرد

لَا يُضْرِبَنَّ

جمع

نہ سب مرد

لَا تُضْرِبَنَّ

واحد مؤنث غائب

نہ مارے وہ ایک عورت

لَا تُضْرِبَانِ

تثنیہ

نہ ماریں وہ دو عورتیں

لَا تُضْرِبَنَّ

جمع

نہ سب عورتیں

لَا أُضْرِبَنَّ

واحد متکلم

نہ ماروں میں ایک مرد یا عورت

لَا تُضْرِبَنَّ

متکلم مع الغیر

نہ ماریں ہم سب مرد یا عورتیں

فعل نہی غائب معلوم
موکد بانون تاکید خفیفہ

لَا يُضْرِبَنَّ

صیغہ واحد مذکر غائب

ہرگز نہ مارے وہ ایک مرد

لَا يُضْرِبَانِ

جمع

نہ ماریں وہ سب مرد

لَا تُضْرِبَنَّ

واحد مؤنث غائب

نہ مارے وہ ایک عورت

لَا أُضْرِبَنَّ

واحد متکلم

نہ ماروں میں ایک مرد یا عورت

لَا تُضْرِبَنَّ

متکلم مع الغیر

نہ ماریں ہم سب مرد یا عورتیں

فعل نہی غائب مجہول

برقیاس فعل معلوم است صرف بجائے زندہ زندہ نشود باید خواند، باقی ہمہ صیغہ برقیاس معلوم اند۔

اسم ظرف

مصیغہ واحد اسم ظرف	مارنے کی ایک جگہ یا ایک وقت	مَضْرِبٌ
" ثنئیہ "	" دو جگہیں یا دو وقت	مَضْرِبَانِ
" جمع "	" سب جگہیں یا سب وقت	مَضَارِبُ
" واحد مُصَغَّرٌ "	کم مارنے کی ایک جگہ یا وقت	مُضْرِبٌ
اسم آلہ		
مصیغہ واحد اسم آلہ	مارنے کا ایک آلہ	مِضْرِبٌ
" ثنئیہ "	مارنے کے دو آلے	مِضْرِبَانِ
" جمع مکسر "	" سب آلے	مِضَارِبُ
" واحد مُصَغَّرٌ اسم آلہ "	کم مارنے کا ایک آلہ	مِضْرِبٌ
" واحد مع تاء زائدہ بعد لام کلمہ "	برقیاس سابق	مِضْرِبَةٌ
" ثنئیہ "	"	مِضْرِبَتَانِ
" جمع "	"	مِضَارِبُ
" واحد مُصَغَّرٌ "	"	مِضْرِبَةٌ
" واحد مع الف زائدہ بعد لام کلمہ "	"	مِضْرِبَةٌ

صیغہ تثنیہ اسم آلہ مع الف زائدہ	برقیاس سابق	مِضْرَابَانِ
" جمع مکسر "	"	مِضْرَابِيْبُ
" صیغہ واحد مصغر "	"	مِضْرَابِيْبٌ

فعل لتفضیل المذکر منہ

صیغہ واحد مذکر	زیادہ مارنے والا ایک مرد	أَضْرَبُ
" تثنیہ "	" مارنے دو مرد "	أَضْرَبَانِ
" جمع " سلم "	" سب مرد "	أَضْرَابُونَ
" جمع مذکر مکسر "	"	أَضْرَابِ
" واحد مذکر مصغر "	تھو اسازیلو مارنے والا ایک مرد	أَضْرَابِيْبٌ

والمؤنث منہ

صیغہ واحد مؤنث	زیادہ مارنے والی ایک عورت	ضْرَبِيْبٌ
" تثنیہ "	" دو عورتیں "	ضْرَبِيْبَانِ
" جمع " سلم "	" سب عورتیں "	ضْرَبِيْبَاتٌ
" جمع مؤنث مکسر "	"	ضْرَبِيْبٍ
" واحد مؤنث مصغر "	تھو اسازیلو مارنے والی ایک عورت	ضْرَبِيْبِيْبٌ

فعل التجب منہ

صیغہ واحد مذکر	کتنا اچھا مارا اس ایک مرد نے	مَا أَضْرَبَ
	کتنا اچھا مارا اس ایک مرد نے	وَأَضْرَبَ بِهِ
		وَضْرَبَ

شرح ابنائے با قبل

فعل ماضی معلوم

ضَرْبَ رَا از ضَرْبًا بنا کردند حرف اول را بر حال خود گذاشته ثانی را فتحه داده نصب ثالث را بفتح بدل کرده تنوین ممکن علامت احمیت را حذف کردند لِانَّ التَّنْوِينَ اِمَارَةٌ الْاَلِيمِ وَالْفِعْلُ لَا يَقْبَلُ اِمَارَةَ الْاَلِيمِ (تنوین علامت احم است و فعل علامت و قبول نمیکند) ضَرْبَ شد ضَرْبًا رَا از ضَرْبَ بنا کردند الف ضمیر بار از مرفوع متصل علامت تثنیه و ضمیر فاعل در آخرش در آوردند ضَرْبًا شد ضَرْبًا رَا از ضَرْبَ بنا کردند و او ضمیر بار از مرفوع متصل علامت جمع مذکوره ضمیر فاعل بضمه قبل در آخرش در آوردند ضَرْبًا شد ضَرْبَتَ رَا از ضَرْبَ بنا کردند تا ساکن محض علامت تانیث در آخرش در آوردند ضَرْبَتَ شد ضَرْبَتًا رَا از ضَرْبَتَ بنا کردند الف ضمیر بار از مرفوع متصل علامت تثنیه و ضمیر فاعل بفتح قبل در آخرش در آوردند ضَرْبَتًا شد ضَرْبَتَ رَا از ضَرْبَتَ بنا کردند و آن ضمیر بار از مرفوع متصل علامت جمع مؤنث و ضمیر فاعل در آخرش در آوردند ضَرْبَتَ شد پس اجتماع علامت تانیث شد در فعل چون اجتماع علامت تانیث در فعل مطلقاً ممنوع بود بنا بر این تا را حذف کرده باراً ساکن کردند تا که لازم نیاید تَوَا لِي اَرْبَعُ حَرَكَاتٍ فِي مَا هُوَ كَالْكَلِمَةِ الْوَاحِدَةِ تَرْبَعَةً در پی آمدن چهار حرکات در این شئی که مثل یک کلمه باشد ضَرْبَتَ شد ضَرْبَتًا رَا از ضَرْبَ بنا کردند ضمیر بار از مرفوع متصل علامت واحد مذکر مخاطب و ضمیر فاعل در آخرش در آورده باراً ساکن کردند لِانَّ مَوْفِي ضَرْبَتَ شد ضَرْبَتًا رَا از ضَرْبَتَ بنا کردند الف ضمیر

باره فروع متصل علامت تنبیه و ضمیر فاعل در آخرش در آورده قبلش میم شقوی مفتوحه بضمه
 قبل زایده کردند تا که ملتبس نشود بصیغه واحد مذکر مخاطب در حالت اشباع
 ضربه ثانی شد ضربه ثانی را از ضربه ثانی بنا کردند و او ضمیر باره زمر فروع متصل علامت جمع
 مذکر فاعل بضمه قبل در آخرش در آورده قبلش میم شقوی مضمومه زایده کردند تا که ملتبس
 نشود بصیغه واحد متکلم در حالت اشباع ضربه ثانی پیش و او را حذف کرده میم را ساکن کردند
 ضربه ثانی شد ضربه ثانی را از ضربه ثانی بنا کردند تا که بکسر بدل کردند فاعلین المذکر
 و المکونث ضربه ثانی شد ضربه ثانی را از ضربه ثانی بنا کردند الف ضمیر باره زمر فروع متصل علامت
 تنبیه و ضمیر فاعل بفتح قبل در آخرش در آورده قبلش میم شقوی مفتوحه بضمه قبل زایده کردند
 تا که ملتبس نشود بصیغه واحد مذکر مخاطب در حالت اشباع ضربه ثانی شد ضربه ثانی را از
 ضربه ثانی بنا کردند فاعل ضمیر باره زمر فروع متصل علامت جمع مؤنث و ضمیر فاعل در آخرش در
 آورده قبلش میم شقوی ساکنه بضمه قبلش زایده کردند حملاً علی الجمیع المذکر و الانثی جمع کردن
 بر جمع مذکر ضربه ثانی شد ضربه ثانی میم و فاعلین قریب المخرج با هم آمدند میم را فاعلین کرده و فاعلین را و فاعلین
 ادغام کردند ضربه ثانی شد ضربه ثانی را از ضربه ثانی بنا کردند تا ضمیر باره زمر فروع متصل علامت احد
 متکلم و ضمیر فاعل در آخرش در آورده با ساکن کردند تا که غیر مرفوعه ضربه ثانی شد ضربه ثانی
 را از ضربه ثانی بنا کردند تا را حذف کرده بجایش فاعل ضمیر باره زمر فروع متصل علامت متکلم
 مع الغیر و ضمیر فاعل مع الف زایده در آورده تا که ملتبس نشود بصیغه جمع مؤنث غائبات
 ضربه ثانی شد ضربه ثانی را از ضربه ثانی بنا کردند فاعله را خصمه داده عین کلمه را کسره
 دادند ضربه ثانی شد ضربه ثانی را از ضربه ثانی بنا کردند فاعله را کسره دادند فاعله را کسره دادند
 یا که در یک حرف مفتوحه از حروف اتین بسکون فاعله را او را در آورده با قبل آخر را کسره دادند
 حقه اعرابی در آخرش در آورده بضربه ثانی ضربه ثانی ضربه ثانی ضربه ثانی ضربه ثانی
 ضربه ثانی را از ضربه ثانی بنا کردند الف ضمیر باره زمر فروع متصل علامت تنبیه

و ضمیر فاعل یفتحه ما قبل و نون مکسوره عوض از ضمه اعرابی که در واحد بود در آخرش در آوردند یضرب یان شدند یضربون تَضْرِبُونَ را از یضرب تَضْرِبُ بنا کردند و او ضمیر بار زمر فروع متصل علامت جمع مذکر و ضمیر فاعل بضمه ما قبل و نون مفتوحه عوض از ضمه اعرابی که در واحد بود در آخرش در آوردند یضربون تَضْرِبُونَ شدند یضربون را از تَضْرِبُ بنا کردند تا را حذف کرده بجایش یا اصلیه باز آورده نون ضمیر بار زمر فروع متصل علامت جمع مؤنث و ضمیر فاعل در آخرش در آورده قبلیش را ساکن کردند از برای تمضایش یضربون شد تَضْرِبُونَ را از تَضْرِبُ بنا کردند یا ضمیر بار زمر فروع متصل علامت واحد مؤنثه مخاطبه و ضمیر فاعل یا فقط علامت واحد مؤنثه مخاطبه بکسره ما قبل و نون مفتوحه عوض از ضمه اعرابی که در تَضْرِبُ بود در آخرش در آوردند تَضْرِبُونَ شد تَضْرِبُ یان را از تَضْرِبُ بنا کردند یا را حذف کرده بجایش الف ضمیر بار زمر فروع متصل علامت تثنیه و ضمیر فاعل یفتحه ما قبل در آخرش در آورده فتحه نون را بکسره بدل کردند لِشَابِهَتِهِمْ یونِ الشَّيْئَةِ فِي وَقْعِهِ جَعَلَ الْفِ زَائِدًا لِأَنَّ الْأَزْبَانَ مِثَابَةً أَوْ يُونِ تَثْنِيَةً دَرِ الْأَقْوَامِ أَوْ بَعْدَ الْفِ زَائِدَةً تَضْرِبُونَ شد تَضْرِبُونَ را از تَضْرِبُ بنا کردند یا را حذف کرده بجایش تون ضمیر بار زمر فروع متصل علامت جمع مؤنث و ضمیر فاعل در آورده قبلیش را ساکن کردند از برای اقتضای تَضْرِبُونَ شد بعد نون اعرابی را حذف کردند لِأَنَّ الضِّدَّ يَنْ لَا يَجْتَمِعَانِ تَضْرِبُونَ شد مضارع مجهول یضرب الخ را از یضرب الخ بنا کردند حرف اول را ضمه داد قبل آخر یافته و نون یضرب الخ شدند اسم فاعل ضارب را از یضرب بنا کردند یا حرف مضارع را حذف کرده فاعله را یافته و اده بعد الف علامت اسم فاعل در آورده عین کلمه را بر حال خود گذاشته تونین تمکن علامت اسمیت در آخرش در آورده ضارب شد ضارب یان ضاربین را از ضارب بنا کردند الف علامت تثنیه یفتحه قبل در حالت رفوع و یا علامت تثنیه یفتحه قبل در حالت نصب و هو نون مکسوره عوض از ضمه یا تونین یا نه دو که در واحد بود در آخرش

در آوردند ضاربان شد در حالت رفع ضاربان شد در حالت نصب و جو ضاربان و ضاربان را از
 ضاربان بنا کردند و او علامت جمع مذکر سالم بضمه ما قبل در حالت رفع و یا علامت جمع مذکر
 سالم بکسره ما قبل در حالت نصب و هر و نون مفتوحه عوض از ضمه یا تنوین یا از هر دو که در اول
 بود در آخرش در آوردند ضاربان شد در حالت رفع ضاربان شد در حالت نصب و جو ضاربان
 نصب و جو ضاربان را از ضاربان بنا کردند فاکلمه را بر حال خود گذاشتند الف و حذوف
 را حذف کرده عین کلمه را فتحه داده تا متحرکه علامت جمع تکسیر بفتح ما قبل در آخرش در آورده
 اعراب را بر تاجاری کردند زیرا آنچه اجزای اعراب در وسط کلمه جایگزینیت ضاربان شد
 ضاربان را از ضاربان بنا کردند فاکلمه را ضمه داده الف و حذوف را حذف کرده عین کلمه
 را مشدود مفتوح ساخته بعد الف علامت جمع تکسیر در آوردند ضاربان شد ضاربان را از
 ضاربان بنا کردند فاکلمه را ضمه داده الف و حذوف را حذف کرده عین کلمه را مشدود مفتوح
 ساخته ضاربان شد ضاربان را از ضاربان بنا کردند فاکلمه را ضمه داده الف و حذوف را حذف
 کرده عین کلمه را ساکن کردند ضاربان شد ضاربان را از ضاربان بنا کردند فاکلمه را ضمه داده
 الف و حذوف را حذف کرده عین کلمه را فتحه داده بعد الف محدوده علامت جمع تکسیر بفتح
 قبل در آخرش در آورده تنوین ممکن را حذف کردند از برای منع صرف اعراب را بر
 همزه جاری کردند زیرا آنچه اجزای اعراب در وسط کلمه جایگزینیت ضاربان شد ضاربان را
 از ضاربان بنا کردند فاکلمه را ضمه داده الف و حذوف را حذف کرده عین کلمه را ساکن کرده
 بعد الف و نون مزید تنوین علامت جمع تکسیر بفتح قبل در آخرش در آورده اعراب را
 بر نون جاری کردند زیرا آنچه اجزای اعراب در وسط کلمه جایگزینیت ضاربان شد ضاربان
 را از ضاربان بنا کردند فاکلمه را کسره داده الف و حذوف را حذف کرده عین کلمه را فتحه داده
 بعد الف علامت جمع تکسیر در آوردند ضاربان شد ضاربان را از ضاربان بنا کردند الف
 و حذوف را حذف کرده فاعلین کلمه را ضمه داده بعد الف و ساکنه علامت جمع تکسیر در آورده

ضَرْوُوبٌ شَدَّ ضَارِبَةً رَا اِضْرَابًا بِسَاكِرٍ وَتَا مَحْرُكَةً عَلَامَتُ تَابِئِثٍ لَفْتَحِهِ قَبْلُ دَرِ اٰخِرِشْ
 دَرِ اَوْرَدِهِ اَعْرَابُ رَا بَرِ تَا جَارِي كَرْدَنْدِ زِيْرَا نَجْوَا اَجْرَا كَيْ اَعْرَابُ دَرِ وِسْطِ كَلِمَةِ جَائِزِيْنِيْسْتِ ضَارِبَةً
 شَدَّ ضَارِبَتَيْنِ ضَارِبَتَيْنِ رَا اِضْرَابَةً بِسَاكِرٍ وَتَا عَلَامَتُ تَشْبِيْهِ لَفْتَحِهِ قَبْلُ دَرِ حَالَتِ
 رَفْعِهِ وَاِذَا عَلَامَتُ تَشْبِيْهِ لَفْتَحِهِ قَبْلُ دَرِ حَالَتِ نَصْبِ وَجَرْدِنُوْنِ كَسُوْرَةِ مَوْضِعِ اِزْضَمِّهٖ يَاتُوْنِ يَا اَزْ
 هَرِ دُو كَدْرُو اَحَدُ بُوْدِ دَرِ اٰخِرِشْ دَرِ اَوْرَدِنْدِ ضَارِبَتَيْنِ شَدَّ دَرِ حَالَتِ رَفْعِهِ ضَارِبَتَيْنِ شَدَّ دَرِ حَالَتِ
 نَصْبِ وَجَرِضَارِبَاتٌ رَا اِضْرَابَةً بِسَاكِرٍ وَتَا عَلَامَتُ جَمْعِ مَوْنَتِ سَالِمٍ مَعَ التَّنْوِيْنِ
 مَقَابِلَهُ لَفْتَحِهِ مَقَبْلُ دَرِ اٰخِرِشْ دَرِ اَوْرَدِهِ اَعْرَابُ رَا بَرِ تَا جَارِي كَرْدَنْدِ زِيْرَا نَجْوَا اَجْرَا كَيْ اَعْرَابُ دَرِ وِسْطِ
 كَلِمَةِ جَائِزِيْنِيْسْتِ ضَارِبَتَيْنِ شَدَّ اِسْمِ جَمْعِ عَلَامَتُ تَابِئِثِ شَدَّ دَرِ اِسْمِ اَزِ يَكِ جِنْسِ جَوِيْنِ اِتْمَلَعِ عَلَامَتُ
 تَابِئِثِ دَرِ اِسْمِ اَزِ يَكِ جِنْسِ مَمْنَعِ بُوْدِ بِنَا بَرَا اِسْمِ تَا اَوَّلِي رَا حَذْفِ كَرْدِنْدِ ضَارِبَاتٌ شَدَّ ضَوَابِ رَا
 اِضْرَابَةً بِسَاكِرٍ كَرْدِنْدِ حَرْفِ اَوَّلِ رَا بَرِ حَالِ خُوْدِ كَذَا شَدَّ ثَانِي كِه مَدَّهُ بُوْدِ اَزْ بُوَاوِ مَفْتُوحَهُ بَدَلِ كَرْدِهِ
 سُوْمِ جَا اَلْفِ عَلَامَتُ جَمْعِ قِصْطِي دَرِ اَوْرَدِهِ حَرْفِي كِه مَابَعْدِ اَزْ اَلْفِ عَلَامَتُ جَمْعِ قِصْطِي شَدَّ اَنْرَا
 بَرِ حَالِ خُوْدِ كَذَا شَدَّ تَا وِتْنُوِيْنِ تَمَكُنِ رَا حَذْفِ كَرْدِنْدِ اَزِ بَرَا كَيْ ضِدِّيْتِ وَ مَمْنَعِ صَرْفِ ضَوَابِ
 شَدَّ ضَرْبٌ رَا اِضْرَابَةً بِسَاكِرٍ وَتَا كَلِمَةُ رَا ضَمِّهٖ دَادَةُ اَلْفِ وَ حَذْفِ اِنِ رَا حَذْفِ كَرْدِهِ عَيْنِ كَلِمَةِ
 رَا مَشْدُوْدِ مَفْتُوحِ سَاخْتِ تَا رَا حَذْفِ كَرْدِنْدِ اَزِ بَرَا كَيْ ضِدِّيْتِ ضَرْبٌ شَدَّ ضَوَابِ وَ ضَوَابِ
 رَا اِضْرَابَةً وَ ضَارِبَةً بِسَاكِرٍ كَرْدِنْدِ حَرْفِ اَوَّلِ رَا ضَمِّهٖ دَادَةُ ثَانِي كِه مَدَّهُ بُوْدِ اَنْرَا بُوَاوِ مَفْتُوحَهُ بَدَلِ
 كَرْدِهِ سُوْمِ جَا اِلَا عَلَامَتُ تَصْغِيْرِ دَرِ اَوْرَدِهِ بَاقِي رَا بَرِ حَالِ خُوْدِ كَذَا شَدَّ ضَوَابِ وَ ضَوَابِ
 شَدَّ اِسْمِ مَفْعُوْلٍ مَضْرُوْبٌ رَا اِضْرَابَةً بِسَاكِرٍ كَرْدِنْدِ اِحْرَافِ مَضَارِعَتِ رَا حَذْفِ
 كَرْدِهِ بَجَائِزِ مَبْدِ مَفْتُوحَهُ عَلَامَتُ اِسْمِ مَفْعُوْلِ دَرِ اَوْرَدِهِ عَيْنِ كَلِمَةِ رَا ضَمِّهٖ دَادَةُ تَنْوِيْنِ تَمَكُنِ عَلَامَتُ
 اِسْمِيَّتِ دَرِ اٰخِرِشْ دَرِ اَوْرَدِنْدِ مَضْرُوْبٌ بَرِ وِزْنِ مَفْعُوْلٍ شَدَّ اِسْمِ اِيْنِ وِزْنِ دَرِ كَلَامِ عَرَبِيْ بَغِيْرِ
 مَعُوْنِ وَ مَكْرَهِيْ نِيَا فَنَهْ شَدَّ بِنَا بَرَا اِسْمِ عَيْنِ كَلِمَةِ اَشْبَاعِ نَمُوْدِنْدِ تَا كِه اَزْ وَاوِ اِسْمِ اَشْبَاعِ مَضْرُوْبِ
 شَدَّ بَرِ وِزْنِ مَفْعُوْلٍ مَضْرُوْبِيْنِ رَا اِضْرَابَةً بِسَاكِرٍ وَتَا عَلَامَتُ تَشْبِيْهِ

بفتح قبل در حالت رفعه و یا علامت تثنیة بفتح ما قبل در حالت نصب و جر و نون مکسوره
 عوض از ضمیه یا تنوین یا از هر دو که در واحد بود در آخرش در آوردند مضرو و بآت شد در حالت
 رفعه مضرو و بین شد در حالت نصب و جر مضرو و نون مضرو و بین را از مضرو و ب بنا کردند
 و او علامت جمع مذکر سالم بکسره ما قبل در حالت نصب و جر و نون مفتوحه عوض از ضمیه یا تنوین
 یا از هر دو که در واحد بود در آخرش در آوردند مضرو و نون شد در حالت رفعه و مضرو و بین شد در
 حالت نصب و جر مضرو و ب را از مضرو و ب بنا کردند تا متحرکه علامت تانیث بفتح ما قبل در
 آخرش در آورده اعراب را بر تاجاری کردند زیرا آنچه اجزای اعراب در وسط کلمه جایز نیست
 مضرو و ب شد مضرو و بتان مضرو و بتان را از مضرو و ب بنا کردند الف علامت تثنیة بفتح
 ما قبل در حالت رفعه و یا علامت تثنیة بفتح ما قبل در حالت نصب و جر و نون مکسوره عوض از
 ضمیه یا تنوین یا از هر دو که در واحد بود در آخرش در آوردند مضرو و بتان شد در حالت رفعه مضرو و بتان
 شد در حالت نصب و جر مضرو و بآت را از مضرو و ب بنا کردند الف و تا علامت جمع مؤنث سالم
 مع التنوین مقابله بفتح ما قبل در آخرش در آورده اعراب را بر تاجاری کردند زیرا آنچه
 اجزای اعراب در وسط کلمه جایز نیست مضرو و بتات شد پس اجتماع علامت تانیث شد
 در اسم از یک جنس چون اجتماع علامت تانیث در اسم از یک جنس ممنوع بود بنا بر این تا اولی را
 حذف کردند مضرو و بآت شد مضرو و ب را از مضرو و ب و مضرو و ب بنا کردند حرف اول را بر
 حال خود گذاشته ثانی را فتح داده سوم جا الف علامت جمع قصی در آورده حرفیکه مابعد از
 الف علامت جمع قصی شد آنرا کسره داده تا تنوین نمکن را حذف کردند از برای جنیدیت و منع حرف
 مضرو و ب شد پس و آو ساکن منظر قبلیش مکسور آن و آورایا بدل کردند مضرو و ب شد
 مضرو و ب و مضرو و ب را از مضرو و ب و مضرو و ب بنا کردند حرف اول را ضمیه داده ثانی را
 فتح داده سوم جای علامت تصغیر در آورده حرفیکه مابعد از یا علامت تصغیر شد آنرا کسره دادند
 مضرو و ب و مضرو و ب شد پس و آو ساکن منظر قبلیش مکسور آنرا آورایا بدل کردند مضرو و ب

بفتح ما قبل در حالت رفع و یا علامت جمع مذکر

و مضارع ضربه شدند **حج معلوم و مجهول** لَمْ يُضْرَبْ لَمْ يُضْرَبْ الخ را از یضرب و یضرب الخ

بنا کردند چون لم جازم مجدیته در اول اینها در آوردند آخر اینها را جزم کرد علامت جزئی سقوط حرکات
شد در فتح پنج صیغه و سقوط نونات اعرابی شد در هفت هفت صیغه و سقوط چنین نشد در دو دو

صیغه زیرا آنچه بنی اند و الهی مالا یغیر آخره لا بد حوّل العوامل المختلفة علیه لَمْ يُضْرَبْ
لَمْ يُضْرَبْ الخ شدند **نقی معلوم و مجهول** لَمْ يُضْرَبْ لَمْ يُضْرَبْ الخ را از یضرب و

یضرب الخ بنا کردند چون لا نافیة در اول اینها در آوردند آخر اینها را هیچ نکرد لیکن معنی شتیش را
منفی گردانید لا یضرب لا یضرب الخ شدند **نقی معلوم و مجهول** مَوْكِدًا لِنَاصِبٍ

لَنْ يُضْرَبَ وَلَنْ يُضْرَبَ الخ را از یضرب و یضرب الخ بنا کردند چون لَنْ ناصبه نافیة تا کیدیه در
اول اینها در آوردند آخر اینها نصب کرد علامت نصبی ظهور فتحات شد در فتح پنج صیغه و سقوط

نونات اعرابیه شد در هفت هفت صیغه و سقوط چنین نشد در دو دو صیغه زیرا آنچه بنی اند
و الهی مالا یغیر آخره لا بد حوّل العوامل المختلفة علیه را بنی است که آخر او از حوّل

عوامل مختلفه متغیر نمیشود لَنْ يُضْرَبَ لَنْ يُضْرَبَ الخ شدند **حاضر معلوم** اِضْرِبْ الخ
را از تضرب الخ سوا المتکلم بنا کردند تا حرف مضارعت را حذف کرده ما بعدش ساکن

ماند چون ابتدا الساکن محال بود نظر کردند بسوئے عین کلمه چون عین کلمه مضموم نبود بنا بر این
همزه وصلی فکسوره در اول اینها در آوردند آخر اینها وقف کرد علامت وقفی سقوط حرکت

شد در یک صیغه و سقوط نونات اعرابی شد در چهار صیغه و سقوط چنین نشد در یک صیغه
زیرا آنچه بنی است و الهی مالا یغیر آخره لا بد حوّل العوامل المختلفة علیه

اِضْرِبْ الخ شدند **مؤكد یا نون تا کیدیه** اِضْرِبْ در اصل اِضْرِبْ بود چون نون
تا کیدیه بدو متصل شد قشش بنی بر فتح گشت اِضْرِبْ شد اِضْرِبْ در اصل اِضْرِبْ بود

چون نون تا کیدیه بدو متصل شد اِضْرِبْ آن شد پس فتح نون را بکسره بدل کردند مشتابه
بنون التثنیة فی وقوعه بعد الف زائله اِضْرِبْ شد اِضْرِبْ در اصل اِضْرِبْ بود چون

نون تاکید ثقیله بدو متصل شد اضری یون شد پس التقاسا کنین شد میان و او و نون مدغمه
 علی غیر حدی چون التقاسا کنین علی غیر حدی جایز نبود بنا بر این و او را حذف کرده ضم
 قبش را بر حال خود گذاشتند تا دلالت کند بر حذفیت و او اضری بین شد اضری بین در اصل
 اضری بی بود چون نون تاکید ثقیله بدو متصل شد اضری بین شد پس التقاسا کنین شد میان یا و
 نون مدغمه علی غیر حدی چون التقاسا کنین علی غیر حدی جایز نبود بنا بر این یا را
 حذف کرده کسره قبش را بر حال خود گذاشتند تا دلالت کند بر حذفیت یا اضری بین شد اضری بین و
 اصل اضری بی بود چون نون تاکید ثقیله بدو متصل شد اضری بی شد پس فتح نون را بکسره بدل کردند
 لِشَابِهَاتِهِ يُونِ التَّنْيَةِ فِي وَقُوعِهِ بَعْدَ الْفِ زَائِدَةٍ اِضْرِبَانِ شَدِ اِضْرِبَانِ
 در اصل اضری بین بود چون نون تاکید ثقیله بدو متصل شد اضری بین شد پس احتمال ثلاثه نونات
 زواید شد در یک کلمه را در کلام عرب مستکره پیدا شدند بنا بر این الف مفاصله میان ایشان
 در آوردند اضری بین شد پس فتح نون را بکسره بدل کردند لِشَابِهَاتِهِ يُونِ التَّنْيَةِ فِي وَقُوعِهِ
 بَعْدَ الْفِ زَائِدَةٍ اِضْرِبَانِ شَدِ **مؤكد بالون تاکید خفیفه** اضری بین در اصل اضری بین
 بود چون نون تاکید خفیفه بدو متصل شد قبش بنی بر فتح گشت اضری بین شد اضری بین در اصل اضری بی بود چون
 نون تاکید خفیفه بدو متصل شد اضری یون شد پس التقاسا کنین شد میان او و نون خفیفه علی غیر حدی چون
 التقاسا کنین علی غیر حدی جایز نبود بنا بر این و او را حذف کرده ضم قبش را بر حال خود گذاشتند
 تا دلالت کند بر حذفیت و او اضری بین شد اضری بین در اصل اضری بی بود چون تاکید خفیفه بدو متصل
 شد اضری بین شد پس التقاسا کنین شد میان یا و نون خفیفه علی غیر حدی چون التقاسا کنین
 علی غیر حدی جایز نبود بنا بر این یا را حذف کرده کسره قبش را بر حال خود گذاشتند تا دلالت کند
 بر حذفیت یا اضری بین شد **امر حاضر بول** لِتَضْرِبُ لَلزَّرِ التَّضْرِبُ لِحَسَبِ سَوَاءِ التَّكَلُّمِ بِنَاكِرُونَ
 چون لام امر حاضر در اول نهادند آوردند آخر اینها را جزم کرد علامت جزمی نقطه حرکت شد در یک صیغه و نقطه و تا
 اعرابیه شد در چهار صیغه و سقوط چینی شد در یک صیغه زیرا آنچه بلنی است و اللبني التَّضْرِبُ التَّضْرِبُ

نون تا کید ثقیله لُضْرِبْنَ در اهل لُضْرِبْ بوجوه نون تا کید ثقیله بدو متصل شد قلمش بینی
 بر فتح گشت لُضْرِبْنَ شد لُضْرِبَانَ در اهل لُضْرِبَا بود چون نون تا کید ثقیله بدو متصل شد لُضْرِبَانَ
 شد پس فتح نون را بکسره بدل کردند لِشَابِهَتِهِ بِنُونِ التَّنْبِيَةِ فِي وَقُوعِهِ بَعْدَ الْفِ زَائِدَةٍ
 لُضْرِبَانَ شد لُضْرِبْنَ در اهل لُضْرِبُو بود چون نون تا کید ثقیله بدو متصل شد لُضْرِبُونَ شد
 پس التقاسا کنین شد در میان و آو و نون مدغمه علی غَيْرِ حَذِّ هِ چوں التقاسا کنین علی غَيْرِ
 حَذِّ هِ جایز نبود بنا بر این آو را حذف کردند ضمّه قلمش را بر حال خود گذاشتند تا که دلالت کند بر
 حذفت و آو لُضْرِبَانَ شد لُضْرِبَانَ در اهل لُضْرِبَانِي بود چون نون تا کید ثقیله بدو متصل شد لُضْرِبَانَ
 شد پس التقاسا کنین شد در میان یا و نون مدغمه علی غَيْرِ حَذِّ هِ چوں التقاسا کنین علی غَيْرِ حَذِّ هِ
 جایز نبود بنا بر این یا را حذف کرده کسره قلمش را بر حال خود گذاشتند تا که دلالت کند بر حذفت
 یا لُضْرِبَانَ شد لُضْرِبَانَ در اهل لُضْرِبَا بود چون نون تا کید ثقیله بدو متصل شد لُضْرِبَانَ شد
 پس فتح نون را بکسره بدل کردند لِشَابِهَتِهِ بِنُونِ التَّنْبِيَةِ فِي وَقُوعِهِ بَعْدَ الْفِ زَائِدَةٍ
 لُضْرِبَانَ شد لُضْرِبَانَ در اهل لُضْرِبَانَ بود چون نون تا کید ثقیله بدو متصل شد لُضْرِبَانَ
 شد پس اجتماع ثلاثه نونات زواید شد در یک کلمه و این را در کلام عرب مستکره پنداشتند
 بنا بر این الف مقاصله میان ایشان در آوردند لُضْرِبَانَ شد پس فتح نون را بکسره بدل
 کردند لِشَابِهَتِهِ بِنُونِ التَّنْبِيَةِ فِي وَقُوعِهِ بَعْدَ الْفِ زَائِدَةٍ لُضْرِبَانَ شد
نون تا کید خفیفه لُضْرِبْنَ در اهل لُضْرِبْ بود چون نون تا کید خفیفه بدو متصل شد قلمش
 بینی بر فتح گشت لُضْرِبَانَ شد لُضْرِبَانَ در اهل لُضْرِبُو بود چون نون تا کید خفیفه بدو متصل شد
 لُضْرِبُونَ شد پس التقاسا کنین شد در میان و آو و نون خفیفه علی غَيْرِ حَذِّ هِ چوں التقاسا کنین علی غَيْرِ
 حَذِّ هِ جایز نبود بنا بر این آو را حذف کرده ضمّه قلمش را بر حال خود گذاشتند تا که دلالت کند بر حذفت
 و آو لُضْرِبَانَ شد لُضْرِبَانَ در اهل لُضْرِبَانِي بود چون نون تا کید خفیفه بدو متصل شد لُضْرِبَانَ شد
 پس التقاسا کنین شد در میان یا و نون خفیفه علی غَيْرِ حَذِّ هِ چوں التقاسا کنین علی غَيْرِ حَذِّ هِ

جایز نبود بنا بر آن یا را حذف کرده کسه قبلیش را بر حال خود گذاشتند تا دلالت کند بر حذفیت یا

لِضَرْبٍ شَدَّ امْرَأَتٌ مَعْلُومٌ وَمَجْمُولٌ لِضَرْبٍ لِضَرْبٍ لِيضْرِبَ لِيضْرِبَ

لِضَرْبٍ لِضَرْبٍ لِضَرْبٍ لِضَرْبٍ لِضَرْبٍ لِضَرْبٍ لِضَرْبٍ لِضَرْبٍ لِضَرْبٍ لِضَرْبٍ

بهرم کردن علامت جزئی سقوط حرکات شد در چهار چهار صیغه و سقوط نونات اعرابی شد در سه

سه صیغه و سقوط چیزی نشد در یک یک صیغه زیرا آنچه یعنی اند الیه یعنی ما مَدَّ لِضَرْبٍ لِضَرْبٍ

شدند **موکد بالون تا یک تکیه** لِضَرْبٍ لِضَرْبٍ لِضَرْبٍ لِضَرْبٍ لِضَرْبٍ لِضَرْبٍ

لِضَرْبٍ لِضَرْبٍ لِضَرْبٍ لِضَرْبٍ لِضَرْبٍ لِضَرْبٍ لِضَرْبٍ لِضَرْبٍ لِضَرْبٍ لِضَرْبٍ

لِضَرْبٍ لِضَرْبٍ لِضَرْبٍ لِضَرْبٍ لِضَرْبٍ لِضَرْبٍ لِضَرْبٍ لِضَرْبٍ لِضَرْبٍ لِضَرْبٍ

یعنی بر فتح گشت لِضَرْبٍ لِضَرْبٍ لِضَرْبٍ لِضَرْبٍ لِضَرْبٍ لِضَرْبٍ لِضَرْبٍ لِضَرْبٍ

شدند لِضَرْبٍ لِضَرْبٍ لِضَرْبٍ لِضَرْبٍ لِضَرْبٍ لِضَرْبٍ لِضَرْبٍ لِضَرْبٍ

لِضَرْبٍ لِضَرْبٍ لِضَرْبٍ لِضَرْبٍ لِضَرْبٍ لِضَرْبٍ لِضَرْبٍ لِضَرْبٍ

لِضَرْبٍ لِضَرْبٍ لِضَرْبٍ لِضَرْبٍ لِضَرْبٍ لِضَرْبٍ لِضَرْبٍ لِضَرْبٍ

بعْدَ الْفِ زَائِدَةٍ لِضَرْبٍ لِضَرْبٍ لِضَرْبٍ لِضَرْبٍ لِضَرْبٍ لِضَرْبٍ

در اصل لِضَرْبٍ لِضَرْبٍ لِضَرْبٍ لِضَرْبٍ لِضَرْبٍ لِضَرْبٍ لِضَرْبٍ لِضَرْبٍ

شدند پس التقاسا کتین شد میان و اَوَّلُونَ مَدْعُومَةٌ عَلَى غَيْرِ حَذِّ بِحُجْرٍ التَّقَاسَا كَتَيْنِ

عَلَى غَيْرِ حَذِّ هَا جَایز نبود بنا بر آن و لَوْرَا حَذْفٌ كَرِهَهُ قَبْلُش رَا بِرِجَالِ خُودِ كَذَا شَتَّى تَا

دلالت کند بر حذفیت و اَوَّلِضَرْبٍ لِضَرْبٍ لِضَرْبٍ لِضَرْبٍ لِضَرْبٍ لِضَرْبٍ

لِضَرْبٍ لِضَرْبٍ لِضَرْبٍ لِضَرْبٍ لِضَرْبٍ لِضَرْبٍ لِضَرْبٍ لِضَرْبٍ

زَوَائِدٌ شَدِيدٌ كَلِمَاتٌ اِدْرَا كَلَامٍ عَرَبٍ مُسْتَكْرَهٍ بِذَلِكَ شَتَّى بِرِجَالِ الْفَا مَفَاصِلُ مِيَانِ اَيْشَالِ دِرَا وَرَفْدِ

لِضَرْبٍ لِضَرْبٍ لِضَرْبٍ لِضَرْبٍ لِضَرْبٍ لِضَرْبٍ لِضَرْبٍ لِضَرْبٍ

وَقَوْعِهِ بَعْدَ الْفِ زَائِدَةٍ لِضَرْبٍ لِضَرْبٍ لِضَرْبٍ لِضَرْبٍ لِضَرْبٍ لِضَرْبٍ

لِضَرْبٍ لِيَضْرِبَنَّ لِضَرْبٍ لِيَضْرِبَنَّ لِضَرْبٍ لِيَضْرِبَنَّ لِضَرْبٍ لِيَضْرِبَنَّ
 لِضَرْبٍ لِيَضْرِبَنَّ لِضَرْبٍ لِيَضْرِبَنَّ لِضَرْبٍ لِيَضْرِبَنَّ لِضَرْبٍ لِيَضْرِبَنَّ
 خفيفة بدینہا متصل شد قبل اینہا بنی بر فتح گشت لِضَرْبٍ لِيَضْرِبَنَّ لِضَرْبٍ لِيَضْرِبَنَّ
 لِضَرْبٍ لِيَضْرِبَنَّ لِضَرْبٍ لِيَضْرِبَنَّ لِضَرْبٍ لِيَضْرِبَنَّ لِضَرْبٍ لِيَضْرِبَنَّ
 لِضَرْبٍ لِيَضْرِبَنَّ لِضَرْبٍ لِيَضْرِبَنَّ لِضَرْبٍ لِيَضْرِبَنَّ لِضَرْبٍ لِيَضْرِبَنَّ
 اتقاسا کنین شد میان و او و فون خفيفة علی غیر حدی چون اتقاسا کنین علی غیر حدی
 جایز نبود بنا بر ال و او را حذف کردہ ضمہ قبلیش را بر حال خود گذاشتند تا دلالت کند بر حدی
 و او لِضَرْبٍ لِيَضْرِبَنَّ لِضَرْبٍ لِيَضْرِبَنَّ لِضَرْبٍ لِيَضْرِبَنَّ لِضَرْبٍ لِيَضْرِبَنَّ
 را از ضَرْبٍ لِيَضْرِبَنَّ لِضَرْبٍ لِيَضْرِبَنَّ لِضَرْبٍ لِيَضْرِبَنَّ لِضَرْبٍ لِيَضْرِبَنَّ
 اینہا را جزم کرد علامت جزمی سقوط حرکت شد در یک یک صیغہ و سقوط نونات اعرابی شد
 در چہار چہار صیغہ و سقوط چینی نہ شد در یک یک صیغہ زیرا پنجہ بنی اند و المبتئی ماضی الخ
 لِضَرْبٍ لِيَضْرِبَنَّ لِضَرْبٍ لِيَضْرِبَنَّ لِضَرْبٍ لِيَضْرِبَنَّ لِضَرْبٍ لِيَضْرِبَنَّ
 و مخالف برگزشتہ قیاس باید کرد **نہی غایب معلوم**
و مجہول لِضَرْبٍ لِيَضْرِبَنَّ لِضَرْبٍ لِيَضْرِبَنَّ لِضَرْبٍ لِيَضْرِبَنَّ لِضَرْبٍ لِيَضْرِبَنَّ
 چون لانی جائزہ در اول اینہا در آوردند انہا را جزم کرد علامت جزمی سقوط حرکات
 شد در چہار چہار صیغہ و سقوط نونات اعرابی شد در سہ سہ صیغہ و سقوط چیزے نشد در یک یک
 صیغہ زیرا پنجہ بنی اند و المبتئی ماضی الخ لِضَرْبٍ لِيَضْرِبَنَّ لِضَرْبٍ لِيَضْرِبَنَّ
 برگزشتہ قیاس باید کرد **اسم ظرف** مَضْرِبٍ رَا از لِضَرْبٍ بنا کردند یا حرف مضارعت
 را حذف کردہ بجایش میم مفتوحہ علامت اسم ظرف در آوردہ قاعین کلمہ را بر حال خود گذاشتہ
 توین کن علامت سمیت در آخرش در آوردند مَضْرِبٍ شد مَضْرِبَانِ مَضْرِبَيْنِ رَا از ضَرْبٍ بنا کردند
 الف علامت تثنیہ لفتح ما قبل در حالت رفع و یا علامت لفتح ما قبل در حالت نصب و
 جرد فون مکسورہ عوض از ضمہ یا تنوین یا ہر دو کہ در واحد بود در آخرش در آوردند مَضْرِبَانِ

شد در حالت رفع و مضربین شد در حالت نصب و مَضَارِبُ را از مَضْرِبُ بنا کردند حروف
 اول را بر حال خود گذاشته ثانی را فتح داده سوم جا الف علامت جمع اقصی در آورده حرفیکه
 مابعد الف علامت جمع اقصی شد از بر حال خود گذاشته تنوین ممکن را حذف کردند از برای
 منع صرف مَضَارِبُ شد مَضْرِبُ بنا کردند حروف اول را ضمه داده ثانی را فتح
 داده سوم جای علامت تصغیر در آورده باقی را بر حال خود گذاشته مَضْرِبُ شد **اسم الکت**
 مَضْرِبُ بنا کردند یا حرف مضارعت را حذف کرده بجایش میم مکسوره علامت
 اسم آلت در آورده عین کلمه را فتح داده تنوین ممکن علامت اسمیت در آخرش در آورده
 مَضْرِبُ شد مَضْرِبَانِ مَضْرِبَيْنِ را از مَضْرِبُ بنا کردند الف علامت تشبیه بفتح مابعد
 در حالت رفع و یا علامت تشبیه بفتح مابعد در حالت نصب و جرو نون مکسوره عوض از
 ضمه یا تنوین یا از هر دو که در واحد بود در آخرش در آورده مَضْرِبَانِ شد در حالت رفع و مَضْرِبَيْنِ
 شد در حالت نصب و مَضَارِبُ را از مَضْرِبُ بنا کردند حروف اول ثانی را فتح داده سوم جا الف علامت
 جمع اقصی در آورده حرفیکه مابعد الف علامت جمع اقصی شد از کسره داده تنوین ممکن را
 حذف کردند از برای منع صرف مَضَارِبُ شد مَضْرِبُ بنا کردند حروف اول را
 ضمه داده ثانی را فتح داده سوم جای علامت تصغیر در آورده حرفیکه مابعد از یا علامت تصغیر شد
 از کسره دادند مَضْرِبُ شد مَضْرِبَةٌ را از مَضْرِبُ بنا کردند تا مستحکم از برای وزن مِفْعَلَةٌ بفتح
 مابعد در آخرش در آورده اعراب را بر جاری کردند زیرا آنچه اجزای اعراب در وسط کلمه
 جایز نیست مَضْرِبَةٌ شد مَضْرِبَتَانِ مَضْرِبَتَيْنِ را از مَضْرِبَةٌ بنا کردند الف علامت تشبیه
 بفتح مابعد در حالت رفع و یا علامت تشبیه بفتح مابعد در حالت نصب و جرو نون مکسوره عوض
 از ضمه یا تنوین یا از هر دو که در واحد بود در آخرش در آورده مَضْرِبَتَانِ شد در حالت رفع و
 مَضْرِبَتَيْنِ شد در حالت نصب و مَضَارِبُ را از مَضْرِبَةٌ بنا کردند حروف اول و ثانی را
 فتح داده سوم جا الف علامت جمع اقصی در آورده حرفیکه مابعد الف علامت جمع اقصی شد

آنرا کسره داده تا و تنوین نماند را حذف کردند از برائے ضدیت و منع صرف مضاربت شد مضربیه
 را از مضربیه بنا کردند حرف اول را ضمه داده ثانی را فتح داده سوم جای علامت تصغیر در
 آورده حرفیکه مابعد از یا علامت تصغیر شد آنرا کسره داده باقی را بر حال خود گذاشتند مضربیه
 شد مضربا را از مضرب بنا کردند چهارم جا الف از برائے وزن مفعال در آوردند مضرب
 شد مضربان مضربان را از مضرب بنا کردند الف علامت تشبیه لفتح ماقبل در حالت رفعه
 و یا علامت تشبیه لفتح ماقبل در حالت نصب و جر و نون مکسوره عوض از ضمه یا تنوین یا از هر
 دو که در واحد بود در آخرش در آوردند مضربان شد در حالت رفعه و مضربان شد در
 حالت نصب و جر مضارب را از مضرب بنا کردند حرف اول و ثانی را فتح داده سوم
 جا الف علامت جمع اقصی در آورده حرفیکه مابعد از الف علامت جمع اقصی شد آنرا
 کسره داده فصا رهد النقص بلا تلفظ پس این نقش بلا تلفظ شد پس الف بسبب
 کسره ماقبل منقلب بیگشت تنوین نماند را حذف کردند از برائے منع صرف مضارب شد
 مضربیه را از مضرب بنا کردند حرف اول را ضمه داده ثانی را فتح داده سوم
 جای علامت تصغیر در آورده حرفیکه مابعد از یا علامت تصغیر شد آنرا کسره داده
 فصا رهد النقص بلا تلفظ پس الف بسبب کسره ماقبل منقلب بیگشت مضربیه شد
الف فصل مذکر اضرب را از مضرب بنا کردند یا حرف مضارعت را حذف کرده
 بجایش همزه مشدود علامت الف مضربیل در آورده عین کلمه را فتح داده تنوین نماند علامت
 اسمیت مقدره نمودند از برائے منع صرف اضرب شد اضربان اضربان را از اضرب بنا کردند الف
 علامت تشبیه لفتح ماقبل در حالت رفعه و یا علامت تشبیه لفتح ماقبل در حالت نصب و جر و نون
 مکسوره عوض از ضمه یا تنوین یا از هر دو که در واحد مقدره بود در آخرش در آوردند اضربان شد
 در حالت رفعه و اضربان شد در حالت نصب و جر اضربان را از اضرب بنا کردند
 و او علامت جمع مذکر سالم بضمه ماقبل در حالت رفعه و یا علامت جمع مذکر سالم بکسره

ما قبل درحالتی نصب و جرو نون مفتوحه عوض از ضمه یا تنوین یا هر دو که در واحد مقدسه بود
 در آخرش در آوردند و انداخته یون شد در حالت رفعه اضربین شد در حالت نصب و جبر اضرب
 را از اضرب بنا کردند حرف اول ابر حال خود گذاشته ثانی را فتح داده سوم جا الف علامت جمع قصی در آورد
 حرفی که بعد از الف علامت جمع قصی شد آنرا کسره داده باقی را به حال خود گذاشتند اضرب شد اضرب را از اضرب
 بنا کردند حرف اول از ضمه داده ثانی را فتح داده سوم جا یا علامت تصغیر آورده حرفی که بعد از یا علامت تصغیر شد آنرا کسره
 داده اضرب شد **المونث منه** ضربی را از اضرب بنا کردند همزه را حذف کرده قاعده ضمه را در عین کلمه
 ساکن کردند الف مقصوره علامت تانیث را آخرش را آوردند ضربی شد ضربیکان ضربیکان را از ضربی بنا کردند
 الف علامت تشبیه در حالت رفعه و یا علامت تثنیه در حالت نصب جرو نون کسره عوض از ضمه یا تنوین یا از هر دو
 که در واحد مقدسه بود در آخرش آوردند الف مقصوره را یا مفتوحه بدل کردند ضربیکان شد در حالت فتحه ضربیکان
 شد در حالت نصب جبر ضربیات را از ضربی بنا کردند الف و تا علامت جمع مونث سالم مع التنوین مقابل بود
 آخرش در آورده الف مقصوره یا مفتوحه بدل کرده اعراب را بر تاجاری کردند زیرا آنچه اجزای اعراب
 در وسط کلمه جایز نیست ضربیات شد ضرب را از ضربی بنا کردند حرف اول را به حال خود گذاشته
 ثانی را فتح داده الف مقصوره را حذف کرده تنوین مقدیره را اظهار نمودند ضرب شد ضربی را از ضربی بنا کردند
 حرف اول را به حال خود گذاشته ثانی را فتح داده سوم جا یا علامت تصغیر را آورده باقی را به حال خود
 گذاشتند ضربی **فعل تعجب** ما اضربه را از اضرب بنا کردند یا حرف مضارعت را حذف
 کرده بجایش همزه مفتوحه مسبوقة بنا تعجب آورده عین کلمه را فتح داده ضمیر منصوب متصل بفتح قبل را آخرش
 در آوردند ما اضربه شد اضربه را از اضرب بنا کردند یا حرف مضارعت را حذف کرده بجایش همزه
 مفتوحه در آورده قاعده عین کلمه را به حال خود گذاشته لام کلمه را ساکن کرده ضمیر مجرب و بیع با جاره در آخرش
 در آوردند اضربه شد پس دو حرف از یک جنس با هم آمدند اول ساکن ثانی متحرک اول را در
 ثانی ادغام کردند اضربه شد ضرب را از اضرب بنا کردند یا حرف مضارعت را حذف کرده قاعده
 را فتح داده عین کلمه را ضمه داده لام کلمه را یعنی بر فتح ساختند ضرب شد

شرح قوانین ابواب صحیح

قانون ہر مدہ زائیدہ کہ واقعہ شود در آہم دوم جا بوقت بنا کردن جمع اقصیٰ و تصغیر آنرا
 بواو مفتوحہ بدل کنند و جو با قانون لفظ یونانی یا سریانی است عربی نیست قانون در لغت مسطر کتاب را گویند و
 در اصطلاح صرفیان قاعده کلیہ منطبقہ علی جمیع جزئیات ہامدہ کہ امست و علت ساکن حرکت ماقبل
 موافق او باشد مثال الف صار کتہ و واو طومار و یا ضراب و حون علت ساند و آوائف یا و نام اینہا نیز ساند علت
 و این مدہ نام علت گنت کہ ہر سہ حالت را شامل است خواہ ساکن خواہ متحرک حرکت قبل از جنس او باشد خواہ نباشد و
 این است کہ حرف علت ساکن و حرکت قبل از جنس او باشد یا نباشد و مدہ آنست کہ حرف علت ساکن و حرکت ماقبل از
 جنس او باشد اگر کسی سوال کند کہ حرف علت را حرف علت چہرا گویند جواب علت در لغت بیماری را گویند و در وقت
 بیماری اندمان بیماریاں حروف صادر شوند مثال این قول شاعر کہ گفتہ است حرف علت نام کردند و آوائف و یا راہ
 ہر کرد و رسد لا چہرا گویند و ای راہ یا این مناسبت است کہ چون بیمار بوقت بیماری متغیر و تبدل میشوند چنان حرف
 علت ہم متغیر و تبدل میشوند و اگر کسی سوال کند کہ حرف این را حرف این چہرا گویند جواب کہ این در لغت نرم و ضعیف
 گویند و این ہم نرم و ضعیف میباشد و در وقت ادا کردن و اگر کسی سوال کند کہ مدہ را مدہ چہرا گویند جواب کہ مدہ در لغت کشیدن
 را گویند و این ہم از کشیدن فتح الف پیدا شود و از کشیدن کسویا پیدا شود و از کشیدن منمہ و او پیدا شود چون ضریبت
 ضریبت ضریبت زائیدہ آنست کہ در مقابلہ فاعلین و لام کلمہ نباشد علامت جمع اقصیٰ نیست کہ حرف اول ہر مفتوح
 باشد سوم جا الف علامت جمع اقصیٰ آوردند مابعد علامت جمع اقصیٰ یک حرف نباشد و نباشد یا سہ باشند اگر
 دو باشند اول مکسور باشد مگر اہتبار نیست چوں ضواریب اگر سہ باشند اول مکسور ثانی یا ساکن سوم را اعتبار
 نیست چوں مصلیٰ و یب اگر کسی سوال کند کہ شتا گفتہ مابعد الف علامت جمع اقصیٰ یک حرف نباشد جواب کہ
 جمع دابہ است این جا مابعد الف علامت جمع اقصیٰ یک حرف آمدہ است جواب ہمیں این یک حرف نیست چہرا کہ
 ہر حرف کہ شدہ باشد و اول و بعد از این ہم در اصل دواہب بود این دو حرف از یک جنس در یک کلمہ ہم آمدند حرکت
 اول را انداختند پس اول ساکن ثانی متحرک اول را در ثانی ادا نام کردند و واجب شد علامت تصغیر چہ است

حرف اول مضموم باشد ثانی مفتوح باشد سوم جای علامت تصغیر آورند و مانع علامت تصغیر یک حرف باشد
 یاد و باشد یا سه باشد اگر یک باشد آن را اعتبار نیست چون در جیل اگر دو باشد اول مکسور باشد دیگر
 اعتبار نیست چون ضویر اگر سه باشد اول مکسور باشد دوم جای ساکن در آورند و سوم را اعتبار نیست چون
 مخیر اگر کسی سوال کند که شما گفته اگر بعد یا تصغیر دو حرف باشد اول مکسور ثانی را اعتبار نیست و اگر سه حرف
 باشد اول مکسور ثانی یا ساکنه ثالث را اعتبار نیست این حکم شما نقوض شده است در ضریبی که تصغیر ضریبی است
 بعد یا تصغیر دو حرف است اول مکسور نیست و در سگیوان که تصغیر سگیوان و در اجمال که تصغیر اجمال است و
 بعد یا تصغیر سه حرف است اول مکسور ثانی یا ساکنه نیست جواب که این قاعده اکثریه است نه کلیه اگر در بعض
 جای طور آمده است هم نقصان نیست **مطلب** قانون چیست مدّه هم باشد زاید هم باشد در هم باشد در هم
 جا هم باشد بوقت بنا کردن جمع اقصی و تصغیر از ابو او مفتوحه بدل کردن واجب است مدّه ماند و آلف یا مثال
 آلف ضاربه را جمع اقصی بنا کنی حرف اول را بر حال خود گذشته ثانی که آلف مدّه بود از ابو او مفتوحه بدل کردن
 جا آلف علامت جمع اقصی در آورده تا واحد و تنوین ممکن را حذف کردند ضویر شد ضاریه را تصغیر بنا کنی حرف
 اول را ضمه داد ثانی که آلف مدّه بود از ابو او مفتوحه بدل کرد مد سوم جای علامت تصغیر در آورده باقی را بر حال خود گذشته
 ضویر شد ضاریه را جمع اقصی بنا کنی حرف اول را فتح داده ثانی که یا مدّه بود از ابو او مفتوحه بدل کردند
 سوم جا آلف علامت جمع اقصی در آورده بعد از آن که داده بعد آلف آمد قابل و مکسور از یا بدل کرد مد تنوین
 ممکن را حذف کردند ضویر شد ضاریه را تصغیر بنا کنی حرف اول را ضمه داده ثانی که یا مدّه بود از ابو او مفتوحه بدل
 کردند سوم جای علامت تصغیر در آورده بعد از آن که داده بعد آلف آمد قبلیش مکسور از یا بدل کرده باقی را بر
 حال خود گذشته ضویر شد ضاریه را و او طومار را جمع اقصی بنا کنی حرف اول ثانی را فتح داده سوم جا آلف
 علامت جمع اقصی در آورده بعد میم آمد از آن که داده بعد آلف آمد قبلیش مکسور از یا بدل کرده تنوین ممکن را حذف
 کردند طومار شد طومار را تصغیر بنا کنی حرف اول را بر حال خود گذشته ثانی را فتح داده سوم جای علامت تصغیر
 در آورده بعد میم آمد از آن که داده بعد آلف آمد قبلیش مکسور از یا بدل کرده باقی را بر حال خود گذشته
 طومار شد اگر کسی سوال کند که مدّه هم باشد زاید هم باشد در هم باشد در هم باشد بوقت بنا کردن

جمع قصلی و تصدیق از او آید و مفروضه بدل کردن واجب است این قول شمسائیم کرده شود و الف و یا اگر بود مفروضه
 تبدیل میشود لیکن در او آید و بدل کردن چه معنی است جواب همیم که از تبدیل هر دو عام است یک باعتبار ذات
 است دیگر باعتبار صفت است الف و یا باعتبار ذات بدل شوند و او باعتبار صفت بدل شود یا مراد از
 مده الف و یا است و در کتب اصولی است زیرا آنچه بیشتر را حکم کل است مده گفت احراز آمد از غیر مده چون گوگب
 حیدر زاده گفت احراز آمد از املی چون باب بیرون میگویم گفت احراز آمد از فعل چون ضارب ضروب
 دوم جا گفت احراز آمد سوم چهارم جا مثال سوم جا قنول جبریح ضارب مثال چهارم جا مقتول
 منطبق مضراب **قانون** هر نون تنوین وقت دخول الف لام و اضافت و نون تثنیه جمع
 بوقت اضافت ساقط میشود و جواباً تعریف نون تنوین التَّنَوِينُ نَوْنٌ سَاكِنَةٌ تَتَّبِعُ الْحَرْفَ
 اَخِرَ الْكَلِمَةِ كَالْتَاكِيدِ **مطلب** قانون چیست هر نون تنوین که واقع شود در آخر کلمه قبل و الف لام مهید یا
 اضافت کرده شود آن نون تنوین را ساقط کردن واجب است مثال الف لام چون الحمد الضارب المضروب
 در اصل حمد ضارب مضروب بودند چون در اول اینها الف لام آمد نون تنوین ساقط شد الحمد الضارب
 المضروب شدند مثال اضافت ضارب زید غلام زید در اصل ضارب غلام بودند چون اضافت
 کرده شد نون تنوین ساقط شد ضارب زید غلام زید شدند نون تثنیه جمع که واقع شود در آخر کلمه آن را
 بوقت اضافت هم ساقط کردن واجب است چون ضارب زید ضارب زید در اصل ضارب زید ضارب زید
 بودند آن وقت که اضافت کرده شد سوئی دیگر کلمه آن وقت نون تثنیه جمع را ساقط کردن واجب است ضارب زید
 ضارب زید خواندن واجب است اگر کسی سوال کند که چه وجه است در وقت دخول الف لام و اضافت در هر دو
 حالت نون تنوین ساقط میشود و نون تثنیه جمع بوقت اضافت ساقط شود در وقت دخول الف لام جواب نون
 تثنیه جمع را در دو حالت است یک عوض از تنوین میباشد دیگر آنکه عوض از حرکت میباشد بوقت دخول الف لام
 اعتبار میکنیم که عوض از حرکت است حرکت بدخول الف لام ساقط نشود بوقت اضافت اعتبار کنیم که عوض
 تنوین است تنوین بوقت اضافت حذف شود اگر کسی سوال کند که نون تثنیه جمع بوقت اضافت چه ساقط شوند
 بواسطه در میان مضاف و مضاف الیه شدت اتصال است نون تنوین و نون تثنیه جمع از برائت انفصال است

و این سه رو ضعیفین است و جمع مابین ضعیفین جائز نیست۔ اگر کسی سوال کند که فون تنوین بدخول الف لام چه اسقاط شود۔ جواب فون تنوین از بطنی نکره میباشد و الف لام از برائے تعریف میباشد پس هر دو ضعیفین اند و اجتماع ضعیفین جائز نیست **قانون**۔ سه فون تنوین و خفیفه را بجز علت بر فون حرکت قبل آن بدل میکنند در حالت وقف جواز آن نزد یونس **مطلب** قانون چیست در آخر هر کلمه که فون تنوین یا خفیفه باشد از اجزای علت موافق حرکت قبل بدل کردن جائز است مثال فون تنوین و زید زید زید در اینجا اگر وقت کنی زید از زید و زید می خوانند جائز است مثال فون خفیفه ضریب ضریب ضریب در اینجا اگر وقت کنی اضرب با اضرب و اضرب می خوانند جائز است لیکن این قانون صحیح نیست قانون صحیح این طور است هر کلمه که در آخرش فون تنوین باشد و قبل او مفتوح باشد و آن فون تنوین را با الف بدل کردن اکثر است و اسقاط کردن قلیل است مثال آن ان الله كان عليهما حكيمًا و الله غفورًا رحيمًا در اصل حكيمًا رحيمًا بود این فون تنوین واقع شد در آخر کلمه قبل این مفتوح است پس را با الف بدل کردن اکثر است حكيمًا رحيمًا خواندن اکثر است حكيمًا رحيمًا خواندن قلیل است اگر قبل آن مضموم مکسور باشد از اجزای علت بدل کردن قلیل است حذف کردن اکثر است مثال آن ان الله على كل شيء قدير حتى الى حين در اصل قدير حتى بودند این فون تنوین واقع شده است در آخر کلمه قبل او مضموم و مکسور است این اجزای علت بدل کردن قلیل است و حذف کردن اکثر است قدير حتى خواندن قلیل است این سخن آن وقت است که در آخر آن تا تانیث خالص همیشه زاده نباشد اگر باشد آن را در حالت وقف به صواب بدل کردن واجب است چون در رحمة رحمة و در مسليمة مسليمة خواندن واجب است هر کلمه که در آخرش فون خفیفه باشد قبل آن مفتوح باشد از با الف بدل کردن واجب است مثال اضرب با اضرب خواندن واجب است اگر قبل آن مضموم مکسور باشد از اجزای علت بدل کردن هم واجب است و عود کردن محذوفات هم واجب است و اضرب با اضرب و اضرب با اضرب خواندن واجب است **قانون** سه فون اعرابی بوقت دخول جوازم و نواصب و حقوق فون ثقیله و خفیفه و وقت بنا کردن امر حاضر معلوم اسقاط میشود و جوبا فون اعرابی آن است که واقع شود در آخر فعل مضارع

عوض اعراب باشد چون یَضْرِبَانِ تَضْرِبَانِ **مطلب** قانون چیست هر تون اعرابی که واقع شود
در آخر کلمه بوقت دخول جوازم و نواصب و حقوق تون تقید و تخفیف و وقت بنا کردن امر حاضر معلوم آن تون اعرابی
ساقط کردن واجب است مثال جوازم لَمْ یَضْرِبَا لَمْ یَضْرِبُوا لَمْ تَضْرِبَا لَمْ تَضْرِبُوا لَمْ تَضْرِبِي لَمْ تَضْرِبِي که در
اصل یَضْرِبَانِ یَضْرِبُونَ تَضْرِبَانِ تَضْرِبُونَ تَضْرِبِينَ تَضْرِبِينَ لَمْ جازم در اول اینها در آوردن تون
اعرابی ساقط شد لَمْ یَضْرِبَا لَمْ یَضْرِبُوا لَمْ تَضْرِبَا لَمْ تَضْرِبُوا لَمْ تَضْرِبِي لَمْ تَضْرِبِي ناصب در مثال ناصب لَمْ یَضْرِبَا
لَمْ تَضْرِبُوا لَمْ تَضْرِبَا لَمْ تَضْرِبُوا لَمْ تَضْرِبِي لَمْ تَضْرِبِي که در اصل یَضْرِبَانِ یَضْرِبُونَ تَضْرِبَانِ تَضْرِبُونَ تَضْرِبِينَ
بودند چون لَمْ ناصب در اول اینها در آوردن تون اعرابی ساقط شد لَمْ یَضْرِبَا لَمْ یَضْرِبُوا لَمْ تَضْرِبَا لَمْ تَضْرِبُوا لَمْ تَضْرِبِي
لَمْ تَضْرِبِي تون تا کید تقید یَضْرِبَانِ یَضْرِبُونَ یَضْرِبِينَ یَضْرِبِينَ لَمْ تَضْرِبُونَ لَمْ تَضْرِبُونَ
که در اصل یَضْرِبَانِ یَضْرِبُونَ تَضْرِبَانِ تَضْرِبُونَ تَضْرِبِينَ تَضْرِبِينَ تون تا کید تقید در آخر اینها متصل
شد تون اعرابی ساقط شد و او یا بالتقاسا کین ساقط شد و لام مفتوحه در اولش در آمد یَضْرِبَانِ یَضْرِبُونَ
لَمْ تَضْرِبَانِ لَمْ تَضْرِبُونَ لَمْ تَضْرِبِينَ لَمْ تَضْرِبِينَ تون تا کید تخفیف یَضْرِبَانِ یَضْرِبُونَ یَضْرِبِينَ یَضْرِبِينَ
لَمْ تَضْرِبُونَ لَمْ تَضْرِبُونَ تون تخفیف در آخر اینها متصل شد تون ساقط شد و او یا بالتقاسا کین ساقط شد
لَمْ تَضْرِبُونَ لَمْ تَضْرِبُونَ لَمْ تَضْرِبِينَ لَمْ تَضْرِبِينَ شد سوال که در وقت متصل شدن تون تا کید در آخر مضارع لام مفتوحه در
اول مضارع چرا آوردند جواب این قاعده است با وقت که در آخر فعل مضارع تون تا کید متصل شود در اولش لام
مفتوحه اکثر در آوردند سوال در وقت متصل شدن تون تا کید تون اعرابی از آخر مضارع چرا ساقط شود جواب اگر تون
اعرابی قابل تون تا کید ماند لازم آمد آوردن اعراب در وسط کلمه این جائز نیست اگر تون اعرابی مابعد تون تا کید
لازم آید آوردن اعراب بر حرف این هم جائز نیست مثال امر حاضر معلوم اضْرِبْ يَضْرِبُ يَضْرِبُونَ يَضْرِبُونَ
تَضْرِبُونَ تَضْرِبِينَ بودند چون امر حاضر معلوم بنا کنی تا حرف مضارعت را حذف کرده مابعد ساکن ماند همزه
و صلی مکسوره در اولش در آوردند و آخر را وقف کردند تون اعرابی ساقط شد اضْرِبْ يَضْرِبُ يَضْرِبُونَ يَضْرِبُونَ
سوال مصنف از برای جوازم و نواصب لفظ دخول آورد و از برای تون تا کید لفظ دخول آورد جواب طبق
اینست هر شیئی زاید که در اول کلمه آید آنجا لفظ دخول استعمال کنند و هر شیئی زاید که در آخر متصل شود در آنجا لفظ دخول گویند

عکس هم است **قانون** هر فون تنوین و ساکن که واقع میشوند در آخر کلمه از ادغام کند
در حروف یَمْوَلُون و جَوَابًا متحرک را جوازاً بشرط آنکه ادغام مانع نباشد و ادغام باعث التباس
نشود و در حروف یَمْوَلُون با غنیته و در حروف کَسْر بلا غنیته **مطلب** قانون چیست و در آخر
هر کلمه فون ساکن یا فون تنوین باشد و بعد ایشان حروف یَمْوَلُون آتند آن فون را از جنس حروف مابعد
کرده و جنس را در جنس ادغام کردن واجبست قید آخر کلمه بنون ساکن متصل میشود زیرا آنچه فون تنوین را مبادر
آخر کلمه میباشد مثال فون ساکن که مابعد آن بیاید چون صَنْ لَشَاءُ در اصل صَنْ لَشَاءُ بود این فون ساکن
واقع شد در آخر کلمه بعد این یا آمده است آن فون ساکن را یا کرده یا را در یادغام کردند من یَسْتَأْذِنُ
مثال باقی علی هَذَا الْقِيَاسِ مِنْ رَجِيمٍ مِنْ مَقَامٍ مِنْ لَدُنْكَ مِنْ وَرَائِهِ مِنْ نَبِيٍّ مِثَالِ
تنوین که بعد او یا آید غَدَاً يَوْمَ غَدَاً وَرَأْسِ غَدَاً یَوْمَ غَدَاً فون تنوین واقع شده است بعد این
فون تنوین را یا کرده یا را در یادغام کردن واجبست غَدَاً یَوْمَ غَدَاً وَرَأْسِ غَدَاً یَوْمَ غَدَاً
هَذَا الْقِيَاسِ غَفُورٌ الرَّحِيمِ مَقَامٌ مَحْمُودٌ هَدَى لِلْمُتَّقِينَ رَعْدٌ وَبَرْقٌ قَرِيبٌ نَجَبٌ
مثال اَنَّا نَحْرُكُ رَاجِزًا اِذَا مَآءٌ يَوْمَ نَحْرُكُ اَتَدُ فون را از جنس مابعد کرده جنس را در جنس
ادغام کردن جائز است مثال اَنَا نَبِيٌّ اَنَا نَبِيٌّ وَاَنَا نَبِيٌّ اَنَا نَبِيٌّ وَاَنَا نَبِيٌّ اَنَا نَبِيٌّ وَاَنَا نَبِيٌّ
اَنَا نَبِيٌّ اَنَا نَبِيٌّ وَاَنَا نَبِيٌّ اَنَا نَبِيٌّ اَنَا نَبِيٌّ اَنَا نَبِيٌّ اَنَا نَبِيٌّ اَنَا نَبِيٌّ اَنَا نَبِيٌّ اَنَا نَبِيٌّ
متحرک شود این هم ادغام میشود چون وَلَكِنَّا هُوَ اللَّهُ رَبِّي وَرَأْسِ وَلَكِنَّا هُوَ اللَّهُ رَبِّي وَرَأْسِ
را نقل کرده ماقبل را دادند همزه را حذف کردند وَلَكِنَّا هُوَ اللَّهُ رَبِّي وَرَأْسِ لَ اَنَا نَبِيٌّ اَنَا نَبِيٌّ
ثانی ادغام کردند وَلَكِنَّا هُوَ اللَّهُ رَبِّي وَرَأْسِ لَ اَنَا نَبِيٌّ اَنَا نَبِيٌّ اَنَا نَبِيٌّ اَنَا نَبِيٌّ
حرکت همزه اول را حذف کرده بعد التماس کنین شد میان فون تنوین و لام فون تنوین را حرکت کسره اوله
عَادِنِ الْاُولَى شد بعد از فون متحرک لام آمد فون را لام کرده لام را در لام ادغام کردند عَادِنِ الْاُولَى شد ما
گفته که فون ساکن واقع شود در آخر کلمه احتراز شد از وسط کلمه چون قِيْنَا اَنْ بِنِيَانٍ مَنِيَّةٌ غَنِيَّةٌ اگر چه بعد
فون ساکن حروف یَمْوَلُون آمده است لیکن در اینجا قانون جاری نکند چرا ما گفته که در آخر کلمه باشد و اینجا وسط

کلمہ است و گریار کے سوال کند ہجرتش و ایچی کہ در اصل ہجرتش و ایچی ہوندر ہجرتا قانون جاری کرد
 است جواب این مشاذ است در حروف یس و ن بمعنی و در حروف کس و بلاغۃ فقہیت چہ است صوت است
 کہ بیرون آید از خیشوم چون من یسنا من یچی غدیر تع قریب یجب در حروف کس بلاغیت پوی
 من رقیبہ من کس نذک غفور الذحیم ہد لئمتقین **قانون** ہر نون ساکن و تنوین واقعہ
 میشود قبل با مطلق آنرا ہم بدل میکنند و جو با و قبل حروف حلق اظہاری خوانند و ما بعد ایشان
 الف نیاند و اگر ما بعد ایشان باقی حروف آند آنرا **مطلب** قانون چیست یعنی ما بعد
 ہر نون ساکن و تنوین کہ با مطلق واقعہ شود نون ساکن و تنوین را با ہم بدل کردن واجب است قید با مطلق با
 نون ساکن متصل شود از برای آنکہ نون تنوین ہم وقت در آخر کلمہ بیاید معنی مطلق چیست یعنی با در یک کلمہ بمعنی نون
 تنوین و نون ساکن باشد یا در دو کلمہ مثال نون ساکن کہ ہمراہ با در یک کلمہ آید ہشدر چون یلبغی عنبر منبر
 کہ در کل یلبغی عنبر منبر بودند چونکہ بعد نون ساکن با آمدہ نون را با ہم بدل کردند یلبغی عنبر منبر
 شدند مثال نون کہ در یک کلمہ باشد یا در دیگر کلمہ باشد چون من بعد در اصل من بعد بود چون بعد نون
 ساکن با واقعہ شد با ہم بدل کردند من بعد شد مثال نون تنوین کہ ما بعد با واقعہ شود چون لفی شقاق
 یجد در اصل لفی شقاق بعید بود چون بعد نون تنوین واقعہ شد نون را ہم بدل کردند لفی شقاق بعید
 شد اگر بعد الف آوردہ کنی نخواہد آمد چرا این ساکن است آن ہم ساکن است دو ساکن خواندن جائز نیست
 اگرچہ حروف حلقی آید ظاہر کردہ شود و جو با مثال ظاہرین عداب الیم و حروف حلقی شمش اند چنانچہ شاعر گفتہ
 سہ حروف حلقی شمش بود اسے نور عین + ہمزہ ہا و حا و عین عین۔ این بیت بغیر لحاظ مخارج است و این
 موافق مخارج است سہ حروف حلقی شمش بود اسے دلبر ہا ہمزہ ہا و عین حا و عین خامد باقی حروف اخفا کنند
 مثال من کان من قبلکم معروف اخفا پانزدہ اند چنانچہ شاعر گفتہ است سہ تا و تا و بجم دال و ذال و ذرا و
 سین سین + صاد و صاد و طا و طا و قاف و کاف بین + **قانون** ہر نون تاکید ثقیلہ داخل شود در
 آخر مضارع کہ خالی از طلب باشد و در مضارع منفی با ما و لا قلیل و بعد کہ و ادوات شرط و
 جواب شرط و جزا سوسے اما اقل و در کل ما سوا و جو با یا کثیر **مطلب** قانون چیست ہر

مضارع کہ خالی از طلب باشد بآن فون تاکید کم متصل شود چو زید یضرب دروزید یضرب من خواندن اندک
 است و نیز در مضارع کہ منفی باشد با ما و لا بآن ہم فون تاکید اندک مقررین شود چوں در ما یضرب ما یضرب
 ولا یضرب لا یضرب من نیز کم است و بعد لعماد فوات شرط و جواب شرط و جواب اسوائے اما بسیار قلیل است
 چوں کم یعلم من و من یتقفن و بدون ضرورت شعری یافتہ نمیشود و امثلہ اشعار بید در اینجا نیارویم و
 مطولات باید دید و در کل ما سوا و جوابا و جواب بر دو قسم است (۱) و جواب و آل مستقبل مثبت در جواب
 بدون فصل چیزے میان لام قسم و قبل باشد نحو تا اللہ لا یکن ان اصنامکم (بجدا ضرور بالضرور بہ تبار
 شمادی خواہم کرد) (۲) قریب و جواب و آل مستقبل بعد اما بود چوں اما تخافن و اما ترین و کثیرین محمل
 بود اول در نہی چوں لا تحسبن اللہ غافلہ (شما اللہ تعالی را فاعل خیال مکنید) و دیگر در دعا و عرض و تمنی
 استقامتے آید فون تقيده مخصوص باستقبال است و گاہے بر ماضی و اسم فعل و فعل تعجب و اسم فاعل سے آید
قانون ظرف فعل و مثال مطلقا مفعول است و غیر یفعل و ناقص و یقیف ہم مضارع
 مفعول است و جوابا اسوائے شاذ است و از غیر ثلاثی مجرور وزن اسم مفعول آل بابے
 آید و صدیقی ہم بر آل وزن آند و جوابا **مطلب** قانون چیست ہر باب کہ مضارع آل کسور العین
 باشد ظرف آل ہم کسور العین باشد چوں ضرب یضرب مضرب حسب بحسب محسب مثال مطلقا
 مفعول است مطلقا را چه معنی است خواه مضارع آل کسور العین یا مفتوح العین یا مضموم العین باشد مثال
 آل موعده موعده موعده است بعض گفته کہ مثال و آوی مطلقا مفعول است و مثال بیانی را در آنوقت مفعول
 است کہ مضارع آل کسور العین باشد از غیر ثلاثی لفعول مفعول است غیر یفعل و را چه معنی است ہر باب کہ مضارع
 آل مفتوح العین باشد یا مضموم العین ظرف آل مفتوح العین باشد ظرف آل مفتوح العین باشد چوں موعده
 شرف یشرف مشرف است یقیف و ناقص و مضارع را مطلقا مفعول است مطلقا را چه معنی است
 خواه مضارع آل کسور العین یا مضموم العین یا مفتوح العین باشد ظرف آل مفتوح العین باشد چوں موعده
 موعده موعده ما سوا اسوائے شاذ است چوں مسجد کسوفی محرب چر شاذ است قیاس این بود کہیں
 باب قیاس بر کسور یضرب است ظرف این مفتوح العین آمد لیکن این شاذ است شاذ در خانہ خود بر سوز

قسم است (۱) مخالف قانون (۲) موافق استعمال (۳) مخالف قانون مخالف استعمال این قسم مردود است مستحذ
 مشرق مغرب خواندن مخالف قانون موافق استعمال و مشرق مشرق مغرب موافق قانون مخالف استعمال
 و مشرق مشرق مغرب مخالف قانون مخالف استعمال است این قسم مردود است از غیر ثلاثی مجز و بروزن اسم
 مفعول این باب مذکور و بواجب ثلاثی مجز در این معنی است همه ابواب که ثلاثی مزید اند یا باقی مطلقاً از طرف و مصدری
 این باب بروزن اسم مفعول آن باب مذکور چون ظرف الگرم یکم هر را مکمل بروزن اسم مفعول است و
 مصدری هم مکمل است حرج یک حرج را اسم مفعول مدح حرج است ظرف و مصدری هم
 مدح حرج است و تذ حرج یثد حرج را اسم مفعول متذ حرج است ظرف و مصدری هم
متذ حرج است قانون هر مصدری از همه ابواب ثلاثی مجز و مفتوح العین میآید و بواجب کرات
 مثال واوی محذوف الف که مضارعش مکسور العین باشد یا مفتوح مثال یائی مطلقاً را مکسور العین
 است و بواجب از وجه لازم نزد اکثر مکسور العین بود و ابون یائی که صحیح دارد و نزد بعضی هر دو
 و وجه آنراست **مطلب** قانون چیست هر مصدری از همه ابواب ثلاثی مجز و بروزن اسم مفعول
 و بواجب نَصْرٌ یَنْصُرُ رَامْتَصْرٌ و شَرْفٌ یَشْرَفُ رَامَشْرَفٌ و کَرَمٌ یُکْرَمُ و اَوَى یعنی مثال واوی که فاکلمه آن
 حذف شده باشد و مضارع آن بروزن اسم مفعول باشد مصدر آن بروزن اسم مفعول میآید چون مَوْعِدٌ مَوْضِعٌ
 و مثال یائی مطلقاً یعنی بلا قید که در مثال واوی ذکر شده اند مَفْعَلٌ مِیَّادٌ چون یَسْرٌ یَسْرِ رَامِیسٌ و از وجه لازم
 یعنی مثال واوی از وجه یوجیل که لا ثنی باشد نه متعدي نیز مَفْعَلٌ است نزد اکثر ابون یائی حکم صحیح و در دیگر
 نزد بعضی هر دو وجه مَفْعَلٌ مَفْعَلٌ جائز است **قانون** هر الف که حرکت قبل مخالف او باشد آنرا موافق
 حرکت قبل بدل کند و بواجب آن کلمه را تصغیر نیزیم بنا نمی کنند حرکت موافق الف فتنه است
 و مخالف این ضمه کسره است **مطلب** قانون چیست هر الف که حرکت قبل مخالف او باشد آنرا جوف
 علت بدل کردن واجب است مثال وا و ضو رب در اصل ضا رب بود حروف اول را ضمه داده بعد الف آن
 تابش مضموم است آنرا موافق حرکت قبل بدل کردن واجب است ضو رب خواندن واجب است مثال یائی
 در اصل و ضو رب بود حروف اول ثانی را فتنه داده سوم با الف علامت جمع افعلی در آورده حرفیکه با بعد از

جمع قضی شد از کسره داده بعد الف آمد پیش حرکت مخالف است از اجزای عدلت بدل کرده تنزین تکون با حذف
 کرده مضاربت شد گفتند در ال کلمه تصغیر ضخیم نباشد حتر از شد که باشد چون دُحْنِجُ تصغیر دُحْنِجُ است
قانون به الف مقصوره که واقع شود در اسم سوم جا بدل از او باشد یا اصلی که اماله نکرده شود بوقت
 بنا کردن تثنیه و جمع مؤنث سالم از او مفتوحه بدل کردن واجب است غیر انبیا از او باید بدل کنند
 و جو با و مکده و ده اصلی را ثابت گذارند و ثانیث را با او بدل کنند و جو با و غیر انبیا هر دو وجه خواندن
 جائز است اثبات اولی است الف مقصوره کدام است الف لازم باشد در اسم سوادوم جا چون عَصَى
 رَحَى الف لازم گفتن حتر از شد از الف زید در اسم دوم جا گفتن حتر از شد از الف ماد که در بنجا در حروف است
 و دوم جا است مدوده کدام است همزه باشد از حتر کلمه بعد الف زانده چون كَسَاعٌ رَضَاعٌ کس سوال کنند
 مقصوره را مقصوره چرا گوئی جواب هم مقصوره صیغه اسم مفعول است مشتقی از قصر است قصر در لغت بند کردن
 را گوئند این را بوقت خواندن صوت هم نه کشیده شود و حرکت هم نه کشیده شود کس سوال کنند مدوده مدوده
 چرا گوئی جواب هم مدوده صیغه اسم مفعول است مشتقی از مد است مد در لغت کشیدن را گوئند این هم بوقت
 خواندن صوت کشیده شود و حرکت هم کشیده شود کس سوال کنند این الف است این را همزه چرا گوئی
 جواب هم که اطلاق الف بر همزه بسیار جایز باشد چون الف لام تعریف الف وصلی و الف قطععی اماله در
 لغت مطلق میلان را گوئند و در اصطلاح بوی دادن فتح بسو کسره معنی اماله در لغت میل کردن چیزے را از یک
 جهت بسو جهت دیگر در اصطلاح بودادن فتح بسوی کسره و بوی دادن الف بسوے پایاں طور خوانده شود حرکت
 در میان فتح و کسره خوانده شود حروف در میان الف و یا چنانکه در کتاب کتیب و در حساب حسیب
 اماله در اسم مثنی و در حروف سوائے شش جا کرده نشو چون صتی وانی و ذاو بکی و یا و لا و و ما لانیت و و
مطلب قانون چیست الف مقصوره باشد سوم جا باشد و بدل از او باشد از بوقت بنا کردن تثنیه و جمع
 مؤنث سالم با او بدل کردن واجب است چون عَصَى که در ال عَصَوُ بود و او را بالف بدل کنی عَصَى شد و
 این الف مقصوره است هم سوم جا است هم بدل از او است از بوقت بنا کردن تثنیه و جمع مؤنث سالم با او
 مفتوحه بدل کنند عَصَوَانِ عَصَوَيْنِ عَصَوَاتٍ شوند یا اصلی که اماله نکرده شود یعنی بدل از غیرے باشد سوم

یا باشد از ابوقت بنا کردن تشدید جمع مؤنث سالم بر او مفتوح بدل کردن واجبست چنانچه در حالت
 علیتہ میں آلف مقصورہ است سوم جا است درین بنا تشدید ابوقت بنا کردن تشدید جمع مؤنث سالم بر او
 مفتوح بدل گردد الوان الکوین انوات شود سوال کنند کہ در الی قید علیتہ چرا میکند جو کہ اول الی حرف
 بود حرف تشدید جمع شود و قیامی را علم کہ چیز قرار دند با نوقت اسم شود تشدید جمع این نیز آید معنی غیر نیست
 کہ اول گفته شد آلف مقصورہ سوم جا باشد مقرر از آمد کہ سوم جا نباشد خواه چهارم جا باشد خواه پنجم جا باشد
 خواه ششم جا باشد خواه از برائے تانیث یا الحاق باشد خواه بدل از او باشد خواه بدل زیا باشد میں آلف مقصورہ
 بوقت بنا کردن تشدید جمع مؤنث سالم بر او مفتوح بدل کردن واجبست چنانچه در حالت علیتہ میں آلف مقصورہ
 مَصْطَفٰی و مُسْتَدْعٰی و دَرِی و حُنَّی و حُرَّی و حَبْلٰی و اَرْطٰی و
 الحاق بجز مت است میں چهارم جا است و در مَصْطَفٰی مُسْتَدْعٰی عَا جِم جَاد ششم جا است اینها را بوقت بنا کردن
 تشدید جمع مؤنث سالم بر او مفتوح بدل گردد حُرَّی بِلَا حُنَّی حَبْلٰی بِلَا اَرْطٰی حَبْلٰی بِلَا حُنَّی حَبْلٰی بِلَا اَرْطٰی
 مَصْطَفٰی بِلَا مُسْتَدْعٰی عِيَانِ مُسْتَدْعِيَاتُ شَدْنِدُ سَوَالِ كَمْصُطَفٰی مُسْتَدْعٰی
 صیغہ نکراند در جمع نکرانہ آید شاپورا آورید جو اب وقتیکہ نکرانہ شود از برائے مؤنث در آنوقت جمع اوقیسا
 بآلف و تآمیاد و غیر این نیست کہ بدل از او نباشد بلکہ بدل از یا باشد چنانچه در اصل رَحْمٰی بُوْدِیَا بآلف
 بدل کنی رَحْمٰی شد این آلف مقصورہ است سوم جا است بدل از او نیست بلکہ از یا است این را بوقت بنا
 کردن تشدید جمع مؤنث سالم بر او مفتوح بدل کنند حَبْلٰی بِلَا حُنَّی حَبْلٰی بِلَا اَرْطٰی حَبْلٰی بِلَا حُنَّی حَبْلٰی بِلَا اَرْطٰی
 بوقت بنا کردن تشدید جمع مؤنث سالم بر او مفتوح بدل کنند جو بامثال اَنْ مَتَّی بِلَا حُنَّی بِلَا اَرْطٰی حَبْلٰی بِلَا حُنَّی حَبْلٰی بِلَا اَرْطٰی
 و اینها را بوقت بنا کردن تشدید جمع مؤنث سالم بر او مفتوح بدل کنند حَبْلٰی بِلَا حُنَّی حَبْلٰی بِلَا اَرْطٰی حَبْلٰی بِلَا حُنَّی حَبْلٰی بِلَا اَرْطٰی
 اصلی ثابت میگردد و اصلی کن باشد کہ بدل از چیز نباشد زائد ہم نباشد از ابوقت بنا کردن تشدید جمع مؤنث سالم
 ثابت داشتن واجبست مثال اَنْ مَتَّی بِلَا حُنَّی بِلَا اَرْطٰی حَبْلٰی بِلَا حُنَّی حَبْلٰی بِلَا اَرْطٰی حَبْلٰی بِلَا حُنَّی حَبْلٰی بِلَا اَرْطٰی
 ثابت دارند قرآن عَمَانِ قَرْ كَلَمَاتُ شَدْنِدُ تَنِیثِ اَبَا و مفتوح بدل میکند جو بامثال اَنْ مَتَّی بِلَا حُنَّی بِلَا اَرْطٰی حَبْلٰی بِلَا حُنَّی حَبْلٰی بِلَا اَرْطٰی
 بامثال تانیث است میں ابوقت بنا کردن تشدید جمع مؤنث سالم بر او مفتوح بدل کردند حَمْرٌ و اِنْ حَمْرٌ و اِنْ حَمْرٌ

مطلب قانون چیست هر باب که معنی آن کسور العین باشد و مضارع آن مفتوح العین باشد در مضارع معلوم
 آن حروف اتقین را مساوی یا غیر از اهل جاز حرکت کسره دهند و از اینجا نچند و عِلْمٌ لِعَلْمٍ که معنی این کسور مضارع
 این مفتوح العین است در مضارع معلوم این باب حروف اتقین را سوائے یا حرکت کسره دهند و عِلْمٌ لِعَلْمٍ
 خوانند یا اولی معنی این باب تا زائد مطرود آمده باشند در مضارع معلوم این باب حروف اتقین را سوائے یا حرکت
 کسره دهند چون تَصْرَفٌ تَصْرَفٌ و تَصْرَفٌ تَصْرَفٌ خوانند نیز هر باب که در اول معنی او همزه وصل بود در مضارع معلوم
 آن باب حروف اتقین را سوائے یا غیر از اهل جاز حرکت کسره دهند و از اهل الکتساب یکتساب و در مضارع معلوم
 این طور گفته شود و یکتساب و یکتساب خوانند جاز است و در مضارع معلوم آبی یا بی یا آری حرکت کسره
 دادن جاز است این طور خوانند یا بی یکتبی یا بی یکتبی یا بی یکتبی میخوانند و بعضی چون کلب و بی بی هر سه موثق یا حرکت
 کسره دهند و از اگر که سوال کنند اهل جاز یا حرکت کسره چنان دهند و باب یا مساوی دو کسره تقدیری است اگر یا را
 حرکت کسره دهند لازم آنکه قاعده کسرات دیگر باه که سوال کنند قاعده کسره چنان دهند و باب اگر قاعده را حرکت کسره لازم آید
 قاعده در وجه حرکات دیگر که سوال کنند قاعده کسره بیدر جواب اگر همین کلمه را حرکت کسره در معنی معلوم نشود که کسره اصلی است
 یا اول است بر معنی کسره معنی سوالی لام کلمه حرکت کسره بیدر جواب لام کسره لغیر است سوال هر باب که در اول معنی
 آن همزه وصل باشد در مضارع معلوم آن باب یا حرکت کسره چنان دهند و باب نگه دلالت کند بر همزه کسره معنی
قانون هر حرف علت که واقع شود بعد الف مفاعیل آنرا همزه بیدل کنند و جو با زائد مطلقاً
 و اصلی را بشرط تقدم حرف علت قبل الف مفاعیل معاینه نشاذاست و وزن بر رسم است
 صریحی صوری صریحی و نسبت ساکن مقابل ساکن متحرک مقابل متحرک بعد خصوصیت حرکات و سکانات اصلی از زنده
 چنان صور و جدولان قواعد صوری آنست که ساکن مقابل ساکن متحرک مقابل متحرک بعد خصوصیت حرکات و سکانات
 سوائے لحاظ اصلی و زائد چنان صور و جدول معقایل عروضی آنست که ساکن مقابل ساکن متحرک مقابل متحرک سوائے لغات حرکات و سکانات
 لحاظ اصلی و زائد چنان شریف طعنه کذا مبروزن مقبول **مطلب** قانون چیست هر حرف علت که واقع شود
 بعد الف مفاعیل آنرا همزه بیدل کردن واجب است زانکه مطلقاً اصلی را بشرط تقدم حرف علت قبل الف مفاعیل مطلقاً
 را چنانچه است خواه قبل الف مفاعیل حرف علت باشد یا نباشد مثال حرف علت زانکه که واقع شود بعد الف مفاعیل

قبل الف مقاعل حرف علت نباشد چوں شریف جمع شریف عجا کثیر جمع عجوزة و رسائل جمع رسالة
 شریفه را جمع قصه بنا کنی حرف اول بر حال خود گذاشتنشانی را فتح داده سوم جا الف علامت جمع قضی در آورده بعد می آید
 آن را کسر داده تا واحد و تنوین نکلن را حذف کردند شریف یعنی شد این حرف علت زائده واقع شد بعد الف مقاعل
 و قبل الف مقاعل حرف علت نیست این را همزه بدل کردند شریف شد عجوزة را جمع قضی بنا کنی حرف اول را
 بر حال خود گذاشتنشانی را فتح داده سوم جا الف علامت جمع قضی در آورده بعد و اولاً کسر داده تا واحد و تنوین
 نکلن را حذف کردند عجا و ز شد این حرف علت زائده واقع شد بعد الف مقاعل و قبل الف مقاعل حرف علت
 نیست این را همزه بدل کنی عجا نیز شد رسائل جمع رسائل کثیر جمع قضی بنا کنی الخ مثال حرف علت که زائده واقع
 شود بعد الف مقاعل و قبل الف مقاعل هم حرف علت باشد چوں طوا ائیل جمع طوی یلکة و سوال ائیل جمع حواله
 و طوا ائیل جمع طوی یلکة را جمع قضی بنا کنی حرف اول را بر حال خود گذاشتنشانی را فتح داده
 سوم جا الف علامت جمع قضی در آورده بعد و اولاً کسر داده تا واحد و تنوین نکلن را حذف کرد ه طوا اول
 شد این حرف علت زائده واقع شد بعد الف مقاعل و قبل الف مقاعل حرف علت هم است آنرا همزه
 بدل کنی طوا ائیل شد بانی امثلة علی هذا القیاس مثال حرف علت ائیل که واقع شود بعد الف مقاعل
 و قبل الف مقاعل حرف علت هم باشد مثال قوا ائیل جمع قوا و یلکة و رایع جمع رایع در اهل قوا و یل
 و رایع بودند این حرف علت ائیل واقع شد بعد الف مقاعل و قبل الف مقاعل هم حرف علت است این را
 همزه بدل کنی قوا ائیل و رایع شدند مثال حرف علت یک و واقع شود بعد الف مقاعل و قبل الف مقاعل حرف
 علت باشد آن حرف علت را همزه بدل نه کنیم چرا ما گفته ائیل را شرط نیست که قبل الف مقاعل حرف علت باشد این بر
 قانون جاری نه کردیم چوں مقاول و مباحی کس سوال کند جن اول جمع جن اول است این حرف
 علت واقع شد بعد الف مقاعل این را همزه چرا بدل نه کنی جواب دهیم که ما گفته زائده باشد این حکم ائیل
 دارد که سخن به جفا و فرست است سوال طوا و نیس جمع طوا و نیس است این حرف علت واقع شد بعد الف مقاعل
 را چرا همزه بدل نه کنی جواب ما گفته که بعد الف مقاعل باشد این بعد مقاعل است سوال عیا ائیل جمع
 عیال است این حرف علت واقع شد بعد الف مقاعل این را چرا قانون جاری کردی جواب این یا شبلی

است دلال عیار ثل بود کسویا را اشباع نمودند عیار ثل شد سوال مصائب جمع مصیبه است و معانی کش
 جمع معینته است درینجا چرا قانون جاری کردی جواب این شاز است **قانون** همزه زائده که افتد
 شود در اول کلمه خالی نباشد وصلی باشد یا قطعی حکم وصلی آنست که ساقط نشود درین کلام
 و جویا قرعته نه کتابته بوقت متحرک شدن مابعد کثیرا قرعته و کتابته بحکم قطعی اینست
 که درین کلام ساقط نشود و نیز در متحرک شدن مابعد خود هم ساقط نشود و همزه ^{قطعی} در خانه خود
 و قسم است همزه باب افعال چون اگر همزه واحد متکلم چون اضرِب و همزه امم لفضیل علی
 اضرِب و همزه جمع چون اشرَف همزه اعلام چون اضمحیل سحقی و همزه بنا چون اصْبغ
 و انکت را گویند همزه بفعل تعجب چون ما اضرِب و همزه استفهام چون عانذ رکتهم و همزه ندا
 چون اعبدل الله همگی اند **مطلب** قانون چیست همزه زائده که واقع شود در اول کلمه خالی بنا
 وصلی باشد یا قطعی حکم وصلی آنست که ساقط نشود درین کلام و جویا قرعته نه کتابته مثال اضرِب اگر آورد در اول
 او آمده باشد و اضرِب خوانده شود اگر فآء و باشد تا فا اضرِب خوانده شود وقت متحرک شدن مابعد کثیرا قرعته
 و کتابته مثال اکیسب در اصل اکیسب بود حرکت اولی را نقل کرده قبل را دادند همزه را حذف کردند از پس
 استغنا اول ساکن یعنی متحرک اول را در ثانی لغام کردند گسب شد این همزه وصلی است مابعد این متحرک شد اکتلیل
 را ساقط کنند بعضی این را ساقط نکنند اکتب میخوانند مگر ساقط کنند قرعته و کتابته کنند آن کس که همزه حذف کند
 آن را دلیل دید که همزه وصلی مابعد متحرک شد اکتب استغنا آن کس که همزه را حذف نکنند دلیل دید که حرکت عارضی نه
 سکون است حکم قطعی اینست که ساقط نشود درین کلام چون اگر قبل او اگر آواید و آنکه ساقط است
 مگر مابعد همزه قطعی متحرک شود نیز حذف نشود چون اقامه در اصل اقوم بود حرکت و آور نقل کرده قبل را دادند و آور با نقل
 کردند اما همزه وصلی است مابعد او متحرک شد حذف نشود در همزه امم اختلاف است نزد بصری و کوفی
 بصری گویند اصله سیم بود و اوله خلاف القیاس حذف کردند در اولش همزه وصل در آوردند سیم شد بر وزن افع
 کوفی گویند که اصله و شیم بود و اوله حذف کرده عوضش همزه در اولش در آوردند سیم شد بر وزن افع سوال بصری
 شد که شما گفته بودید که همزه امم وصلی است حکم وصلی آنست که حذف شود قرعته نه کتابته شما کتابته چرا حذف کردید

بر کوفیاں سوال نشود که شما گفته بودید که همه اسم قطعی است حکم قطعی اینست که در هیچ کلام ساقط نشود قرینه و
 کتابتة چو ساقط گردید جواب از جانب هر دو طرف که در اینجا کثرت استعمال است سوال که در خواندن کثرت استعمال
 بودند و کتابتة درین چو حذف گردید جواب که در نوشتن هم کثرت استعمال است که در خط و کتابت نوشته باشد
 سوال هر جا که حرف حذف شود کلاً بدست است که کس چیز دال باشد چون در اضربین و او حذف شده است ریخا
 ختمه دال است و در اضربین کسره دال است در اینجا هر چیز دال است جواب طوالت با سوال بسم الله محمد و آله
 مؤسسه ها در اینجا چو حذف کردند جواب این هم کثیر الاستعمال است که مردمان بر چهار سوار شوند این را خوانند
 سوال که در آیه من مسلیمان و اذنه بسم الله الرحمن الرحیم در اینجا چو حذف کردند جواب این را حمل کنیم بر بسم الله
 دیگر تعریف حمل این است الحامل فشریک لفظ بل لفظ آخر فی حلیه من الاحکام بعد و حدیث المناسبه
 بینهما در میان مناسبت چه است این هم کامل است پس کامل است و در اقرعنا سیم ازین وجه حذف
 نکردند که این کامل نیست سوال و علی را اولی چو گویند جواب و علی در لغت اتصال را گویند این هم هیچ کلام ساقط
 شود و قابل مابعد متصل کنند یا این جواب است و علی در لغت رسیدن را گویند پس هم سبب است از برای
 رسیدن متکلم اضرب را از تضرب بنا کنی تا حرف مضارعت را حذف کرده مابعدش ساکن ماند متکلم به مطلب خود
 نرسد همه و علی در اولش در آوردند اضرب شد سوال قطعی را قطعی چو گویند جواب قطعی در لغت قطع و انفصال است
 گویند این هم هیچ کلام ساقط نشود و در قابل مابعد انفصال کند قطعی مضارع خود بر تو قسم است گذشته در اینجا کثرت است
قانون هر باب که ضعیفی آن چهار حرفی باشد در مضارع معلوم آن حروف آتین را حرکت ضمه
 دهند **مطلب** قانون چیست هر باب که ضعیفی آن چهار حرفی باشد در مضارع معلوم آن حروف آتین را حرکت
 ضمه دهند چو بمثال چون اگر میگردد میگردد مضارب مضارب و حرج یک حرج این بدینکه است
 ضعیفی اینها چهار حرفی است در مضارع معلوم این ابواب حروف آتین را حرکت ضمه دادن واجب است دیگر
 یکنگه مضارب یک حرج خواندن واجب است سوال این را حرکت فتح چو اینها جواب اگر توجهم مضارع
 معلوم باب افعال تا التباس آید با مضارع معلوم ثلاثی مجرد یضرب سوال که درین یک باب التباس آید دیگر اینها را
 حرکت ضمه میدهد جواب که آنرا حمل کنیم بر این حمل را تعریف گذشته است در میان این مناسبت چه است که ضعیفی

این هم چهار حرفی است و ماضی این هم چهار حرفی است سوال که عمل قلیل بر کثیر باشد و اینجا کثیر بر قلیل کرده و طلب
 که این هم جائز است سوال که این را حرکت چنانچه بد جواب اگر این را حرکت کسر و بهم لازم آید توالی کسرت ال
 که یک حرف آتین نوالی کسرت آید و دیگر عروق آتین را حرکت کسر و بهمید جواب دیگر را ال کنیم بر این و تعریف
 عمل را حاجت نیست مناسب است که یک ماضی را مضارع اند سوال که عمل قلیل بر کثیر باشد و اینجا کثیر بر قلیل کرده
 است جواب این هم جائز است **قانون** هر باب که در اول ماضی آن تا زائده مطوئه باشد مضارع
 معلوم آن باب قبل آخر را حرکت فتحی دهند اگر نه تا کسر سوائے ابواب ثلاثی مجرد **مطلب**
 قانون چیست هر باب که در اول ماضی آن تا زائده مطوئه باشد مضارع معلوم آن باب قبل آخر را حرکت فتحی میدهند
 و بر امثال تَصَرَّفَتْ تَضَارَّبَتْ تَخَرَّجَتْ این باب در اول ماضی آن تا زائده مطوئه است و مضارع معلوم این باب
 قبل آخر را حرکت فتحی میدهند و بر امثال تَصَرَّفَتْ تَضَارَّبَتْ تَخَرَّجَتْ خواندن واجب است اگر نه تا کسو و اینجا دو
 صورت است یک آنست که در آن تا نه گز نباشد چون اَلَمْ يَكُنْ لَكُمْ كِتَابٌ لَّا خَالِفٌ فِيهِ تِلْكَ الْآيَاتُ لَعَلَّكُمْ تَهْتَكُونَ
 دادن واجب است مثال که در آن تا باشد لیکن در اول نباشد چون اَلْكَتَبُ يَكْتَسِبُ اِسْتَخْرَجَ اِسْتَخْرَجَ
 و مضارع معلوم این باب قبل آخر را کسو دادن واجب است و کتسب یکتسب استخرج یستخرج خواندن واجب است سوائے
 ابواب ثلاثی مجرد و اینجا تا باشد یا نباشد خوانده کنیم فتح را چون عَلِمَ يَعْلَمُ وَصَنَعَ يَصْنَعُ تَمَنَعُ تَمْنَعُ تا زائده گفته احتراز آمد از
 اصلی چون تَمَنَعُ يَتَمَنَعُ تا در اول باب ماضی آمده است لیکن در اینجا قانون جاری نه کنیم ما گفته که زائده باشد
 این اصلی است مطوئه گفته احتراز شد از غیر مطوئه چون تَنَقَّطَعَتْ اِزَابَابُ تَفَعَّلَ تَفْعُلُ تا زیادتست تَنَشَّابَهَتْ اِزَابَابِ
 تَفَاعُلٌ بزيادتی تا در اول زیادتش را ابدال پشین کردند این تا در اول ماضی آمده است لیکن قانون در اینجا جاری
 نه کنیم ما گفته که مطوئه باشد این غیر مطوئه است کسی سوال کند در مضارع معلوم این باب قبل آخر را فتحی است جواب
 که ثانی تا مطوئه است **قانون** هر تا مضارعت که داخل شود بر تا تَفَعَّلُ يَتَفَعَّلُ يَتَفَاعَلُ يَتَفَاعَلُ در مضارع
 معلوم آن باب ساقط کردن یک را جائز است **مطلب** قانون چیست هر تا مضارعت که داخل شود
 بر تا تَفَعَّلُ يَتَفَاعَلُ و تَفَاعَلُ يَتَفَاعَلُ در مضارع معلوم آن باب ساقط کردن یک را جائز است مثال آن تَنَقَّطَعَتْ
 تَضَارَّبَتْ تَخَرَّجَتْ این تا مضارعت داخل شده است بر مضارع این یک تا را ساقط کردن جائز است

تَصَوُّفٌ تَضَارِبٌ تَدْحُ حُرُوجٌ خُونٌ جَائِزٌ اسْتَدْرَسَ قَطْرٌ اِخْتَلَفَ اسْتَبْرَأَ صَرَفِيَّاتٌ ثَنَانِيٌّ رَاحِدٌ كَتَمَ
 كَرِوَانِيٌّ عَلَامَتٌ اسْتَدْرَسَ وَالْعَلَامَةُ لَا تُحْدَفُ وَبَعْضُهُ صَرَفِيَّاتٌ اَوَّلِيٌّ رَاحِدٌ كَتَمَ ثَنَانِيٌّ عَلَامَتٌ بَابُ مَسْتَبْرَأٍ
 مَقْصُودٌ نَزَّاسَةٌ كَسَمَ سَوَالٌ كَتَمَ كَرِوَانِيٌّ رَاحِدٌ جَائِزٌ اسْتَدْرَسَ قَطْرٌ اِخْتَلَفَ اسْتَبْرَأَ صَرَفِيَّاتٌ ثَنَانِيٌّ رَاحِدٌ كَتَمَ
 اِلْخَاصُ دَرِوَالٌ كَلِمَةٌ سِيَّارَةٌ ثَقِيلٌ اسْتَدْرَسَ اِلْخَاصُ وَتَادِرٌ اَوَّلٌ كَلِمَةٌ سِيَّارَةٌ ثَقِيلٌ بَدِيْءٌ وَجِهَانِيٌّ رَاحِدٌ كَتَمَ سَوَالٌ اِي
 وَجْهِ دَرِ مَضَارِعٍ مَجْهُولٌ يَأْتِي شَدْرًا نَجَاحًا رَاحِدٌ كَتَمَ جَوَابٌ اِذَا رَاحِدٌ كَتَمَ مَضَارِعٍ مَجْهُولٌ بَابُ تَفَعُّلٍ تَأْتِي رَا
 تَا التَّبَاسُ يَكْتُبُ مَضَارِعٍ مَجْهُولٌ بَابُ تَفَعُّلٍ اِذَا رَاحِدٌ كَتَمَ مَضَارِعٍ مَجْهُولٌ بَابُ تَفَعُّلٍ تَأْتِي رَا تَا التَّبَاسُ يَأْتِي
 مَضَارِعٍ مَجْهُولٌ بَابُ مَفَاعَلَةٍ اِذَا رَاحِدٌ كَتَمَ تَأْتِي رَا دَرِ مَضَارِعٍ مَجْهُولٌ بَابُ تَفَعُّلٍ تَأْتِي رَا تَا التَّبَاسُ يَأْتِي مَضَارِعٍ مَجْهُولٌ اِي
 فَعْلَلَةٌ اِذَا رَاحِدٌ كَتَمَ تَأْتِي رَا مَضَارِعٍ مَعْلُومٌ مَعْدُوْنٌ التَّاسُ اِي بَابُ قَانُونٍ سَهْرًا وَاوِيًّا غَيْرِ
 بَدَلٍ اِذَا هَمْزُهُ كَمَا وَاقِعُهُ شُدُوْرٌ مَقَابِلُهُ فَا كَلِمَةٌ بَابُ اِفْتِعَالٍ يَأْتِي تَفَاعُلٌ اِي وَاَوِيًّا رَا تَا كَتَمَ
 لَعْدَةً تَارًا وَاَدْرَاوِيًّا كَتَمَ جَوِيًّا اِذَا كَثُرَتْ لَغَتٌ اِهْلٌ حَجَّازٌ دَرِ بَابِ اِفْتِعَالٍ وَبَعْضٌ دَرِ بَابِ تَفَعُّلٍ اِي تَفَاعُلٌ
 وَكِنَ اِذَا تَخَدُّنٌ يَتَخَدُّنُ شَاوِيٌّ اسْتَدْرَسَ مَطْلَبٌ قَانُونٌ جِلِيْسَتٌ سَهْرًا وَاوِيًّا غَيْرِ بَدَلٍ اِذَا هَمْزُهُ كَمَا وَاقِعُهُ شُدُوْرٌ
 دَرِ مَقَابِلِهِ فَا كَلِمَةٌ بَابُ اِفْتِعَالٍ يَأْتِي تَفَاعُلٌ اِي وَاَوِيًّا رَا تَا كَتَمَ وَاَدْرَاوِيًّا كَتَمَ جَوِيًّا اِذَا كَثُرَتْ لَغَتٌ
 اِهْلٌ حَجَّازٌ دَرِ بَابِ اِفْتِعَالٍ اِي وَاَوِيًّا رَا تَا كَتَمَ وَبَعْضٌ مَوَافِقٌ حَرَكَتٌ قَبْلُ مِخْرَاجٍ اِذَا كَثُرَتْ لَغَتٌ اِهْلٌ حَجَّازٌ دَرِ بَابِ تَفَعُّلٍ وَتَفَاعُلٌ
 بَرِحَالٌ مِخْرَاجٌ بَعْضٌ اِي وَاَوِيًّا رَا تَا كَتَمَ لَعْدَةً تَارًا وَاَدْرَاوِيًّا كَتَمَ جَوِيًّا اِذَا كَثُرَتْ لَغَتٌ اِهْلٌ حَجَّازٌ دَرِ بَابِ اِفْتِعَالٍ
 وَجَوِيًّا وَاَبْرَزِيْدٌ بَرْدٌ اِي حَطْرٌ لَفِيْدَةٌ اسْتَدْرَسَ قَبْلُ قَا اَلْفُ يَأْتِي بَعْدَهُ تَا اَوِيْدٌ وَاَبْرَزِيْدٌ اِي وَاقِعُهُ شُدُوْرٌ
 اِي وَاَوِيًّا وَاقِعُهُ شُدُوْرٌ اسْتَدْرَسَ مَقَابِلُهُ فَا كَلِمَةٌ بَابُ اِفْتِعَالٍ بَدَلٍ اِذَا هَمْزُهُ نِيْسَتٌ اِي رَا تَا كَتَمَ تَارًا وَاَدْرَاوِيًّا كَتَمَ
 شُدُوْرٌ بَعْضٌ مَوَافِقٌ حَرَكَتٌ قَبْلُ مِخْرَاجٍ اِذَا كَثُرَتْ لَغَتٌ اِي وَاقِعُهُ شُدُوْرٌ اِي وَاقِعُهُ شُدُوْرٌ
 دَرِ مَقَابِلِهِ فَا كَلِمَةٌ بَدَلٍ اِذَا هَمْزُهُ نِيْسَتٌ اِي وَاقِعُهُ شُدُوْرٌ اسْتَدْرَسَ مَقَابِلُهُ فَا كَلِمَةٌ بَابُ اِفْتِعَالٍ بَدَلٍ اِذَا
 هَمْزُهُ نِيْسَتٌ اِي رَا تَا كَتَمَ تَارًا وَاَدْرَاوِيًّا كَتَمَ جَوِيًّا اِذَا كَثُرَتْ لَغَتٌ اِي وَاقِعُهُ شُدُوْرٌ اِي وَاقِعُهُ شُدُوْرٌ
 دَرِ مَقَابِلِهِ فَا كَلِمَةٌ بَابُ تَفَاعُلٍ وَبَدَلٍ اِذَا هَمْزُهُ نِيْسَتٌ اِي وَاقِعُهُ شُدُوْرٌ اِي وَاقِعُهُ شُدُوْرٌ
 اَوِيْدٌ مِثَالٌ وَاَوِيْدٌ اِي وَاقِعُهُ شُدُوْرٌ اِي وَاقِعُهُ شُدُوْرٌ اِي وَاقِعُهُ شُدُوْرٌ اِي وَاقِعُهُ شُدُوْرٌ

را نگذرد اما در تمام کلمات ابتدا ساکن لازم آید اولش همزه وصلی آوردن تا عَدُّ يَتَّعَدُّ اِتَّاعَدُّ الخ
 میخوانند مثال یا که واقعه شود در مقابله فاکلمه باب تَفَاعُلٌ و بدل از همزه نباشد چون تَسَاوَرَ النَّوْعَةَ هَذَا الْفَيْسَا
 وَعَدَّ وَكَيْفَ تَبْرَأُ بِرَبِّكَ لَكِنِ اِتَّخَذَ يَتَّخِذُ شَفَا هَسَتْ جِرَاشَا ذَا سَتْ اَصْلُهُ اِتَّخَذَ بُوْدُ هَمْزُهُ رَا هِ
 موافق حرکت قبل بدل کنی اِتَّخَذَ شد این یا واقعه شد در مقابله فاکلمه باب اِفْتِعَالٌ بدل از همزه است قیاس
 این بود که این را تا آنکه کند که این بدل از همزه است لکن این را تا کردن و تا آوردن تا اَدْعَامُ کردن هر دو شاذ است ما گفته
 و آوردن بدل از همزه نباشد اجزا شد که باشند چون اِتَّخَذَ اِتَّخَذَ هَمْزُهُ رَا هِ موافق حرکت قبل بدل کنی اِتَّخَذَ و
 اَوْتَمَرَ شَدَّ بِجَا قَانُونِ جَارِيٍّ نَهْ كُنْهِمُ جَرَا كَمَا كُنْهِمُ بَدَلُ اِزْ هَمْزُهُ نَبَا شَدَّ اِيْنِ اسْتِ اِسْتِ اِسْتِ اِسْتِ
 از پیشال در مقابله فاکلمه باب اِفْتِعَالٌ واقعه شود تا اِفْتِعَالٌ رَا جَنْسُ فَا كَلِمَةٌ كُنْهِمُ جَرَا اَو جَنْسُ رَا
 و جَنْسُ اِدْعَامُ كُنْهِمُ جَرَا مَطْلَبٌ قَانُونِ حَيْسَتْ اِزْ سِيْنِ يَاشِيْنِ واقعه شود در مقابله فاکلمه باب اِفْتِعَالٌ
 تا اِفْتِعَالٌ رَا جَنْسُ فَا كَلِمَةٌ كُنْهِمُ جَرَا اِسْتِ اِسْتِ اِسْتِ اِسْتِ اِسْتِ اِسْتِ اِسْتِ اِسْتِ اِسْتِ اِسْتِ اِسْتِ اِسْتِ اِسْتِ
 در مقابله فاکلمه در باب اِفْتِعَالٌ هَمْزُ سَمِعَ رَا بِرَبِّ اِبْرَهْمَ اِبْرَهْمَ اِبْرَهْمَ اِبْرَهْمَ اِبْرَهْمَ اِبْرَهْمَ اِبْرَهْمَ اِبْرَهْمَ اِبْرَهْمَ اِبْرَهْمَ
 اِسْتَمِعَ شَدَّ صَوْنِ صَغِيرٍ اِسْتَمِعَ اِسْتَمِعَ اِسْتَمِعَ اِسْتَمِعَ اِسْتَمِعَ اِسْتَمِعَ اِسْتَمِعَ اِسْتَمِعَ اِسْتَمِعَ اِسْتَمِعَ اِسْتَمِعَ اِسْتَمِعَ
 تا اِفْتِعَالٌ رَا جَنْسُ فَا كَلِمَةٌ كُنْهِمُ جَرَا اِسْتَمِعَ اِسْتَمِعَ اِسْتَمِعَ اِسْتَمِعَ اِسْتَمِعَ اِسْتَمِعَ اِسْتَمِعَ اِسْتَمِعَ اِسْتَمِعَ اِسْتَمِعَ
 سوال هر جا که ادغام متقاربین باشد در آنجا لفظ رَا جَنْسُ مثلثی کنند جواب سِيْنِ اِزْ حُرُوفِ صَفِيْحِيٍّ اسْتِ اِزْ تَا كُنْهِمُ صَفِيْحَتِ
 او کم شود یا این جواب که این صفت بسیار محبوب است یعنی صَفِيْحِيْرِيَّتِ اِزْ حُرُوفِيَّةٍ لَفْظًا اِنْبَا مَانْدُ اَو اِزْ طَائِرِيَّتِيْنِ اِسْتِ
 و یا این جواب که حروف صغیری ما خرج کلان است و مخرج تا خورد است کلان چیز در خورد جانیا بد مثال شين چون
 شَبَهَةٌ رَا بِرَبِّ اِبْرَهْمَ اِبْرَهْمَ اِبْرَهْمَ اِبْرَهْمَ اِبْرَهْمَ اِبْرَهْمَ اِبْرَهْمَ اِبْرَهْمَ اِبْرَهْمَ اِبْرَهْمَ اِبْرَهْمَ اِبْرَهْمَ اِبْرَهْمَ اِبْرَهْمَ اِبْرَهْمَ
 فَا كَلِمَةٌ رَا بِرَبِّ اِبْرَهْمَ اِبْرَهْمَ اِبْرَهْمَ اِبْرَهْمَ اِبْرَهْمَ اِبْرَهْمَ اِبْرَهْمَ اِبْرَهْمَ اِبْرَهْمَ اِبْرَهْمَ اِبْرَهْمَ اِبْرَهْمَ اِبْرَهْمَ اِبْرَهْمَ اِبْرَهْمَ
 مثلثی ادغام کردند چنانکه شد صَوْنِ صَغِيرٍ اِسْتَمِعَ اِسْتَمِعَ اِسْتَمِعَ اِسْتَمِعَ اِسْتَمِعَ اِسْتَمِعَ اِسْتَمِعَ اِسْتَمِعَ اِسْتَمِعَ اِسْتَمِعَ
 جَنْسُ ثَلَاثِيٍّ اِسْتَمِعَ اِسْتَمِعَ اِسْتَمِعَ اِسْتَمِعَ اِسْتَمِعَ اِسْتَمِعَ اِسْتَمِعَ اِسْتَمِعَ اِسْتَمِعَ اِسْتَمِعَ اِسْتَمِعَ اِسْتَمِعَ اِسْتَمِعَ اِسْتَمِعَ
 مَشْفَرٌ رَا غَرَضٌ لِبِ شَرَا و حُرُوفٌ دِيْكَرُ اِدْعَامُ ثَلَاثِيٍّ اِسْتَمِعَ اِسْتَمِعَ اِسْتَمِعَ اِسْتَمِعَ اِسْتَمِعَ اِسْتَمِعَ اِسْتَمِعَ اِسْتَمِعَ اِسْتَمِعَ

شود در مقابله فاعله در باب اِنْتَعَالِ تا اِنْتَعَالِ را طاکند و جوبا و اگر طاء واقع شود او قام کند چنانکه
 اگر طاء واقع شود او قام اظهار هر دو جائز اند او قام این طور که طاء را طاک کردن جائز است و عکس هم هست
 اگر صاد ضاد واقع شوند او قام و اظهار هر دو جائز اند او قام این طور که طاء را صاد ضاد کردن جائز
 است و عکس هم طلب قائلین چیست صاد ضاد طاء اگر یکی از ایشان چهار حرف واقع شوند در مقابله
 فاعله در باب اِنْتَعَالِ تا اِنْتَعَالِ را طاک کردن واجب است باز دیده شود اگر طاء واقع شود او قام کردن واجب است
 اگر طاء واقع شود او قام اظهار هر دو جائز است طاء را طاک کردن جائز است اگر صاد ضاد واقع شود او قام هر دو
 جائز اند او قام این طور که طاء را صاد ضاد کردن جائز است و صاد ضاد را طاک کردن جائز نیست مثال طاء چون طلب را بر
 باب اِنْتَعَالِ تری اِنْتَعَالِ شد این طاء واقع شد در مقابله فاعله در باب اِنْتَعَالِ تا اِنْتَعَالِ را از جنس فاعله کردند اِنْتَعَالِ طلب
 شد دو طاء با هم آمدند اول ساکن ثانی متحرک اول لفظ ثانی او قام کردند اِنْتَعَالِ شد صرف صغیر اِنْتَعَالِ یَطْلُبُ اِنْتَعَالِ
 مثال طاء چون ظلمه را بر باب اِنْتَعَالِ بردند اِنْتَعَالِ شد این طاء واقع شد در مقابله فاعله در باب اِنْتَعَالِ تا اِنْتَعَالِ
 را طاک کردن واجب است اِنْتَعَالِ شد اِنْتَعَالِ یَطْلُبُ اِنْتَعَالِ ما اِنْتَعَالِ طاء را طاک کنی اِنْتَعَالِ
 شد و حرف نزدیک جنس در یک کلمه با هم آمدند اول ساکن ثانی متحرک اول را در ثانی او قام کردند اِنْتَعَالِ شد صرف صغیر
 اِنْتَعَالِ یَطْلُبُ اِنْتَعَالِ ما اِنْتَعَالِ طاء را طاک کنی هم جائز است طاء را طاک کردند اِنْتَعَالِ شد و طاء با هم آمدند اول ساکن ثانی
 متحرک اول را در ثانی او قام کردند اِنْتَعَالِ یَطْلُبُ اِنْتَعَالِ ما اِنْتَعَالِ طاء را طاک کنی هم جائز است اِنْتَعَالِ
 شد این صاد واقع شد در مقابله فاعله در باب اِنْتَعَالِ تا اِنْتَعَالِ را طاک کردند اِنْتَعَالِ شد صرف صغیر بطریق طاء
 اِنْتَعَالِ یَطْلُبُ اِنْتَعَالِ ما اِنْتَعَالِ طاء را طاک کردند اِنْتَعَالِ شد و حرف از یک جنس در یک کلمه با هم
 آمدند اول ساکن ثانی متحرک اول را در ثانی او قام کردند اِنْتَعَالِ یَطْلُبُ اِنْتَعَالِ ما اِنْتَعَالِ طاء را طاک کنی هم جائز است
 باشد و اینجا اول را جنس ثانی کنند و اینجا ثانی را جنس اول کردی جواب اینجا که او قام متقاربین باشد و اینجا اول
 را جنس ثانی کنند و اینجا ثانی را جنس اول بکنند تا وصف صغیری این گم نشود این وصف بسیار خوب است این
 خوب دهند هر حرف که صغیری اند خارج این کلان است و کلان در خورد قرار نگیرد مثال صد را طاک کردی اِنْتَعَالِ
 بری اِنْتَعَالِ شد این صاد واقع شد در مقابله فاعله در باب اِنْتَعَالِ تا اِنْتَعَالِ را طاک کردند اِنْتَعَالِ شد

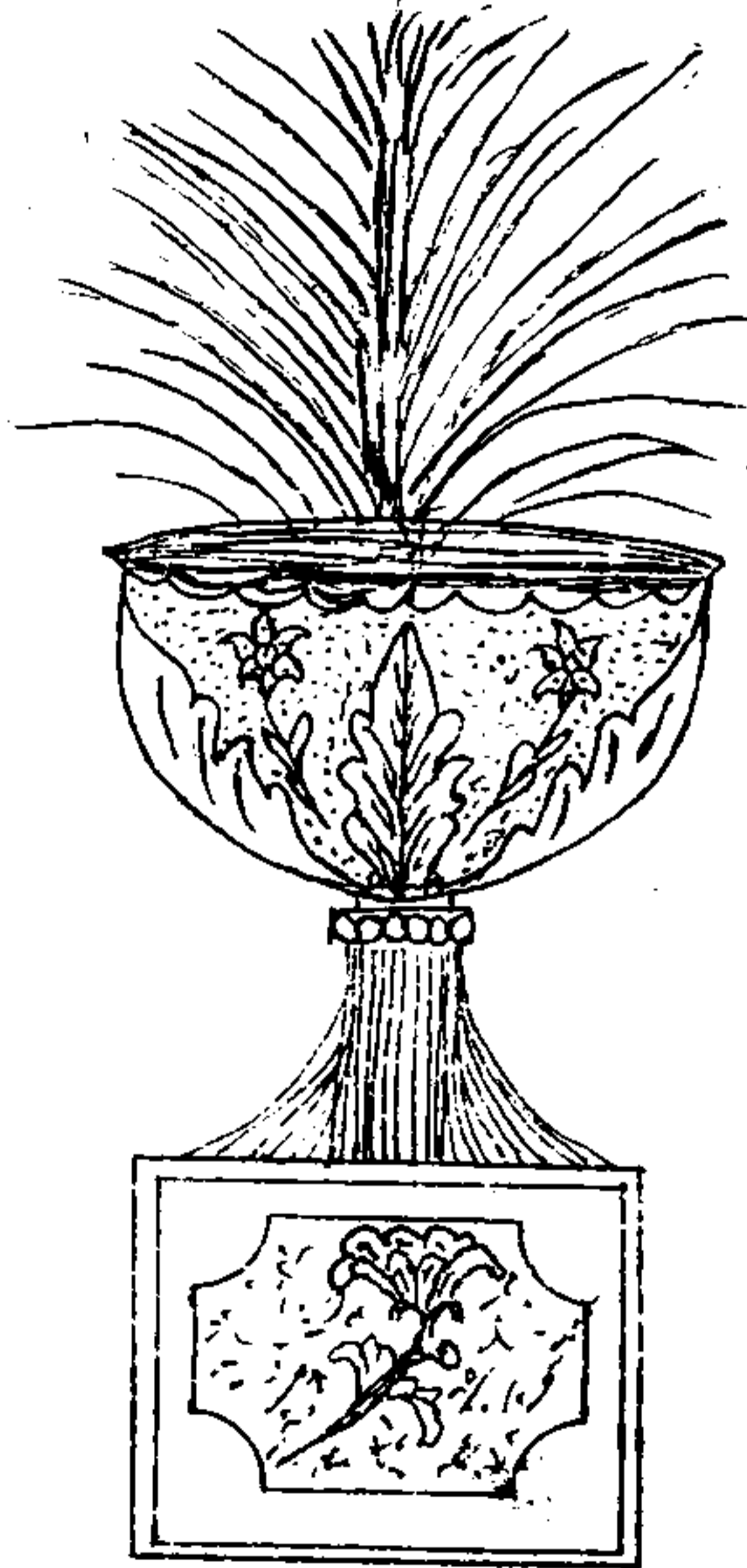
صرف صغیر یضرب یضرب فی الضرب فی الضرب صورت بود فامطار اضداد کردند اضرب شد اول را در ثانی
 او فام کردند اضرب یضرب فی الضرب ایضا سوال هر آنجا که دو فام متقارین باشد آنجا اول را در ثانی او فام کنند
 شما و بگر را جنس اولی کنی خوب ضاد از مروف ضوی همیشه است و مروف ضوی مشفوق بود بگر او فام نشود
قانون دال ذال را اگر یکی از ایشان واقع شود در مقابله فاکلمه در باب اِفتعال تا اِفتعال
 را دال کنند و چو با اگر دال واقع شود او فام کنند و چو با اگر ذال واقع شود او فام و اظهار هر دو جائز اند
 او فام باین طور که دال را ذال کردن و ذال را دال کردن جائز است اگر ز او واقع شود او فام باین
 هر دو جائز اند او فام باین طور که دال را ذال کردن جائز است و ز او دال کردن جائز نیست **مطلب**
 قانون چیست دال ذال را اگر یکی از ایشان مروف فاکلمه واقع شوند در باب اِفتعال تا اِفتعال را دال کردن
 است اگر دال واقع شود او فام واجب است اگر ذال واقع شود او فام اظهار هر دو جائز اند او فام باین طور که دال را
 ذال کردن و ذال را دال کردن جائز است اگر ز او واقع شود اظهار خواندن جائز است او فام کردن هم جائز است او فام
 باین طور دال را ذال کردن جائز است ز او دال کردن جائز نیست مثال دال چون ذرک را بر باب اِفتعال بر
 ذرک شد باین دال واقع شد در مقابله فاکلمه در باب اِفتعال تا اِفتعال را دال کرد و ذرک شد اول را در
 ثانی او فام کردند ذرک شد صرف صغیر ذرک یذکر یذکر ایضا اگر واقع شد مثال ذال ذکر را بر باب اِفتعال
 کردند ذکر شد چون ذال واقع شود در مقابله فاکلمه در باب اِفتعال تا اِفتعال را دال کردند ذکر شد
 اظهار باین طور صرف صغیر ذکر یذکر یذکر ایضا اگر او فام خوانند هم جائز است او فام باین طور دال را
 ذال کنند هم جائز است و ذال را دال کنند هم جائز است دال را ذال کردند باین ذکر شد پس دو ذال با هم آمدند
 ساکن ثانی متحرک اول را در ثانی او فام کردند ذکر شد ذکر یذکر ایضا اگر ذال را دال کرده دال را دال
 او فام کنند هم جائز است در آن وقت که دال کردند ذکر شد پس دو ذال با هم آمدند اول ساکن ثانی متحرک اول را
 در ثانی او فام کردند ذکر شد صرف صغیر ذکر یذکر یذکر ایضا اگر واقع شد مثال ذال ذکر را بر باب اِفتعال
 شد باین زاو واقع شد در مقابله فاکلمه در باب اِفتعال تا اِفتعال را دال کردند ذکر شد صرف صغیر صورت
 اِذ ذلک یذکر ایضا اگر او فام کنند هم جائز است او فام باین طور دال را ذال کردن جائز است ز او را

فعل کردن جائز نیست و دال را از کرده از ذلک شد بعد دو زبانم آمدند اول ساکن ثانی متحرک اول ثانی
 اوغام گویند از ذلک شد صرف صغیر از ذلک بعد از ذلک انحراف سوال هر جا که اوغام متغایرین باشد آنجا اول یا
 جنس ثانی کنند شهادت بر جنس اولی کنی جواب را از حروف صغیری است اگر حروف صغیری را جنس دیگر کنیم تا وصف
 صغیری این کم شود این وصف بسیار مغرب است یا این جواب هم حروف صغیری را خارج کلمه است کلام خود داخل
 نشود **قانون** تا که واقع شود در مقابله فاکلمه در باب افعال اوغام کنند و جوبا اوغام یا این طور که
 تا را تا کردن تا را تا کردن جائز است لیکن صورت اول بهتر است یعنی تا را تا کردن **مطلب**
 قانون چیست تا که واقع شود در مقابله فاکلمه در باب افعال اوغام کردن واجب است اوغام این طور که تا را تا کرده
 اوغام کنند جائز است یا که تا را تا کرده اوغام کنند هم جائز است این در قانونی گفته است که اوغام کردن واجب
 است میسور گوید که اظهار هم جائز است اگر در قانونی گفته که تا را تا کردن اولی است و از کتب صرف جاری بر روی شرح مشافیه
 و غیر معلوم شود که تا را تا کردن فصیح است و کس فصیح مثال تا چون ثقل را بر افعال برمی آید شد اظهار نیز میسور
 صرف صغیر ثقل ثقل ثقل یا ثقل انحراف اوغام کردن واجب است تا را تا کرده اوغام کردن جائز است تا را تا کرده
 اوغام کردن هم جائز است بعد تا را تا کردند ثقل شد صرف صغیر ثقل ثقل ثقل یا ثقل انحراف اوغام کردن جائز است
 تا را تا کردند ثقل شد بعد دو زبانم آمدند اول ساکن ثانی متحرک اول را در ثانی اوغام کردند ثقل شد صرف صغیر
 ثقل ثقل یا ثقل انحراف اوغام کردن از همه بهتر است **قانون** تا دال ذال زاسین شین صاد
 ضار طحا اگر یک از ایشان واقع شود در مقابله کلمه در باب افعال تا افعال را جنس عین کلمه
 کنند جواز بعد جنس را در جنس اوغام کنند و جوبا اگر تا واقع شود اوغام کنند جواز اگر یک از ایشان
 واقع شود در مقابله فاکلمه در باب ثقل یا ثقل انحراف تا این هر دو باب از جنس فاکلمه کنند جواز پس
 جنس را در جنس اوغام کنند و جوبا اگر تا واقع شود اوغام کنند جواز **مطلب** قانون چیست تا
 دال ذال زاسین شین صاد ضار طحا اگر یک از ایشان واقع شود در مقابله کلمه در باب افعال تا افعال را
 از جنس عین کلمه کردن جائز است بعد از آن جنس را در جنس اوغام کردن واجب است اگر تا واقع شود مقابله فاکلمه در
 باب افعال اوغام کردن جائز است اگر یک از ایشان واقع شود در مقابله فاکلمه در باب ثقل یا ثقل انحراف تا

ہو وہ باب را از جنس فاعل کردن جائز است بعد از آن جنس را از جنس افعال کردن واجب است اگر تا در مقابل
 فاعل این ہو وہ باب واقع شود افعال کردن جائز است مگر کسی سوال کند که تا چرا چنانچه آوردید جو اب و ہند یک
 این وجه است و آنجا دیگر ما جنس عین کلمہ کردن حاجت رسد و راں اگر جنس شوند تا افعال واجب شود
 و اینجا افعال جائز است مثال حرکت با کچھوں گشتہ ابر باب اِفْتَعَلَ برونند اکتانر شد اطہار خوانند صورت غیر
 اکتانر یکتاتر کتاتر اکتانر تا واقع شود در مقابل جنس اِفْتَعَلَ تا اِفْتَعَلَ را از جنس عین کلمہ کردن
 جائز است بدل جنس عین کلمہ کردند اکتانر شد و این صورت افعال واجب است اما افعال بدو طرفیہ
 جائز است اگر حرکت تا اولی را نقل کردہ کاف را و ہند ہم جائز است اگر حرکت تا افعال کتاتر ہم جائز است و کاف
 کتاتر ہم جائز است اگر حرکت تا اولی را نقل کنند قبل را و اول را اولی افعال کتاتر شد ما بعد ہمزہ
 و علی متحرک شد ہمزہ را سا قطہ کردند از ہمزہ استغناء کتاتر شد صرف صغیر کتاتر کتاتر اکتانر اگر حرکت تا اول یا
 صفت کتاتر ہم جائز است حرکت تا اول یا سا قطہ کردند اول پور ثانی افعال کردند بعدہ التباسا کتاتر شد میان
 کاف و تا کاف حرکت کرد و ادنا کتاتر شد ما بعد ہمزہ علی متحرک شد ہمزہ را حذف کردند از ہمزہ استغناء کتاتر
 شد صرف صغیر کتاتر کتاتر اکتانر بعض ہمزہ علی را سا قطہ کنند اکتانر کتاتر اکتانر اکتانر ہمزہ علی را سا
 کنند یاں دلیل کہ ما بعد ہمزہ علی متحرک شد ہمزہ از جهت استغناء سا قطہ شد و آنہا کہ ہمزہ را سا فطنہ کنند گویند
 کہ حرکت عارضی در حکم سکون است و در بعضی معلوم پنج وجه جائز است اکتانر کتاتر کتاتر کتاتر کتاتر و در بعضی ہمزہ
 پنج وجه جائز است اکتانر کتاتر کتاتر کتاتر کتاتر و در مضارع معلوم سہ وجه جائز است یکتاتر یکتاتر کتاتر
 و در مصدر پنج وجه جائز است یکتاتر اکتانر اکتانر اکتانر اکتانر و در اسم فاعل چہار وجه است مکتاتر
 مکتاتر مکتاتر مکتاتر از ہمزہ تا بعد ای ہم و در اسم مفعول چہار وجه است مکتاتر مکتاتر مکتاتر مکتاتر از ہمزہ
 متابعت ہم و در امر حاضر پنج وجه است اکتانر کتاتر کتاتر کتاتر کتاتر اکتانر کتاتر کتاتر کتاتر کتاتر
 مثال ز اعز ل مثال سین کسب مثال شین بکش مثال صا و بصر مثال صا و غطب مثال
 طا و خطب مثال طا و نظہ مثال تا قتل مثال کہ تا واقع شود در مقابل فاعل در باب تفعّل تفعّل
 تفعّل بری تفعّل شد تفعّل تفعّل تفعّل تفعّل تا واقع شود در مقابل فاعل در باب تفعّل تفعّل تفعّل تفعّل

تار اور تا او فام کردند ابتدا ساکن هم آید همزه اولی در او نش در اولند مثل نقل شد نقل یثقل یثقل یثقل یثقل
 مثال دال ذالک مثال فیل کسر مثال زاذلک مثال مثل سین سمیع مثال شین شینه ساد
 صبر مثال ضاد ضربت مثال طاطب مثال ظاظلم مثال تاترک مثال تکر و افره شود در مقابل فاکه
 در باب تفاعل نقل را بر باب تفاعل بری تشاقل شد تشاقل شد تشاقل تشاقل الخراس تا واقع شد
 در مقابل فاکه باب تفاعل کن تا را تا کرده تار اور تا او فام کردند ابتدا ساکن هم آید در او نش همزه اولی لا اله
 انما نقل یثقل تشاقل تشاقل الخراس مثال هائی که مشتقند بقانون تا تا دال ذال زار اسین شین صا
 ضاد طاطلون اگر یک از ایشان واقع شود بعد لام ال آن لام ال را جنس مابعد کنند بعد
 جنس را در جنس ادغام کنند و چون اگر یک از ایشان واقع شود بعد لام غیر ال آن لام را
 جنس مابعد کنند چو از بعد جنس را در جنس ادغام کنند و چون سوائی را چو که در اینجا واجب است
 مطلب قانون چیست اگر یک از ایشان واقع شود بعد لام ال آن لام ال را جنس مابعد کنند بعد
 جنس را در جنس ادغام کنند و چون مثال ال التاء التاء ال ال الذال ال التاء التاء ال التاء التاء
 انما انما النون در اصل التاء التاء ال التاء التاء النون و غیره بودند این حروف واقع شده اند بعد
 لام ال آن لام ال را جنس مابعد کردن واجب است بعد جنس را در جنس ادغام کردن واجب
 است التاء التاء النون و غیره خواندن واجب است اگر این حروف واقع شوند بعد لام ال آن
 لام ال را جنس مابعد کردن جائز است بعد جنس را در جنس ادغام کردن واجب است مثال هتاء
 هتاء هتاء و غیره اند در اصل هتاء هتاء هتاء هتاء النون الخ بودند این حروف واقع شدند بعد غیر
 لام ال آن لام ال را جنس مابعد کردن جائز است بعد جنس را در جنس ادغام کردن واجب
 است هتاء هتاء هتاء هتاء و غیره خواندن جائز است بکن هتاء هتاء خواندن افتح است سوائی
 را چو که در اینجا واجب است اگر واقع شود بعد لام ال آن لام ال را جنس مابعد کردند جنس را
 در جنس ادغام کردن واجب است مثال راقل رب اغفر وی رفعه الله تعالی در
 اصل قل رب اغفر وی رفعه الله تعالی بودند را واقع شد بعد لام ال آن لام ال را

جنس مابعد کون جنس ماد جنس ادغام کردن هر دو واجب است **بند اول** **رَبِّهِ الصُّفْرِ وَبَيْلِ الرَّقْعَةِ**
 الله تعالی خواندن واجب است لیکن اختلاف است در بیل بدان نزد قاریان و صرفیای صرفی
 ادغام کنند و بیا بیل بدان میخوانند قاری گویند که در اینجا سکنه است سکنه چیست در میان ادغام
 و اظهار خوانده شود این از جنس مروی است بیل بدان میخوانند این حروف را حروف شمسی
 گویند سوال این را شمسی چرا گویند جواب با وقت که شمس بیرون آید ستارگان را پوشیده کند این
 هم بعد لام ال آیند لام ال را پوشیده کنند دیگر حروف را حروف قمری گویند سوال این را قمری چرا
 گویند جواب با وقت که قمر بیرون آید ستارگان را پوشیده نکند این هم بعد لام ال آیند لام ال را
 پوشیده نکند

باب ششم از آن شش باب فعل یفعل چون الشرف والشرافة بزرگ شدن
 شرف یشرّف و شرفان فافهو شرف و شرف و یشرّف و شرفان فذلک الشرف و شرفان
 صرف کبیر صفت مشبّه شریف شریفان شریفون شراف شرافون شرف و شرفان
 شرفان شرفان شراف و شرافاء اشرفه شریفه شرفان شرفان شرافان شرفان
 شریف و شریفه

شرح ابواب ثلاثی مزیدیه

باب اول

صرف صغیر ثلاثی مزیدیه صحیح از باب افعال چون الأکثره بزرگی و اوان الأکثره
 یکس ما اکثر ما فاهو مکرر و اکثر مکرر ما فذلک المکرر و لم یکرر ما لاکثره
 لاکثره من یکرر من یکرر من یکرر من یکرر من یکرر من یکرر من یکرر من یکرر
 لاکثره ما لاکثره من یکرر من یکرر من یکرر من یکرر من یکرر من یکرر من یکرر

باب دوم از تفعلیل چون التکریم بزرگی و اوان التکریم
 و کرم و تکریم و تکریم ما فذلک المکرر و لم یکرر ما لاکثره

باب سوم از مفاعله چون للمضاربه باید که یزدون ضارب یضارب مضاربه
 فهو مضارب و ضویرب یضارب مضاربه فذلک المضارب لم یضارب لک یضارب
 لا یضارب لا یضارب لک یضارب لک یضارب لک

باب چهارم از تفاعل چون **التَّصَرَّفُ** دست اندازی کردن در کار و **تَصَرَّفَ**
يَتَصَرَّفُ تصارفاً فهو متصرفٌ و **تَصَرَّفَ** و **تَصَرَّفَ** و **تَصَرَّفَ** تصارفاً فذلک متصرفٌ الخ

باب پنجم از تفاعل چون **التَّضَارِبُ** یا یک دیگر کردن **تَضَارَبَ** **يَتَضَارَبُ** تضارفاً
 فهو متضاربٌ و **تَضَارَبَ** و **تَضَارَبَ** و **تَضَارَبَ** تضارفاً فذلک متضاربٌ لم یضارب لم یضارب الخ
 لا یضارب لا یضارب لن یضارب کن یضارب الخ

باب ششم از افتعال چون **الْاِکْتِسَابُ** بگوشش حاصل نمودن **اِکْتَسَبَ**
يُکْتَسِبُ اکتساباً فهو مکتسبٌ و **اِکْتَسَبَ** و **اِکْتَسَبَ** و **اِکْتَسَبَ** اکتساباً فذلک مکتسبٌ
 لم یکتسب لم یکتسب لا یکتسب لا یکتسب لن یکتسب لن یکتسب الخ

باب هفتم از انفعال چون **الانصواف** گردیدن **انصرفت** **يَنْصَرِفُ** انصرافاً فهو
مَنْصَرِفٌ و **انصرفت** و **انصرفت** و **انصرفت** انصرافاً فذلک مَنْصَرِفٌ لم یَنْصَرِفْ لم یَنْصَرِفْ
 لا یَنْصَرِفُ لن یَنْصَرِفْ لن یَنْصَرِفْ الامر منه انصرفت لتَنْصَرِفْ لیتَنْصَرِفْ الخ

باب هشتم از افعلال چون **الاحمیرا** بسیار سرخ شدن **احمرو** **يَحْمَرُونَ** احمراً
 فهو محمراً و **احمرو** و **احمرو** و **احمرو** احمراً فذلک محمراً لم یحمرو لم یحمرو
 لا یحمرو لن یحمرو لن یحمرو الامر منه احمرو لتحمرو لیتحمرو الخ

باب نهم از افعلال چون **الاحمیرا** بسیار سرخ شدن **احمرو** **يَحْمَرُونَ** احمراً
 فهو محمراً و **احمرو** و **احمرو** و **احمرو** احمراً فذلک محمراً لم یحمرو لم یحمرو
 لا یحمرو لن یحمرو لن یحمرو الامر منه احمرو لتحمرو لیتحمرو الخ

باب دهم از افتعال چون **الاحدید** اب گزشت شدن **احدو** **يُحْدِو**
يُحْدِو ابا فهو احدٌ و **احدو** و **احدو** و **احدو** احدٌ و **احدو** و **احدو** احدٌ فذلک احدٌ
 لم یحدو لم یحدو و **احدو** و **احدو** و **احدو** احدٌ و **احدو** و **احدو** احدٌ لن یحدو لن یحدو
 الامر منه احدٌ و **احدو** و **احدو** و **احدو** احدٌ و **احدو** و **احدو** احدٌ الخ

باب ياتونهم از استفعال چون استخرج طلب خروج کردن استخرج
 يستخرج استخرج جافوه مستخرج واستخرج يستخرج استخرج جافذ الك مستخرج
 لم يستخرج لم يستخرج لا يستخرج لا يستخرج لن يستخرج لن يستخرج الامر منه
 استخرج يستخرج استخرج استخرج

باب دواؤهم از افعوال چون ايجلوا فتن ايجلوا فتن ايجلوا فتن
 فهو يجلوا فتن ايجلوا فتن ايجلوا فتن ايجلوا فتن ايجلوا فتن ايجلوا فتن
 لن يجلوا فتن لن يجلوا فتن امر منه ايجلوا فتن

بدانکه رباکی مجرور ایک باب است از باب فعله چون
 الذ خرجة والذ خرج سنگ فطانیدن دخرج يد خرج دخرجة فهو
 مد خرج ودخرج يد خرج دخرجة فذ الك مد خرج لم يد خرج لم يد خرج
 لا يد خرج لا يد خرج لن يد خرج لن يد خرج الامر منه دخرج ليد خرج
 ليد خرج ليد خرج والنهي عنه لا تد خرج لا تد خرج لا يد خرج لا يد خرج

بدانکه رباکی مزید کیه راسه باب است بحسب نظر
باب انزل از فاعل چون انزل خرج سنگ فطانیدن تد خرج يتد خرج
 تد خرج جافوه متد خرج وتد خرج يتد خرج تد خرج جافذ الك متد خرج

باب دووم از افعلال چون الاخر نجاما فهو شدن شتران بر آب اخر نجام
 يخرج نجاما فهو يخرج نجاما واخر نجاما يخرج نجاما فذ الك يخرج نجاما
 لم يخرج نجاما لم يخرج نجاما لا يخرج نجاما لا يخرج نجاما

باب سلوم از افعلال چون الاقشعراذ برخواستن محس بر بدن اقشعرا
 يقشعرا اقشعرا اقشعرا واقشعرا يقشعرا اقشعرا فذ الك يقشعرا لم يقشعرا
 لم يقشعرا لم يقشعرا لا يقشعرا لا يقشعرا

شرح قوانین و تعلیلات ماوراء مثال

تفصیل

و اورا حذف کرده
 عِدَّةٌ در اصل وَعْدٌ بود کسره بر او و ثقیل بود نقل کرده با بعد داده عوض تا بفتح
 ماقبل در آخرش در آوردند عِدَّةٌ شد یکه عِدَّةٌ در اصل وَعْدٌ بود و او را بمع حرکت انداخته
 عوض تا بفتح ماقبل در آخرش در آوردند عین کلمه را حرکت کسره دادند لکن السا کین اذا
 حُرِّكَ حُرِّكَ بِالْكَسْرِ عِدَّةٌ شد یا عِدَّةٌ در اصل وَعْدٌ بود کسره بر او و ثقیل بود
 نقل کرده با بعد داده عوض تا بفتح ماقبل در آخرش قرار دادند عِدَّةٌ شد یا در اصل وَعْدٌ
 بود و او را بمع حرکت انداخته عوض تا بفتح ماقبل در آخرش قرار دادند عین کلمه را حرکت
 کسره دادند لکن السا کین اذا حُرِّكَ حُرِّكَ بِالْكَسْرِ عِدَّةٌ شد بهر آنکه حرکت و او را نقل
 کرده با بعد دادند آل این دلیل دهند اگر حرکت و او بسوئی ما بعد ندیم تا عین کلمه را حرکت ضروری است این
 قریب است این را نقل کرده با بعد داده چرایی چون که در خانه خود باشد از بیرون آوردن آن شیء ثقیل باشد
 این وجه حرکت نقل کرده با بعد داده و هر آنکس که او را بمع حرکت انداختند آن این دلیل دهند که حرکت همه
 وقت بسوئی ماقبل نقل کرده شود با بعد را کسره عین کلمه را حرکت کسره دادند بموافق قاعده ما سن لکن
 السا کین اذا حُرِّكَ حُرِّكَ بِالْكَسْرِ سوال شما و او را در اول حذف کنید و عوض تا در آخرش
 در آورید که این قاعده است هر آنجا که شئی حذف شود در آنجا عوض آورده شود جواب اگر تار در اول قرار دادند
 تا التباس آمد بمضارع معلوم تعدی صورت سوال این طرف گوئی که تا عوض و او است و این طرف گوئی که عِدَّةٌ
 در اصل وَعْدٌ است که مجتمع شدن عوض و عوض عن جمع است جواب تا در عوض تا عِدَّةٌ است که در

و او این جائز است **قانون** هر واو که واقع شود در مقابله فاکلمه در مصدر و مصدر بر وزن
 فعل باشد و در مضارع معلوم آن حذف شده باشد کسره آن و او را نقل کرده یا بعد دهند
 و آن و او را حذف کنند و عوضش تا در آخرش در آورند بقاعده اقامه اقامه این است
 هر حرف که در مصدر ساقط شود سوا التقانونین عوضش تا در آخرش در آورند و جوباً بقاعده
 و میثه شاذ است **مطلب** قانون چیست و او واقع شود مقابل فاکلمه در مصدر و در مضارع معلوم
 آن حذف شده باشد کسره آن و او را نقل کرده یا بعد دهند و عوضش تا در آخرش در آورند و جوباً بقاعده
 در اصل و عدل بود این و او واقع شود در مقابل فاکلمه در مصدر و مضارع معلوم آن حذف شده است چون تعد
 اعد تعد کسره آن و او را نقل کرده یا بعد دهند و آن و او را حذف کنند و عوضش تا در آخرش در آورند و جوباً
 عدل خواندن واجب است این و او را حذف کنند و تا عوض در آخرش در آورند بقاعده اقامه قاعده
 اقامه اینست هر حرف که حذف شود در مصدر بلا التقانونین تا عوض در آخرش در آورند مثال آن اقامه
 استقامه در اصل اقواماً استقاموا ما بودند حرکت و او را نقل کرده قبل را دادند آن و او را بالف بدل
 کردند پس التقاسا کنین شد میان هر دو الف بعضی صرفی اولی را حذف کنند بعضی ثانی را حذف
 کنند تا عوض در آخرش در آورند التقانونین چه است یک ساکن تنوین باشند و دیگر کس باشند
 ما گفته که سوا التقانونین باشد اجزا از شد که باشد مثال آن هدی معنی هدای بود یا متحرک
 قبلش مفتوح آن و او را بالف بدل کنند ان معنای شدند در اینجا قانون جاری نه کنیم چرا ما گفته که سوا
 التقانونین باشد در این جا التقانونین است این تا بوقت اضافه ساقط کردن جائز است
 مثال حذف اقامه الصلوة عدل الامر الذی در اصل اقامه عدل بودند چون مضاف کردند تا ساقط
 شد اقامه الصلوة عدل الامر الذی خواندن جائز است اما لغة و میثه شاذ است لغة در اصل لغو
 یا لغی و میثه در اصل معنی بودند و او را یا متحرک قبلش مفتوح بود آن و او را بالف بدل کردند لغان و میثان
 شدند قیاس این بود که در اینجا قانون جاری نه کنیم چرا ما گفته که سوا التقانونین باشند در اینجا است تا در آخر
 در آورند این شاذ است ما گفته در مقابل فاکلمه در مصدر باشد اجزا از شد که در مصدر باشد چون و ترو و و و و

کل دال یا تا کند بعد از آن در تمام کلمات و عدل در ال و عدت بود دال و تا قریب المخرج
 بهم آمده دال را اگر متاثر از تمام کند و جوازه کند که دال ساکن باشد مابعد آن تا متحرک
 باشد سو انا افتیعال احراز شد که نباشد مثال عدت و وعدت در اینجا قانون جاری نه کنیم چرا گفته که
 دال ساکن باشد مابعد آن متحرک باشد در عدت و وعدت متحرک اند و در وعدت تا ساکن است و دال
 متحرک است ما گفته که سو انا افتیعال باشد احراز شد که باشد مثال اذ نزلت این دال ساکن است مابعد
 این تا متحرک است لیکن در اینجا قانون جاری چرا گفته که تا افتیعال نباشد اینجا است و در فکس فکس است
 چه مطلب که تا ساکن باشد مابعد آن دال متحرک باشد مثال فلما انقضت دعوی الله در ال فلما انقضت
 دعوی الله بود این تا ساکن است مابعد این دال متحرک است این تا ساکن داد ال کند بعد از دال را در دال
 و تمام کند فلما انقضت دعوی الله در ال زن گراں باز شد هر دو ماکرند میخوانند ما گفته که تا ساکن باشد مابعد
 دال متحرک باشد احراز شد که نباشد مثال ال سکت دایع قانت اذ عود در اینجا قانون جاری نه کنیم چرا گفته
 که تا ساکن باشد مابعد این دال متحرک باشد در سکت دایع هر دو متحرک اند و در قانت اذ عود دال ساکن است
 تا متحرک است **قانون** هر واو مضموم یا مکسور که واقع شود در اول کلمه مابعد آن دیگر
 واو متحرک نباشد همزه شود جواز **مطلب** قانون چیست و او مضموم یا مکسور باشد در
 اول کلمه مابعد آن دیگر واو متحرک نباشد پس نظر کنند اگر مابعد آن واو متحرک باشد یا نباشد اگر باشد ساکن
 باشد مثال واو مضموم که واقع شود در اول کلمه مابعد آن نباشد همزه و وعدت و جوهها در اینجا عدل جوهها
 خواندن جائز است مثال واو مکسور که واقع شود در اول کلمه و مابعد آن واو نباشد مثال و شاح (جیل)
 و سادته در اینجا شاح ایساده خواندن جائز است مثال واو مضموم که واقع شود در اول کلمه و
 مابعد آن واو متحرک نباشد بلکه ساکن باشد چون و فوری در اینجا و فوری خواندن جائز است ما گفته که
 واو مضموم یا مکسور باشد احراز شد از مفتوح چون وعدت در اینجا قانون جاری نه کنیم چرا گفته و مضموم
 مکسور باشد در اینجا مفتوح است ما گفته که در اول کلمه باشد احراز شد از وسط و آخر حکم وسط پیش آمده
 باشد مثال آخر کلمه بود و این واو مضموم مکسور است لیکن در اینجا قانون جاری نه کنیم چرا گفته در اول کلمه باشد

یافتہ باشد یا مضارع معلوم آں بروزن یفعل باشد در مضارع معلوم آں فاکلمہ را
حذف کنند و جو یا و در مضارع فعل یفعل و و یا یاں وسیع یسع و و طعی یطعی ہم است
مطلب قانون چیست ہر باب مثال واوی کہ بر قیاس منع یمنع باشد در مضارع معلوم آں فاکلمہ
حذف کردن واجب است مثال آں و کسع یضع در اصل یوضع بود و اورا حذف کردہ یضع شد و ہر
باب مثال واوی کہ مانی آں نیافتہ باشد در مضارع معلوم آں و اورا حذف کردن واجب است مثال آں
ن دیکع در اصل یوزر یوزع بود و اورا حذف کردہ یذکع شد ہر باب مثال واوی کہ
مضارع معلوم آں بروزن یفعل باشد در مضارع معلوم آں فاکلمہ را حذف کردن واجب است مثال آں
ید یومر در اصل یوعید یوزر بود و اورا حذف کردہ یعد یومر شد و و یاں وسیع یسع و طعی
لوعی حذف شد ہا تہ سہا عا کے سوال کند و اورا ہر حذف کنید جواب یا مساوی ذکو تقدیری ہست
مذہ و آدمساوی دو ضمتہ تقدیری ہست بعد کسر حقیقی است اگر و اورا حذف نکنند لازم آمد خروج ج و کسر
میری بسوئے دو ضمتہ تقدیری و لازم آمد خروج دو ضمتہ تقدیری بسوئے کسر حقیقی این ثقیل است ازین وجہ و
حذف کنند سوال تعدن تعدن درینجا اگرچہ لازم آمد خروج دو ضمتہ تقدیری بسوئے کسر حقیقی لازم نیاید
خروج دو کسر تقدیری بسوئے دو ضمتہ تقدیری درینجا ہر حذف کردید جواب ایں را حمل کردیم بر تعدن تعریف حمل
رشتہ است در میان اینہا مناسبت چہ است یک ماضی را مضارع اند سوال یضع یذکع ین رگہ
نیازم آمد خروج دو کسر تقدیری بسوئے دو ضمتہ تقدیری لازم نیاید خروج دو ضمتہ تقدیری بسوئے کسر حقیقی
بجا ہر حذف کردید جواب اصل آں نیز یوضع یوزر یوزر بود و اورا حذف نکنند تا لازم آمد نقل
رہ و اورا حذف کردہ یضع یذکع ین رشتہ اند علین کلمہ را حرکت فتحہ دادہ از ہر اسے رعایت حرف
حق سوال در ین ر حروف حلق نیست درینجا علین کلمہ را چہ فتحہ دادی جواب ایں را حمل کردند بر
حق حمل را تعریف گذشتہ است در میان اینہا مناسبت چہ است مانی ایں و آں نیافتہ شد و بعض
بے حذف و او ایں دلیل دہند موافق و او حرکت ضمتہ است و مخالف او فتحہ و کسر است چوں او میان
مخالفت میاید لکن متنفر شدہ سا فطر گردایں وجہ در ہمہ صیغہا یکسانست درین مقام صاحب قیاس

دو واو متحرک اگر جمع شوند در اول کلمه و آو اولی را بهمزه بدل کردن واجب است مثال **أَوْعِدُ أَوْعِدُ**
أَلْ وَوَعِدُ وَوَعِدُ بودند این هر دو واو متحرک جمع شده اند در اول کلمه اولی را بهمزه بدل کردند
أَوْعِدُ أَوْعِدُ شدند سوال که اولی نزد بصری است و نزد کوفی است و ثانی است همزه را باو
 ال کردند و اولی شد این دو واو متحرک نیست اول را چرا باالف بدل کنید جواب این شاذ است باهل
 است بر جمع خود که اولی است ما گفته که هر دو واو متحرک باشند احتراز شد از **وَوَعِدُ** در اینجا واجب نیست
 چهارم است ما گفته که جمع باشند احتراز شد از **وَوَعِدُ** در اینجا قانون جاری نگنم ما گفته جمع باشند این متفرق اند
 فته در اول کلمه باشند احتراز شد از وسط و آخر چون **أَحْوُوا قُوُوا** درین جا قانون جاری نگنم چرا ما گفته در
 ال باشند این در وسط و آخر اند ما گفته در یک کلمه باشند احتراز شد از دو کلمه چون **وَوَعِدُ** قانون جاری
 م چرا ما گفته در یک کلمه باشند این در دو کلمه اند سوال این و آو را بهمزه چرا بدل کنید جواب جمع شدن دو حرف
 ب حین در صدق است خصوصاً دو حرف علت سیماد و آو که نقل حروف علت است ازین وجه
 و را بهمزه بدل کنند سوال دیگر و آو را بهمزه چرا بدل کردند جواب اگر ثانی را بهمزه بدل کنند در اول و آو
 لغت یا قسم آید نقل باقی ماند **تَقْوِيلُ** **يُوسِرُ** در اصل **يُوسِرُ** بود یا ساکن منظر قبلیش
 مضموم ال یا را باو بدل کنند و جواباً **قانون** هر یا ساکن منظر که غیر واقع شود در
 مقابله فاکلمه در باب **اِفْتِعَالٍ** و ما قبل او مضموم باشد ال یا را باو بدل کنند و جواباً
 شرط آنکه فعلی صفتی و جمع **أَفْعَلُ فَعْلَاءٌ** صفتی و در مقابل عین کلمه اسم مفعول اجوف
 ال نباشد اگر باشد ال یا را ثابت گذارند و ضممه قبلیش را بکسره بدل کنند و جواباً
طلب قانون چیست یا ساکن باشد منظر باشد مقابل فاکلمه باب **اِفْتِعَالٍ** نباشد فعلی صفتی
أَفْعَلُ فَعْلَاءٌ صفتی مقابل عین اسم مفعول اجوف نباشد ما قبل او مضموم باشد ال یا را باو بدل کردن
 واجب است مثال **يُوسِرُ** در اصل **يُوسِرُ** بود در اینجا شرط موجود است ال یا را باو بدل کردند
 غیر شده ما گفته که یا ساکن باشد احتراز شد از **عَيْبٌ عَيْبٌ** ما گفته منظر باشد احتراز شد که منظر نباشد
 یا زین بیان ما گفته در مقابل فاکلمه باب **اِفْتِعَالٍ** نباشد احتراز شد از **يُوسِرُ** ما گفته ما قبل او مضموم بود

احتراز شد از بیجا بیع ما گفته که فعلی صفتی نباشد احتراز شد که باشد چون حیثی ضیری در اصل حیثی
 وزن بنا از خرامنده و شانرا حرکت و پهنده، ضیری از قسمه ضیری لے تقسیم از انصاف دور شد
 بودند این یاسان مظهر است در مقابلہ فاکلمہ باب افعال نیست فعلی ہم نیست در مقابلہ
 کلمہ ہم مفعول اجوف یائی ہم نیست قانون جاری کنیم چرا ما گفته که فعلی صفتی نباشد این فعلی صفتی است
 یار ابر حال خود گذارند و ضمہ قبلیش را بکسرہ بدل کند حیثی ضیری شد سوال فعلی صفتی کدام است
 (صفتی بلاقید وقع شود) ما گفته جمع افعال و فعلاء صفتی را اس افعال کہ مؤنث ال بروزن فعلاء
 نباشد احتراز شد کہ باشد مثال بیض بیضان در اصل بیض بیضان جمع بیض بودند این جانشروط
 موجود اند لیکن قانون جاری کنیم چرا ما گفته جمع افعال فعلاء نباشد این است بعض گفته جمع ہر دو بنا
 احتراز شد کہ باشد مثال بیض در اصل بیض بودند این جانشروط موجود اند قانون جاری نکنیم چرا ما گفته جمع
 فعلاء ہر دو بنا نیست گفته کہ مقابلہ عین کلمہ مفعول اجوف یائی نباشد احتراز شد کہ باشد مثال مبیع در اصل مبیع بود ضمیر
 بوقل کردہ بمقابل دادہ مبیع شد اینجا شرط موجود اند لیکن قانون جاری کنیم چرا ما گفته مفعول اجوف یائی نباشد نیست
 یار ابر حال خود گذارند و ضمہ قبلیش را بکسرہ بدل کنند پس اتقاسا کنین شد میان یا و او بعض صرفیاں یا ارحف
 لِانَّ الْوَاوَ عَلَامَةٌ وَالْعَلَامَةُ لَا تُحْدَفُ مَبْعُوثٌ شَيْءٌ وَأَوَّسَا كُنْ قَبْلَيْهِ مَكْسُورَا كُ وَأَوَّسَا بَدَلُ كَرْدَنَدَ مَبْعُوثٌ
 وزن مفعول شد بعض صرفیاں ثانی ارحف کنند لا تهاز ائد لا والزايد لا اسحق يا تحذف مبيع غير
 مفعول شد سوال ما گفته کہ در فعلی صفتی یار او او بدل نہ کنند وطوبی (نام درخت درختہ) مؤنث اطیب است کہ
 (زن زیرک) کہ مؤنث اکیس است یرنجایا او او بدل کنند جواب یرنجایا غیر قید صفت واقع نشود و دیگر جواب کہ یرنجایا
 غالب است زیرا یرنجایا طوبی نام درخت است سوال کہ در فعلی اسمی یار او او بدل کنند و در فعلی صفتی یار او او بدل
 کنند جوابیں بے فرق کردن میان فعلی اسمی و فعلی صفتی است سوال عکس ہم فرق میشود جواب صفت مثل فعل
 است باعتبار معنی و او او نیز بے اعتبار است لکن یار او او بدل کنند لفظی معنوی لازم آید این جا نیست سوال چرا یک
 کہ حیثی بروزن فعلی بر اصل خود است چہ این وزن ہم در صفات موجود است مثل عزی (انگہ در خوشی نیارد) جواب
 وزن نادر است و فعلی بسیار است چون حیثی و فضلی

ابواب مثال واوی یائی ثلثی بحر

باب اول - مثال واوی از باب فعل یفعل چوں الوعد والعیذ والبیعاد
 وعده کردن و عذ یعد و عذلاً فهو واعد ووعید یوعد ووعداً فذک مؤعدو لم یعد لم یعد
 لا یعد لا یوعد کن یعد کن یوعد الامر منه عد الخ

باب دوم مثال واوی از باب فعل یفعل چوں الوجل ترسیدن و جل یوجل
 و جلاً فهو و اجل کوجل یوجل و جلاً فذک مؤوجل لم یوجل لم یوجل لا یوجل لا یوجل
 کن یوجل کن یوجل الامر منه اجل والتی عنه لا تجل والظرف منه صوجل الخ

باب سوم مثال واوی از باب فعل یفعل چوں الوضع نهادن و وضع یضع
 و ضعاً فهو و اضع و وضع یوضع و ضعاً فذک مؤضع الخ

باب چهارم - مثال واوی از باب فعل یفعل چوں الورد اما سیدن
 و ردم تورد ما فهو و ارم و وردیم یورد و ما فذک مؤرد لم یورد لم یورد
 کن یور کن یورد الامر منه ردم و الظرف منه مؤرد مؤرد مان الخ

باب پنجم - مثال واوی از باب فعل یفعل چوں الوسم و الوسامه دافدار شدن و نیکور
 شدن و سم یوسم و سما فهو و وسیم یوسم و سما فذک مؤسوم لم یوسم الخ

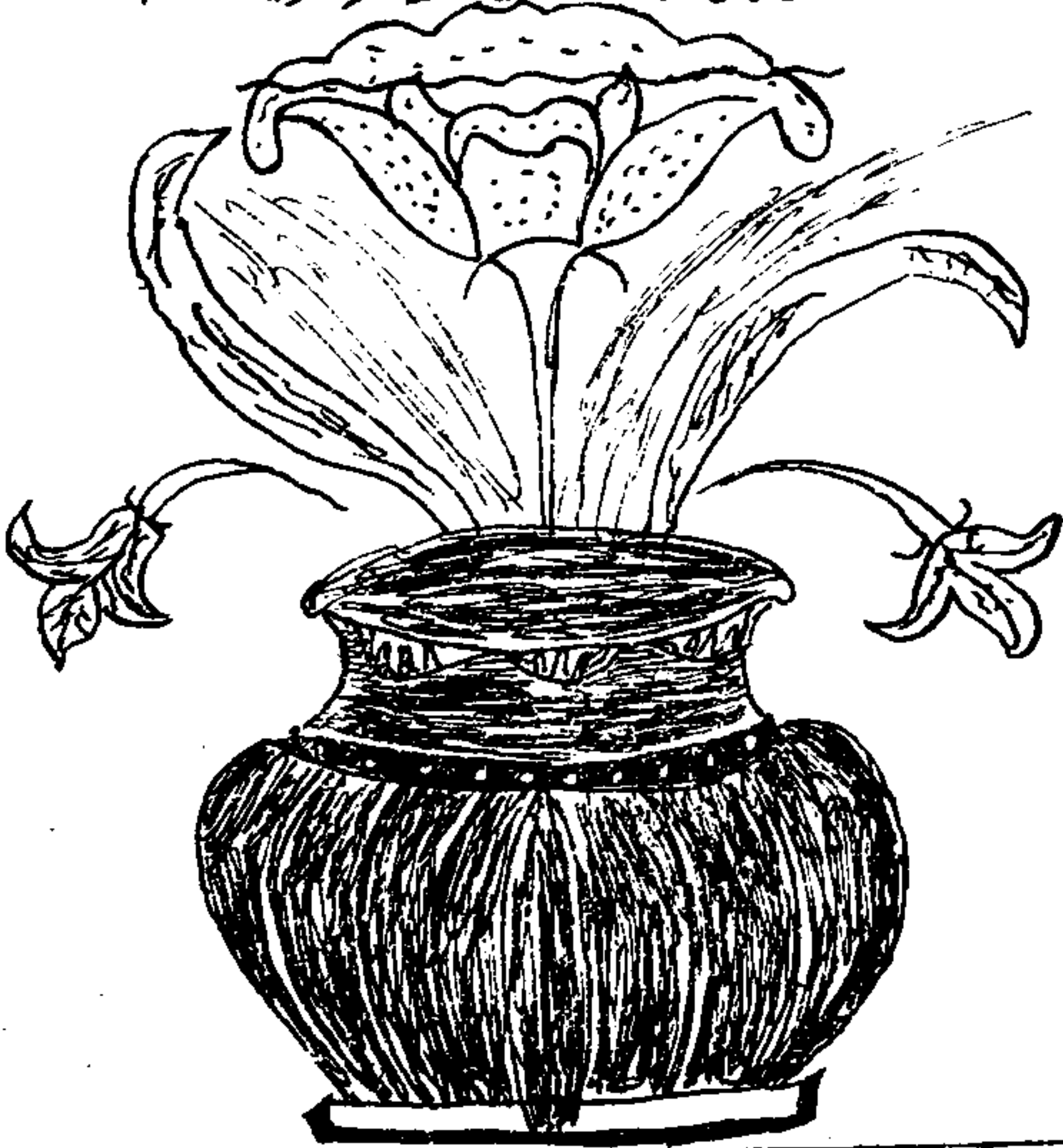
باب اول - از مثال یائی از باب فعل یفعل چوں الیسر و الیسر و المسیر
 آسان شدن و قمار باختن یسر یسیر و یسراً فهو یاسیر و یسیر یوسر یسراً فذک میسور
 لم یسیر لم یوسر لا یسیر لا یوسر کن یسیر کن یوسر الخ

باب دوم - مثال یائی از فعل یفعل چوں الینع میوه چیده شدن و ینع ینع
 ینعاً فهو یا نع الخ

باب سوم - مثال یائی از فعل یفعل چون الیتم یتیم شدن یتیم یتیم یتیم یتیم
 باب چهارم - مثال یائی از فعل یفعل چون الیقظ یسدا شدن لفظ یقظ یقظ یقظ

ابواب مثال واوی و یائی ثلاثی مزیدیه

باب افعال یوقد یوقد افعال یوقد و اوقد یوقد افعال الخ
 باب استفعال - استوقد یستوقد استیقدا فهو مستوقد و استوقد الخ
 باب افتعال - اتقد یقند افعال اتقد و اتقد یقند افعال الخ
 باب افعال مثال یائی الیسری یوسر افعال الخ
 باب استفعال - مثال یائی - استیقظ یستیقظ استیقظا الخ

شرح قوانین تعلیلات ابواب اجوف

تعلیل

قال در اصل قول بود و او متحرک قبلش مفتوح ال و او را باالف بدل کردند قال شد
 باع در اصل بیع بود یا متحرک قبلش مفتوح ال یا را باالف بدل کردند باع شد **قانون**
 بر او و یا متحرک حرکت لازمی قبل او مفتوح بود از آن کلمه ال و او را باالف بدل کنند و جو با
 بشرطیکه مقابلہ فاکلمه و مقابلہ عین کلمه ناقص و در حکم عین کلمه ناقص و ما بعد او مدہ زائده
 کہ لازم بود تحقق و سکون او سوائے مفید برائے معنی و ما بعد او حروف تشبیه و یا منشدہ و
 الف جمع مؤنث سالم و وزن تاکید و ال کلمه بروزن فَعْلَانٌ و فَعْلَانِ و فَعْلَانِ و فَعْلَانِ و فَعْلَانِ و فَعْلَانِ
 تعلیل نیفتد نبود و در مقابلہ عین کلمه فعل غیر متصرفه و در مقابلہ عین کلمه ملحق و در مقابلہ عین کلمه
 بدل از حروف تنوین صحیح نبود اما قود و حوزة شاذ است **مطلب** قانون چیست و او یا متحرک
 باشد حرکت لازمی باشد قبل او مفتوح بود از آن کلمه در مقابلہ فاکلمه و در مقابلہ عین کلمه ناقص و در حکم عین کلمه ناقص
 و بعد او مدہ زائده کہ لازم بود تحقق و سکون او سوائے مفید برائے معنی و باقی مانع شرط هم موجود نباشد آن او و یا را
 باالف بدل کردن واجب است مثال مطابقی چون قال و باع در اصل قول و بیع بودند این فاء و یا
 متحرک است حرکت لازمی است قبل او مفتوح است از آن کلمه در مقابلہ فاکلمه هم نیست بقی مانده شرط هم
 نیست ال و او یا را باالف بدل کردند قال باع شد یا گفته و او یا متحرک باشد حتر از شد از ساکن چون قول
 بیع قبل این و او یا متحرک است از آن کلمه در مقابلہ فاکلمه هم نیست بقی مانده شرط هم است لیکن قانون
 جاری کنیم چرا ما گفته کہ قبل او متحرک باشد این ساکن است ما گفته کہ حرکت لازمی باشد حتر از شد از حرکت عارضی
 حرکت عارضی بر سه قسم است یا بسبب نقل باشد یا بسبب انقاساکنین باشد یا از برائے مطابقت دیگر کلمات

ال چون حَوْبٌ جَعِلَ دَر مَهِلِ حَوْعَبٍ جَعِلَ بودند حرکت همزه را نقل کرده ماقبل را داد همزه را ضفت کردند
 حَوْبٌ جَعِلَ شَدَّ مِثَالِ التَّقَاسُ كُنِينِ لَوِ اسْتَطَعْنَا اِخْتِشِي اللّٰهَ كَدَر مَهِلِ لَوِ اسْتَطَعْنَا اِخْتِشِي اللّٰهَ
 بودند همزه وصلی در درج کلام ساقط شد پس التقاسا کنین شد میان و آووسین و یا و لام ال و آو و یا حرکت کرده
 دادند لَوِ اسْتَطَعْنَا اِخْتِشِي اللّٰهَ شَدَّ مِثَالِ مَطَابَعَتِهِ دِگر کلمه چون جَوَزَاتٌ بِيضَاتٌ دَر مَهِلِ جَوَزَاتٌ
 بِيضَاتٌ بودند و آو و یا حرکت فتح داده از بای مطابعتهم آت مطابعتهم است که هر دو را مفرد بر وزن
 فَعْلَةٌ است این قاعده است که هر فرد که بر وزن فَعْلَةٌ باشد جمع ال بر وزن فَعْلَاتٌ میآید بغير اجوف
 اجوف را بر وزن فَعْلَاتٌ آید این بر وزن فَعْلَاتٌ بود از بای تا بعد از فَعْلَاتٌ شد این و آو و یا متحرک اند
 فَعْلَاتٌ این مفتوح است از ال کلمه در مقابل فاعلم هم نیست باقی مانده مشروط هم موجود است لیکن قانون را کنیم چرا ما گفته
 که حرکت لازمی باشد اینجا عارضی است ما گفته قبل او مفتوح باشد اخر از شد از مضموم مسور ساکن مثال چون قول
 بِيضٌ دَاعُوْفٌ دَر مِثَالِ بِيضٌ بِيضٌ این و آو و یا متحرک است در ال کلمه در مقابل فاعلم هم نیست باقی مانع شرط
 هم نیست قانون جاری نکنیم چرا ما گفته ماقبل او مفتوح باشد این ماقبل مضموم مسور ساکن است ما گفته ماقبل او مفتوح بود
 از ال کلمه اخر از شد از ال کلمه نبود چون فَوَعْدٌ لِيَقُوْلُنَّ اِيْنِ و آو و یا متحرک است حرکت لازمی است در مقابل
 فاعلم هم نیست باقی مانع شرط هم نیست قانون جاری نکنیم چرا ما گفته ماقبل او مفتوح باشد از ال کلمه ماقبل مفتوح از ال
 کلمه نیست ما گفته در مقابل فاعلم نباشد اخر از شد که باشد مثال چون فَوَعْدٌ لِيَقُوْلُنَّ اِيْنِ و آو و یا متحرک است حرکت
 لازمی ماقبل این مفتوح است از ال کلمه باقی مانع شرط هم نیست قانون جاری نکنیم چرا ما گفته در مقابل فاعلم نباشد این در
 مقابل فاعلم است ما گفته که در مقابل عین کلمه ناقص نباشد اخر از شد که باشد عین کلمه ناقص چیست در لغت
 مقرون نباشد چون قَوِيٌّ يَجِي اِيْنِ و آو و یا متحرک حرکت لازمی ماقبل او مفتوح است از ال کلمه باقی مانع شرط هم نیست
 قانون جاری نکنیم چرا ما گفته در مقابل عین کلمه ناقص نباشد در اینجا است ما گفته در حکم عین کلمه ناقص نباشد حکم عین کلمه
 ناقص چیست که در مقابل لام کلمه باشد سبب تکرار در وسط آمده باشد اخر از شد که باشد مثال چون اِذْعُوْا اِذْمِي
 كُوْرًا اِذْعُوْا اِذْمِي بودند و آو اول و یا ثانی را بافت بدل کردند اِذْمِي اِذْمِي شدند این و آو و یا متحرک
 است حرکت لازمی ماقبل او مفتوح از ال کلمه است باقی مانع شرط نیست قانون جاری نکنیم چرا ما گفته در حکم عین کلمه

ناقص نباشد این در حکم عین ناقص است مآلفه مابعد و حرف تنبیه نباشد احتراز شد که باشد چون عَصَوَانِ
 عَصَوَيْنِ وَ حَيَّانِ وَ حَيَّانِ اِنْ و او یا متحرک است حرکت لازمی است ماقبل او مفتوح ازاں کلمه باقی مانع شرط
 هم نیست قانون جاری کنیم چرا مآلفه مابعد و حرف تنبیه نباشد این مابعد حرف تنبیه است مآلفه مابعد و
 یا مآلفه نباشد احتراز شد که باشد مثال چون عَصَوِيٌّ رَحْوِيٌّ عَصَوِيٌّ رَحْوِيٌّ اِنْ و او یا متحرک
 است حرکت لازمی ماقبل او مفتوح است ازاں کلمه باقی مانع شرط هم نیست قانون جاری کنیم چرا مآلفه مابعد
 او یا مآلفه نباشد این یا مآلفه است در عَصَوِيٌّ رَحْوِيٌّ اِنْ نسبت است در عَصَوِيٌّ رَحْوِيٌّ
 اِنْ برائے مصدریت و مبالغاست مآلفه مابعد و الف جمع مؤنث سالم نباشد احتراز شد که باشد چون
 عَصَوَاتٌ رَحْوَاتٌ اِنْ و او یا متحرک اند حرکت لازمی است ماقبل او مفتوح است ازاں کلمه باقی مانع شرط هم
 نیست قانون جاری کنیم چرا مآلفه مابعد و الف جمع مؤنث سالم نباشد این الف جمع مؤنث سالم است مآلفه مابعد
 مابعد و نون تاکید نباشد احتراز شد که باشد مثال چون تَدْعُوْنَ اِحْتِشَابِ اِنْ و او یا متحرک است حرکت
 لازمی ماقبل او مفتوح است ازاں کلمه باقی مانع شرط هم نیست قانون جاری کنیم چرا مآلفه مابعد و نون تاکید نباشد
 این نون تاکید است مآلفه مابعد و زائده که لازم بود تحقق و سکون او سوائے مفید برائے معنی نباشد احتراز شد که
 باشد مثال چون سَوَاءٌ بَيَاضٌ طَوِيلٌ غَيُورٌ و او یا متحرک اند حرکت لازمی ماقبل او مفتوح است ازاں کلمه
 باقی مانع شرط هم نیست قانون جاری کنیم چرا مآلفه مابعد و زائده که لازم بود تحقق و سکون آن سوائے مفید برائے
 معنی نباشد این سوائے مفید برائے معنی است اگر مفید برائے معنی باشد در اینجا قانون جاری کنیم مثال چون تَدْعُوْنَ
 تَرْمِيْنَ در اهل تَدْعُوْنَ تَرْمِيْنَ بودند این و او یا متحرک است حرکت لازمی است ماقبل او مفتوح است
 ازاں کلمه مابعد و زائده است لیکن در اینجا قانون جاری میکنیم چرا مآلفه سوائے مفید برائے معنی نباشد این مفید
 برائے معنی است و او یا آرا بالف بدل کردند تَدْعُوْنَ تَرْمِيْنَ تَدْعُوْنَ تَرْمِيْنَ تَدْعُوْنَ تَرْمِيْنَ تَدْعُوْنَ تَرْمِيْنَ
 و او و الف علیا الف حذف کردند تَدْعُوْنَ تَرْمِيْنَ تَدْعُوْنَ تَرْمِيْنَ تَدْعُوْنَ تَرْمِيْنَ تَدْعُوْنَ تَرْمِيْنَ
 احتراز شد که باشد چون جَوَانٌ حَيَوَانٌ صَوْرَةٌ حَيْدَانٌ اِنْ و او یا متحرک است حرکت لازمی است
 ماقبل او مفتوح است ازاں کلمه باقی مانع شرط هم نیست قانون جاری کنیم چرا مآلفه آن کلمه بر وزن فَعْلَانٌ و فَعْلَانٌ

نباشد این بروزن فعلان و فعل است ما گفته که معنی آن کلمه نباشد که در دلیل نیفتد احتراز شد که بعد
 مثال چون عود و صید این واو یا متحرک است حرکت لازمی است قبل او مفتوح است از آن کلمه باقی
 مانع شرط هم نیست لیکن قانون جاری کنیم چرا ما گفته که معنی آن کلمه نباشد که در دلیل نیفتد چون عود و صید
 معنی عود و صید معنی اصیدا عود (کنیم) صید (کج کردن) - کس سوال کند که عود و صید
 معنی عود و صید چرا میکنی عود و صید مجرد است و عود و صید مزید و مجرد اصل است و مزید فرع
 اصل و مانع فرع چرا کردی جواب از آنجا که الوان و عیوب بیشتر خاصه از باب افعیلان و افعیلان نیاید
 این باب در بی معانی اصل آند و ابواب دیگر هر چه مجرب باشند فرع این اند ما گفته که در مقابل عین کلمه فعل غیر متصرفه
 نباشد احتراز شد که باشد مثال چون قول قبیح این واو یا متحرک است حرکت لازمی است قبل او مفتوح
 است از آن کلمه باقی مانع شرط هم نیست قانون جاری کنیم چرا ما گفته در عین کلمه فعل غیر متصرفه نباشد این در مقابل
 عین کلمه فعل غیر متصرفه است اگر در مقابل لام کلمه فعل غیر متصرفه باشد در اینجا قانون جاری است کنیم مثال
 ما اذعاه ما اذعاه در اصل ما اذعوه ما اذعیه بودند این واو یا متحرک است حرکت لازمی است قبل او
 مفتوح است از آن کلمه این در فعل غیر متصرفه است لیکن در اینجا قانون جاری میکنیم چرا ما گفته در مقابل عین کلمه
 فعل غیر متصرفه نباشد این در مقابل لام کلمه فعل غیر متصرفه است اس و او یا را با تلف بدل کردند ما اذعاه
 ما اذعاه شدند ما گفته در مقابل عین کلمه ملحق نباشد احتراز شد که باشد مثال چون قولی بیعوه و غیره ملحق
 بقس بومن (گوشه زمین) اند این واو یا متحرک است حرکت لازمی است قبل او مفتوح است باقی مانع
 شرط هم نیست لیکن قانون جاری نکنیم چرا ما گفته در مقابل عین کلمه ملحق نباشد این در مقابل عین کلمه ملحق نیست
 اگر در مقابل لام کلمه ملحق باشد در اینجا قانون جاری کنیم مثال چون قلسی نقلسی که ملحق اند بدخراج و
 نکل خراج در اصل قلسو نقلسو بودند این واو یا در ملحق است لیکن در اینجا قانون جاری میکنیم چرا ما گفته در
 مقابل عین کلمه ملحق نباشد این در مقابل لام کلمه ملحق است این واو یا را با تلف بدل کردند قلسی نقلسی
 شدند ما گفته در مقابل عین کلمه بدل از حروف صحیح نباشد احتراز شد که باشد مثال شیره و اصل شیره بود
 حیم را با بدل کردند شیره شد این یا متحرک است حرکت لازمی است قبل او مفتوح است از آن کلمه

باقی مانع شرط ہم نیست قانون جاری نمیکنیم چرا ما گفته در مقابلہ عین کلمہ بدل از حرف صحیح نباشد در اینجا است
 اگر در مقابلہ لام کلمہ بدل از حرف صحیح باشد در اینجا قانون جاری کنیم چرا کہ لام کلمہ محل تغییر است مثال چون تَطَنُّی
 تَقَضُّی در اصل تَطَنُّن تَقَضُّض بودند فون ثانی و عباد ثانی را بیا بدل کنی تَطَنُّی تَقَضُّی شدند پس یا متحرک است
 حرکت لازمی است ازال کلمہ باقی مانع شرط ہم نیست این یا بدل از حرف صحیح است لیکن قانون جاری کنیم
 چرا ما گفته کہ در مقابلہ عین کلمہ بدل از حرف صحیح نباشد این در مقابلہ لام کلمہ بدل از حرف صحیح است تَطَنُّی تَقَضُّی
 میخونند **تقلیل** قُلْنُ در اصل قَوْنُ بود و او متحرک بافتش مفتوح آں و او را بالف بدل کردند
 قَالْنُ شد پس التقاسا کنین شد میان الف و لام الف را حذف کردند قُلْنُ شد پس
 فتحه فاکلمه را بضمه بدل کردند قُلْنُ شد **قانون** التقاسا کنین بر دو قسم است
 عَلِيَّ حَدِّیَّ وَ عَلِيَّ غَيْرِ حَدِّیَّ عَلِيَّ حَدِّیَّ آنست اول ساکن مد یا یا تصغیر ثانی مدغم کلمہ یک باشد
 ماضی این عَلِيَّ غَيْرِ حَدِّیَّ است حکم عَلِيَّ حَدِّیَّ آنست کہ خواندن او جائز است
 مطلقاً حکم عَلِيَّ غَيْرِ حَدِّیَّ آنست کہ خوانده شود در حالت وقف و نہ خوانده شود در
 حالت غیر وقف پس نظر کنند در حالت غیر وقف اگر اول ساکن مدہ یا فون خفیفه است
 حذف کنند بالاتفاق سوائے سه جامصدر باب اِفعال و اِسْتِنْفَعَال و اسم مفعول ہر سه از
 اجوف چرا کہ در اینجا اختلاف است بعض اول را حذف کنند و بعض ثانی را اگر اول ساکن
 مدہ یا فون خفیفه نباشد حرکت دهند آن ساکن را کہ در آخر کلمہ باشد اگر در آخر کلمہ نباشد تا
 اولی را و کسره در حرکت دادن ساکن اصل است و غیر کسره بکسے عارضه **مطلب**
 قانون معنی التقاسا کنین چیست یک باشند دو ساکنین و التقاسا کنین بر دو قسم است عَلِيَّ حَدِّیَّ وَ عَلِيَّ غَيْرِ
 حَدِّیَّ عَلِيَّ حَدِّیَّ آنست اول ساکن مدہ ثانی مدغم کلمہ یک باشد یا اول ساکن یا تصغیر ثانی مدغم کلمہ یک باشد
 ماضی این عَلِيَّ غَيْرِ حَدِّیَّ است حرف مدہ سه اند و او و الف و یا مثال اِحْمُورٍ سِنِيٍّ و اصل اِحْمُورٍ
 اِحْمُورٍ سِنِيٍّ بودند و حرف از یک جنس در یک کلمہ با ہم آمدند حرکت اولی را انداختند پس اول ساکن ثانی
 متحرک اول را در ثانی ادغام کردند اِحْمُورٍ سِنِيٍّ شدند پس التقاسا کنین شد میان الف و او و او و او

ویا در این تقاساکنین علی حده است اول ساکن مدّه ثانی مدغم کلمیک است مثال یا تصغیر خوئیصه در
 اصل خوئیصه بود و حروف از یک جنس در یک کلمه با هم آمدند هر دو متحرک حرکت اولی را انداختند پس اول ساکن
 ثانی متحرک اول را در ثانی ادغام کردند خوئیصه شد این تقاساکنین علی حده است اول ساکن یا تصغیر
 است ثانی مدغم کلمیک است ما سوائے این علی غایر حده است در این هفت صورت است چرا که علی
 حده سه شرط اند اگر یک یک شرطند باشند هم علی غایر حده است اگر دو و شرط نباشند هم علی غایر حده
 است اگر همه شرط نباشند هم غایر حده است مثال آن ثانی مدغم با یک باشد اول مدّه نباشد آن هم علی
 غایر حده است چون محصم در اصل محصم بود و حروف از یک جنس در یک کلمه با هم آمدند هر دو متحرک
 حرکت اولی را انداختند اول ساکن ثانی متحرک اول را در ثانی ادغام کردند محصم شد پس تقاساکنین شد میان حا و صا
 حار حرکت کسره دادند محصم شد مثال آن که ثانی مدغم نباشد مثال چون قلن در اصل قلن بود و او متحرک پیش
 مفتوح آن و او را بالف بدل کردند قلن شد پس تقاساکنین شد میان الف و لام این تقاساکنین علی غایر
 حده است چرا که اول ساکن مدّه است کلمیک است ثانی مدغم نیست مثال آن که یک کلمه نباشد مثال چون
 اضربن در اصل اضربو بود چون نون تاکید تقيده متصل شد اضربون شد پس تقاساکنین شد میان واو
 و نون مدغمه آن و او را حذف کرده ضمّه قبلش را بر حال خود گذاشته تا دلالت کند بر حذفیت و او اضربن شد
 این تقاساکنین علی غایر حده است چرا که اول ساکن مدّه است ثانی مدغم است لیکن کلمیک نیست
 مثال آن اول دو شرط نباشند چون زید این تقاساکنین علی غایر حده است چرا که اول ساکن مدّه نیست
 ثانی مدغم نیست کلمیک است مثال آنکه اخیر دو شرط نباشند چون اضربو القوم در اصل اضربو القوم بود
 همزه وصلی در ورج کلام ساقط شد پس تقاساکنین شد میان واو و لام این تقاساکنین علی غایر حده
 است چرا که اول ساکن مدّه است ثانی مدغم نیست کلمیک نیست اول ساکن مدّه بود و از حذف کردن اضربو
 القوم شد مثال آنکه اول و اخیر دو شرط نباشند چون لیتن عوت در اصل لیتن عوت بود چون نون تاکید
 تقيده متصل شد لیتن عوت شد این تقاساکنین علی غایر حده است چرا که اول ساکن مدّه نیست
 ثانی مدغم است و او را حرکت ضمّه داده لیتن عوت شد مثال آنکه همه شرط نباشند چون قل الحق در اصل

قُلْ الْحَقُّ بَدْوَةٌ وَصَلَىٰ وَرَدَّ كَلَامٌ سَاقِطٌ شَدَّ بِسِ اسْتِقَامَةً كُنِينَ شَدَّ مِيَانِ سِرِّ وَوَلَامٌ بِنِجَا اسْتِقَامَةً كُنِينَ
 عَلِيٌّ غَيْرِ حَدِّ هَا اسْتِ جَرَا كِهْ اَوَّلِ سَاكِنِ مَدَّةٌ نِيَسْتِ ثَانِي مَدْعَمٌ نِيَسْتِ كَلِمَةٌ نِيَسْتِ لَامٌ رَا حَوَكْتِ كَسْرٌ وَادَنْدِ
 قُلْ الْحَقُّ شَدَّ حَكْمٌ عَلِيٌّ حَدِّ هَا اَنْسْتِ كِهْ خَوَانْدَنِ اَوْ جَا نَزَّ اسْتِ مَطْلَقًا مَعْنَى مَطْلَقًا حَيْثُ خَوَاهُ دَر حَالَتِ وَقْتِ بَا
 خَوَاهُ دَر حَالَتِ وَصَلِ مِثَالِ دَر حَالَتِ وَقْتِ چُونِ اِحْمَارًا اِحْمَوْرًا سَيَّرَ مِثَالِ دَر حَالَتِ وَصَلِ اِحْمَالًا
 زَيْدٌ اِحْمَوْرًا زَيْدٌ سَيَّرَ حَكْمٌ عَلِيٌّ غَيْرِ حَدِّ هَا اَنْسْتِ كِهْ خَوَانْدَنِ اَوْ جَا نَزَّ اسْتِ دَر حَالَتِ وَقْتِ دَر حَالَتِ
 غَيْرِ وَقْتِ مِثَالِ حَالَتِ وَقْتِ اِنَّ اللّٰهَ عَلٰى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيْرٌ حَتّٰى اِلَى الْحَيٰثِ هِيْنَ اسْتِقَامَةً كُنِينَ عَلِيٌّ غَيْرِ حَدِّ هَا
 اسْتِ اِيْنَ دَر حَالَتِ وَقْتِ خَوَانْدَهْ شُوْدَنِ دَر حَالَتِ غَيْرِ وَقْتِ سَوَالِ عَلِيٌّ حَدِّ هَا رَا عَلِيٌّ حَدِّ هَا چُو اَكُوْنْدَهْ جَوَابِ حَتّٰى
 عَلِيٌّ حَدِّ هَا چِيَسْتِ بَر حَالِ خُوْدِ بَا شَدَّ وَثَقَاتِ هَمِ بَر حَالِ خُوْدِ بَا شَدَّ سَوَالِ عَلِيٌّ غَيْرِ حَدِّ هَا رَا عَلِيٌّ غَيْرِ حَدِّ هَا چُو
 اَكُوْنْدَهْ جَوَابِ مَعْنَى عَلِيٌّ غَيْرِ حَدِّ هَا چِيَسْتِ كِهْ بَر حَالِ خُوْدِ بَا شَدَّ وَثَقَاتِ اِيْنَ هَمِ بَر حَالِ خُوْدِ بَا شَدَّ نَظَرِ كَرْدَهْ شُوْدِ
 دَر حَالَتِ غَيْرِ وَقْتِ اَكُوْلِ سَاكِنِ مَدَّةٌ يَا نُوْنِ خَفِيْفَهْ بَا شَدَّ حَذْفِ شُوْدِ اِلَا تَعْقَابِ مَسْوَمِ سَهْ جَا مِثَالِ اَوَّلِ سَاكِنِ مَدَّةٌ
 چُونِ اِضْرِيْ بُوَ الْقَوْمِ دَر اَهْلِ اِضْرِيْ بُوَ الْقَوْمِ بَدْوَةٌ وَصَلَىٰ وَرَدَّ كَلَامٌ سَاقِطٌ شَدَّ بِسِ اسْتِقَامَةً كُنِينَ شَدَّ مِيَانِ سِرِّ وَوَلَامٌ
 اِيْنَ اسْتِقَامَةً كُنِينَ عَلِيٌّ غَيْرِ حَدِّ هَا اسْتِ جَرَا كِهْ اَوَّلِ سَاكِنِ مَدَّةٌ ثَانِي مَدْعَمٌ نِيَسْتِ كَلِمَةٌ نِيَسْتِ حَالَتِ
 وَقْتِ هَمِ نِيَسْتِ كِهْ خَوَانْدَهْ شُوْدِ اَوَّلِ سَاكِنِ مَدَّةٌ حَذْفِ شَدَّ اِضْرِيْ بُوَ الْقَوْمِ شَدَّ مِثَالِ نُوْنِ خَفِيْفَهْ چُونِ اَلْهَيْئِ الْفَقِيْرُ
 دَر اَهْلِ اَلْهَيْئِ الْفَقِيْرُ بَدْوَةٌ وَصَلَىٰ وَرَدَّ كَلَامٌ سَاقِطٌ شَدَّ بِسِ اسْتِقَامَةً كُنِينَ شَدَّ مِيَانِ سِرِّ وَوَلَامٌ اِيْنَ
 اسْتِقَامَةً كُنِينَ عَلِيٌّ غَيْرِ حَدِّ هَا اسْتِ اَوَّلِ سَاكِنِ مَدَّةٌ نِيَسْتِ ثَانِي مَدْعَمٌ نِيَسْتِ كَلِمَةٌ نِيَسْتِ حَالَتِ وَقْتِ هَمِ نِيَسْتِ كِهْ خَوَانْدَهْ
 شُوْدِ اَوَّلِ نُوْنِ خَفِيْفَهْ بُوْدِ اَزْ اَحْذَفِ كَرْدَنْدِ اَلْهَيْئِ الْفَقِيْرُ شَدَّ مِثَالِ سَهْ جَا مَصْدَرِ بَابِ اِفْعَالٍ وَاسْتِفْعَالٍ
 وَهَمِ مَفْعُولِ هَمِ اَزْ اَحْذَفِ مِثَالِ مَصْدَرِ اِقَامَةٌ اسْتِقَامَةٌ دَر اَهْلِ اِقْوَامًا اسْتِقْوَامًا بُوْدَنْدِ وَوَاوُتُوْسَطِ مَفْرُوْحِ
 مَقْبَلِ اَوْ حُرُوفِ صَحِيْحِ سَاكِنِ حَرَكْتِ اَوْ رَا نَقْلِ كَرْدَهْ مَقْبَلِ رَا دَا دَهْ اَسْ وَاَوْرَا بَا لَفِ بَدَلِ كَرْدَنِ بِسِ اسْتِقَامَةً كُنِينَ شَدَّ مِيَانِ
 سِرِّ وَوَلَامٌ اِيْنَ اسْتِقَامَةً كُنِينَ عَلِيٌّ غَيْرِ حَدِّ هَا اسْتِ جَرَا كِهْ اَوَّلِ سَاكِنِ مَدَّةٌ اسْتِ كَلِمَةٌ نِيَسْتِ ثَانِي مَدْعَمٌ
 نِيَسْتِ وَقْتِ هَمِ نِيَسْتِ كِهْ خَوَانْدَهْ شُوْدِ قِيَاسِ اِيْنَ بُوْدِ اَوَّلِ سَاكِنِ مَدَّةٌ اسْتِ حَذْفِ شُوْدِ لَكِنِ دَر نِجَا اِخْتِلَافِ اسْتِ
 بَعْضِ اَوَّلِيْ رَا حَذْفِ مِيَكْنَدُ بَعْضِ ثَانِي مَدَّةٌ اَوَّلِيْ رَا حَذْفِ مِيَكْنَدُ اِيْنَ دِيْلِ مِيَكْنَدُ لَانِ الثَّانِيَةَ عَلَامَةٌ

وَالْعَلَامَةُ لَا تُحذفُ وَعوضُ او نَابِفتحه ماقبل در آخرش در آوردن قامة استقامة برزن اقامة استقامة شدند بعضی ثانی حذف میکنند لَهَا زَائِدَةٌ وَالزَّائِدَةُ الْحَقُّ بِالْحَدْفِ وَعوضُ او نَابِفتحه ماقبل در آخرش در آوردن اقامة استقامة بوزن اِفْعَلَةٌ اِسْتِفْعَلَةٌ شدند مثال هم مضوم جمل مَقُولٌ دَرَالِ مَقُولٌ بود ضمیر بر و او ثقیل بود ل کرده ماقبل را داده اتقاسا کنین شد میان هر دو و او ایس اتقاسا کنین علی الغیثِ حَدْفٌ است اول ساکن مده است کلمه یک است ثانی غم نیست حالت وقت هم نیست که خوانده شود قیاس این بود که اول ساکن مده است حذف شود لیکن در اینجا اختلاف است بعضی و او اولی را حذف کنند بعضی ثانی را حذف کنند انگار اولی را حذف کنند ایس لیل و مهند لَانِ الثَّانِيَةَ عَلَامَةٌ وَالْعَلَامَةُ لَا تُحذفُ و پس مَقُولٌ بوزن مَقُولٌ شدند بعضی ثانی را حذف کنند لَهَا زَائِدَةٌ وَالزَّائِدَةُ الْحَقُّ بِالْحَدْفِ و مَقُولٌ بوزن مَفْعَلٌ ثَمَّ اَلْوَلِ ساکن مده یا نون خفیف نباشد حرکت دهند آن ساکن را که در آخر کلمه باشد آخر عام است خواه در اول یا باشد خواه در آخر مثال آخر که در اول کلمه باشد چون قُلِ الْحَقُّ دَرَالِ قُلِ الْحَقُّ بود همزه صلی در درج کلام ساقط شد اتقاسا کنین شد میان هر دو و لام ایس اتقاسا کنین علی الغیثِ حَدْفٌ است اول ساکن مده نیست ثانی غم نیست کلمه یک نیست حالت وقت هم نیست که خوانده شود اول ساکن مده یا نون خفیف هم نیست که حذف شود لام را حرکت کسره دادند قُلِ الْحَقُّ شد مثال آنکه در آخر باشد چون لَمْ يَخْصُرْ دَرَالِ يَخْصُرٌ بود چون اقل لَمْ جازمه آمد لَمْ يَخْصُرْ شدند ایس اتقاسا کنین علی الغیثِ حَدْفٌ است اول ساکن مده نیست ثانی غم نیست کلمه یک است حالت وقت هم نیست که خوانده شود اول ساکن مده نون خفیف هم نیست که حذف شود حرکت دهند آن ساکن را که در آخر کلمه است را حرکت کسره دادند چرا که کسره اصل است و بعضی فتح دهند چرا که فتح خفیف است بعضی فک اِدْعَامُ يَكْنُدُ لَهَا الْاَصْلُ اگر در آخر باشد تا اول ایس یَخْصِمُ دَرَالِ يَخْصِمُ بود حرکت اولی را انداختند و اولی را در ثانی ادغام کردند پس اتقاسا کنین شد میان حَاوِصًا و حَاوِصًا حرکت کسره دادند یَخْصِمُ شد کسره در حرکت اول ساکن اصل است چرا که فتح خفیف است و ضمیر ثقیل است و ایس اوسط است حضرت رسول اکرم صلعم فرموده اند در حدیث شریف خَیْرُ الْأُمُورِ اَوْسَطُهَا و غیر کسره بکسے عارضه مثال چون اَللَّهُ دَرَالِ اَللَّهُ بود همزه صلی در درج کلام ساقط پس اتقاسا کنین شد میان مِمٌّ و لام مِمٌّ در حرکت فتح دادند اَللَّهُ شد سوال حرکت فتح چو دهند حال آنکه کسره اصل

است جو با حرکت کسره دهند لازم آید توالی کسرات و از فتحه دادن مقصود من پر کردن لام است اگر حرکت فتحه
 ندهند لام پُر شده مثال ضمیمت عَوْنٌ در اصل لِشْنٌ عَوْنٌ چون نون تا کید تعقیده بدول شدت عَوْنٌ
 شد پس التقاسا کنین شد میان و آو و نون مدغمه علی غایب حلی و آو را حرکت ضمه دادند لِشْنٌ عَوْنٌ
 شد سوال آورد حرکت ضمه چو ایند حال ننگه اصل است جو با هر حال که بصیغه جمع مذکر نون تا کید متصل شود قبل و دائمی ضمیم باشد
قانون هر آو غیر مکسور در ماضی معلوم ثلاثی مجرد اجوف الف شده بیفتد فاکلمه او را
 حرکت ضمه دهند و **جو با مطلب** قانون بصیغه هر آو غیر مکسور که واقعه شود در ماضی ثلاثی مجرد
 اجوف الف شده بیفتد فاکلمه او را حرکت ضمه دادن واجب است مثال چون قُلْنٌ و طُلْنٌ در اصل قَوْلُنٌ و
 طَوْلُنٌ بودند و او متحرک ما قبلش مفتوح آو او را با الف بدل کردند قَالُنٌ طَالُنٌ شدند پس التقاسا کنین شد
 میان الف و لام الف را حذف کردند قُلْنٌ طُلْنٌ شدند این واقعه شده بیفتد در ماضی ثلاثی مجرد هم است
 در اجوف هم است فاکلمه را حرکت ضمه دادند قُلْنٌ طُلْنٌ شدند ما گفته و آو غیر مکسور باشد اجزای شد از مکسور حکم
 الی پیش اند ما گفته در ماضی باشد اجزای شد از مضارع جعل یخفون یخفون در اصل یخوفون یخوفون بودند و او
 متوسط مفتوح ما قبلش حرف صحیح ساکن فتحش نقل کرده با قبل را دادند یخفون یخفون کردند التقاسا کنین
 شد میان الف و ق الف را حذف کردند یخفون یخفون شدند این واقعه شده بیفتد در ثلاثی مجرد اجوف
 است لیکن قانون جاری کنیم چو ما گفته در ماضی باشد این در مضارع است ما گفته در ثلاثی مجرد باشد اجزای شد از
 مزید جعل اقلن در اصل اقونن بود و او متوسط مفتوح ما قبلش حرف صحیح ساکن فتحش نقل کرده با قبل دادند اک
 فآو را با الف بدل کردند قَالُنٌ شدند پس التقاسا کنین شد میان الف و لام الف را حذف کردند اقلن شد این فو
 الف شد بیفتد در ماضی اجوف است لیکن قانون جاری کنیم چو ما گفته در ثلاثی مجرد باشد این در مضارع است ما گفته
 در اجوف باشد اجزای شد از غیر اجوف چون دعوت در اصل دعوت بود و او متحرک ما قبلش مفتوح اک و او را با الف بدل
 کردند دعوات شدند پس التقاسا کنین شد میان الف و تا الف را حذف کردند دعوت شدند این واقعه شده
 بیفتد در ماضی ثلاثی مجرد است لیکن قانون جاری کنیم چو ما گفته که در اجوف باشد این در ناقص است
تغلیل یخفون در اصل یخوفون بود و او متحرک ما قبلش مفتوح اک و او را با الف بدل

کردند خافن شد پس اتقا ساکنین شد میان الف و فالف را حذف کردند خفن
 شد پس فتحه فاکلمه را بکسر و بدل کردند تا که دلالت کند بر بیثباتی باب خفن شد یعنی
 در اصل بیعن بود یا متحرک قبلیش مفتوح آن یا را با الف بدل کردند باعن شد پس اتقا
 ساکنین شد میان الف و عین الف را حذف کردند یعنی شد فتحه فاکلمه را بکسر و بدل
 کردند تا که دلالت کند بر حذفیت یا یعنی شد **قانون** هر واو مکسور و یا مطلقاً در صی
 ثلاثی مجرد از اجوف الف شده بیفتد فاکلمه او را حرکت کسره دهند و جوباً **مطلب**
 قانون چیست هر واو مکسور و یا مطلقاً در صی ثلاثی مجرد از اجوف الف شده بیفتد فاکلمه او را حرکت کسره دادن
 واجب است معنی مطلقاً چیست خواه مفتوح خواه مکسور خواه مضموم باشد مثال واو مکسور چون خفن در اصل **خوفن**
 بود واو متحرک قبلیش مفتوح آن و کور با الف بدل کردند خافن شد پس اتقا ساکنین شد میان الف و فالف را
 حذف کردند خفن شد این واو مکسور است در صی ثلاثی مجرد از اجوف الف شده بیفتد فاکلمه او را حرکت کسره دادن
 واجب است تا که دلالت کند بر بیثباتی باب خفن شد مثال یا مطلقاً یعنی همین همان در اصل بیعن **هیبن**
هیطان بودند یا متحرک قبلیش مفتوح آن یا را با الف بدل کردند باعن هابن هاعن شد پس اتقا
 ساکنین شد میان الف و عین و الف و باو الف و همزه الف را حذف کردند یعنی **هبن** هان
 شدند این یا الف شده بیفتد در صی ثلاثی مجرد از اجوف است فاکلمه او را حرکت کسره دادند تا که دلالت کند بر
 حذفیت یا یعنی **هبن** همان شدند ما گفتند او مکسور باشد **حز** از غیر **حکم** آن گذشته است ما گفته در ماهی باشد
حز از **شد** از **ضلع** **یهبن** **یهبن** و **رهل** **یهبن** **یهبن** بودند یا متحرک قبلیش حرف صحیح ساکن حرکت نقل کرد
 با قبل ادکاک یا را با الف بدل کردند **یهابن** **یهابن** شدند پس اتقا ساکنین شد میان الف و یا الف را حذف
 کردند **یهبن** **یهبن** **یهبن** شد **یهابن** یا الف شد بیفتد لیکن قانون جاری نمیکنم چرا ما گفتد در صی باشد این در مضارع
 است ما گفته در ثلاثی مجرد باشد **حز** از **شد** از **ضلع** **یهبن** **یهبن** و **رهل** **یهبن** **یهبن** بودند یا متوسط مفتوح قبلیش حرف صحیح ساکن
 فتنش نقل کرده با قبل را دادند **یهابن** یا را با الف بدل کردند **یهابن** **یهابن** اتقا ساکنین شد میان الف و عین الف
 را حذف **یهبن** **یهبن** **یهبن** شد این یا الف شده بیفتد در صی اجوف است لیکن قانون جاری نمیکنم چرا ما گفته در ثلاثی مجرد باشد

این در نزد است ما گفته در اجوف باشد احتراز شد از غیر اجوف چون هت در اهل زمینت بود یا متحرک قبلش
 مفوج آنرا بافت بدل کردند و اما پیش اتقا ساکنین شد میان الف و تا الف را حذف کردند و مت شد این با
 الف شده بیفتد در ثلاثی مجرد اجوف است قانون جاری کنیم ما گفته در اجوف باشد این در ناقص است ما گفته
 الف شده بیفتد احتراز شد از غیر چون کسنت کسنت در اهل لیسنت لیسنت بودند کسره بر یا ثقیل بود انداختند
 خلاف قانون لیسنت لیسنت شدند پس اتقا ساکنین میان یا و سین یا را حذف کردند کسنت کسنت شدند
تقلیل قبل در اصل قول بود کسره بر و او ثقیل بود نقل کرده بما قبل را دادند بعد
 سلب حرکت ما قبل قول شد و او ساکن منظر قبلیش مکسور آن و او را بسا بدل کردند
 قبل شد بیع در اصل بیع بود کسره بر یا ثقیل بود نقل کرده بما قبل را دادند بعد سلب حرکت
مائل بیع شد قانون هر و او یا کسره و واقعه شود بعد ضمه کلمه ماضی مجزول باشد
 و در ماضی معلوم آن اعلال شده باشد جائز است حذف کردن کسره آن نقل کردن
سوی ضمه و شام هم است **مطلب** قانون چیست و او یا کسور باشد قبل او مضموم
 باشد کلمه ماضی مجزول باشد در ماضی معلوم آن اعلال شده باشد در اصل سه وجه رواست نقل حرکت و حذف و
 شام مثال نقل قبل بیع اختیار القید در اصل قول بیع اختیار القود بودند این و او یا کسور است
 قبل مضموم است کلمه ماضی مجزول است ماضی معلوم آن اعلال شده است کسره بر و او یا ثقیل بود نقل کرده بما قبل
 را داده بعد سلب حرکت قبل قول بیع اختیار القود شدند و او ساکن منظر قبلیش مکسور آن و او را بسا بدل کردند
 قبل بیع اختیار القید شدند ضمه بر یا کسره بدل کنند اختیار القید منخوانند از بکے مناسب حرف ثالث که این قاعده است
 که هر هزه که در ماضی مجزول باب افتعال و انفعال اجوف باشد آن تابع حرف ثالث باشد مثال حذف حرکت
 قول بوع اختور القود که در اصل قول بیع اختیار القود بودند کسره بر و او ثقیل بود انداختند قول بیع
 اختیار القود شدند یا ساکن منظر قبلیش مضموم آن را او بدل کردند قول بوع اختور القود
 شدند از این قانون مطلب چه شد فعل حقیقی یا کی از اجوف باشد در اصل سه وجه رواست نقل حرکت و حذف و حرکت
 و شام بهتر از این نقل بعد شام و حذف را در هر ثالث است شام چیست مائل کردن کسره بیع ضمه و یا

یَدْبِيعُ شَدْنِدْ مِثَالِ حَكْمِ تَوَسُّطٍ حَيْثُ دَاعُوْنَ دَاعُوْنَ دَرِ اَصْلِ دَاعُوْنَ دَاعُوْنَ كَمَا مَيُّوْنَ بُوْدْنَ اِيْنَ دَاوِيَا
 مَضْمُوْمٌ مَكْسُوْرٌ هِيَ دَرِ حَكْمِ تَوَسُّطٍ هِيَ دَرِ اَصْلِ سَلَامَتِ مَانِدِهٖ اسْتِ وَاَقْعَ اسْتِ دَرِ مَتَعَلَقَاتِ فَعَلِ مَتَصَرَّفَاتِي
 مَلْعِ شَرَايِطِهِمْ هِيَ حَرَكَةُ دَاوِيَا رَاقِلٌ كَرِهَ بِاَقْبَلِ رَادِدِ اِيْهِسْ يَاسَا كُنْ نَظَرِ قَبْلِشْ مَضْمُوْمٌ اَزْ اَبُوْ اَوْبَدِلِ كَرْدَنِسْ اَنْقَا
 سَا كُنِيْنَ شَدِّ مِيَا نِ هِرُوْ وَاوْ وَاوْ اَوَّلِي رَا حَذَفْ كَرْدَنِدْ دَاعُوْنَ دَاعُوْنَ شَدْنِدْ دَرِ نَاقِصِ ثَلَاثِي مَجْرَدِ مَطْلَقًا قَانُوْنِ جَارِي مِي
 كَنَمِ مِثَالِ حَيْثُ دُعُوْ خُوْشُوْ دَرِ اَصْلِ دُعُوْ خُوْشُوْ خَشِيُوْ بُوْدْنِدْ اِيْنَ وَاوِيَا مَضْمُوْمٌ مَكْسُوْرٌ اَنْدُوْ اَقْعَ شَدْنِدْ
 اَنْدُوْ فَعَلِ مَتَصَرَّفٍ دَرِ دُعُوْ رَاقِلِ سَلَامَتِ مَانِدِهٖ اسْتِ وَاوِيَا مَضْمُوْمٌ دَرِ اَصْلِ سَلَامَتِ مَانِدِهٖ اسْتِ رِيْجَا
 مَطْلَقًا قَانُوْنِ جَارِي مَكْنَمِ حَرَكَتِ اِيْنَ وَاوِيَا رَاقِلٌ كَرِهَ بِاَقْبَلِ رَادِدِ اِيْهِسْ يَاسَا كُنْ نَظَرِ قَبْلِشْ مَضْمُوْمٌ اِيْنَ يَازْ اَبُوْ اَوْبَدِلِ كَرْدَنِدْ
 اِيْسْ اَنْقَا سَا كُنِيْنَ شَدِّ مِيَا نِ هِرُوْ وَاوْ وَاوْ اَوَّلِي رَا حَذَفْ كَرْدَنِدْ دُعُوْ خُوْشُوْ شَدْنِدْ مِثَالِ فَعَلِ مَتَصَرَّفِ مَشَقِّ كَرْدَنِدْ
 اسْتِ مِثَالِ مَكْسُوْرٍ هِيَ وَزْنِ فَعَلِي يَزْنِ عَرُوْضِي مَبْيِيعُ مَعُوْنٌ دَرِ اَصْلِ مَبْيِيعُ مَعُوْنٌ بَرُوْزْنِ تَنْصِيْغِي بُوْدْنِدْ اِيْنَ دَاوِيَا
 يَ مَضْمُوْمٌ مَكْسُوْرٌ اسْتِ وَاَقْعَ اسْتِ دَرِ مَتَعَلَقَاتِ فَعَلِ مَتَصَرَّفِ حَرَكَتِ اِيْنَ وَاوِيَا رَاقِلٌ كَرِهَ بِاَقْبَلِ رَادِدِ مَبْيِيعُ مَعُوْنٌ
 شَدْنِدْ نَسُوْلِ فَعَلِ مَشَقِّ يَ اَكْمِي اَزْ جُوْنِ وَتَفْعَلِيْنَ اَزْ نَاقِصِ وَاَسْمِ فَعُوْلِ اَزْ جُوْنِ يَ اِيْ رَا اِحْرَازِ شَدْنِدْ اَكْرَبُ حُجُوْبِ اِيْسْ
 قَانُوْنِ وَجُوْبِي اسْتِ اَزْ اِيْرَ اَكْمِي اَزْ جُوْبِ اِيْنَ رَا اَخَالِجْ كَرْدَنِدْ مَآ كَفْتَهٗ وَاوِيَا مَضْمُوْمٌ يَ مَكْسُوْرٌ بَا شَدْنِدْ اِحْرَازِ شَدْنِدْ اَزْ مَفْتُوحِ
 مِثَالِ حَيْثُ يَقُوْلُ يَبْيِيعُ اِيْنَ وَاوِيَا تَوَسُّطٍ اسْتِ وَاَقْعَ شَدْنِدْ اسْتِ دَرِ فَعَلِ مَتَصَرَّفِ بَاقِي مَلْعِ شَرَايِطِهِمْ هِيَ نَيْسْتِ لِيْ كُنْ
 قَانُوْنِ جَارِي نَكْنَمِ حَرَامِ كَفْتَهٗ وَاوِيَا مَضْمُوْمٌ يَ مَكْسُوْرٌ بَا شَدْنِدْ اِيْنَ مَفْتُوحِ اسْتِ مَآ كَفْتَهٗ تَوَسُّطٍ بَا شَدْنِدْ اَدْرُ حَكْمِ تَوَسُّطٍ اِحْرَازِ شَدْنِدْ
 نَبَا شَدْنِدْ مِثَالِ حَيْثُ اَنْوَعِدْ اَنْبِيْرِيْ دَرِ عُوْ يَرِيْ اِيْنَ وَاوِيَا مَضْمُوْمٌ مَكْسُوْرٌ اسْتِ وَاَقْعَ شَدْنِدْ اسْتِ دَرِ فَعَلِ مَتَصَرَّفِ
 بَاقِي مَلْعِ شَرَايِطِهِمْ هِيَ نَيْسْتِ قَانُوْنِ جَارِي نَكْنَمِ حَرَامِ كَفْتَهٗ تَوَسُّطٍ بَا شَدْنِدْ اَدْرُ حَكْمِ تَوَسُّطٍ حَكْمِ تَوَسُّطٍ هِيَ نَيْسْتِ مَآ
 كَفْتَهٗ دَرِ اَصْلِ سَلَامَتِ مَانِدِهٖ بَا شَدْنِدْ اِحْرَازِ شَدْنِدْ دَرِ اَصْلِ سَلَامَتِ مَانِدِهٖ بَا شَدْنِدْ مِثَالِ حَيْثُ يَغُوْرُ لُصِيْدٌ اِيْنَ وَاوِيَا
 مَضْمُوْمٌ مَكْسُوْرٌ اسْتِ وَاَقْعَ شَدْنِدْ اسْتِ دَرِ فَعَلِ مَتَصَرَّفِ بَاقِي مَلْعِ شَرَايِطِهِمْ هِيَ نَيْسْتِ لِيْ كُنْ قَانُوْنِ جَارِي نَكْنَمِ حَرَامِ كَفْتَهٗ
 اَصْلِ سَلَامَتِ مَانِدِهٖ بَا شَدْنِدْ اِيْنَ اسْتِ مَآ كَفْتَهٗ دَرِ نَاقِصِ ثَلَاثِي مَجْرَدِ مَطْلَقًا قَانُوْنِ جَارِي كَنَمِ اِحْرَازِ شَدْنِدْ اَزْ ثَلَاثِي مِثَالِ
 اَوْ عُوْرُ اَزْ مِيُوْرِ اَصْلِ اَزْ عُوْرُ وَاَلْذَمِيُوْ بُوْدْنِدْ حَرَكَتِ وَاوِيَا بَاقِي رَاقِلٌ كَرِهَ بِاَقْبَلِ رَادِدِ اِيْهِسْ يَاسَا كُنْ نَظَرِ
 قَبْلِشْ مَضْمُوْمٌ اَزْ اَبُوْ اَوْبَدِلِ كَرْدَنِسْ اَنْقَا سَا كُنِيْنَ شَدِّ مِيَا نِ هِرُوْ وَاوْ وَاوْ اَوَّلِي رَا حَذَفْ كَرْدَنِدْ اَزْ عُوْرُ اَزْ مِيُوْرِ

شدند این و آوویا مضموم مکسور است در اینجا قانون جاری کنیم چرا ما گفته در ناقص ثلاثی مجرور باشد این در مرتبه است
 و در مرتبه بیا آن وقت قانون جاری کنیم که در اصل سلامت نمانده باشد این جا که و آوویا ثانی است در اصل سلامت
 نیست از این وجه قانون جاری کردیم ما گفته که در فعل متصرف یا در متعلقات او واقع شود احترار شد که نه نشود
 مثال چون اقول به ایتبع به این و آوویا مکسور است در اینجا قانون جاری کنیم چرا ما گفته که واقع شود در فعل متصرف
 یا در متعلقات فعل متصرف این نیست ما گفته در تفعلیین از ناقص نباشد احترار شد که باشد مثال تَدْعُو عَيْنٍ وَ
 تَدْعُو عَيْنٍ تَدْعُو عَيْنٍ تَدْعُو عَيْنٍ بودند این و آوویا مضموم مکسور است و واقع است در متعلقات فعل
 متصرف اینجا قانون در اینجا جاری نکنیم چرا ما گفته که تفعلیین از ناقص نباشد این تفعلیین از ناقص است اینجا
 دو وجه روا است اگر نقل حرکت میکنیم هم جائز است حرکت و آوویا را نقل کرده باقیل داده پس و آوویا ساکن مظهر قبلیش مکسور
 آن و آوویا بیا بدل کردن پس اتقا ساکنین شد میان هر دو یا اولی را حذف کردند تَدْعُو عَيْنٍ تَدْعُو عَيْنٍ شد نه
 اثبات هم جائز است تَدْعُو عَيْنٍ تَدْعُو عَيْنٍ هم خواندن جائز است صاحب تفرک آورده که شما هم جائز است
 ما گفته در اسم مفعول از اجوف یایی نباشد احترار شد که باشد مثال چون مَبِيعٌ كَدْرٌ لِكُلِّ مَبِيعٍ بود این یا مضموم
 است واقع است در متعلقات فعل متصرف در اینجا قانون جاری نکنیم چرا ما گفته در اسم مفعول از اجوف یایی
 نباشد این در اسم مفعول اجوف یایی است در اینجا دو وجه روا است نقل و اثبات مثال چون مَبِيعٌ كَدْرٌ لِكُلِّ مَبِيعٍ
 بود غمته بر او ثقیل بود نقل کرده باقیل را دادند پس یا را بر حال خود گذاشته غمته قبلیش را بکسره بدل کردند پس اتقا
 ساکنین شد میان یا و واو بعضی یا را حذف کنند لَانِ التَّانِيَةِ عَلَامَةٌ وَالْعَلَامَةُ لَا تَحْدِفُ فُيَسُّ وَ آو
 ساکن مظهر قبلیش مکسور آن و آوویا بیا بدل کردند مَبِيعٌ بِرُوزِنٍ مَفِيسٌ شَدَّ لِحْفِ ثَانِي رَا حَدَفَ كُنْدَ لَهَا
 زَائِدٌ لَوَ الْوَاوِ الْاِيْدُ الْاِحْقَ بِالْحَدَفِ مَبِيعٌ بِرُوزِنٍ مَفِيسٌ شَدَّ لِحْفِ ثَانِي مَبِيعٌ مَبِيعٌ خوانده کنیم هم
 جائز است ما گفته آن و آوویا بیا بدل از همزه بیا بدل جوائی نباشد احترار شد که باشد مثال سُؤْلٌ مُسْتَهْزِئُونَ
 که در اصل سُؤْلٌ مُسْتَهْزِئُونَ بودند همزه را با و بیا بدل کردند چرا از سُؤْلٌ مُسْتَهْزِئُونَ شدند این
 و آوویا مضموم مکسور واقع شود در فعل متصرف و متعلقات فعل متصرف باقی مانع شرط هم نیست قانون جاری
 نکنیم چرا ما گفته بدل از همزه بیا بدل جوائی نباشد این است اگر بیا بدل جوائی باشد در اینجا قانون جاری کنیم و جوائی

مثال چون جائعون کہ در اصل جیائیون بود یا واقعہ شد بعد الف فاعل از ہمزہ بدل کردند جائعون شد
 ہمزہ ثانی را بیا بدل کردند جائعون شد این یا بدل از ہمزہ است لیکن قانون جاری میکنم چرا کہ این یا بدل از ہمزہ و جاب
 است ضمہ بر یا ثقیل بود نقل کردہ قبل را دادند پس با ساکن منظر قبلیش مضموم آن یا را بوا بدل کردند جائعون شقی
 اتفاق کنین شد میان ہر دو آو و اولی را حذف کردند جائعون شد ما گفتہ ضمہ کسہ منقول از ہمزہ نباشد احتراز شد کہ
 باشد چون یجیون یسورون کہ در اصل یجیون یسورون بودند حرکت ہمزہ را نقل کردہ بما قبل دادہ ہمزہ
 را حذف کردند یجیون یسورون شدند ای و آو یا مضموم کسور واقعہ اند در فعل متصرف و متعلقات فعل متصرف باقی
 مانع شرطہم نیست قانون جاری نہ کنیم چرا ما گفتہ ضمہ کسہ منقول از ہمزہ نباشد نیست ما گفتہ قبل او مفتوح نباشد احتراز
 شد کہ باشد چون قوی حی قانون جاری نہ کنیم چرا ما گفتہ کہ قبل او مفتوح نباشد اینجا است ما گفتہ قبل او الف نباشد
 احتراز شد کہ باشد چون قاول با یع اینجا قانون جاری نہ کنیم چرا ما گفتہ قبل او الف نباشد این است
 یقول نقول اقول نقول در اصل یقول نقول اقول نقول بودند ضمہ برو او یل بود نقل کردہ
 بما قبل دادند یقول نقول اقول نقول شدند **تعلیل** یقال نقال اقال نقال در اصل
 یقول نقول اقول نقول بودند و او مفتوح قبلیش صحیح ساکن فتح نقل کردہ بما قبل
 دادہ آن و آو را بالف بدل کردند یقال نقال اقال نقال شدند **قانون** ہر آو یا مضموم
 مفتوح در اصل بہ سلامت مانده باشد واقعہ شود در فعل متصرف یا در متعلقات فعل متصرف
 سوائے کلمہ اسم ہر وزن افعال قبل او حروف ساکن منظر قابل حرکت باشد فتحہ آن و او را نقل
 کردہ بما قبل دہندہ آن و آو یا را بالف بدل کنند و جو یا بشرطیکہ آن کلمہ ملحق و معنی لون و
 غیب و صیغہ اسم آلت نباشد **مطلب** قانون چیست و آو یا مضموم مفتوح باشد معنی متوسل چیست
 مقابلہ یقین کلمہ باشد در اصل سلامت مانده باشد معنی اصل چیست اول صیغہ ماضی معلوم باشد واقعہ شود در فعل
 متصرف یا در متعلقات فعل متصرف معنی متصرف چیست کہ ہمہ گردانہا او یافته باشند معنی متعلقات فعل متصرف
 چیست مصدر مشتق و ہم وزن فعل با وزن عروضی باشد و آن کلمہ اسم ہر وزن افعال نباشد قبل او حرف صحیح
 ساکن منظر قابل حرکت باشد و آن کلمہ ملحق و معنی لون و غیب و صیغہ اسم آلت نباشد مثال فعل متصرف یقال یباع

کلمه فعل یقول یبیع بودند این واو یا متوسط مفتوح است واقعه است در فعل متصرف و در اصل سلامت مانده
 هم نیست کلمه اسم بر وزن افعل هم نیست باقی همه شرائط موجود اند حرکت این واو و یار نقل کرده باقی را در اول واو
 و یار بافت بدل کنند یقال یباع شدند مثال متعلقات فعل متصرف مقال مباع مقال مباع
 مضاف در اصل مقول مبیع مقول مبیع مضاف بودند این واو یا متوسط اند در اصل سلامت
 مانده اند واقعه شده اند در متعلقات فعل متصرف باقی همه شرائط موجود اند فتحه آن واو و یار نقل کرده باقی را در اول
 بعده واو و یار بافت بدل کردند مقال مباع مقال مباع مضاف شدند ما گفته واو یا متوسط باشند احتراز
 شد از انوعال انیسار دعوه رمیة قانون جاری کنیم چرا ما گفته متوسط باشد این متوسط نیست ما گفته مفتوح
 باشد احتراز شد از مضموم مسور چون یقول یبیع اینجا قانون جاری کنیم چرا ما گفته مفتوح باشد این مضموم مسور
 است ما گفته در اصل سلامت مانده باشد احتراز شد که باشد چون یعود یصید این ها قانون جاری کنیم چرا
 ما گفته در اصل سلامت مانده باشد این در اصل سلامت است ما گفته واقعه نشود در فعل متصرف یا در متعلقات فعل
 متصرف احتراز شد از غیر متصرف چون ما اقول که ما ابیعه این ها قانون جاری کنیم چرا ما گفته در فعل متصرف باشد
 این در غیر متصرف است ما گفته آن کلمه اسم بر وزن افعل نباشد احتراز شد که باشد چون اقول ابیعه اینجا قانون
 جاری کنیم چرا ما گفته آن کلمه اسم بر وزن افعل نباشد این است اگر کلمه فعل بر وزن افعل باشد اینجا قانون جاری
 کنیم چون احواف اهاب ما گفته قبل آن ساکن باشد احتراز شد از متحرک چون قون یبع این ها قانون جاری کنیم
 چرا ما گفته قبل آن ساکن باشد این متحرک است ما گفته ما قبل آن مظهر باشد احتراز شد از مدغم چون قفل یبع این
 ها قانون جاری کنیم چرا ما گفته ما قبل آن مظهر باشد این مدغم است ما گفته ما قبل آن قابل حرکت باشد احتراز شد که قبل
 آن قابل حرکت نباشد چون قاول یایع این ها قانون جاری کنیم چرا ما گفته ما قبل آن قابل حرکت باشد این قابل
 حرکت نیست ما گفته آن کلمه ملحق نباشد احتراز شد که باشد چون اجوزند که ملحق به احسن نجح است
 قانون جاری کنیم چرا ما گفته آن کلمه ملحق نباشد این ملحق است ما گفته آن کلمه بمعنی لون و عیب نباشد احتراز
 شد که باشد چون اعود اصیب اسود ابیض اینجا قانون جاری کنیم چرا ما گفته آن کلمه بمعنی لون
 و عیب نباشد این است ما گفته آن کلمه صیغه اسم آلت نباشد احتراز شد که باشد چون مقول مبیع اینجا

تعلیل قائل و

قانون جاری ز کمنچرا گفته آن کلمه صیغه اسم آنت نباشد این صیغه آنت است
 یایع در اصل قائل و یایع بودند و آو و یا واقع شدند بعد الف فاعل و در اصل سلا
 مانده اند آن و آو و یا را با الف بدل کردند قائل یایع شدند قویع و قویع و
 بویع و بویع در اصل قویون و قویون بویع و بویع بودند و آو و یا واقع شدند
 اند بعد یا تصغیر اسم فاعل و در اصل سلامت مانده اند آن و آو و یا را بهمزه بدل کردند
 قویع و قویع و بویع و بویع شدند **قانون** هر آو و یا که واقع شود بعد
 الف فاعل و یا بعد یا تصغیر اسم فاعل در اصل سلامت مانده باشد یا اصل آن
 نباشد آنرا بهمزه بدل کنند و جرباً **شاک** شاک شاک است **مطلب** قانون
 چیست هر آو و یا که واقع شود بعد الف فاعل و یا بعد یا تصغیر اسم فاعل و در اصل سلامت مانده باشند
 یا اصل آن نباشد آنرا بهمزه بدل کردن واجب است مثال هم فاعل قائل یایع در اصل قائل یایع بودند
 این و آو و یا واقع شده اند بعد فاعل و در اصل سلامت مانده اند این را بهمزه بدل کردند قائل یایع شدند مثال
 یا تصغیر اسم فاعل قویع و قویع بویع و بویع در اصل قویون و قویون بویع و بویع بودند این
 و آو و یا واقع شده اند بعد یا تصغیر اسم فاعل و در اصل سلامت مانده اند این را بهمزه بدل کردند قویع و قویع
 بویع بویع شدند مثال آنکه اصل او نباشد چون سائف یعنی صاحب سیف که ما خود است از سیف
 یعنی شمشیر که در اصل سائف بود این با واقع شده است بعد الف فاعل و اصل آن نیست این را بهمزه بدل کردند
 سائف شد اما شاک شاک شاک است چرا که در اصل شاک بود این با واقع شده بعد الف فاعل در اصل سلامت مانده
 است قیاس این بود که این بهمزه بدل کردن واجب شود لیکن این بهمزه بدل کردن جائز است شاک خوانم هم جائز است
 اگر بهمزه در اصل کتد شاک خوانم هم جائز است اگر قلب مکانی کنند هم جائز است اگر قلب مکانی کردند شاک خوانم شد و آو
 واقع شد در مقابل لام کلمه قائل آن و آو و یا بدل کردند شاک شاک شاک ضمه بر یا ثقیل بود و انداختند شاکین
 شاکین القاسا کنین شد میان یا و فون یا را حذف کردند شاک شاک شد ما گفته و آو و یا واقع شود بعد الف فاعل
 و یا بعد یا تصغیر اسم فاعل در اصل سلامت مانده باشد احتراز شد که در اصل سلامت مانده باشد چون عاو و صاید

عَوِيْدٌ عَوِيْدٌ صَوِيْبٌ صَوِيْبٌ اِيْنَ وَاوِيَا وَاقِعَةٌ شَدَّةٌ اِنْدَ بَعْدَ اَلْفِ فَاَعْلٌ وِيَا تَصْغِيْرًا هَمَّ فَاَعْلٌ كِيْنَ
 قَانُونِ جَدِي زَكْنَمُ حَرَامًا كَقْتَةٌ كَهْ دَرِ اَصْلِ سَلَامَتِ نَمَانْدَه بَاشَد اِيْنَ دَرِ اَصْلِ سَلَامَتِ نَمَانْدَه نَد
اَصْلِ قَوَالٍ بُوَد وَاوِيَا وَاقِعَةٌ شَدُّ دَرِ مَقَابِلَه عَيْنِ كَلِمَةٍ رَجْعٌ وَاوِيَا وَاقِعَةٌ سَلَامَتِ نَمَانْدَه بُوَد مَقَابِلِش
 كَسُوْر اِيْنَ وَاوِيَا بِيَا بَدَلِ كَرْدَنْدِ قِيَالٌ شَدُّ قِيَامٌ وَاوِيَا وَاقِعَةٌ شَدُّ بِيَا بَدَلِ
 عَيْنِ كَلِمَةٍ دَرِ مَصْدَرٍ وَاوِيَا وَاقِعَةٌ سَلَامَتِ نَمَانْدَه بُوَد مَقَابِلِش كَسُوْر اِيْنَ وَاوِيَا بِيَا بَدَلِ كَرْدَنْدِ
قِيَامٌ شَدُّ قَانُونِ بِهَرِ وَاوِيَا وَاقِعَةٌ شَدُّ مَقَابِلَه عَيْنِ كَلِمَةٍ دَرِ مَصْدَرٍ رَجْعٌ وَاوِيَا وَاقِعَةٌ وَاوِيَا وَاقِعَةٌ
 سَلَامَتِ نَمَانْدَه بَاشَد يَادِرِ وَاوِيَا وَاقِعَةٌ سَلَامَتِ نَمَانْدَه بَاشَد يَادِرِ وَاوِيَا وَاقِعَةٌ سَلَامَتِ نَمَانْدَه بَاشَد
 اِيْنَ وَاوِيَا بِيَا بَدَلِ كَرْدَنْدِ وَاوِيَا بِيَا بَدَلِ كَرْدَنْدِ اِيْنَ وَاوِيَا وَاقِعَةٌ سَلَامَتِ نَمَانْدَه بَاشَد
 چِيَسْتِ بِهَرِ وَاوِيَا وَاقِعَةٌ شَدُّ مَقَابِلَه عَيْنِ كَلِمَةٍ دَرِ مَصْدَرٍ يَادِرِ رَجْعٌ اِذَا مَقَابِلِش مَقَابِلِش مَقَابِلِش
 بَاشَد اِذَا رَجْعٌ بَاشَد تَا اِيْنَ شَرْطِ اِسْتِكْرَامِ وَاوِيَا وَاقِعَةٌ سَلَامَتِ نَمَانْدَه بَاشَد يَادِرِ وَاوِيَا وَاقِعَةٌ سَلَامَتِ نَمَانْدَه
 مَقَابِلِش كَسُوْر بَاشَد اِيْنَ وَاوِيَا بِيَا بَدَلِ كَرْدَنْدِ وَاوِيَا وَاقِعَةٌ سَلَامَتِ نَمَانْدَه بَاشَد يَادِرِ وَاوِيَا وَاقِعَةٌ سَلَامَتِ نَمَانْدَه
 چُوْنَ قِيَامٌ مَصْدَرٌ قَامٌ وَاوِيَا وَاقِعَةٌ شَدُّ مَقَابِلَه عَيْنِ كَلِمَةٍ دَرِ مَصْدَرٍ مَقَابِلِش اِيْنَ كَسُوْر اِسْتِكْرَامِ
 اِيْنَ وَاوِيَا بِيَا بَدَلِ كَرْدَنْدِ قِيَامٌ شَدُّ مَقَابِلَه عَيْنِ كَلِمَةٍ رَجْعٌ اِيْنَ اِيْنَ كَسُوْر بَاشَد چُوْنَ قِيَالٌ
 رَجْعٌ قَائِلٌ وَاوِيَا وَاقِعَةٌ شَدُّ مَقَابِلَه عَيْنِ كَلِمَةٍ رَجْعٌ اِيْنَ اِيْنَ كَسُوْر بَاشَد چُوْنَ قِيَالٌ
 بِيَا بَدَلِ كَرْدَنْدِ قِيَالٌ شَدُّ مَقَابِلَه عَيْنِ كَلِمَةٍ رَجْعٌ اِيْنَ اِيْنَ كَسُوْر اِسْتِكْرَامِ اِيْنَ وَاوِيَا
 چُوْنَ حِيَاضٌ رَجْعٌ حَوَاضَةٌ وَاوِيَا وَاقِعَةٌ رَجْعٌ رَوْضَةٌ وَاوِيَا وَاقِعَةٌ رَجْعٌ رَوْضَةٌ وَاوِيَا وَاقِعَةٌ رَجْعٌ رَوْضَةٌ
 وَاوِيَا وَاقِعَةٌ مَقَابِلَه عَيْنِ كَلِمَةٍ رَجْعٌ وَاوِيَا وَاقِعَةٌ سَلَامَتِ نَمَانْدَه بَاشَد يَادِرِ وَاوِيَا وَاقِعَةٌ سَلَامَتِ نَمَانْدَه
 بِيَا بَدَلِ كَرْدَنْدِ حِيَاضٌ رَجْعٌ حَوَاضَةٌ وَاوِيَا وَاقِعَةٌ شَدُّ مَقَابِلَه عَيْنِ كَلِمَةٍ دَرِ مَصْدَرٍ يَادِرِ رَجْعٌ اِذَا مَقَابِلِش مَقَابِلِش
 چُوْنَ عَوَاضٌ اِيْنَ وَاوِيَا وَاقِعَةٌ شَدُّ مَقَابِلَه عَيْنِ كَلِمَةٍ رَجْعٌ اِيْنَ اِيْنَ كَسُوْر اِسْتِكْرَامِ اِيْنَ وَاوِيَا وَاقِعَةٌ سَلَامَتِ نَمَانْدَه
 دَرِ مَصْدَرٍ بَاشَد يَادِرِ رَجْعٌ اِسْتِكْرَامِ اِذَا مَقَابِلِش مَقَابِلِش مَقَابِلِش اِذَا مَقَابِلِش مَقَابِلِش اِذَا مَقَابِلِش
 كَرْدَنْدِ سَلَامَتِ نَمَانْدَه بَاشَد اِذَا مَقَابِلِش مَقَابِلِش مَقَابِلِش اِذَا مَقَابِلِش مَقَابِلِش اِذَا مَقَابِلِش

قانون جاری که نمی چراما گفته اگر در صدد باشد تا این شرط است که فعل سلامت نمانده باشد این در فعل
 سلامت است ما گفته که در جمع باشد تا این شرط است که در واحد سلامت نمانده باشد احترام از شد کسب
 چنانچه عاود جمع عاود این و آواقه شده است مقابل عین کلمه در جمع قبل این کسور است لیکن قانون
 جاری که نمی چراما گفته اگر در جمع باشد تا این شرط است که در واحد سلامت نمانده باشد این در واحد سلامت نمانده
 است ما گفته که در واحد ساکن باشد در جمع قبل الف باشد احترام از شد از غیر نیچاد و صورت است یک آنکه
 در واحد ساکن باشد در جمع قبل الف نباشد چون عود که جمع عود (شتر پیر) این آواقه شده مقابل
 عین کلمه در واحد ساکن است لیکن قانون جاری که نمی چراما گفته در واحد ساکن باشد در جمع قبل الف باشد
 این در جمع قبل الف نیست ما گفته دیگر آنکه در جمع قبل الف باشد در واحد ساکن نباشد چون طوایف
 جمع طویف است این و آواقه شده است مقابل عین کلمه در جمع در جمع قبل الف است قبل این
 کسور است لام کسب معتل هم نیست لیکن در اینجا قانون جاری که نمی چراما گفته در واحد ساکن باشد
 این در واحد ساکن نیست ما گفته قبل این کسور باشد احترام از شد از مفتوح مضموم چون دو امر دو کار
 دو اند و از این به قانون جاری که نمی چراما گفته قبل این کسور باشد این مفتوح مضموم است ما گفته
 لام کسب معتل نباشد احترام از شد کسب در واحد جمع و کسب اصلاً بخوان بود همزه را با او بدل
 کردند و بیان شد و او را یک کلمه بهم آمدند و او را یا کرده یا در یا اقام کردند و بیان یا شد و آواقه
 شد و احترام هم قش مضموم فتح قش ما کسور بدل کردند و بیان شد این و آواقه شده است در مقابل
 عین کلمه در جمع قبل این کسور است لیکن قانون جاری که نمی چراما گفته کسب معتل نباشد این است این
 قید که لام کسب معتل نباشد در جمع متصل شود بعضی از شارحین بمصلحت کتبتا که ازین قید استواء استواء
 خارج شوند طاکه اینها قبل ازین خارج شده اند چاکه ما گفته فعل سلامت نمانده باشد و اینها در فعل التوی و
 استوی سلامت مانده اند **تعلیل** سبب در اصل سبب بود و او را در یک کلمه بهم آمدند
 نخستین از ایشان ساکن بدل از صریح نبود آن و او را یا کرده یا در یا اقام کردند
سبب شد قانون هر و او را اگر جمع شوند در یک کلمه یا در یک کلمه سوائے

کلمه هم بروزن اَفْعَلْ اول ایشان ساکن لازم غیر بدل بود یا مطلقاً و او ثانی لام
 کلمه باشد آن و آورایا کنند بعده یا دریا ادغام کنند و جوباً سوا و او عین کلمه بعد یا تصغیر
 در کلمه متحرک که آن و آورایا بدل کنند جوازاً و رنه و جوباً **مطلب** قانون چیست و او و یا
 جمع شوند در یک کلمه یا در حکم یک کلمه معنی حکم یک کلمه چیست صیغه جمع مذکر سالم که مضاف شود بسوی یا شکم
 مثال یک کلمه چون سَيِّدٌ در اصل سَيِّوِدٌ بود این و او و یا جمع شده اند در یک کلمه کلمه هم بروزن اَفْعَلْ
 نیست اول ایشان ساکن هم است سکون هم لازمی است بدل از چیزی نیست این و آورایا کرده یا دریا
 ادغام کردند سَيِّدٌ شد مثال حکم یک کلمه چون مُسَلِّمٌ در اصل مُسَلِّمُونٌ بود و قیاسه این را بسوی متکلم
 مضاف کردند نون باضافت ساقط شد مُسَلِّمُونٌ شد پس و او و یا در یک کلمه هم آمدند نخستین از ایشان ساکن
 بدل از چیزی نبود آن و آورایا کرده یا دریا ادغام کردند مُسَلِّمٌ شد پس یا مشد و واقع شد در آخر اسم متکلم مقابل
 این مضموم است ضمّه قبلش را بکسره بدل کردند مُسَلِّمٌ شد یا مطلقاً و او ثانی مقابله لام کلمه باشد مطلقاً
 را چه معنی است خواه بدل شده باشد یا نه شده باشد در انجام مطلقاً قانون جاری کنم چون مَدَّ اَعْيٌ در اصل
 مَدَّ اَعْوُ و بود و او ساکن منظر قبلش بکسور آن و آورایا بدل کردند مَدَّ اَعْيُ و شد این و او و یا جمع شده
 اند در یک کلمه کلمه هم بروزن اَفْعَلْ نیست اول ایشان ساکن است لازم است بدل هم است لیکن و او ثانی لام
 کلمه است آن و آورایا کرده یا دریا ادغام کردند مَدَّ اَعْيٌ شد سوا و او عین کلمه بعد یا تصغیر در کلمه متحرک که آن
 و او و یا بدل کنند جوازاً و رنه و جوباً **مطلب** چیست و او واقع شود مقابله عین کلمه بعد یا تصغیر در کلمه متحرک باشد آن
 و او و یا بدل کنند جوازاً بعده یا دریا ادغام کنند و جوباً مثال چون مُقَيِّلٌ تصغیر مَقُولٌ و مَقُولَةٌ است در اصل
 مَقْيُولٌ بود این و او واقع شده است مقابله عین کلمه بعد یا تصغیر در کلمه متحرک است این و او و یا کرده یا دریا
 ادغام کردند مَقْيِيلٌ شد و رنه و جوباً درینجا دو صورت اند یک نیست که در کلمه برگزینا باشد دیگر آنست که در کلمه باشد
 لیکن ساکن باشد مثال آن که در کلمه برگزینا شد چون مُقَيِّلٌ تصغیر مَقَالٌ در اصل مَقْيُولٌ بود این و او واقع
 شده است بعد یا تصغیر در کلمه متحرک نیست این و او و یا بدل کنند و جوباً بعده یا دریا ادغام کنند و جوباً مَقْيِيلٌ
 خواندن واجب است مثال آن که در کلمه باشد لیکن ساکن باشد چون مُقَيِّلٌ تصغیر مَقُولٌ در اصل مَقْيُولٌ

بوضعتہ برآویز ثقیل نقل کردہ باقبل داند مقوول شد پس اتقا ساکنین شد میان ہر دو و بعضی بولی
 راضعت کنند اگر اولی راضعت کنند تا ہم واجب است چرا کہ در مکبر ہم گز نیست اگر ثانی راضعت کنند واجب
 است چرا کہ در مکبر ہمست لیکن ساکن است ایں جا ہم واجب است ماگفتہ و آویا جمع شوند احتر از شد از غیر
 چون اوری ایں و آویا در یک کلمہ اند کلمہ ہم بروزن اَفْعَلُ نیست اول ساکن است لازم ہم اصبت بدل از
 چیزے نیست لیکن قانون جاری نہ کنم چرا ماگفتہ جمع شوند ایں متفرق اند ماگفتہ در یک کلمہ باشند یا در حکم یک
 کلمہ احتر از شد از غیر چون اَبُو يَعْقُوبِ ایں و آویا جمع اند کلمہ ہم بروزن اَفْعَلُ نیست اول ساکن ہمست لازم
 ہم است بدل از چیزے نیست لیکن قانون جاری نہ کنم چرا ماگفتہ در یک کلمہ یا در حکم یک کلمہ باشند ایں
 ہر دو نیست ماگفتہ کلمہ ہم بروزن اَفْعَلُ نباشد احتر از شد کہ باشد چون اَلْيَوْمِ ایں و آویا جمع شدہ اند
 در یک کلمہ اول ایساں ساکن لازم غیر بدل است لیکن قانون جاری نہ کنم چرا ماگفتہ کلمہ ہم بروزن اَفْعَلُ
 نباشد ایں است ماگفتہ اول ساکن باشد احتسدا از شد کہ اول ساکن نباشد چون قَوِي ایں و آویا
 جمع شدہ اند در یک کلمہ کلمہ ہم بروزن اَفْعَلُ نیست سکون لازم است بدل از چیزے نیست لیکن
 قانون جاری نہ کنم چرا ماگفتہ اول ساکن باشد ایں ساکن نیست ماگفتہ سکون لازمی باشد احتر از شد
 از عارضی چون قَوِي ایں و آویا جمع شدہ اند در یک کلمہ کلمہ ہم بروزن اَفْعَلُ نیست اول ایساں
 ساکن است بدل از چیزے نیست لیکن قانون جاری نہ کنم چرا ماگفتہ سکون اول لازمی باشد ایں عارضی ہمست
 ماگفتہ بدل از چیزے نباشد احتر از شد کہ باشد چون بُوَيْعِ دِيْوَانِ ایں جا قانون
 جاری نہ کنم چرا ماگفتہ بدل از چیزے نباشد ایں است ماگفتہ و آویا
 مطلقا لام کلمہ باشد احتر از شد از یا مطلقا چون رُوِيَا کہ در اصل
 رُوِيَا ہر دو ایجا قانون جاری نہ کنم چرا ماگفتہ و اطلاق
 باشند ایں یا مطلق -

است

☆

☆

شرح ابواب اجوف واوی و یانی مثلاً

باب اول

اجوف واوی از باب فعل یفعل چون القول والمقال والمقالة و
القیل والنقال کفتمن قال یقول قولاً فهو قائل وقیل یقال قولاً فذلک المقول
لم یقل لم یقل لا یقول لا یقال الخ

باب دوم اجوف واوی از باب فعل یفعل چون الخوف والخافة رسیدن
خاف یخاف خوفاً فهو خائف وخیف یخاف خوفاً فذلک الخوف لم یخف الخ

باب سوم اجوف واوی از باب فعل یفعل چون الطول والطوالة ورازیطنا
طال یطول طویلاً فهو طویل وطیل یطال طویلاً فذلک المطول لم یطل الخ

باب اول اجوف یانی از باب فعل یفعل چون البیعة والبیعة
تریدین و فروختن باع یبیع بیعاً فهو بائع و بیع یباع بیعاً فذلک المبیع لم یبیع
لم یبیع لا یبیع لا یباع الخ

باب دوم اجوف یانی از باب فعل یفعل چون الهیبة والهابة
تریدن هاب یهاب هبیبة الخ

ابواب اجوف واوی و یانی مثلاً

اجوف واوی از باب افعال چون الاقامة یا کرون اقام یقیم

اِقَامَةٌ فَهِيَ مُقِيمٌ وَاقِيمٌ بِقَامٍ اِقَامَةٌ اِنْجَمَ

اَبْوَفْ وَاوَمِي اَرْبَابُ تَفْعِيلٌ چُونِ التَّحْوِيلِ گِرْدَانِيدَن حَوْلَ يَحْوِلُ

تَحْوِيلًا فَهُوَ حَوْلٌ وَحَوْلٌ يَحْوِلُ تَحْوِيلًا فَدَاكَ حَوْلٌ اِنْجَمَ

اَبْوَفْ وَاوَمِي اَرْبَابُ اِفْتِعَالٌ چُونِ اَلْاِجْتِيَابِ قَطْعُ بِيَابَانِ كِرْدَنِ اِجْتَابَ

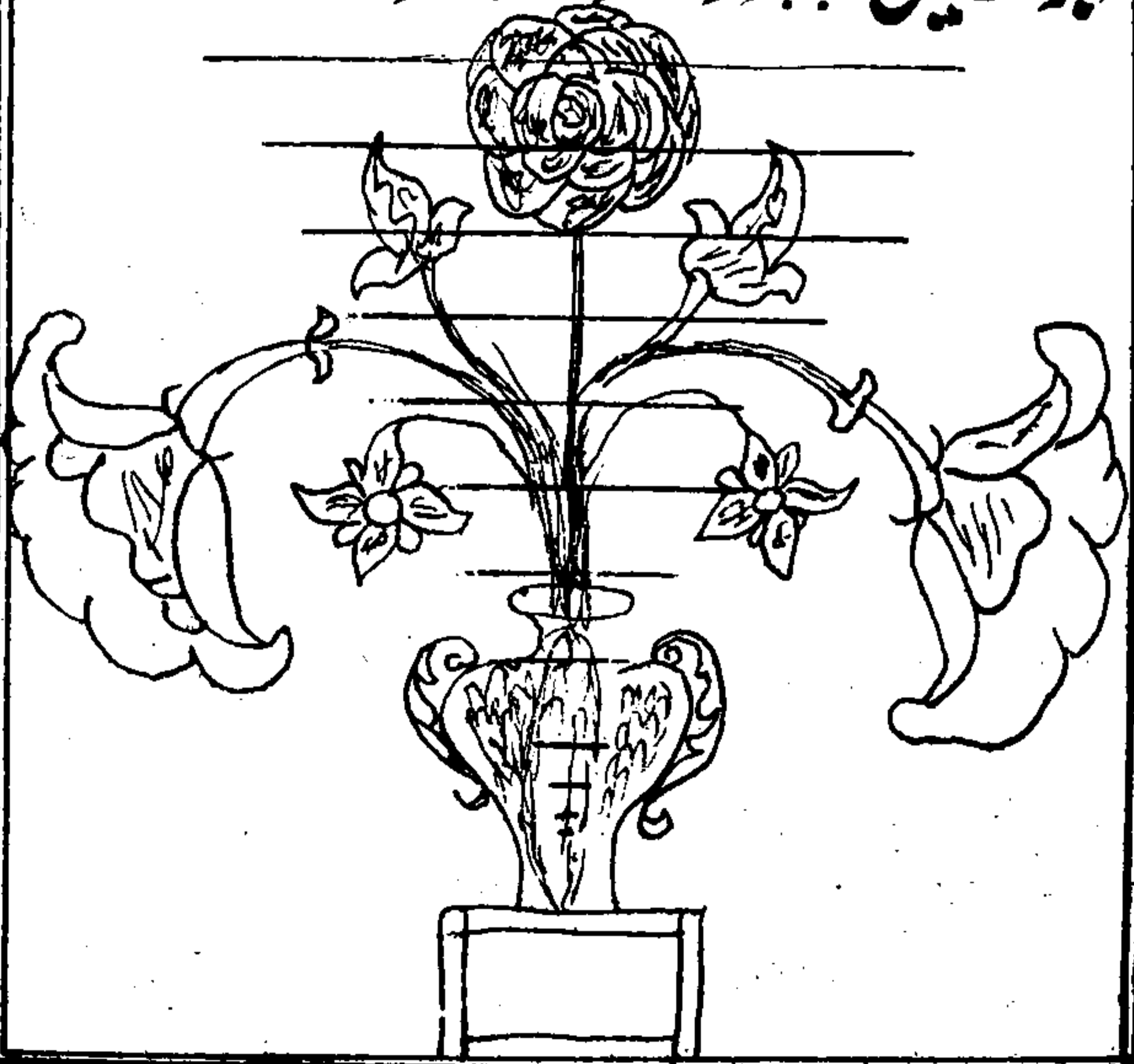
يَجْتَابُ اِجْتَابًا اِنْجَمَ

اَبْوَفْ يَلِي اَرْبَابُ اِفْعَالٌ چُونِ اَلْاِطَارَةِ اَلْاِطَارِيدَن اَطَارَ لُطِيْرًا اَطَارَةً اِنْجَمَ

اَبْوَفْ يَلِي اَرْبَابُ تَفْعِيلٌ چُونِ التَّضْيِيعِ ضَلَعُ كِرْدَنِ ضَيَّعَ

يَضْيَعُ تَضْيِيعًا اِنْجَمَ

اَبْوَفْ يَلِي اَرْبَابُ اِفْتِعَالٌ اِخْتَارَ اِخْتَارًا اِخْتِيَارًا اِنْجَمَ

شرح قوانین تعطیلات ابواب ناقص

تعطیل

دُعَاءُ وَرَأْسُ دُعَاءٍ بُوَد وَ آوُ وَ اِقْتِ شَد بَعْدَ اَلْفِ زَائِدَةٌ بِرُطُوفِ اَلِ وَ آوُ
 رَا بَهْمَزَةً بَدَلِ كَرْدَنَدُ دُعَاءُ شَد اِدْعَاءَةً مِثْلَ عَاءٍ اِنْ دَرِ اَصْلِ اِلْعَاوِ مِثْلَ عَاوَانِ
 بُوَدَنَدُ وَ آوُ وَ اِقْتِ شَد بَعْدَ اَلْفِ زَائِدَةٌ حُرْمِ طَرَفِ اَلِ وَ آوُ رَا بَهْمَزَةً بَدَلِ كَرْدَنَدُ اِدْعَاءَةً
 مِثْلَ عَاءٍ اِنْ شَدَنَدُ قَاوُنِ حُرُوفِ عِلْتِ كِه وَ اِقْتِ شُد بَعْدَ اَلْفِ زَائِدَةٌ بِرُطُوفِ يَا
 دَرِ حَكْمِ بِرُطُوفِ اَزِ اَبْهَمَزَةً بَدَلِ كَنَدُ وَ جَوَابُ مَطْلَبِ قَاوُنِ چيست هر حرف علت كِه وَ اِقْتِ شُد بَعْدَ اَلْفِ
 زَائِدَةٌ بِرُطُوفِ يَا دَرِ حَكْمِ طَرَفِ بِرُطُوفِ رَا چي معنی است و آخر کلمه باشد و حکم طرف را چه معنی است كَسْبِ مَقَابِلَهُ لَامِ
 كَلِمَةٍ بَاشَدُ بِسَبَبِ تَتَّصُلِ شَدْنِ حُرُوفِ غَيْرِ لَازِمِ دَرِ وَسَطِ اَيِدُو فَيُرِ لَازِمٌ رَا چي معنی است اگر آن زيادتی را
 دَوْرِ كَنَدُ بَعْدَهُ اَلِ صَبِيغَةً بِمَعْنَى خُودِ مَانَدِ مِثْلِ تَا عَارِضِي وَ عِلَامَتِ تَثْنِيَةٍ وَ جَمْعِ مِثَالِ وَ آوُ يَا كِه وَ اِقْتِ شُد بَعْدَ
 اَلْفِ زَائِدَةٌ بِرُطُوفِ چُونِ دُعَاءِ رِضَاءٍ دَرِ اَصْلِ دُعَاوِ رِضَايِ بُوَدَنَدِ اِي وَ آوُ يَا وَ اِقْتِ شَدَنَدُ بَعْدَ
 اَلْفِ زَائِدَةٌ بِرُطُوفِ اِي رَا بَهْمَزَةً بَدَلِ كَرْدَنَدُ دُعَاءُ رِضَاءٍ شَدَنَدُ مِثَالِ وَ آوُ يَا كِه وَ اِقْتِ شُد بَعْدَ اَلْفِ
 زَائِدَةٌ دَرِ حَكْمِ طَرَفِ چُونِ اِدْعَاءَةً مِثْلَ عَاءٍ اِنْ شَكَّاعَةً مِثْلَ عَاءٍ اِنْ دَرِ اَصْلِ اِدْعَاوِ مِثْلَ عَاوَانِ
 شَكَّايَةٍ مِثْلَ مَائِيَانِ بُوَدَنَدِ اِي وَ آوُ يَا وَ اِقْتِ شَدَنَدُ بَعْدَ اَلْفِ زَائِدَةٌ دَرِ حَكْمِ طَرَفِ اِي رَا بَهْمَزَةً بَدَلِ كَرْدَنَدُ
 اِدْعَاءَةً مِثْلَ عَاءٍ اِنْ شَكَّاعَةً مِثْلَ عَاءٍ اِنْ شَدَنَدُ مِثَالِ اَلْفِ كِه وَ اِقْتِ شُد بَعْدَ اَلْفِ زَائِدَةٌ بِرُطُوفِ
 چُونِ صَخَصِ اَعْدِ دَرِ اَصْلِ صَخَصِ اَبُو دِمِيَانِ اَلْفِ وَ رَا دِي كِرِ اَلْفِ زَائِدَةٌ كَرْدَنَدُ بِرُطُوفِ اَمْتِدَادِ صَوْتِ صَخَصِ اَعْدِ
 شَدَنَدُ كِرِ اَلْفِ وَ اِقْتِ شَد بَعْدَ اَلْفِ زَائِدَةٌ بِرُطُوفِ اِي رَا بَهْمَزَةً بَدَلِ كَرْدَنَدُ صَخَصِ اَعْدِ شَدَنَدُ سَوَالِ تَشَايِيَانِ كِه دِي اِنْ حُرُوفِ
 عِلْتِ وَ اِقْتِ شَد بَعْدَ اَلْفِ زَائِدَةٌ دَرِ حَكْمِ طَرَفِ اِي رَا بَهْمَزَةً چِرَا بَدَلِ كَنَدُ جَوَابِ مَا كَفْتَهُ كِه بَعْدَ حُرُوفِ زَائِدَةٍ غَيْرِ لَازِمِ
 بَاشَدِ اِي زَائِدَةٌ بَا اِي كَلِمَةٍ لَازِمِ اَسْتِ چِرَا كِه تَشَايِيَانِ بُوَدُ وَ تَارِ تَا فَتْحِ جَمَلِ رَا كَرْدَنَدُ مَفْرُودِ اِي تَثْنِيَةً وَ كَلَامِ حُرُوبِ

مستعمل نیست مگفته که حرف علت و آنچه شود بعد الف زائده احترام شد از اصلی مثال آن رأی ثانی در
اصل روی توی بودند و او را خلاف القیاس بالف بدل کردند رأی ثانی شدند این حرف
علت و آنچه شد بعد الف بطرف قانون جاری کنتم چرا ما گفته بعد الف زائده باشند این اصلی است ما گفته
بطرف باشد یا در حکم طرف باشد احترام شد از غیر مثال آن شقاوة حد آیه در آیه این حرف
علت و آنچه شد بعد الف زائده لیکن قانون جاری کنتم چرا ما گفته که بطرف باشد یا در حکم طرف این بطرف و حکم طرف
هر دو نیست **تعلیل** ادعی در اصل دعو بود و او واقع شد مقابلہ لام کلمہ فیلش مکسور
آن و او را بیا بدل کردند ادعی شد **قانون** هر و او که واقع شود مقابلہ لام فیلش مکسور
آن و او را بیا بدل کنند و جو **مطلب** قانون چیست هر و او که واقع شود مقابلہ لام کلمہ فیلش
مکسور آن و او را بیا بدل کردن واجب است چون ادعی داعیہ در اصل دعو داعیہ بودند این و او واقع
شد مقابلہ لام کلمہ فیلش مکسور آن و او را بیا بدل کردند ادعی داعیہ شدند ما گفته که او واقع شود مقابلہ لام کلمہ
احترام شد از فاعلین چون بوعید عوض قبل و او مکسور است لیکن قانون جاری کنتم چرا ما گفته در مقابلہ لام
کلمہ باشند این در فاعلین است ما گفته قبل او مکسور باشد احترام شد از مفتوح مضموم برکن چون عصود لئو
یکد عو در اینجا قانون جاری نمی کنتم چرا ما گفته قبل او مکسور باشد در اینجا مکسور نیست **قانون** هر یا که واقع
شود در آخر فعل بفتح غیر اعرابی فیلش مکسور باشد کسره قبل آن بفتح بدل کنند جواز بعده
یا را بالف بدل کنند و جو **مطلب** قانون چیست هر یا که واقع شود در
آخر فعل بفتح غیر اعرابی قبل او مکسور باشد کسره قبل آن بفتح بدل کنند جواز بعده یا را بالف بدل کردن واجب است
چون ادعی لقی این یا واقع شد در آخر فعل بفتح غیر اعرابی قبل این مکسور است کسره قبل را بفتح بدل کردن
جائز است بعده یا را بالف بدل کردن واجب است بر لغت بنی سطر در ادعی و لقی ادعی و لقی خواندن جائز
است بعض گویند که این قانون مختص بفعل است که در قاضی قاضی که خوانده و بعض گفتند که جاری شود در
ماضی ثلاثی مجرد و یا آن هم که بر وزن فاعلنه باشد چون ادعی و لقی و لقی و داعیہ داعیہ و کافیه
یا قاعه و بعض گویند مختص با جمع است که بر وزن مفاعیل باشد چون مهابی مهابی و در صحاح

و حکما از این قانون چه طلب است در ماضی ثلاثی مجردی است و در حال آنکه بدون قاعده و
 آن جمع کبر و زن مقاعیل یا شد غیر قیاسی و قبیل است ما گفته اند از فعل باشد صراحت در
 حی که در اینجا قانون جاری که کم تر ما گفته اند از فعل باشد این در آخر اسم است ما گفته یا واقع شود در فعل بفتح
 غیر اعرابی احراز شد از اعرابی چون کن ترمیمی این یا واقع شد در آخر فعل لیکن قانون جاری که کم تر ما گفته اند
 اخیر غیر اعرابی باشد این اعرابی است **فعل** **بَدَّ عُوْنٌ عُوْنٌ عُوْنٌ عُوْنٌ عُوْنٌ**
تَدَّ عُوْنٌ عُوْنٌ عُوْنٌ عُوْنٌ عُوْنٌ و انداختند **بَدَّ عُوْنٌ عُوْنٌ عُوْنٌ عُوْنٌ عُوْنٌ**

شدن قانون بر و او یا مضموم یا مکسور که واقع شود مقابل لام کلمه بعد ضمه یا
 کسره بود حرکت آن دور کنند قبل اگر قبل ضمه کسره بود و بعد آن آورده و یا قبل کسره
 ضمه باشد و بعد آن یا آمده و رنه ماسو نقل یا این شرط که او و یا بدل از همزه به ابدال
 جوازی و ضمه کسره منقول از همزه نباشد **مطلب** قانون چیست هو او یا مضموم یا مکسور

واقع شود در مقابل لام کلمه قبلیش مضموم یا مکسور باشد حرکت آن دور کنند قبل اگر قبل ضمه کسره باشد بعد آن
 مده آنرا حرکت دور کنند قبل اگر قبل کسره ضمه باشد بعد آن یا آمده اگر حرکت دور کنند قبل مثل او و یا مضموم کقبل
 یا مکسور باشد و بعد آن آورده باشد چون **دَاعُوْنٌ دَاعُوْنٌ دَاعُوْنٌ دَاعُوْنٌ دَاعُوْنٌ** بودند این و او و یا
 مضموم قبل یا مکسور است بعد آن آورده است حرکت این و او و یا نقل کنند یا قبل دهند یا ساکن مظهر قبلیش

آن یا با او و یا بدل کند **دَاعُوْنٌ دَاعُوْنٌ دَاعُوْنٌ دَاعُوْنٌ دَاعُوْنٌ** شد پس التقاسا کنین شد میان هر دو او و او اولی را حذف
 کردند **دَاعُوْنٌ دَاعُوْنٌ دَاعُوْنٌ دَاعُوْنٌ دَاعُوْنٌ** شد مثال او و یا مکسور که قبل آن مضموم باشد بعد آن یا آمده بود چون **تَدَّ عُوْنٌ**
تَدَّ عُوْنٌ تَدَّ عُوْنٌ تَدَّ عُوْنٌ تَدَّ عُوْنٌ بودند این و او و یا مکسور است قبل این مضموم است بعد آن یا آمده
 است حرکت این و او و یا نقل کرده با قبل دادند پس و او ساکن مظهر قبلیش مکسور آن و او را با بدل کردند التقاسا کنین
 شد میان هر دو یا اولی را حذف کردند **تَدَّ عُوْنٌ تَدَّ عُوْنٌ تَدَّ عُوْنٌ تَدَّ عُوْنٌ تَدَّ عُوْنٌ** شد در رنه ماسو نقل اینجا شش صورت است

یا مضموم که قبل آن مکسور و بعد آن آورده باشد چون **تَدَّ عُوْنٌ تَدَّ عُوْنٌ تَدَّ عُوْنٌ تَدَّ عُوْنٌ تَدَّ عُوْنٌ**
 بودند این یا مضموم است قبل این مکسور است بعد آن آورده نیست حرکت این را حذف کرده **تَدَّ عُوْنٌ تَدَّ عُوْنٌ تَدَّ عُوْنٌ تَدَّ عُوْنٌ تَدَّ عُوْنٌ**

شدند مثال و او مضموم که بعد آن و آورده باشد قبل آن کسور نباشد چون $\text{بَدَلُ عُوْنٍ تَدُلُّ عُوْنًا كُوْر}$
 $\text{مَلْ يَدُ عُوْنٍ تَدُّ عُوْنًا}$ بودند این و او مضموم است بعد آن و آورده است لیکن قبل و او کسور نیست
حرکت این را حذف کرد پس انقاسا کنین شد میان هر دو و او و او اولی را حذف کردند $\text{بَدَلُ عُوْنٍ تَدُّ عُوْنًا}$
شدند مثال و او مضموم که قبل آن کسور نباشد بعد آن و آورده هم نباشد چون $\text{بَدَلُ عُوْنٍ تَدُّ عُوْنًا عُوْنًا كُوْر}$
 $\text{مَلْ يَدُ عُوْنٍ تَدُّ عُوْنًا}$ بودند این و او مضموم است لیکن قبل این کسور نیست بعد
آن و آورده هم نیست حرکت این و او را حذف کنند $\text{بَدَلُ عُوْنٍ تَدُّ عُوْنًا عُوْنًا كُوْر}$ یا کسور که قبل
مضموم باشد بعد آن یا آورده نباشد چون $\text{بَدَلُ عُوْنٍ تَدُّ عُوْنًا كُوْر}$ در اول یا تراجمی بود این کسور است قبل این مضموم
است لیکن یا آورده نیست حرکت این را حذف کنند پس یا آنوقت در آخر هم ممکن یا قبلش مضموم ضمه باشد
کسور بدل کردند $\text{بَدَلُ عُوْنٍ تَدُّ عُوْنًا كُوْر}$ انقاسا کنین شد میان یا و نون تنوین یا را حذف کردند $\text{بَدَلُ عُوْنٍ تَدُّ عُوْنًا كُوْر}$ شد
نال یا کسور که بعد آن یا آورده باشد لیکن قبل او مضموم نباشد چون $\text{بَدَلُ عُوْنٍ تَدُّ عُوْنًا كُوْر}$ تنوین بود این یا کسور
ست بعد این یا آورده است لیکن قبل این مضموم نیست حرکت این را حذف کنند پس انقاسا کنین شد میان
او یا او اولی را حذف کردند $\text{بَدَلُ عُوْنٍ تَدُّ عُوْنًا كُوْر}$ یا کسور که قبل آن مضموم نباشد و بعد آن یا آورده هم نباشد چون
 $\text{بَدَلُ عُوْنٍ تَدُّ عُوْنًا كُوْر}$ بود این یا کسور است و قبل این مضموم نیست و بعد آن یا آورده نیست حرکت این را حذف کنند
تنوین شد پس انقاسا کنین شد میان یا و تنوین یا را حذف کردند $\text{بَدَلُ عُوْنٍ تَدُّ عُوْنًا كُوْر}$ شد ما گفته و او یا مضموم یا کسور
شد و اگر از شد که او یا مضموم کسور نباشد چون $\text{بَدَلُ عُوْنٍ تَدُّ عُوْنًا كُوْر}$ این و او یا آورده شده است و مقابل
قبل این مضموم کسور است لیکن قانون جاری را کنیم چنانچه ما گفته و او یا مضموم یا کسور باشند این مفتوح اند
و در مقابل هم کسور باشند احتوا شد $\text{بَدَلُ عُوْنٍ تَدُّ عُوْنًا كُوْر}$ $\text{بَدَلُ عُوْنٍ تَدُّ عُوْنًا كُوْر}$ این و او یا مضموم
و راند قبل این هم مضموم کسور است بدل از همزه به ابدال حمازی نیست ضمه کسور منقول از همزه نیست لیکن قانون
لی که کنیم چنانچه در مقابل هم کسور باشند این در مقابله قانون انقاسا قبل این مضموم کسور باشد احتوا شد
چون $\text{بَدَلُ عُوْنٍ تَدُّ عُوْنًا كُوْر}$ $\text{بَدَلُ عُوْنٍ تَدُّ عُوْنًا كُوْر}$ این و او یا مضموم کسور راند و افتاده اند در مقابل
همزه به ابدال حمازی نیست و ضمه کسور منقول از همزه هم نیست لیکن قانون حمازی را کنیم چنانچه ما گفته قبل

او مضموم مکسور باشد اینجا مفتوح و ساکن است ما گفته و آو و یابدل از همزه به ابدال جوانی نباشد احتراز شد
 که باشد چون قاری مستهزی قاریون مستهزیون که در اصل قاریه مستهزیه قاریه عوفون
 مستهزیه عوفون بودند همزه را به موافق حرکت ماقبل بدل کرد قاری مستهزی قاریون مستهزیون
 شدند این و آو و یا مضموم مکسور اند و واقع شده اند در مقابله لام کلمه قبل این مضموم مکسور است ضمه کسره
 منقول از همزه نیست لیکن قانون جاری در کلمه چرا ما گفته و آو و یابدل از همزه به ابدال جوانی نباشد این است
 ابدال جوانی گفت احتراز شد از ابدال و حوبی چون جلاء جلاء عوفون که در اصل جایی جایی عوفون بودند یا
 شد بعد الف فاعل آنرا از همزه بدل کردند جلاء عوفون شدند همزه ثانی را بیابدل کردند جلاء عوفون
 جلاء عوفون شدند ضمه بر یا ثقیل بود انداختند جلاء عوفون شد پس اتقاسا کنین شد میان یا و نون تین یا را
 حذف کردند جلاء شد و جلاء عوفون ضمه بر یا ثقیل بود نقل کرده بما قبل داد پس یا ساکن مظهر قبلش
 مضموم آن یا را بوابدل کردند جلاء عوفون شد پس اتقاسا کنین شد میان هر دو و آو و آو اولی حذف
 کردند جلاء عوفون شد ما گفته ضمه کسره منقول از همزه نباشد احتراز شد که باشد چون یحییون یسوفون که در
 اصل یحییون یسوفون بودند ضمه همزه نقل کرده بما قبل داده همزه را حذف کردند یحییون یسوفون شدند
 این و آو و یا مضموم مکسور اند و واقع شده اند در مقابله لام کلمه قبل این مضموم مکسور است و آو و یابدل از همزه به

تقلیل

ابدال جوانی نیست لیکن قانون جاری در کلمه چرا ما گفته ضمه کسره منقول از همزه نباشد این است
 یُدْ عِیَانِ تَدْ عِیَانِ در اصل یُدْ عَوَانِ تَدْ عَوَانِ بودند و الف بود در موضع ثالث
 اکنون صاعِدْ گشت حرکت ماقبل مخالف او شد آن و آو را بیابدل کردند یُدْ عِیَانِ
 تَدْ عِیَانِ شدند **قانون** سه و آو که واقع شود در سیوم جا هر گاه که صاعِدْ گردد حرکت
 ماقبل مخالف او باشد آن و آو را بیابدل کنند و **مطلب** قانون چیست و آو در اصل
 سیوم جا باشد مراد از اصل چیست اول صیغه ماضی معلوم یا مصدر سه حرفی باشد هر گاه که صاعِدْ گردد حرکت
 ماقبل مخالف او باشد آن و آو را بیابدل کردن واجب است مثال چهارم جایذ عِیَانِ تَدْ عِیَانِ که در اصل
 یُدْ عَوَانِ تَدْ عَوَانِ بودند و آو واقع شد در موضع ثالث اکنون صاعِدْ گشت حرکت ماقبل مخالف

شدید عیان شد عیان شد مثال چہم و چہم جا اذعی استند عی کہ وصل اذعو استند عو
 رند و آور اہل سوم جا بکون صاعد گشت حرکت ماقبل مخالف او شد او اور ایسا بدل کردند اذعی
 استند عی شد پس یا متحرک قبلش مفتوح آن یا را بآلف بدل کردند اذعی استند عی شد مثال چہم جا
 استند عا عا کدصل استند عا و ا بود این و آور اہل سوم جا بود انوں صاعد گشت لیکن این قانون بیجا
 باری نہ کنم چہر اما گفتم حرکت ماقبل مخالف او باشد اینجا حرکت نیست بعض قید پنچیں کردہ اند کہ بعد ضمہ و آو
 نہ نباشد این بعد ضمہ آورده نیست این و آو ایسا بدل کردند استند عا عی شد پس یا واقعہ شد بعد الف زائدہ
 آن یا را بہمزہ بدل کردند استند عا عا شد محققین این طور گفتم اند اگر آن و آو بآلف بدل شود آو ایسا بدل
 میکنند چون عی اذعی استند عی و در استند عا و اور ایسا بدل کردند استند عا عی
 شد پس یا واقعہ شد بعد الف زائدہ آن یا را بہمزہ بدل کردند استند عا عا شد ما گفتم کہ و آو واقعہ شود در
 صل سیوم جا ہر گاہ کہ صاعد کرد حرکت ماقبل مخالف او باشد احتراز شد از موافق چون یذ عو اینجا قانون
 باری نہ کنم چہر اما گفتم حرکت ماقبل مخالف او باشد اینجا موافق است ما گفتم بعد ضمہ و آو ساکن نباشد
 چیز از شد از غیر چون یذ عو مد عو اینجا قانون جاری نہ کنم چہر اما گفتم بعد ضمہ و آو ساکن نباشد این است
تعلیل دُعَاةٌ در اصل دَعْوَةٌ بود و او متحرک قبلش مفتوح آو اور بآلف بدل کردند
 دُعَاةٌ شد پس فتحہ فاکلمہ را بضمہ بدل کردند تا کہ تنیس نشود و بصلوٰۃ و زکوٰۃ و قنوٰۃ کہ
 ایشان مفرد اند دُعَاةٌ شد **قانون** ہر جمع ناقص کہ بروزن فعلتہ باشد فاکلمہ
 اور حرکت ضمہ دهند و **مطلب** قانون چیست ہر جمع ناقص کہ بروزن فعلتہ باشد فاکلمہ
 اور حرکت ضمہ دادن واجب است مثال دُعَاةٌ رَمَاةٌ در اصل دَعْوَةٌ رَمِيَةٌ بودند و او متحرک قبلش مفتوح
 آن و آو یا را بآلف بدل کردند دُعَاةٌ رَمَاةٌ شد پس فتحہ فاکلمہ را بضمہ بدل کردند دُعَاةٌ رَمَاةٌ شدند
 ما گفتم کہ جمع ناقص باشد احتراز شد از غیر ناقص چون ضَرِيَّةٌ وَعَدَةٌ قَالَةٌ این جمع بروزن فعلتہ است
 لیکن قانون جاری نہ کنم چہر اما گفتم جمع ناقص باشد این ناقص نیست **تعلیل** دِعْجٌ در اصل دُعْوٌ
 بود و آو واقعہ شد در آخر اتم نہ بہر منکر قبلش و آورده زائدہ در جمع آن و اور ایسا بدل کردند

دُعوی شد پس و او و یاد یک کلمه بهم آمدند نخستین از ایشان ساکن بدل از چینی
 نبودن و او را یا کرده یا در یاد غام کردند دُعوی شد پس یا مستند و واقعه شد و آخر
 هم ممکن ماقبلش مضموم ضمه قبلش را بکسر و بدل کردند دُعوی شد پس ضمه اولی را نیز
 بکسر و بدل کردند از بجای مناسبیت یا تانی دُعوی شد **قانون** هر و اول لازم غیر بدل
 از همزه که واقعه شود در آخر هم ممکن قبل او مضموم باشد یا او آمده زاید در جمع آن و او
 را بیا بدل کنند و چون در مفرود مانع و موجب اعلال است آن و او آمده زاید مگر که
 قبل او و است دیگر متحرک باشد **مطلب** قانون چیست و اول لازم باشد غیر بدل از همزه باشد واقعه
 شود در آخر هم ممکن ماقبل او مضموم باشد یا او آمده زاید مگر در جمع باشد قبلش مضموم باشد آن و او را بیا بدل
 کردن واجب است اگر در جمع باشد ماقبل او آمده زاید باشد آن و او را بیا بدل کردن واجب است اگر در مفرود
 باشد ماقبل او مضموم باشد آن و او را بیا بدل کردن واجب است اگر در مفرود باشد ماقبل او آمده زاید باشد آن و او
 را بیا بدل کردن واجب نیست بلکه جائز است اگر ماقبل آن دیگر و متحرک باشد در اینجا واجب است مثال اول لازم
 که واقعه شود در آخر هم ممکن ماقبل او مضموم باشد در جمع چون دُعوی که در اصل دُعوی بود این و اول لازم است
 بدل از همزه نیست واقعه شده است در آخر هم ممکن ماقبل او مضموم است در جمع است این و او را بیا بدل کردند
 دُعوی شد پس و او و یاد یک کلمه بهم آمدند آن و او را بیا کرده یا در یاد غام کردند دُعوی شد پس یا مستند واقعه
 شد در آخر هم ممکن ماقبل او مضموم است ضمه قبلش را بکسر و بدل کردند دُعوی شد پس ضمه اولی را نیز بکسر و بدل
 کردند از بجای مناسبیت یا تانی و آذیل جمع دل که در اصل آذیل بود و واقعه شد در آخر هم ممکن ماقبل او مضموم
 است در جمع این و او را بیا بدل کردند آذیل شد پس یا مختلف واقعه شد در آخر هم ممکن ماقبل او مضموم است ضمه
 قبلش را بکسر و بدل کردند آذیل شد ضمه بر یا ثقیل بودند اختند آذیل شد پس التقاساکنین شد میان یاد
 تونین یا راحد ف کردند آذیل شد مثال و او که واقعه شود در آخر هم ممکن ماقبل او آمده زاید باشد در جمع مثال و او
 لازم که واقعه شود در آخر هم ممکن ماقبل او مضموم باشد در مفرود آن و او را بیا بدل کردن واجب است چون تونین که در
 اصل تونین بود و واقعه شد در آخر هم ممکن ماقبل او مضموم است در مفرود آن و او را بیا بدل کردند تونین شد

پس یا محقق واقع شد در آخر اسم ممکن ماقبل او مضموم است ضمناً قبلیش را بکسر و بدل کردند تسبیحاً شد پس ضمناً
بر یا ثقیل بود انداختند تسبیحاً شد پس التقاساً کنین شد میان یا و آون تنوین بار احدت کردند تنوین شد مثال
و او که واقع شود در آخر اسم ممکن ماقبل او و آورده زائده باشد در فرد چون مَدَّ عَجِيٌّ که در اصل مَدَّ عَوُّوٌّ بود
و او واقع شد در آخر اسم ممکن ماقبل او و آورده زائده است این و آور یا بدل کردند مَدَّ عَوُّوٌّ شد پس و او
و یا در یک کلمه با هم آید آن و آور یا کرده یا در یا ادغام کردند مَدَّ عَجِيٌّ شد یا واقع شد در آخر اسم ممکن ماقبل او
مضموم است ضمناً قبلیش را بکسر و بدل کردند مَدَّ عَجِيٌّ شد اینجا جائز است اگر قبل آن دیگر او مستحکماً باشد
انجا واجبست چون مَقْوُوٌّ بود این و او واقع شده است در آخر اسم ممکن ماقبل او و آورده
زائده است ماقبل این و او مستحکماً است این و آور یا بدل کردند مَقْوُوٌّ شد پس و او یا در یک کلمه با هم آید
و آور یا کرده یا در یا ادغام کردند مَقْوُوٌّ شد یا واقع شد در آخر اسم ممکن ماقبل او مضموم ضمناً قبلیش را
بکسر و بدل کردند مَقْوُوٌّ شد ماکفته که و لازم باشد احترامش از غیر لازم چون کَفُوٌّ این جا قانون جاری نه
کنم چرا ماکفته آن و او لازم باشد این عارضی است ماکفته بدل از همزه نباشد احترامش از شد که باشد چون کَفُوٌّ
در اصل کَفُوٌّ بود همزه را با او بدل کردند کَفُوٌّ شد اینجا قانون جاری نه کنم چرا ماکفته بدل از همزه نباشد این
است ماکفته که و او واقع شود در آخر اسم احترامش از فعل چون يَدٌ عَوُّوٌّ اینجا قانون جاری نه کنم چرا ماکفته در نام
باشد این در فعل است ماکفته که ممکن باشد احترامش از شد غیر ممکن چون كَفُوٌّ در اینجا قانون نه کنم چرا ماکفته در
آخر ممکن باشد این در آخر مبنی است از آخر گفتن احترامش از وسط چون قُوُوٌّ ماکفته که ماقبل او مضموم
یا آورده زائده باشد احترامش از شد که نباشد چون عَصُوٌّ كُوُوٌّ عَوُّوٌّ اینجا قانون جاری نه کنم چرا ماکفته ماقبل او
و آورده زائده یا او مضموم باشد این نیست **قانون** سه یا بیشتر یا محقق که واقع شود در آخر
اسم ممکن ماقبل او اگر یک حرف مضموم باشد ضمناً قبلیش را بکسر و بدل کنند و جو با
و اگر دو حرف مضموم باشند ثانی را و جو با اول را **مطلب** قانون چیست هر یا
مشد یا محقق که واقع شود در آخر اسم ممکن و ماقبل او اگر یک حرف مضموم بود ضمناً قبلیش را بکسر و بدل کردن واجب
است اگر دو حرف مضموم باشند متصل را بکسر و بدل کردن واجبست اولی را جو با بستر طیکه آن ضمه در اول کلمه

آورند و آج شد **قانون** هرگاه که واقع شود در آخر غیر منصرف در حالت رفع یا جر
 آن یا را حذف کنند و عوضش تنوین در آخرش در آورند و **مطلب** قانون چیست
 هرگاه که واقع شود در آخر غیر منصرف در حالت رفع یا جر آن یا را حذف کنند و عوضش تنوین در آخرش در آورند
 واجب است چون دو آج در و آچه که در اصل دو آج و آچه بودند و آو واقع شد در مقابل لام کلمه
 مقبلش کسور آن و آو را بیابیدل کردند دو آجی رو آچی شدیم یا واقع شد در آخر غیر منصرف در حالت رفع
 آن یا را حذف کنند عوضش تنوین در آخرش در آورند دو آج رو آچی شدند ما گفته که یا واقع شود در آخر غیر منصرف
 احتراز شد از وسط چون مبایع این یا واقع شد در غیر منصرف لیکن اینجا قانون جاری نه کنیم چرا ما گفته در آخر
 باشد این در وسط است ما گفته که در حالت رفع یا جر باشد احتراز شد از نصب چون رأیت صحاری
 و رأیت جواریه این یا واقع شد در آخر غیر منصرف لیکن اینجا قانون جاری نه کنیم چرا ما گفته در حالت رفع
 یا جر باشد این در حالت نصب است **تعلیل** کم ید ع کم ید ع الخ را از ید ع و
 ید عی الخ بنا کردند چون کم جازمه جدیده در اول اینها در آورند آخر اینها را جزم
 کرد علامت جزمی سقوط حروف علت شد در پنج پنج صیغه و سقوط نونات اعرابی
 شد در هفت هفت صیغه و سقوط حروف علت شد در دو دو صیغه زیرا آنچه بنی الخ المینی
 ما لا یتغیر آخر لا ید خول العوامل المختلفة علیه کم ید ع کم ید ع الخ شدند
قانون هر حرف علت ساکن غیر بدل از همزه که واقع شود در آخر فعل مضارع
 وقت دخول جوازم و بنا امر حاضر معلوم حذف شود و جوبا و در حالت وقف جواز اوقات
 لحوق شدن ضمیر فاعل و نون تاکید عود کند بر جاک خود و جوبا **مطلب** قانون
 چیست هر حرف علت ساکن باشد بدل از همزه نباشد واقع شود در آخر فعل مضارع وقت دخول جوازم و بنا
 کردن امر حاضر معلوم حذف شود و جوبا مثال جازم چون کم ید ع کم ید ع کم ید ع کم ید ع
 یزعی یخشی بودند این حرف علت ساکن است بدل از همزه نیست واقع شده است در آخر فعل
 مضارع و قیقه در اول اینها کم آمد حرف علت ساقط شد کم ید ع کم ید ع کم ید ع کم ید ع

مثال امر حاضر معلوم اذع از مِ اِخْشَسْ که در اصل تَنْدُ عَوْ تَرْجِي تَخْشِي بودند تا حرف مضارع
 را حذف کرده مابعدش ساکن ماند چون ابتدا ساکن محال بود در اولش همزه وصلی در آوردند حرف علت
 ساقط شد اذع از مِ اِخْشَسْ شد در در حالت وقف جوازاً مثال وَالْبَيْلِ إِذَا أَيْسُرُ در اصل يَسْمُرِي
 بود این حرف علت ساکن است بدل از همزه نیست واقع شده است در آخر فعل مضارع و تقبیه
 اینجا وقف کردند حرف علت ساقط شد وَالْبَيْلِ إِذَا أَيْسُرُ میخوانند گاهی در حالت غیر وقف ساقط
 شود چون مَا كُنَّا نَبْعُجُ در اصل نَبْعُجِي بود این حرف علت را ساقط کردند در در حالت غیر وقف مَا كُنَّا
 نَبْعُجُ شد و در وقت لحوق شدن ضمیر فاعل و وزن تاکید عود کند بر جائی خورد و جباراً چه مطلب است و تقبیه
 ضمیر فاعل و وزن تاکید لحوق شود حرف علت عود کند چون لَمْ يَكُنْ عَوًّا لَمْ يَزِمِيَا لَمْ يَخْشِيَا
 اذعوا از مِ اِخْشِيَا در اصل لَمْ يَكُنْ عَوًّا لَمْ يَزِمِيَا لَمْ يَخْشِيَا اذعوا از مِ اِخْشِيَا بودند و تقبیه
 ضمیر فاعل بدینها متصل شد حرف علت عود کرد لَمْ يَكُنْ عَوًّا لَمْ يَزِمِيَا لَمْ يَخْشِيَا اذعوا
 از مِ اِخْشِيَا شدند مثال نون تاکید اذعوا از مِ اِخْشِيَا که در اصل اذعوا از مِ اِخْشِيَا
 بودند چون نون تاکید بدینها متصل شد حرف علت عود کرد اذعوا از مِ اِخْشِيَا شدند ما گفته
 حرف علت ساکن باشد احتراز شد از متحرک چون لَمْ يَكُنْ عَوًّا لَمْ يَزِمِيَا لَمْ يَخْشِيَا این حرف علت بدل از همزه
 نیست واقع شده است در آخر فعل مضارع لیکن قانون جاری نه کنیم چرا ما گفته که ساکن باشد این متحرک است
 ما گفته بدل از همزه نباشد احتراز شد که باشد چون يَجْرُو وَيَجْرُو وَيَجْرُو وَيَجْرُو وَيَجْرُو وَيَجْرُو
 يَجْرُو بودند همزه را حرف علت بدل کردند يَجْرُو وَيَجْرُو وَيَجْرُو وَيَجْرُو وَيَجْرُو وَيَجْرُو
 واقع شده است در آخر فعل مضارع لیکن قانون جاری نه کنیم چرا ما گفته بدل از همزه نباشد
 این است ما گفته که واقع شود در آخر فعل مضارع احتراز شد از وسط چون يَقُولُ يَبِيعُ اینجا قانون جاری
 نه کنیم چرا ما گفته واقع شود در آخر فعل مضارع و این در وسط است که سوال کند که در لَمْ يَكُنْ عَوًّا
 چرا حذف کردند جواب اینجا بسبب التقاساکنین حذف شده است **تعلیل** لَمْ يَكُنْ عَوًّا که در اصل
 لَمْ يَكُنْ عَوًّا بود چون نون تاکید تقبیه بدو متصل شد لَمْ يَكُنْ عَوًّا شد پس التقاساکنین

شد میان و آو و نون مدغمه علی غیری حدی چون التقاسا کنین علی غیری حدی
 جائز بود و اول ایشان ساکن غیر مدغمه و آو جمع بود بنا بر این و آو را حرکت ضممه دادند
 لیتد عوون شد لیتد عین که در اصل لیتد عی بود چون نون تاکید ثقیله بدو متصل
 شد لیتد عین شد پس التقاسا کنین میان یا و نون مدغمه علی غیری حدی چون
 التقاسا کنین علی غیری حدی جائز نبود بنا بر این یا را حرکت کسره دادند لکن
 الساکن اذ احرك حركه یا لکن لیتد عین شد قانون هر جا التقاسا کنین
 علی غیری حدی اول ساکن غیر مدغمه و آو جمع باشد آن را حرکت ضممه دهند غالباً
مطلب قانون چیست هر جا که التقاسا کنین علی غیری حدی باشد اول ساکن غیر مدغمه و آو
 جمع باشد آن را حرکت ضممه دادن غالباً است مثال لیتد عوون که در اصل لیتد عو بود چون نون تاکید
 ثقیله بدو متصل شد لیتد عوون شد پس التقاسا کنین شد میان و آو و نون مدغمه علی غیری حدی که این
 التقاسا کنین علی غیری حدی است این را حرکت ضممه دادند لیتد عوون شد و غالباً را چه معنی است
 که و آو را حرکت ضممه دادن اکثر است لیتد عوون بخواندن اکثر است لیتد عوون خواندن اقل است از
 بئانی تا بعداری و آو و نون گاهی در و آو که ضممه خوانده کنند مثال لو استقطعنا خواندن اقل است در میان
 و آو و در میان و آو لیتد عوون چه مناسبت است آن غیر مدغمه است و این هم غیر مدغمه است ما گفته که غیر
 مدغمه باشد احتراز شد از مدغمه چون اضریین که در اصل اضری بود چون نون تاکید ثقیله بدو متصل شد
 اضریوون شد پس التقاسا کنین شد میان و آو و نون مدغمه لکن قالون جاری نه کنیم چه ما گفته غیر مدغمه باشد
 این مدغمه است ما گفته که و آو جمع باشد احتراز شد از غیر چون لو استقطعنا در اصل لو استقطعنا بود اینجا
 التقاسا کنین علی غیری حدی لکن قالون جاری نه کنیم چه ما گفته و آو جمع باشد این غیر جمع است
تعلیل دغی در اصل دغوی بود و آو واقع شد بجای لام کلمه در فعلی
 اسمی آن و آو را بیابدل کردند دغی شد **قانون** هر فعلی اسمی و آو لام کلمه
 آن یا شود و جو با و فعلی اسمی عکس آن **مطلب** قانون چیست که و آو واقع شود بجای

لام کلمه در فعلی اسمی آنرا را بیابدل کردن واجب است چون دُعِی و عَلِی و دُنِی که در اصل دُعِوِی
 عَلِوِی دُنِوِی بودند این واو واقع شده است بجائے لام کلمه در فعلی اسمی این را بیابدل کردند
 دُعِی عَلِی دُنِی شدند و فعلی اسمی عکس آن این را چه مطلب است اگر این طور یا واقع شود بجائے
 لام کلمه در فعلی اسمی آنرا را بیابدل کردن واجب است چون تَقْوِی بَقْوِی که در اصل تَقِی بَقِی بود
 این یا واقع شد بجائے لام کلمه در فعلی اسمی این را با او بدل کردند تَقْوِی بَقْوِی شدند ما گفته که واو واقع
 شود بجائے لام کلمه احترام از شد از غیر چون وُعَدِی و قُوِی این جا قانون جاری نکند چرا ما گفته در
 مقابلے لام کلمه باشد این در قاف و عین است ما گفته در فعلی اسمی باشد احترام از شد از غیر چون غَمِی
 (زن غم آکنده) اینجا قانون جاری نکند چرا ما گفته در فعلی اسمی باشد این در فَعْلِ صفتی است ما گفته
 فعلی اسمی باشد احترام از شد از فعلی صفتی چون صَدِی یا (زن تشنه) اینجا قانون جاری نکند چرا ما گفته
 در فعلی اسمی باشد این فعلی صفتی است **تعلیل** از مَوَدِی اصل رَحِی بود یا واقع شد در آخر
 فعل بعد ضمّه آن یا را با او بدل کردند مَوَدِی شد **قانون** هر یا که واقع شود در آخر
 فعل بعد ضمّه آن یا و او شود **مطلب** قانون چیست هر یا که واقع شود در آخر فعل بعد
 ضمّه آن را با او بدل کردن واجب است مثال مَوَدِی که در اصل رَحِی بود این یا واقع شده است در آخر
 فعل بعد ضمّه آن را با او بدل کردند مَوَدِی شد ما گفته که یا واقع شود در آخر فعل احترام از شد از غیر چون بیع
 اینجا قانون جاری نکند چرا ما گفته در آخر باشد این در وسط است ما گفته در آخر فعل باشد احترام از شد
 از اسم چون تَرَامِی که در اصل تَرَامِی بود یا سَخَف و واقع شد در آخر اسم ممکن ما قبل او یک حرف مضموم
 است ضمّه ما قبلش بکسر بدل کردند تَرَامِی شد ضمّه بر یا ثقیل بود انداختند تَرَامِی تَرَامِی تقاسا کنین شد
 میان یا و تونین یا را حذف کردند تَرَامِی شد اینجا قانون جاری نکند چرا ما گفته در آخر فعل باشد این در آخر اسم
 است ما گفته بعد ضمّه باشد احترام از شد از غیر چون رَحِی و خَشِی این یا واقع شده است در آخر فعل ممکن قانون
 جاری نکند چرا ما گفته بعد ضمّه باشد این بعد ضمّه نیست **تعلیل** رَخِی یا را از رَخِی بنا کردند
 رد کردند بسبب اصل او رَخِی بود حرف اول را بر حال خود گذاشته

ثانی را فتح داده سیوم جا الف علامت جمع اقصی در آورده حرفیکه مابعد الف
علامت جمع اقصی شد از کسره داده تا و حده و تنوین تمکن را حذف کردند رخایو
شد پس یا واقع شد بعد الف مفاعل آنبار ابهمزه بدل کردند رخاء و شپس
و آو واقع شد بجائے لام کلمه ما قبلش مکسور آن و آور ابیا بدل کردند رخاء ی شپس
همزه واقع شد بعد الف مفاعل قبل یا و در مفرد قبل یا نبود آن همزه را ابیا مفتوح
بدل کردند رخایی شد یا متحرک ما قبلش مفتوح آن یا را بالف بدل کردند رخایا شد
قانون هر همزه که واقع شود بعد الف مفاعل قبل یا و در مفرد قبل یا نبود آن همزه
را ابیا مفتوح بدل کنند و جوبا مگر که و آو واقع شود در مفرد بعد الف چهارم جا چرا که انهمزه
را ابوا مفتوح بدل کنند و جوبا اما اشاوی جمع اشیاء و هکذا وی جمع هدیه
شاد است مطلب قانون همیشه هر همزه که واقع شود بعد الف مفاعل قبل یا و در مفرد
یا نبود آنرا همزه بدل کردن واجب است چهل رخایا جمع رخیه و خطایا جمع خطیه و رخیه
را جمع اقصی بنا کردند و کردند بسوی اهلش که در اصل رخیه بود حرف اول را بر حال خود گذاشته ثانی را
فتح داده سیوم جا الف علامت جمع اقصی داده آورده حرفیکه مابعد الف علامت جمع اقصی شد از کسره
داده رخایو شد یا واقع شد بعد الف مفاعل آن یا را همزه بدل کردند رخاء و شد و آو واقع شد
بجائے لام کلمه ما قبلش مکسور آنرا و ابیا بدل کردند رخایی شد خطیه مابعد الف جمع اقصی بنا کردند حرف اول
را بر حال خود گذاشته ثانی را فتح داده سیوم جا الف علامت جمع اقصی در آورده حرفیکه مابعد الف علامت
جمع اقصی شد از کسره داده تا و حده و تنوین تمکن را حذف کردند خطایی شد یا واقع شد بعد الف مفاعل
آن یا را همزه بدل کردند خطاء و شد و همزه در یک کلمه هم آمدند یک از ایشان مکسور بود ثانی را ابیا بدل کنند
خطایی شد این همزه واقع شد بعد الف مفاعل قبل یا و در مفرد قبل یا نبود آن همزه را ابیا مفتوح بدل کنند
رخایی و خطایی شدند یا متحرک ما قبلش مفتوح آن یا را بالف بدل کردند رخایا و خطایا شدند این طور
همزه واقع شود بعد الف مفاعل قبل یا و در مفرد قبل یا نبود آنرا و آو واقع شود در مفرد بعد الف چهارم جا چرا که آن

ہمزہ را بواو مفتوحہ بدل کردن واجب است مثال چون اداوی جمع اداوہ و ہرک اوی جمع ہرک اوی
 اداوہ ہرک اوی را جمع قصی بنا کردند حرف اول را فتح دادہ ثانی را بر حال خود گذاشتہ سیوم جا الف
 علامت جمع قصی در آورده حرفیکہ ما بعد الف علامت جمع قصی شد از ہمزہ بدل کردہ و کسرہ دادہ تا
 واحدہ و تنوین تکون را حذف کردہ اداوی و ہرک اوی و شدند و او واقع شد بجائے لام کلبش مکسور اواو
 را بیا بدل کردہ اداوی و ہرک اوی شدند این ہمزہ واقع شد بعد الف مفاعل قبل یاود در مفرد قبل یاود
 لیکن و او واقع شد در مفرد بعد الف چہارم جا چہرا کہ ہمزہ را بواو مفتوحہ بدل کردہ واجب است ہمزہ
 را بواو مفتوحہ بدل کردند اداوی ہرک اوی شدند یا متحرک ما قبلش مفتوح آنجا را با الف بدل کردند اداوی
 ہرک اوی شد تا اشاوی جمع اشیاء و ہرک اوی جمع ہرک اوی شد تا اشیاء
 جمع قصی بنا کردند حرف اول را بر حال خود گذاشتہ ثانی را فتح دادہ سیوم جا الف علامت جمع قصی در
 آورده حرفیکہ ما بعد الف علامت جمع قصی شد از کسرہ دادہ بعد الف اداوی مکسور از بیا بدل
 کردند اشیاء یعنی ہمزہ را جنس با قبل کردہ جنس را در جنس اداوی کردہ اشیاء
 شد یا مدغم را حذف کردند اشیاء یعنی یا واقع شد بعد الف مفاعل از ہمزہ بدل کردند اشیاء یعنی شد
 جمع ہرک اوی را جمع قصی بنا کردند حرف اول را بر حال خود گذاشتہ ثانی را فتح دادہ سیوم جا الف علامت
 قصی در آورده حرفیکہ ما بعد الف علامت جمع قصی شد از کسرہ دادہ تا واحدہ و تنوین تکون را حذف
 کردند ہرک اوی یعنی یا واقع شد بعد الف مفاعل از ہمزہ بدل کردند ہرک اوی یعنی شد دو ہمزہ
 در یک کلمہ با ہم آمدند یکے از نشان مکسور بود ثانی را بیا بدل کردند اشیاء یعنی شدند این ہمزہ واقع
 شد بعد الف مفاعل قبل یاود در مفرد یا بود قیاس این بود کہ این را بیا مفتوحہ بدل کنند کہ او در مفرد بعد الف
 چہارم جا واقع شد لیکن این ہمزہ را بواو مفتوحہ بدل کردن شاذست ما گفتہ کہ ہمزہ واقعہ شود
 بعد الف مفاعل قبل یا امر از شد کہ قبل یا بود جمع ششک افع جمع ششک افع این را جمع قصی بنا
 کردند حرف اول را بر حال خود گذاشتہ ثانی را فتح دادہ سیوم جا الف علامت جمع قصی در آورده حرفیکہ
 ما بعد الف علامت جمع قصی شد از کسرہ دادہ تنوین تکون را حذف کردند ششک یعنی یا واقع

شد بعد الف مفاعل این یا را به همزه بدل کردند فتراکب شد این همزه واقع شد بعد الف مفاعل لیکن
 قانون جاری کنیم چه ما گفته قبل یا باشد این قبل یا نیست ما گفته که در مفروق قبل یا باشد احتراز شد که باشد چون
 جوامع جمع جابجاییه این را جمع قصصی بنا کردند حرف اول را بر حال خود گذاشته چنانی که مده بود از ابو و نحو
 بدل کردند سیوم جالف علامت جمع اقصی در آورده حرفیکه مابعد الف علامت جمع اقصی شد آنرا کسره داده
 تا واحد و تنوین تکین را حذف کردند جوی شد این همزه واقع شد بعد الف مفاعل قبل یا لیکن اینجا قانون جاری
 کنیم چه ما گفته در مفروق قبل یا باشد این است **تعلیل** رُحِي و رُحِيَّة و رُحِيَّة بنا کردند و
 کردند سُوئے اصلش که اصل او رُحِيَّة و رُحِيَّة بود حرف اول را ضمه داده ثانی را
 فتحه و او سوئم جای علامت تصغیر کرده حرفیکه مابعد یا تصغیر شد آنرا کسره داده رُحِيَّة و
 رُحِيَّة شدند و حرف از یک جنس در یک کلمه با هم آمدند اول ساکن ثانی متحرک
 اول را در ثانی ادغام کردند رُحِيَّة و رُحِيَّة شدند پس و او واقع شد بجای لام کلمتش
 کسور آن و او را بیا بدل کردند رُحِيَّة و رُحِيَّة شدند پس اجتماع ثلثه بیاءات شد در
 یک کلمه اول مدغم در ثانی ثالث مقابله لام کلمه بود ثلثه حذف کردند نسبتاً منسیباً
 رُحِيَّة و رُحِيَّة شدند **قانون** هر جاسه یا اگر جمع شوند در یک کلمه اول مدغم در ثانی
 ثالث مقابله لام کلمه باشد ثالث را حذف کنند نسبتاً منسیباً این شرط که فعل و جاری
 مجری فعل نباشد **مطلب** قانون چیست هر جا که سه یا جمع شوند در یک کلمه اول مدغم در ثانی
 ثالث مقابله لام کلمه باشد ثالث نسبتاً منسیباً حذف کنند این طور که در فعل و جاری مجری فعل نباشد چون
 رُحِيَّة و رُحِيَّة که در اصل رُحِيَّة و رُحِيَّة بودند و او واقع شد بجای لام کلمه مابیش کسور آنرا و او را بیا بدل
 کردند رُحِيَّة و رُحِيَّة شدند پس اجتماع ثلثه بیاءات شد در یک کلمه اول مدغم در ثانی ثالث مقابله
 لام کلمه بود ثالث را حذف کردند نسبتاً منسیباً رُحِيَّة و رُحِيَّة شدند ما گفته که اول مدغم در ثانی باشد احتراز
 شد از غیر چون ظبیی اینجا قانون جاری نه کنیم چه ما گفته اول مدغم در ثانی باشد اینجا ثانی مدغم در ثالث
 است ما گفته که سیوم مقابله کلمه باشد احتراز شد از غیر چون مَقْبِيل و مَقْبِيلَةٌ اینجا قانون جاری

که کنیم چرا ما گفته تا نسبت مقابلہ لام کلمہ باشد این نیست ما گفته در فعل و جاری مجری فعل نباشد حراز شد
 کہ باشد چون یحییٰ یحییٰ ای کہ در اصل یحییٰ یحییٰ بودند اینجا قانون جاری نہ کنیم چرا ما گفته در فعل
 و جاری مجری فعل نباشد این است **قانون** ہر دو یا بیشتر کہ واقعہ شوند در آخر ہم
 ممکن حذف کنند مثلاً دثانی را نسبتاً یا این شرط کہ مشد دثانی از برای
 نسبت و مصدریت و مبالغہ نباشند **مطلب** قانون چیست دو یا بیشتر کہ واقعہ
 شوند در آخر ہم ممکن حذف کنند مثلاً دثانی را نسبتاً یا این شرط کہ مشد دثانی از برای نسبت و مصدریت
 و مبالغہ نباشد چون **مطلب** تصغیر مطوآء کہ در اصل مطوآئی بود این را تصغیر بنا کردند حرف اول
 منہ دادہ ثانی افتحہ دادہ سوم جا یا علامت تصغیر آورده حرفیکہ یا بعد با علامت تصغیر شد از اگر دادہ بعد ہ
 الف آمد ما قبلش مکسور از ایابدل کردند مطیوی شد و حرف از یک جنس در یک کلمہ با ہم آمدند
 اول را دثانی ادغام کردند مطیوی شد پس و آو یا در یک کلمہ ہم آمدند نخستین از نشان ساکن بدل از
 چیرے نبود آنو اولیا کردہ یا در ادغام کردند مطیوی شد این دو یا بیشتر واقعہ شدہ اند در آخر ہم
 ممکن ثانی را حذف کردند نسبتاً چو کہ مشد دثانی از برای نسبت و مصدریت و مبالغہ نیست ما گفته
 مشد دثانی از برای نسبت و مصدریت و مبالغہ نباشد حراز شد کہ باشد چون **مطلب** غزبی و غزبیہ
 اینجا قانون جاری نہ کنیم چرا ما گفته کہ مشد دثانی از برای نسبت و مصدریت و مبالغہ نباشد این است
قانون ہر دو کہ واقعہ شود در مقابلہ لام کلمہ ہم مفعول آن باب کہ ماضی آن مکسور
 العین باشد آن و آو را ایابدل کنند و جو با امتداد ضیئہ و مروضوۃ شاذ است
مطلب قانون چیست ہر دو کہ واقعہ شود بجائے لام کلمہ ہم مفعول آن باب کہ ماضی آن مکسور
 العین باشد آن و آو را ایابدل کردن واجب است مثال مروضی کہ در اصل مروضو بود آن
 و آو را ایابدل کردند مروضوی شد پس و آو یا در یک کلمہ با ہم آمدند نخستین از نشان ساکن بدل از
 نبود آن و آو را یا کردہ یا در ادغام کردند مروضی شد پس یا مشد دو واقعہ شد در آخر ہم ممکن ماضی و
 مضموم است منہ ما قبلش را مکسور بدل کردند مروضی شد ما گفته کہ آو واقعہ شود مقابلہ لام کلمہ حراز

شد از قافونین چون **مُخَوِّفًا وَمَوْجُوعًا** ما گفته که و آو واقع شود بجائے لام کلمه اسم مفعول آن باب که
 ماضی آن کسور لعین باشد احتراز شد از **مَنْ عُوَامًا دَا ضِيَّةً وَمَوْضُوعًا** شاست است
قانون هر آو و یا که واقع شود قبل تا تانیث یا زیادت **فَعَلَّانٌ** ماقبل او و آو
 مضموم باشد ضممه ماقبلش را بکسره بدل کنند و جو با و اگر غیر آو باشد تا آن یا را
 بواو بدل کنند و جو با و او بر حال ماند **مطلب** قافون چیست و آو و یا واقع شوند قبل
 تا تانیث یا زیادت **فَعَلَّانٌ** بعد از آن نظر کنند اگر ماقبل آنها و آو مضموم باشد تا ضممه ماقبلش را بکسره
 بدل کردن واجب است و اگر سوا و آو باشد تا آن یا را بواو بدل کردن واجب است مثل **أَوَّ**
 و یا که واقع شوند قبل تا تانیث یا زیادت **فَعَلَّانٌ** و ماقبل آنها و آو مضموم باشد چون **قَوِيَّةٌ** و
قَوِيَانٍ و **طَوِيَّةٌ** و **طَوِيَانٍ** که در اصل **قَوُوقَةٌ** و **قَوُوقَانٍ** و **طَوُوقَةٌ** و **طَوُوقَانٍ** بود و ضممه را
 بکسره بدل کردند **قَوِيَّةٌ** و **قَوِيَانٍ** و **طَوِيَّةٌ** و **طَوِيَانٍ** ضممه را بکسره بسیاری از نخاعه و آنخش و
 مبره است اما **سَبُوبٌ قَوُوقَانٌ** بدون ابدال و ادغام میخواند و ابو الفتح **قَوَانٌ** بالادغام گفته
 است مثال یا که واقع شود قبل تا تانیث و زیادت **فَعَلَّانٌ** و ماقبل آن مضموم غیر آو باشد چون
رَمُوقَةٌ و **رَمُوقَانٍ** که در اصل **رَمِيَّةٌ** و **رَمِيَانٍ** بود و ماقبل یا واقع شد قبل تا تانیث و زیادت **فَعَلَّانٌ**
 و ماقبل این و آو مضموم نیست این یا را بواو بدل کردن واجب است **رَمُوقَةٌ** و **رَمُوقَانٍ** خواندن و آو
 است مثال و آو که واقع شود قبل تا تانیث یا زیادت **فَعَلَّانٌ** چون
رَحُوقَةٌ و **رَحُوقَانٍ** این و آو بر حال خود ماند و

اللَّهُمَّ اغْفِرْ لِكَاتِبِهِ وَلِوَالِدَيْهِ وَأَسْتَغِيْرُ بِكَ مِنْ سَعْيِي فِيهِ

شرح ابواب ناقص واوی یانی

باب اول ناقص واوی از باب فعل یفعل چون الدعا

وَالدَّعْوَةُ نَوَادِنُ دَعَا يَدْعُو دُعَاءً فَهُوَ دَاعٍ وَدُعِيَ يَدْعَى دُعَاءً
فَدَاكَ مَدَّ عَوْ لَمْ يَدْعُ لَمْ يَدْعُ لَمْ يَدْعُ لَمْ يَدْعُ

باب دوم ناقص واوی از باب فعل یفعل چون الرضاء و

الرِّضْوَانُ نَوَادِنُ رَضِيَ يَرْضَى رِضَاءً فَهُوَ رَاضٍ وَرُضِيَ يَرْضَى رِضَاءً
فَدَاكَ مَرَضِيَ لَمْ يَرْضَ لَمْ يَرْضَ لَمْ يَرْضَ لَمْ يَرْضَ

باب سوم ناقص واوی از باب فعل یفعل چون الرخوع و نرم

شَدَن رَخُو يَرْخُو رِخَاءً وَرِخْلَةٌ فَهُوَ رِخِيٌّ وَرِخِيَ يَرْخِي رِخَاءً وَرِخَاوَةٌ فَدَاكَ
مَرِخُو لَمْ يَرْخُ لَمْ يَرْخُ لَمْ يَرْخُ لَمْ يَرْخُ

باب اول ناقص یانی از باب فعل یفعل چون الرمى و التوسه

تیر انداختن رَمَى يَرْمِي رَمِيًّا فَهُوَ رَامٍ وَرَمِيَ يَرْمِي رَمِيًّا فَدَاكَ مَرَمِيٌّ لَمْ يَرْمِ
لَمْ يَرْمِ لَمْ يَرْمِ لَمْ يَرْمِ لَمْ يَرْمِ لَمْ يَرْمِ لَمْ يَرْمِ لَمْ يَرْمِ

باب دوم ناقص یانی از باب فعل یفعل چون يخشى و الخشية و الخش

خَشِيَ يَخْشَى خَشِيًّا وَخَشِيَّةٌ فَهُوَ خَاشٍ وَخَشِيَ يَخْشَى خَشِيًّا فَدَاكَ
خَشِيٌّ لَمْ يَخْشَ لَمْ يَخْشَ لَمْ يَخْشَ لَمْ يَخْشَ لَمْ يَخْشَ لَمْ يَخْشَ لَمْ يَخْشَ

باب اول ناقص واوی چون الأعطاء و ادان أعطى

يُعْطَى إِعْطَاءً فَهُوَ مُعْطٍ وَاعْطَى يُعْطَى إِعْطَاءً فَدَاكَ مُعْطٌ لَمْ يُعْطِ لَمْ يُعْطِ
لَمْ يُعْطِ لَمْ يُعْطِ لَمْ يُعْطِ لَمْ يُعْطِ لَمْ يُعْطِ لَمْ يُعْطِ

باب تَفْعِيلُ تَاْفِصٍ بِأَلِيٍّ چوں التَّسْمِيَةُ تَامِيْدُن سَمَى لِسَمِيٍّ
تَسْمِيَةٌ فَهُوَ مُسَمًّى وَسَمِيٍّ لِسَمِيٍّ تَسْمِيَةٌ فَذَلِكَ مُسَمًّى لَمْ يُسَمَّ لَمْ يُسَمَّ

لَا يُسَمَّى لَا يُسَمَّى لَنْ لِسَمِيٍّ لَنْ لِسَمِيٍّ الْأَمْرُ مِنْهُ سَمَّ الْخ

باب اِفْتِعَالُ تَاْفِصٍ بِأَلِيٍّ چوں اِجْتِبَاءُ بِرُكُزِيْدِن اِجْتَبَى مُجْتَبًى
اِجْتِبَاءً فَهُوَ مُجْتَبًى وَاجْتَبَى مُجْتَبًى اِجْتِبَاءً فَذَلِكَ مُجْتَبًى الْخ

باب اِنْفِعَالُ تَاْفِصٍ بِأَلِيٍّ چوں اِلْتِحَاءُ مُخَوِّشِدِن اِنْتَحَى بِتَحْمِيٍّ
اِنْتِحَاءً فَهُوَ مُتَحْمًى وَتَحْمَى اِنْتِحَاءً فَذَلِكَ مُتَحْمًى الْخ

شروع ابواب لقیف

باب اوّل لقیف مفروق از باب فَعَلَ يَفْعَلُ چوں
الْوَقِيُّ وَالْوَقَايَةُ تَكَادُ اِشْتَرَا وَتَقِيٌّ وَتَقِيًّا فَهُوَ وَاقٍ وَوَقِيٌّ وَوَقِيًّا فَذَلِكَ
مَوْقِيٌّ لَمْ يَمُوقْ لَمْ يَوْقِي الْأَمْرُ مِنْهُ قِي لَتَوْقٍ الْخ

باب دوم لقیف مفروق از باب فَعَلَ يَفْعَلُ چوں اَلْوَجِيُّ سَوَّهُ
شَدْنِ سَمَّ سَتَوْرَجِيٍّ يَوْجِيٍّ وَجِيًّا فَهُوَ وَاجٍ وَوَجِيٍّ يَوْجِيٍّ وَجِيًّا فَذَلِكَ
مَوْجِيٌّ لَمْ يَمُوجْ لَمْ يَوْجِ لَا يَوْجِيٍّ لَا يَوْجِيٍّ لَنْ يَوْجِيٍّ لَنْ يَوْجِيٍّ الْخ

باب سوم لقیف مفروق از باب فَعَلَ يَفْعَلُ چوں اَلْوَلِيُّ وَالْوَلَاةُ
تَزْوِيكُ شَدْنِ اَوْلِيٍّ وَاَوْلِيًّا فَهُوَ وَاِلٍ وَاَوْلِيٍّ وَاَوْلِيًّا فَذَلِكَ مَوْوِيٌّ
لَمْ يَلِ لَمْ يَوْلِ الْخ

باب اوّل لقیف مقرون از باب فَعَلَ يَفْعَلُ چوں اَلطِّيُّ تَوْرِيْدِن

طَوِيَ يَطْوِي طَيًّا فَهُوَ طَاوٍ وَطَوِيَ يَطْوِي طَيًّا فَذَكَ الْمَطْوِيُّ كَمَا يَطْوِي
كَمَا يَطْوِي لَا يَطْوِي لَا يَطْوِي الخ

باب دوم لفيف مقرون از باب فعل يفعل چون القَوَّةُ
تَوَانَشَدْنَ قَوِيَّ يَقْوِي قُوَّةً فَهُوَ قَاوٍ وَقَوِيَّ يَقْوِي قُوَّةً فَذَكَ الْمَقْوِيُّ
كَمَا يَقْوِي كَمَا يَقْوِي لَا يَقْوِي لَا يَقْوِي الخ

باب افعال از لفيف مقرون اَوْقَى يَوْقِي الْيَقَاءَ فَهُوَ مَوْقِيٌّ
وَأَوْقَى يَوْقِي الْيَقَاءَ فَذَكَ الْمَوْقِيُّ كَمَا يَوْقِي كَمَا يَوْقِي الخ

باب افعال از لفيف مقرون اَوْقَى يَوْقِي الْيَقَاءَ فَهُوَ مَوْقِيٌّ
وَأَوْقَى يَوْقِي الْيَقَاءَ فَذَكَ الْمَوْقِيُّ كَمَا يَوْقِي كَمَا يَوْقِي الخ

باب افعال از لفيف مقرون اَوْقَى يَوْقِي الْيَقَاءَ فَهُوَ مَوْقِيٌّ
وَأَوْقَى يَوْقِي الْيَقَاءَ فَذَكَ الْمَوْقِيُّ كَمَا يَوْقِي كَمَا يَوْقِي الخ

باب افعال از لفيف مقرون اَوْقَى يَوْقِي الْيَقَاءَ فَهُوَ مَوْقِيٌّ
وَأَوْقَى يَوْقِي الْيَقَاءَ فَذَكَ الْمَوْقِيُّ كَمَا يَوْقِي كَمَا يَوْقِي الخ

شرح قوانین ابواب مهموز

قانون هر همزه ساکن مظهر که قبل او متحرک باشد همزه در دوم کلمه اگر
غیر از همزه باشد تا مطلقاً آن همزه ساکن را بوق حرکت ماقبل بدل کند جوازا
باین شرط که باعث تحریک موجود نباشد **مطلب** قانون چیست هر همزه ساکن
مظهر که ماقبل او متحرک باشد اگر ماقبل او همزه متحرک باشد تا این شرط است که در دوم کلمه باشد

اگر ماقبل او متحرک غیر از همزه باشد تماماً مطلقاً راجح معنی است ماقبل آن همزه متحرک باشد خواه
در یک کلمه باشد خواه در دو کلمه باعث تحریک هم موجود نباشد آن همزه ساکن راجح علت بدل
کردن جائز است مثال همزه ساکن که ماقبل او متحرک همزه در دو کلمه باشد چون يَقْرَعُ زُرْكَانٌ يَقْوَعُ
زُرْبِقَارِ عَزْرُكَ اِعْزُرْ زُرْكَانٌ يَقْدَعُ اِعْزُرْ زُرْبِقَارِ عِزْرُ بُودند همزه در راجح
کلام ساقط شد يَقْرَعُ عَزْرُكَ زُرْكَانٌ يَقْرَعُ عَزْرُ زُرْبِقَارِ عِزْرُ بُودند این همزه ساکن مظهر است
ماقبل او متحرک است و در دو کلمه هم است باعث تحریک هم موجود نیست این همزه ساکن بوقی حرکت قبل
بدل کردن جائز است يَقْرَعُ وَ زُرْكَانٌ يَقْرَعُ اِعْزُرْ زُرْبِقَارِ عِزْرُ بُودند مثال همزه
ساکن مظهر که ماقبل او متحرک غیر همزه در یک کلمه باشد چون يَأْخُذُ يَأْخُذُ مِأْخُذٌ این
همزه ساکن مظهر است قبل او متحرک است غیر همزه این بوقی حرکت قبل بدل کردند يَأْخُذُ يُوْخِذُ مِأْخُذٌ خوانند چراست مثل
همزه ساکن مظهر که قبل او متحرک غیر از همزه در دو کلمه باشد چون وَإِلَى الْهُدَىٰ اتَّابَا وَالَّذِينَ يُؤْمِنُ وَيَقُولُونَ لَا كُفْرَ
إِلَّا فِي الْهُدَىٰ إِيَّا عِنَّا وَالَّذِينَ اتَّابَا وَالَّذِينَ يُؤْمِنُ وَيَقُولُونَ لَا كُفْرَ إِلَّا فِي الْهُدَىٰ اتَّابَا خوانند پس نقل است
میان الف و همزه و الف و یا اول ساکن مده بود آنرا حذف کردند إِلَى الْهُدَىٰ اتَّابَا وَالَّذِينَ يُؤْمِنُ وَيَقُولُونَ
عَدَدٌ نِيَّ شَدِيدٌ این همزه ساکن مظهر است ماقبل او متحرک است غیر همزه در دو کلمه و باعث تحریک هم
موجود نیست این همزه ساکن راجح علت بوقی حرکت ماقبل بدل کردن جائز است إِلَى الْهُدَىٰ اتَّابَا
وَالَّذِينَ يُؤْمِنُ وَيَقُولُونَ لَا كُفْرَ إِلَّا فِي الْهُدَىٰ اتَّابَا خواندن جائز است ماقفیه که همزه ساکن باشد احتراف شد از
متحرک چون سَعَّلٌ این همزه مظهر است ماقبل او متحرک است کلمه یک است باعث تحریک هم موجود نیست
لیکن در اینجا قانون جاری نمیکنم زیرا آنچه ماقفیه همزه ساکن بود این متحرک است ماقفیه مظهر باشد احتراف آمد
از مدغم چون سَعَّلٌ لَيْسَ سَعَّلٌ این همزه ساکن است ماقبل او متحرک است کلمه یک است باعث تحریک
هم موجود نیست لیکن در اینجا قانون جاری نمیکنم زیرا آنچه ماقفیه مظهر بود این مدغم است ماقفیه اگر آن همزه متحرک
باشد تا این شرط است که همزه در دیگر کلمه باشد احتراف شد از یک کلمه چون آمَنَ أَوْ مَنَ اِيْمَانًا این همزه
ساکن مظهر است کلمه هم یک است ماقبل هم متحرک است باعث تحریک هم موجود نیست لیکن در اینجا قانون

جاری نیکنم زیرا آنچه ما گفته اگر ماقبل او همزه متحرک باشد تا این شرط است که همزه متحرک در دوم کلمه باشد
این در یک کلمه است ما گفته باعث تحرک وجود نباشد احتراز شد که باشد چون اَعْمُرُ اَعْمُرُ و سُنُّ که در اصل
اَعْمُرُ و سُنُّ بودند این همزه ساکن منظر است ماقبل او متحرک است کلمه یک است لیکن قانون جاری
نیکنم چرا ما گفته که باعث تحرک وجود نباشد در اینجا است و در اَعْمُرُ و سُنُّ دو حرف از یک جنس در یک کلمه
بهم آمدند حرکت اولی را نقل کرده با قبل داده اول را در ثانی ادغام کردند اَعْمُرُ شد و در اَعْمُرُ و سُنُّ صفت
برو او نقل بود نقل کرده با قبل داده اَعْمُرُ و سُنُّ شد **قانون** هر همزه ساکن منظر که قبل
او دیگر همزه متحرک باشد در آن کلمه آن همزه ساکن را بدل کنند بحرف علت بر
و فوق حرکت ماقبل و جویا باین بشرط که باعث تحرک وجود نباشد **مطلب**
قانون چیست همزه ساکن منظر باشد ماقبل او دیگر همزه متحرک در آن کلمه بشرطیکه باعث تحرک
وجود نباشد آن همزه ساکن را بحرف علت بر وفق حرکت قبل بدل کرن واجب است مثال اَعْمُرُ
اَعْمُرُ اَعْمُرُ ایمانا که در اصل اَعْمُرُ اَعْمُرُ اَعْمُرُ ایمانا بودند این جا همه شرائط موجود اند این همزه
ساکن را بر وفق حرکت ماقبل بدل کردن واجب است اَعْمُرُ اَعْمُرُ اَعْمُرُ ایمانا خواندن واجب
است ساکن گفته احتراز شد از متحرک چون جَاءَ عَظْمٌ گفته احتراز شد از عَمٌ چون اَعْمُرُ
ما گفته که ماقبل او دیگر همزه متحرک باشد احتراز شد که نباشد مثال چون یَأْخُذُ مَا خُذُ ما گفته که قبل
او دیگر همزه متحرک باشد در آن کلمه احتراز شد از دیگر کلمه چون یَقْرَعُ زُرْنَ یَقْرَعُ زُرْنَ یَقْرَعُ
زُرْ ما گفته که باعث تحرک وجود نباشد احتراز شد که باشد چون اَعْمُرُ اَعْمُرُ و سُنُّ که در اصل اَعْمُرُ
و اَعْمُرُ و سُنُّ بودند **قانون** هر همزه مفتوح که ماقبل او همزه مضموم یا مکسور در دیگر
کلمه باشد و سوائے همزه مطلقا آن همزه مفتوح را بحرف علت بدل کنند بر وفق حرکت
ما قبل **مطلب** قانون چیست همزه مفتوح باشد ماقبل آن همزه دیگر مضموم یا مکسور باشد
پس نظر کنند اگر همزه باشد تا این شرط است که در دیگر کلمه باشد اگر غیر همزه است تا مطلقا مطلقا لایحه
معنی است خواه یک کلمه باشد یا دو کلمه باشد آن همزه مفتوح را بحرف علت بدل کردن بر وفق حرکت

ما قبل جائز است مثال همزه مفتوح که ما قبل آن همزه مضموم یا مکسور در دیگر کلمه باشد چون یَقْرَأُ بُولًا
 بِقَارِعِ ابْنِ سَلَمَةَ مثال همزه مفتوح که ما قبل آن مضموم یا مکسور غیر همزه در یک کلمه باشد چون
 مَسْأَلٌ دَوْمَعٌ و یأدر و کلمه باشد چون یَضْرِبُ ابْنُ یُؤُوكَ یَضْرِبُ ابْنُ یُؤُوكَ
 یا گفته که همزه مفتوح باشد احتراساً از مضموم یا مکسور و ساکن چون سَمِعْتُ
 مُسْتَهْزِئِينَ رُوِيَ عَنْ مُسْتَهْزِئُونَ یَأْخُذُ مِثْلًا ما گفته که ما قبل او مضموم یا مکسور باشد
 احتراساً از مفتوح و ساکن چون سَمِعْتُ یَسْئَلُ ما گفته که اگر همزه باشد تا دو کلمه باشد احتراساً
 شد از یک کلمه چون جَاءَ ابْنُ مُرْقَانٍ اگر هر دو همزه متحرک جمع شوند در یک
 کلمه و یکی از ایشان مکسور باشد دوم را بیاید کند و جو با سوا ائمة چرا که این جا
 جائز است اگر یکی از ایشان مکسور نباشد تا دو م را با او بدیل کنند و جو با ی این
 شرط که اول همزه متکلم نباشد چرا که در اینجا جائز است لَمَّا اُكْرِهُوا اُخْرَجُوا
است مطلب قانون چیست دو همزه متحرک باشند و جمع شوند در یک کلمه و اول از ایشان
 همزه متکلم نباشد پس نظر کنند اگر یک از ایشان مکسور باشد دوم را بیاید بدل کردن واجب است اگر
 مکسور نباشد تا دو م را با او بدیل کردن واجب است مثال دو همزه متحرک که جمع شوند در یک کلمه و
 یکی از ایشان مکسور باشد چون جَاءَ که در اصل جَاءَ عُدُّ بود مثال که یکی از ایشان مکسور نباشد
 چون اَوَادٌ اَوْنِدٌ مَرَّةٌ اَعَادٌ مَرَّةٌ مَرَّةٌ مَرَّةٌ چرا که اینجا جائز است این دو
 همزه متحرک اند و مجتمع شده اند و در یک کلمه اند و اول از ایشان همزه متکلم هم نیست و یکی از ایشان
 مکسور هم نیست قیاس این بود که همزه ثانی را بیاید بدل کردن واجب میباشد لیکن در اینجا واجب نیست
 بلکه جائز است و سه وجه خواندن جائز است (۱) ائمة بر حال خواندن جائز است (۲) بیاید بدل کنند
 ائمة هم جائز است (۳) بین خواندن هم جائز است بین بین دوم است بین بین قریب بین
 بین بعید بین بین قریب آنست که خواندن همزه در میان همزه و حرفیکه فوق حرکت همزه بود چون سَمِعْتُ
 رَجَا و فوق حرکت همزه کسره است و مجانس کسره حرف یا آنست این طور خوانده میشود که خالص همزه خوانده

چون سئل قابل حرکت گفته احترام آمد که قابل حرکت نباشد چون سئل لا ما گفته که یا تصغیر نباشد احترام
 آمد که باشد چون سئل و اگر یا تصغیر نباشد در اینجا قانون جاری کنیم چون شیء ما گفته که نور یا فعال
 نباشد احترام آمد که باشد چون انما نظر کج شد و نزد بعض نظر انظر هم جائز است ما گفته که
 و او یا آمده زاید در یک کلمه نباشد احترام آمد که باشد چون مقروءة و خطیئة اگر او یا آمده زاید
 برای الحاقی باشد در اینجا قانون هم جاری کنند چون جیل و حوب در اصل جیل و حوب بود حرکت
 همزه نقل کرده قبل را دادند همزه را حذف کردند جیل و (گفتار) حوب را و فرسخ چشمه شدند اگر
 و او یا اصلی باشند در اینجا هم قانون جاری کنند چون سوء سیت در اصل سوء سیت بودند اگر او
 یا آمده زاید در یک کلمه نباشد بلکه حذف و کلمه باشند در اینجا هم قانون جاری کنیم چون باعو المؤمنهم
 (فروختند آنها مالهای خود) که در اصل باعو المؤمن بود حرکت همزه نقل کرده بود او را در همزه را
 حذف کردند در مضارع و محذوف و فی و فی و امر باللام و در باب رای یروی و در همه گردانها آری یروی نقل
 و حذف واجب است اما مراه و کما و شاذ است چرا که در اصل مرءة و کما بودند قیاس این بود
 که حرکت همزه نقل کرده باقیل دهند و همزه را حذف کنند لیکن همزه را باقیل بدل کردند مراه و کما و خوانند
 شاذ است **قانون** اگر دو همزه جمع شوند در کلمه غیر موضوع علی التضعیف یا اول
 ساکن ثانی متحرک بود ثانی را بیاید بدل کنند و **مطلب** قانون چیست دو همزه جمع شوند
 در کلمه غیر موضوع علی التضعیف و غیر موضوع علی التضعیف را چه معنی کلمه مشدد الوضع نباشد اول ساکن
 ثانی متحرک باشد ثانی را بیاید بدل کردن واجب است چون قرءی که در اصل قرء بود این همزه
 اول ساکن ثانی متحرک است ثانی را بیاید بدل کردند قرءی شد ما گفته که دو همزه جمع شوند احترام آمد از
 متفرق چون لؤلؤ در یک کلمه گفته احترام شد از دو کلمه چون یقوع از یقار و از ما گفته کلمه موضوع
 علی التضعیف نباشد احترام شد که باشد چون سئل ما گفته که اول ساکن ثانی متحرک باشد احترام
 شد که اول متحرک ثانی ساکن باشد چون اغمن اغما **قانون** همزه متحرک که قبل او هم
 متحرک باشد با آن حرکت آن همزه را برفیق حرکت ما قبل بدل کنند جزا از **مطلب** قانون

چیست همزه متحرک باشد و قبل او هم متحرک باشد بآن حرکت آنهمزه را بجز حرکت عادت بدل کردن برفق و حرکت باقی بماند مثال
 سئل رُوْسُ مُسْتَهْزِئِينَ این همزه متحرک است ما قبلش هم متحرک بآن حرکت است آنهمزه را بجز حرکت
 بدل کردند برفق حرکت باقی پس القاسمین شد میان دو واو و یا اول ساکن مده بود آنرا حذف کردند سئل
 رُوْسُ مُسْتَهْزِئِينَ شدند ما گفته که همزه متحرک باشد احتراز آمد از ساکن چون یأخذُ یاخذُ میخند
 ما گفته که قبل متحرک باشد احتراز آمد از ساکن چون یَسْئَلُ یَسْئَلُ مَسْئُولٌ ما گفته بآن حرکت متحرک باشد
 احتراز آمد که نباشد چون سَعِمٌ سَعِيْلٌ كَعِمٌ مُسْتَهْزِئُونَ **قانون** هر همزه وصلی مفتوح که بر لب
 همزه استقفا می آید اگر همزه وصلی مفتوح را با الف بدل کنند و جو با مع باقی داشته باشد التقا
 ساکنین **مطلب** قانون چیست همزه وصلی مفتوح باشد در اول او همزه استقفا می آید آنهمزه وصلی
 مفتوح را با الف بدل کردن واجب است چون اَلْحَسَنُ عِنْدَكَ وَاَيْمَنَ اللهُ که در اصل عَالِحَسُونُ و
 اَيْمَنَ اللهُ بودند در اول همزه مفتوح وصلی همزه استقفا می آید آنرا با الف بدل کردند اَلْحَسَنُ عِنْدَكَ
 (ای حسن است نزد تو) وَاَيْمَنَ اللهُ شدند وصلی گفته احتراز آمد از قطع چو
 ن آند که همزه مفتوح گفته احتراز آمد از مضموم و کسور چون اَلْكُتَيْبُ الْكُتَيْبِ که در اصل اَلْكُتَيْبُ الْكُتَيْبِ
 بودند چون لا اول این همزه استقفا می آید همزه وصلی ساقط شد اَلْكُتَيْبُ الْكُتَيْبِ شدند ما گفته که در اول او همزه
 استقفا می آید احتراز از شد که نباشد چون جَاءَ الْحَسَنُ که در اصل جَاءَ الْحَسَنُ بود همزه وصلی ساقط شد
 جَاءَ الْحَسَنُ شد **قانون** هر همزه بمنفرده مکسوره بعد فتمه و آو شود و مضمومه بعد کسره
 یا شود جواز آنزد و **مطلب** قانون چیست همزه مکسور باشد قبل او مضموم سوائے
 همزه باشد ما سوائے آن عام است خواه یک کلمه باشد یا دو کلمه باشند آنهمزه مکسور را با او بدل کردن جائز
 است باین طور که همزه مضموم باشد قبلش مکسور سوائے همزه باشد ما سوائے آن عام است یک کلمه باشد یا دو
 کلمه باشند آنهمزه مضموم را با او بدل کردن جائز است مثال همزه مکسور که قبل آن مضموم باشد غیر همزه
 سئل عَلَامَةُ رِبِّهِمْ بِجِبَلٍ اَحَدٍ مثال همزه مضموم که قبل آن مکسور غیر همزه باشد چو
 مُسْتَهْزِئُونَ بِجِبَلٍ اَحَدٍ ما گفته همزه مکسور باشد احتراز آمد از مفتوح و مضموم و ساکن چون

سُئِلَ رَعُوْسٌ مَخْضٌ مَا كَفْتَهُ قَبْلَ أَنْ مَضُمٌ بِأَشْرَازِ أَمْدَانِ مَفْتُوحٌ وَكَسُورٌ وَساكنٌ جِئِ
 مِنْكُمْ مُسْتَهْزِئِينَ يَنْدِرُ مَا كَفْتَهُ قَبْلَ أَنْ غَيْرَ هَمْزَةٍ بِأَشْرَازِ أَمْدَانِ هَمْزَةٍ جِئِ أَيْ نَيْبِ هَمْزَةٍ
 مَضُمٌ كَفْتَهُ أَشْرَازِ أَمْدَانِ مَفْتُوحٌ وَكَسُورٌ وَساكنٌ جِئِ مِنْكُمْ مُسْتَهْزِئِينَ مَخْضٌ قَبْلَ كَسُو كَفْتَهُ
 أَشْرَازِ أَمْدَانِ مَضُمٌ مَفْتُوحٌ وَساكنٌ جِئِ كَفْتَهُ رَعُوْسٌ يَلْعَمُ قَبْلَ غَيْرِ هَمْزَةٍ كَفْتَهُ أَشْرَازِ أَمْدَانِ
 هَمْزَةٍ جِئِ جَاءِ ع.

ابواب هموز

باب اول هموز القاز باب فَعَلٌ يَفْعُلُ جِئِ الْأَمْرُ فَمُودُنْ

كَارِ الْأَمْرُ يَا مَرُومًا فَهُوَ أَمْرٌ وَأَمْرٌ يُؤْمَرُ أَمْرًا فَذَلِكَ مَأْمُورٌ لَمْ يَأْمُرْ لَمْ يُؤْمَرْ لَمْ يَأْمُرْ لَمْ يَأْمُرْ لَمْ يَأْمُرْ لَمْ يَأْمُرْ

باب دوم هموز القاز باب فَعِلٌ يَفْعِلُ جِئِ الْأَذْنُ أَذْنٌ وَادِنْ

أَذْنٌ يَأْذِنُ إِذْنًا فَهُوَ إِذْنٌ وَأَذْنٌ يُؤْذِنُ إِذْنًا فَذَلِكَ مَأْذُونٌ لَمْ يَأْذِنْ لَمْ يَأْذِنْ لَمْ يَأْذِنْ لَمْ يَأْذِنْ لَمْ يَأْذِنْ

باب سوم هموز القاز باب فَعَلٌ يَفْعُلُ جِئِ الْأَذْبُ أَذِيبُ شَدِنْ

أَذْبٌ يَأْذِبُ أَذْبًا

باب هموز القاز باب اِفْعَالٌ جِئِ الْأَيْمَانُ كَرُوبِدِنْ وَبَيْمٌ كَرُوبِدِنْ

أَمِنْ يُؤْمِنُ الْأَيْمَانُ كَرُوبِدِنْ

باب هموز القاز باب تَفْعِيلٌ جِئِ التَّهْدِيْبُ ادْبُ امْوَحْتِنْ أَذْبُ يُوْدِيْبُ

تَلَّهْدِيْبًا

باب هموز القاز باب اِفْتِعَالٌ جِئِ الْأَيْمَانُ اِمَانَتْ نِهَادِنْ اِئْتَمَنْ

يَأْتِيَنَّ الْمُتَمَاتِلِينَ

باب اول هموز العين از باب فَعَلَ يَفْعَلُ چوں السُّؤَالُ مَسْئَلَةٌ
وَالسُّؤَالُ وَالْمَسْئَلَةُ بِرِيدِن سَأَلَ يُسْأَلُ سَأَلًا فَهُوَ سَأَلَ وَسُئِلَ يُسْئَلُ سَأَلًا
فَدَاكَ مَسْئُولٌ

باب دوم هموز العين از باب فَعَلَ يَفْعَلُ چوں التَّرْعُورُ بِانْتِزَاعِ
فِيهِ الرَّسِيدُ زَعَرَ زَعْرًا فَهُوَ زَعَرَ وَزَعْرٌ يَزْعُرُ زَعْرًا فَذَلِكَ مَزْعُورٌ لَمْ يَزْعَلْ
باب هموز العين از باب اِفْعَالُ چوں اِشْتَامَ بِشَمِّ رَفْتِنَ اِشْتَمَّ بِشَمِّ
اِشْتَامَا

باب هموز العين از باب مُفَاعَلَةٌ چوں الْمُسَاكَلَةُ بِاِيْدِيْكَ سَوَالُ كَرْدِن
سَأَلَ يُسْأَلُ مُسَاكَلَةً

باب اول هموز اللام از باب فَعَلَ يَفْعَلُ چوں الْقَرَعُ وَالْقِرْعُ وَالْقِرَاءُ
تَوَادِنَ قَرَعًا يَقْرَعُ قَرَعًا وَاقْرَأَ قَارِعًا وَقَرِعَ يَقْرَعُ قَرَعًا فَذَلِكَ مَقْرُوعٌ لَمْ يَقْرَعْ
باب دوم هموز اللام از باب فَعَلَ يَفْعَلُ چوں اَلْهَنَاءُ كَوَارِيْدِن طَعَامُ
وَرَمْعُهُ هِنَاءٌ يَهْنَأُ هِنَاءً فَهُوَ هِنَاءٌ وَهِنِيٌّ يُهْنِئُ هِنَاءً فَذَلِكَ مَهْنُوءٌ لَمْ يَهْنَأْ
يُهْنَأُ

باب هموز اللام از باب اِفْعَالُ چوں اَلْبُرُوجُ سَاعَتِن اَبْرُوعًا بِرُوعٍ
باب هموز اللام از باب اِفْتِعَالُ چوں اَلْاَجْتِرَاءُ دِيرِشْدِن اِجْتِرَعًا
يَجْتَرِعُ اِجْتِرَاعًا

وَلِيُوَالِزِيْدِهِ وَلَا سَتَانِيَه

اللَّهُمَّ غْفِرْ لِكَاتِبِهِ

شرح قوانین ابواب مضاعف

قانون

هر دو حرف متجانسین اگر جمع شوند در اول کلمه ثلاثی مجرد و رباعی ادغام منع
 است و در اول کلمه ثلاثی مزید جائز است مطلقاً سوامضارع و ذال ناهجاً است که
 حاجت بسوئے همزه وصل نهفتند اگر آن متجانسین در اول کلمه نباشند و اول ساکن ثانی
 متحرک بود ادغام واجب است با وجود پنج بشرائط اول آنکه آن متجانسین دو همزه در کلمه
 غیر موضوع علی التضعیف نباشند چون قَرَعْتُ که در اصل قِرْعَةٌ بود دوم آنکه اول
 متجانسین با وقت نباشد چون اَغْرَضَ هَلَاکَ سوم آنکه اول متجانسین مدّه مبدله
 ابدالاً جزا نباشد چون رِيَّاءُ وِوْءُ که در اصل رِيَّاءُ وِوْءُ بود چهارم آنکه اول
 متجانسین مدّه در آخر کلمه نباشد چون فِي يَوْمٍ وَقَالُوا وَاللَّهِ نَجْمٌ آنکه اول
 ادغام باعث التباس یک وزن قیاسی بدگیر وزن قیاسی نباشد چون قَوْلٍ
 وَتَقْوِيلٍ که التباس میآید به قَوْلٍ وَتَقْوِيلٍ و اگر آن متجانسین هر دو متحرک باشند
 ادغام واجب است با وجود بشرائط اول آنکه اول متجانسین مدغم فی نباشد چون
 حَبَبٌ وَرَدَدٌ دوم آنکه حرفی از متجانسین زائده برائے الحاق نباشد چون جَلْبَبٌ
 شَمَلٌ سوم آنکه اول متجانسین تا افتعال نباشد چون اِفْتَتَلَ چهارم آنکه
 آن متجانسین دو و آور در باب افعلال نباشد چون اِحْوَى که در اصل اِحْوَوُود
 پنجم آنکه در آن متجانسین مقتضی اعلال نباشد چون قَوَى که در اصل قَوَوُود
 حرکت ثانی فارضی نباشد چون اَزْدٌ الْقَوْمِ آنکه آن متجانسین در دو کلمه نباشند
 چون مَكْنِيٌّ شَمٌ آنکه آن متجانسین دو یا نباشند چون حَيٍّ وَوَيْيَانٍ

فی نون و قالوا والله اگر مده نباشد تا هم قانون جاری کنیم چون اوز لو هم اگر مده باشد لیکن در آخر کلمه نباشد تا هم قانون
 جاری کنیم چون من عو پنجم آنکه اول ادغام باعث التباس یک وزن قیاسی بدگر وزن قیاسی نباشد چون
 قوول و تقوول که التباس میآید به قول و تقول و اگر آن متجانسین هر دو متحرک باشند ادغام
 واجب است بوجوه بشرائط اول آنکه اول متجانسین مدغم فیہ نباشد چون حبیب و رد که دوم آنکه حرف
 از متجانسین زائده بجای الحاق نباشد چون جذب که طحی به کحج است اگر ادغام کنند بر صورت
 الحاقی باقی نماند سوم آنکه اول متجانسین تا افعال نباشد چون اقتتل که در اینجا ادغام و اظهار هر دو
 جائز اند چهارم آنکه آن متجانسین دو و او در باب افعلال نباشد چون اجووی که در اصل اجوو و بود
 در اینجا ادغام هم رواست پنجم آنکه در آن متجانسین مقتضی اعلال نباشد چون قوی که در اصل قوو بود
 ششم آنکه حرکت ثانی فارضی نباشد چون اردد القوم این شرط نزدیک اهل حجاز است و بنوعی هم ادغام
 میکنند و جوبا همتم آنکه آن متجانسین در دو کلمه نباشد چون مکننی این یک کلمه نیست چرا که نون ثانی نون
 و قایه است و اگر در دو کلمه باشد و دو همزه نباشد چون قد آیه پس نظر کنند اگر ماقبل متحرک یا لیر غیر
 مدغم است تا ادغام جائز و رنه متمنع است ششم آنکه آن متجانسین دو یا نباشند چون جیحی و رؤیایان
 اگر دو یا نباشند پس نظر کنند اگر حرکت یا ثانیه سبب تا تانیث الف و نون مزیدین و عامل ناصب پس ادغام
 متمنع است والا جائز هم آنکه آن متجانسین در هم هر یک از این پنج اوزان فَعْلٌ فَعِلٌ فَعِلٌ فَعْلٌ
 فَعْلٌ نباشند چون سَبَبٌ رِدْرٌ سُرٌّ عِلٌّ دُرٌّ و در وقت ادغام کردن متحرک اگر ماقبل آن
 متحرک یا لیر زائده باشد تا حرکت آن حذف کنند و رنه نقل و نقل حرکت بسو متحرک قلیبیل است
قانون هر هم که بر وزن فِعَالٌ سوا مصدر باشد اول حرف تضعیف آنرا
 بیاید کنند و جوبا چون دِنَارٌ و شِرَارٌ که در اصل دِنَارٌ و شِرَارٌ بودند
مطلب قانون چیست هر هم که بر وزن فِعَالٌ سوا مصدر باشد اول حرف تضعیف آنرا بیاید
 کردن واجب است چون دِنَارٌ و شِرَارٌ که در اصل دِنَارٌ و شِرَارٌ بودند حرف اول متجانسین
 رایا کرده دِنَارٌ و شِرَارٌ هستند ما گفته که سوا مصدر باشد احتراز شد از کِنَابٌ در اینجا قانون

باب سوم مضاعفت ثلاثی مجرد از باب فَعَلَ يَفْعَلُ
چون الْعَضُّ كَرِيْدِن عَضَّ يَعْضُ عَضًّا فَهُوَ عَاضٌ وَعُضٌّ يَعْضُ عَضًّا فَذَكَ
مَعْضُوصٌ بِمَعْضٍ الْخ

ابواب مضاعفت ثلاثی مزیدیه

باب مضاعفت از باب اِفْعَالٌ چوں الْأَمَدُ اذْمدو کردن اَمَدٌ مُمَدُّ

رَمَدٌ اذْ اذْ الْخ

باب مضاعفت از باب تَفْعِيلٌ چوں التَّقْيِيلُ اندک نمودن قَلَّلَ

يُقَلِّلُ تَقْلِيْلًا الْخ

باب مضاعفت از باب اِفْتِعَالٌ چوں الْأَمْتِدُ اذْ کشیدن اِمْتَدَّ

يَمْتَدُّ اِمْتِدًّا اذْ اذْ الْخ

باب مضاعفت از باب اِسْتِفْعَالٌ چوں اِلسْتِمْدُ اذْ در خواستن

اِسْتَمَدَّ يَسْتَمِدُّ اِسْتِمْدًا اذْ اذْ الْخ

ابواب المرکیبات

باب اول مهموز الفاء واجوف واوی از باب فَعَلَ يَفْعَلُ

چوں الْأَوْبُ بَارِدٌ اَبٌ يُوْوِبُ اَوْبًا فَهُوَ اَوْبٌ وَايِبٌ يُوْوِبُ اَوْبًا الْخ

باب دوم مهموز الفاء واجوف یائی از باب فَعَلَ يَفْعَلُ چوں

الْاَيْدُ تُوَانُ اَشْدُّ اِذْ يَيْدٌ اَيْدٌ فَهُوَ اَيْدٌ وَاَيْدٌ يُوَادُّ الْخ

باب سوم مهموز الفاء ناقص واوی از باب فَعَلَ يَفْعَلُ

چوں الآبُو وَالْآبَاءُ و تقصیر کردن اِلٰی یَا بُو الْبُو فَهُوَ ابٌ الخ

باب چهارم هموز القاف و ناقص یایی از باب فَعَلَ یَفْعَلُ چوں

الْاَلِیُّ وَالْاَلِیَّانُ آمدن اِلٰی یَا اِلٰی اَتِیَا فَهُوَ ابٌ الخ

باب پنجم مثال واوی و هموز العین از باب فَعَلَ یَفْعَلُ

چوں الْوَعْدُ ذُرْبَهُ دَرُورٌ كَرْدُنٌ وَعَدَّ یَعِدُّ وَعَدَّ اَفْهَوُ وَاعِدٌ الخ

باب ششم مثال یایی و هموز العین از باب فَعَلَ یَفْعَلُ

چوں الْبَاسُ تا امید شدن یَسُّنُ یَسُّسُ یَأْسَ فَهُوَ یَائِسٌ الخ

باب هفتم هموز العین و ناقص واوی از باب فَعَلَ یَفْعَلُ

چوں الْدَعْوُورُ اَنْدَرُنُ شَرَانُ بَرَابٌ دَعَا اِدْعُ وَافْهَوُ دَاعٍ الخ

باب هشتم هموز العین و ناقص یایی از باب فَعَلَ یَفْعَلُ چوں

الرَّعْیُ دِیْدِنٌ وَالرَّعْیَةُ دِرْخَوَابٌ دِیْدِنٌ رَاٰی یُرِی رَیًّا فَهُوَ رَاعٍ وَرَعِی یُرِی الخ

باب نهم لقیف مفروق و هموز العین از باب فَعَلَ

یَفْعَلُ چوں الْوَعْیُ وَعَدَهُ كَرْدُنٌ وَعَعِی یَعِی وَعِیًّا فَهُوَ وَاَعِی الخ

باب دهم هموز القاف و لقیف مقرون از باب فَعَلَ یَفْعَلُ چوں

الْاَلِیُّ پِنَاهُ كَرَفْتَنُ اَوَّی یَاوِی اِیًّا فَهُوَ اَوِی الخ

باب یازدهم اجوف واوی و هموز اللام از باب فَعَلَ یَفْعَلُ

چوں السُّوءُ بَدِشْدِنٌ سَاعَ یَسُوُّ سُوًّا فَهُوَ سَاعٍ الخ

باب دوازدهم اجوف یایی و هموز اللام از باب فَعَلَ یَفْعَلُ

چوں الْجِیْنُیُّ وَالْجِیْنُیُّ اَمْدَنُ جَاءَ یَجِیُّ جِیًّا فَهُوَ جَائٍ الخ

باب سیزدهم هموز القاف و مضاعف ثلاثی از باب فَعَلَ یَفْعَلُ

چوں الْاَمْرُ وَالْاِمَامَةُ و اِمَامَةٌ پِشْوَانْدِنُ اَمْرٌ یُؤْمَرُ اَمًّا فَهُوَ اَمْرٌ الخ

ابواب الکتاب ثلاثیہ مزیدہ

باب مہموز الفاقوناقص یائی از باب افعال چون ادر لاءۃ

نودن اری یری ادر لاءۃ فہو موی واری یری الخ

باب مہموز العین و کیف مفروق از باب افعال اوئے

یوئی ایسائ فہو موئی الخ

بالخبی

تقریبات علماء کرام و فضلا بر عظام

تقریظ قابل نجر علامہ شہیر حضرت مولانا نور الحق صاحب بسالوی کیمپوری سلمہ اللہ

کتاب الصرف بھترلی مصنفہ جناب مکرم محترم مولوی محمد نور الدین صاحب کو میں نے اکثر مقامات سے مطالعہ کیا
میں و فوق کے ساتھ کہہ سکتا ہوں کہ مصنف نے نہ صرف اپنے اساتذہ کرام کا نام روشن کیا ہے بلکہ مفید اور کارآمد مواد
کو کتاب میں جمع فرما کر نو آموز طلبہ کو کافی سے زیادہ دستگیری کی ہے ضرورت تھی کہ صرف مشکل مسائل کو سنجیدہ

الفاظ اور شستہ عبارت میں پیش کیا جائے مجھے خیال ہے کہ مصنف ہمیں پوسے اترے فقط محمد نور الحق استاذ الادب

عربیہ پرنٹل کالج لاہور ۱۶ فروری ۱۹۶۷ء تقریظ قابل حل عالم بے بدل حضرت مولانا معوان حسین

مجدوی راپوری مدظلہ العالی نحمدہ و نصلی علی رسولہ الکریم اما بعد عربی زبان سیکھنے پر اہمیت دینا اور نیکو پیمانہ

علم صرف ہے اگر یہ منزل صرف و تصریف عمدہ طریقہ سے طے ہو جاتی ہے تو پھر طالب علم کو آئندہ منزلوں میں بڑی

آسانی ہو جاتی ہے کلمات کے بننے بنانے تعلیل و اطلاق ماضی و اشتقاق کی پہچان سے فہم مستقیم حاصل ہوتی ہے

جکیلے اس فن میں سیکڑوں کتابیں متن و شرح کی صورت میں لکھی گئی ہیں اول سب کے مطالعہ اور پڑھنے کیلئے

بڑا وقت درکار ہے مولوی محمد نور الدین صاحب مصنف علام نے اس ضرورت کو محسوس کرتے ہوئے یہ کتاب صرف

بھترلی تصنیف فرمائی کہ جس کو میں نے اکثر مواقع سے پڑھا اور اس نتیجہ پر پہنچا کہ مسائل و قواعد صرف و تصریف کو

پیشال حسن بیان کیا گیا ہے کہ اگر طالب علم ذرا محنت کر کے اور مشق قواعد میں مشغول ہو تو انشاء اللہ یہ ایک ہی

کتاب کافی ہے اور اس سے بخوبی واقفیت قواعد صرف حاصل ہو سکتی ہے فجزاہ اللہ عنان سائر متعلمین
 خیرا لجزا فقط مولانا حسین احمدی المدنی الہامی پوری خطیب مسجد شاہی لاہور تقریظ علامۃ الہامی مولانا صاحب
 حضرت مولانا محمد الدین صاحب ڈھریالوی۔ حلیہ علمی عم فیضہ میرے دوست مولوی محمد نور الدین صاحب نے
 قواعد صرف اور ابنیہ کے متعلق جو کتاب صرف بھترال تابع کی ہے اسکے اکثر مقامات کو میں نے دیکھا اور سنا
 جانتا کہ میرا خیال ہے یہ کتاب بتدی طلبا کیواسطے از حد مفید ہے علم صرف کے ضروری مسائل تمام ہمیں
 دلچ کو دئے گئے ہیں اور مثالوں سے فوائد قیود کو بھی واضح کیا گیا ہے اور اصل قواعد اور تشریح میں جو حکمت ملحوظ
 گئی ہے وہ بہت مفید ہے حفظ کیواسطے قواعد کافی ہے اور توضیح کیواسطے تشریح سے مدد حاصل کی جائے امید
 کہ طلبا مولف صاحب کی قدر کریں گے اور انکی اس محنت شاقہ کی دلداری لگے اللہ تعالیٰ انکو جزا خیر دے کہ انہوں نے
 فی الحال عربی زبان کی تسہیل کیواسطے ایک خدمت انجام دی ہے جو تمام اہل اسلام پر فرض کفایہ تھی عم الدین
 اور ٹیل کالج لاہور۔ تقریظ فاضل زمان مقرر خوش بیان مولانا غلام مرشد صاحب
 انگوی شاہ پوری صدر مدرس اشاعت اسلام کالج لاہور ۱۸۶۷ محرم مولوی نور الدین صاحب
 نے صرف عربی میں جو کتاب فارسی میں لکھی ہے میں نے اسکے بعض مقامات دیکھے ہیں بتدی طالب العلوم
 کیلئے مفید کتاب ہے زبان فارسی ہے عربی زبان کی تصحیح کے قواعد پوری سادگی سے بیان کئے ہیں میری دعا ہے
 کہ اللہ تعالیٰ مولوی صاحب کے بزرگوار متحق بنائے اور عربی زبان کے شائقین کو اس کتاب سے استفادہ کا موقع دے
 ورحم اللہ عبداً قائل آمینا فقیر غلام مرشد کابان اللہ لاہور۔ تقریظ حضرت قائل نوجوان سید احمد بن
 مولانا دیدار علی شاہ صاحب ناظم مجلس حزب الاحناف لاہور نحمدہ وفضل علی الجیبہ الکریم بنا بعد فقیر
 سراپا تقصیر نے مجموعہ صرف بھترالی کو مختلف مقامات سے دیکھا مولوی محمد نور الدین صاحب مصنف سلم نے ضروری
 قوانین و ضوابط کو ایک جامع فرمادیا ہے اور خوبی یہ ہے کہ تقریب فہم کے میں ہر باب کی گردانیں اور مختلف اصول اور
 مثالیں بتاتے گئے ہیں جن سے بلید الفہم طالب علم بھی باحسن وجہ سمجھ سکتا ہے میرے خیال میں یہ کتاب بلحاظ اس ترتیب
 کے پہلی کتاب ہے بتدی طلبہ کیلئے سید مفید معلوم ہوتی ہے اللہ تعالیٰ مصنف کو جزا خیر دے اور اس کتاب کو زیور قبولیت سی
 آراستہ فرمائے فقط حررہ العبد الراجی رحمۃ ربہ القوی ابوالبرکات سید احمد غفرلہ ناظم کرسی مجلس حزب حناف ہند لاہور
 تقریظ سبط انبی اولاد علی حضرت مولانا دوران شاہ صاحب بحالوی ہزاروی نزیل لاہور
 کتاب صرف بھترالی مولوی محمد نور الدین صاحب کو میں نے اول سے اخیر تک سنا اور دیکھا واقعی حضرت استاد
 بھترالوی (مجموع) کی مکمل تقریر ہے اور اس میں کسی قسم کا اشکال نہیں ہے طلبا کیلئے مفید اور کارآمد تحفہ ہے۔

:- الرقم دوران شاہ بحالوی ہزاروی :-

علماء اہل سنت کی گرانقدر تصنیفات

۱۲ - ..	نظام شریعت	۲۷ - ..	جوہر البھار (اردو) جلد اول
۸ - ۲۵	کر بلا کا مسافر	۱۳ - ۵۰	باغی ہندوستان
۹ - ..	شفاعت کی حقیقت	۲ - ۵۰	سیف الجبار
۱۸ - ..	تذکرہ علماء اہل سنت	۷ - ۵۰	زلزلہ غیر مجلد ۴ - ۵۰
۷۵ - ..	مدارج النبوت (دو جلد)	۷ - ۵۰	تبلیغی جماعت
۱۸ - ..	شواہد النبوت	۶ - ..	تسکین الخواطر
۱۲ - ..	شرح مرتقاۃ از مولانا عبدالحق خیر آبادی	۱ - ۲۰	محمد نور
۱۵ - ..	طیب لورڈہ شرح قصیدہ بردہ	۳ - ..	نقش وفا
۱۶ - ۵۰	کوثر الخیرات	۴ - ..	فیصلہ شرعیہ بر حرمت تعزیر
۳ - ..	تاریخ تناو لیبیاں غیر مجلد	۳۰ - ..	حیات عبسی علیہ السلام
۲ - ..	یادِ اعلیٰ حضرت	۱۶ - ..	اکابر تحریک پاکستان
۴ - ..	اغثنی یا رسول اللہ	۳ - ..	مجموعہ بذل الجواز اور عالیہ جازہ وحیدہ اسقاط
۱۱ - ۲۵	ہمارا اسلام کامل مجلد	۲ - ۲۵	قادیانی کذاب
۱ - ۷۵	لہو کی بوندیں	۳ - ۵۰	شاہ احمد نورانی
۲ - ..	برائے کہو	۲ - ..	کریمیا نام حق مع حاشیہ فضل حق
۳ - ..	جماعت اسلامی	۳ - ..	فیض عطا شرح کریمیا
۶ - ..	توضیح البیان (نیوز)	۱ - ..	الکافی شرح ایساغوجی
۶ - ..	رکن دین	۳ - ..	حاشیہ مولانا احمد حسن بر حمد اللہ
۱۳ - ۵۰	پنج سوہ رضویہ	۱۵ - ..	بارہ تقریریں
۱۲ - ..	خون کے آنسو (دو حصے)	۲۰ - ..	کشف المحجوب اردو
۱۵ - ..	خزینۃ الاصفیاء	۷ - ۵۰	جوہر البیان
۱۵ - ..	شرح مسلم ثبوت (عربی) از مولانا عبدالحق خیر آبادی	۹ - ..	مسک امام ربانی
۸ - ..	سیرت رسول عربی (نیوز)	۲ - ۲۵	ذکر بالمجر
۲۰ - ..	انفاس العارفين	۱۰ - ۵۰	عزیز الخلائق
۷ - ۵۰	الطاف القدس	۰ - ۷۵	صفت صیائی
۶ - ۵۰	سیرت غوث الثقلین	۹ - ..	تہذیب دینی بر دوہما کہ دیوبندی
۶ - ..	آزادی کی ان کہی کہانی	۳ - ..	معراج النبی
۵ - ..	فضل حق خیر آبادی اور سن ستاد	۲ - ۷۵	التبشیر بر التقدیر
۳ - ..	نورانی حقائق	۳ - ..	میلاد النبی
۱۳ - ..	نور اسلام امام اعظم نمبر	۶ - ..	شرح قصیدہ غوثیہ از مولانا محمد اعظم شاہی
۱ - ۵۰	دو جہانیں	۱۲ - ..	مجموعہ لغت
۱ - ..	تحقیق اہل حدیث	۱ - ..	ہمارے عقیدت

۳-۰۰	مناقب صدیق اکبر	۱-۰۰	روحانی حقائق
۰-۵۵	اجلال الیقین	۲-۵۰	شرح قصیدہ امام عظیم
۱-۲۵	اتمام حجت	۰-۳۰	درد و تاج
۰-۵۵	یک گز و سہ فاختہ ہمیناک	۲۰-۰۰	شمع شبستانِ رضا (۳ حصے)
۱۰-۰۰	اشارات فریدی جلد چہارم	۱۴-۰۰	علم القرآن
۰-۵۵	صرف بہانی شرح اردو فضلِ خدائی	۲-۰۰	کلماتِ قدسیہ
۵-۰۰	نماز مدلل	۳-۰۰	موت کا پیغام
۷۲-۰۰	مکتوباتِ امام ربانی اردو مکمل	۳-۵۰	حیاتِ استاد العلماء ہندیا لوی

اعلیٰ حضرت امام احمد رضا بریلوی کی تصانیف

۷-۵۰	مدائق بخشش	۲-۰۰	النیرۃ الوضیۃ (مسائل حج و زیارت)
۱۰-۵۰	احکام شریعت	۰-۷۵	ایذان الاجر (قبر پر اذان کی تحقیق)
۸۰-۰۰	قرآن کریم مترجم مع حاشیہ صد الافاضل کلان	۰-۶۰	الحجۃ الفاکہہ (العیال ثواب اور تقسیم یوم کا ثبوت)
۶۰-۰۰	ادسط	۱-۰۰	غایتہ تحقیق (فضائل صدیق اکبر)
۳۰-۰۰	حمائل	۰-۹۰	لاد القمط والوباء (زکوٰۃ و صدقات کی اہمیت)
۷۰-۰۰	قرآن کریم مترجم مع حاشیہ مفتی احمد یار خان	۳-۰۰	احسن الوعار (آداب دعا)
۱-۸۰	عجراتی قدس سرہ	۲-۲۵	لمغزہ الغمضی (طہارہ کی وجوب و اس کی اہمیت)
۱۹-۵۰	خطبات رضویہ	۶-۰۰	ختم نبوت
۲-۵۰	رسائل اعلیٰ حضرت جلد ۳	۰-۹۰	برکات الامداد (بزرگوں کے استمداد کا ثبوت)
۱-۵۰	فتاویٰ افریقیہ	۰-۶۰	الباقوتۃ الواسطہ (تصویر شیخ)
۰-۵۰	خالص الاعتقاد	۱۸-۰۰	رسائل رضویہ
۰-۵۰	علاء یارسول اللہ	۲-۵۰	مقال العرفاء
۱۸-۰۰	ملفوظات		

۲/۵۰ الکوئینۃ الشہابیہ از اعلیٰ حضرت بریلوی قدس سرہ

۳/۰۰ سراجی (اردو) از سعادت جنگ

۶/۰۰ اغثنی یا رسول اللہ مرتبہ مولانا تابش قصوری

مکتبہ قادریہ ○ اندرون لوہاری دروازہ لاہور

فون نمبر ۶۸۳۵۲

0
Dabi
100r
ER

ہمارا اسلام

پانچ حصے (۵)

۲۵۔ ۱۱ روپے

مکمل سیٹ مجلد

حضرت مولانا مفتی محمد خلیل خاں برکاتی مدظلہ نے "ہمارا اسلام" کے پانچ حصے تالیف فرما کر اہلسنت کی اہم ضرورت کو پورا فرمایا ہے۔ اس میں انھوں نے اسلامی عقائد، اعمال اور اخلاق کے

بنیادی مسائل سوال و جواب کی صورت میں

بڑے دل نشیں انداز میں پیش کیے ہیں!

ضرورت ہے کہ علماء اہلسنت بچوں کی صحیح تعلیم و تربیت کے لیے اس کی تعلیم لازمی قرار دیں !!

انڈون لوہاری دروازہ لاہور
فون نمبر: ۲۵۲-۳۸

مکتبہ دارالجمعیۃ
مکتبہ دارالجمعیۃ

اورینٹل پبلس

ہمارا اسلام

پانچ حصے (۵)

۲۵۔ ۱۱ روپے

مکمل سیٹ مجلد

حضرت مولانا مفتی محمد خلیل خاں برکاتی مدظلہ نے "ہمارا اسلام" کے پانچ حصے تالیف فرما کر اہلسنت کی اہم ضرورت کو پورا فرمایا ہے۔ اس میں انھوں نے اسلامی عقائد، اعمال اور اخلاق کے

بنیادی مسائل سوال و جواب کی صورت میں

بڑے دل نشیں انداز میں پیش کیے ہیں!

ضرورت ہے کہ علماء اہلسنت بچوں کی صحیح تعلیم و تربیت کے لیے اس کی تعلیم لازمی قرار دیں !!

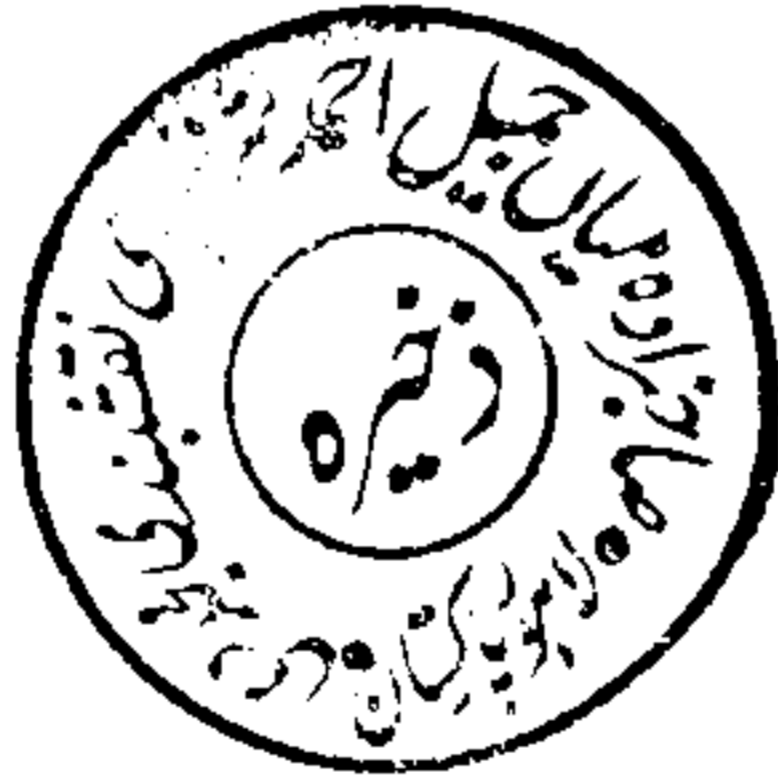
انڈون لوہاری دروازہ لاہور
فون نمبر: ۲۵۳۵۸

مکتبہ دارالجمہوریہ
مکتبہ دارالجمہوریہ

اورینٹل پبلس

صرف مختبر

مولانا حکیم منور الدین رحمہ اللہ تعالیٰ

مکتبہ نادرہ © لاہور